

UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU
WYDZIAŁ EKONOMII
KATEDRA MAKROEKONOMII I BADAŃ NAD GOSPODARKĄ NARODOWĄ

Paweł Antoszak

**REGIONALNE RÓŻNICE PŁAC W POLSCE
I ICH SPOŁECZNO-EKONOMICZNE
DETERMINANTY /W LATACH 1994 – 2004/**

Praca doktorska

Promotor:

Prof. dr hab. Wacław Jarmołowicz, prof. zw. UEP

Poznań 2010

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
 ROZDZIAŁ 1	
TEORETYCZNE PODSTAWY KSZTAŁTOWANIA SIĘ PŁAC	11
1.1. Płaca jako kategoria i wielkość ekonomiczna	11
1.2. Ekonomiczne i społeczne funkcje wynagrodzeń	21
1.3. Formy płac	23
1.4. Makro i mikroekonomiczne czynniki kształtujące poziom, dynamikę i relacje płac	25
 ROZDZIAŁ 2	
REGION JAKO PRZEDMIOT ANALIZY EKONOMICZNEJ	31
2.1. Pojęcie, cele i instrumenty krajowej oraz regionalnej polityki gospodarczej	31
2.2. Źródła finansowania regionalnej polityki gospodarczej	42
2.3. Krajowa oraz regionalna polityka płac	46
2.3.1. Cele i instrumenty krajowej oraz regionalnej polityki płac	46
2.3.2. Podmioty krajowej oraz regionalnej polityki płac	48
2.3.3. Miary krajowego oraz regionalnego zróżnicowania płac	51
2.4. Przegląd dotychczasowych wyników badań w zakresie regionalnego zróżnicowania płac	56
 ROZDZIAŁ 3	
REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PŁAC W POLSCE	67
3.1. Zróżnicowanie płac między województwami	67
3.2. Płace według działów gospodarki narodowej	78
3.3. Płace w przekroju gałęzi przemysłu	83
3.4. Relacje płac w układzie niektórych stanowisk pracy	89
3.5. Reasumpcja	102
 ROZDZIAŁ 4	
SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC W POLSCE	105
4.1. Demograficzno – społeczne determinanty zróżnicowania płac	105
4.1.1. Wiek	105

4.1.2. Płeć	109
4.1.3. Wykształcenie	111
4.2. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac	114
4.2.1. Poziom rozwoju gospodarczego	114
4.2.2. Sytuacja na rynku pracy	116
4.2.3. Atrakcyjność gospodarcza	118
4.2.4. Sytuacja edukacyjna	120
4.3. Reasumpcja	121

ROZDZIAŁ 5

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO – POMORSKIE JAKO PRZYKŁAD

REGIONALNEGO ZRÓŻNICOWANIA PŁAC	126
5.1. Zróżnicowanie płac między miastami	126
5.2. Płace według działów gospodarki narodowej	134
5.3. Płace w przekroju gałęzi przemysłu	140
5.4. Relacje płac w układzie niektórych stanowisk pracy	149
5.5. Reasumpcja	158

ROZDZIAŁ 6

SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC W

WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO – POMORSKIM	161
6.1. Demograficzno – społeczne determinanty zróżnicowania płac	161
6.1.1. Wiek	161
6.1.2. Płeć	165
6.1.3. Wykształcenie	166
6.2. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac	170
6.2.1. Poziom rozwoju gospodarczego	170
6.2.2. Sytuacja na rynku pracy	172
6.2.3. Atrakcyjność gospodarcza	174
6.2.4. Sytuacja edukacyjna	175
6.3. Reasumpcja	177

ROZDZIAŁ 7

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PŁAC W WYBRANYCH KRAJACH

ORAZ REGIONACH UNII EUROPEJSKIEJ	180
7.1. Wysokość i różnice płac we Francji oraz w regionie Burgundii	180
7.2. Wysokość i różnice płac w Wielkiej Brytanii oraz w regionie Londyn	187
7.3. Wysokość i różnice płac na Węgrzech oraz w regionie Tolna	192
7.4. Wysokość i różnice płac w Czechach oraz w regionie Południowomorawskim	198
7.5. Reasumpcja	203

ROZDZIAŁ 8

SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC

W WYBRANYCH KRAJACH ORAZ REGIONACH UNII EUROPEJSKIEJ	205
8.1. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac	205
8.1.1. Poziom rozwoju gospodarczego	205
8.1.2. Sytuacja na rynku pracy	216
8.1.3. Sytuacja edukacyjna	222
8.2. Reasumpcja	228
 ZAKOŃCZENIE	 230
 BIBLIOGRAFIA	 247
 ANEKS	 258
 SPIS TABEL	 296
 SPIS WYKRESÓW	 302

WSTĘP

Problemy wynagradzania pracowników należą do podstawowych oraz istotnych zagadnień współczesnej ekonomii. Dotyczą one bowiem czynnika ludzkiego i świadczonej przez niego usługi pracy oraz oczekiwań pracowników z tą pracą związanych w postaci płacy. Postawy i zachowania zaś ludzi angażujących swoje działania, umiejętności i wiedzę „przekładają” się zarazem na określone nakłady i wymierne efekty tak w gospodarce jako całości systemowej jak i w poszczególnych jej regionach, czy też organizacjach gospodarczych.

Wśród różnych aspektów kształtowania się płac w gospodarce rynkowej na szczególną uwagę zasługuje zróżnicowanie płac w ujęciu regionalnym. Jest ono przy tym skutkiem działania różnych czynników: demograficzno – społecznych (w tym: wieku, płci i wykształcenia) oraz ekonomicznych (poziomu rozwoju gospodarczego, sytuacji na rynku pracy, atrakcyjności gospodarczej, sytuacji edukacyjnej). Wiedza zaś o poziomie oraz zróżnicowaniu wynagrodzeń za pracę może być wykorzystywana w polskiej gospodarce (i to tak w skali mikro jak i makroekonomicznej) do działań na rzecz wzrostu efektywności pracy i poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw oraz do bardziej racjonalnego gospodarowania zasobami ludzkimi w regionie i kraju. Poziom, dynamika i relacje płac w organizacjach gospodarczych uzależnione są od sytuacji na regionalnym (województwo) oraz na lokalnym (miasto, powiat) rynku pracy, wymagają więc też szczegółowego i stałego monitorowania oraz analizy i oceny. Regionalne zróżnicowania płac wskazuje bowiem między innymi na to ile powinno się płacić na różnych stanowiskach po to, aby pozyskać m.in. pracowników o pożądanym kwalifikacjach.

W Polsce i obecnie zauważymy przy tym i taką sytuację w ramach której występują grupy zawodowe i społeczne, które osiągają stosunkowo zróżnicowany i wysoki poziom dochodów. Tak np. są już osoby, które w przeciągu miesiąca czasu, są w stanie zarobić więcej niż inni przez całe życie. Sytuacja taka wzbudza też określone dyskusje i emocje w różnych środowiskach pracy. Tym bardziej, że jeszcze kilkanaście lat temu, różnice dochodowe, w tym i płacowe były niewielkie. Również poziom, relacje i dynamika płac w

poszczególnych regionach i miastach w Polsce różnią się dziś także znacząco. Dotyczy to przy tym także osób zatrudnionych na zbliżonych rangą stanowiskach jak również i wykonujących podobne czynności w sferze usługi pracy. Dążąc do bliższego poznania skali rzeczywistego i regionalnego zróżnicowania płac, ich przyczyn oraz skutków, podjęto się między innymi przygotowania prezentowanej pracy.

Wpływ na wybór tematu miało przy tym nie tylko znaczenie społeczno – gospodarcze podjętego tematu ale również niezadawalający rezultat badawczy dotychczasowych opracowań naukowych odnoszących się do wskazanej powyżej problematyki. Bardziej rozwinięte są przy tym badania dotyczące całej Polski lub makroregionów. Prace natomiast dotyczące określonych województw ograniczają się najczęściej do przedstawienia danych empirycznych bez ich bliższej analizy statystyczno – ekonomicznej oraz bez całościowej oceny przyczyn i skutków różnic płac w ujęciu międzyregionalnym. Ponadto, najczęściej prezentowane są opracowania w ujęciu krótkookresowym (tj. rocznym). Brakuje zaś wyraźnie opracowań o dłuższym (tj. co najmniej kilkuletnim) horyzoncie czasowym. O wyborze tematu zdecydowały także własne obserwacje i zainteresowania autora podjętą problematyką.

Ogólniej zatem przedmiotem rozprawy jest bliższa prezentacja, analiza i ocena sytuacji w zakresie regionalnego zróżnicowania płac pracowników oraz próba ustalenia tego, z jaką siłą na kształtowanie się płac oddziałują wybrane czynniki społeczno – ekonomiczne, a istotne zwłaszcza dla okresu przemian społeczno – ustrojowych w Polsce w latach 1994 – 2004. W szczególności zaś, głównym celem autora jest objaśnienie tego, jakie to zmiany zachodziły w poziomach, dynamice i relacjach wynagrodzeń w ujęciu regionalnym w Polsce w latach 1994 – 2004 oraz co było ich przyczyną. Jest to zarazem próba w miarę kompleksowego przedstawienia regionalnego zróżnicowania płac z uwzględnieniem wybranych (i uznanych potencjalnie za istotne) czynników społeczno – ekonomicznych i to tych, które miały wpływ na to zróżnicowanie nie tylko w Polsce, ale również w regionie kujawsko – pomorskim, a także – i przykładowo – w krajach należących do Unii Europejskiej. Zamiarem autora jest także zrealizowanie celu aplikacyjnego, a polegającego na wskazaniu na uwarunkowania i możliwości prowadzenia efektywnej polityki państwa w ujęciu regionalnym a dotyczącej oddziaływanie na pożądane poziomy, proporcje i relacje płac. A zatem cel pracy ma na uwadze głównie aspekt poznawczy, co pociąga za sobą zasadność dokonania bliższej prezentacji, analizy i oceny podjętego problemu badawczego.

Myślą przy tym przewodnią rozprawy, a zarazem jej podstawową tezę jest twierdzenie, że w okresie przemian społeczno – ustrojowych w Polsce, polegających na radykalnych zmianach funkcjonalnych i instytucjonalnych w gospodarce narodowej, następowały również istotne zmiany jakościowe i ilościowe w poziomach, w relacjach jak również

w dynamice płac w regionach. Ponadto zaś, że istotny wpływ na te zmiany miały określone czynniki demograficzno – społeczne, jak też i ekonomiczne oraz, że znajomość tych zmian może być – i powinna – wykorzystywana w polityce gospodarczej państwa, a zwłaszcza w polityce regionalnej.

Warto zarazem podkreślić, że to właśnie w objętych badaniem latach (1994 – 2004) dokonały się szczególnie istotne zmiany w rozwoju całej transformowanej gospodarki. Były to przy tym nie tylko zmiany ważne, ale i oczekiwane bo związane z powstaniem gospodarki rynkowej. Rozwój regionów, jak też sektorów i branż, czy też sekcji nie tylko też wymagał zaangażowania – w ten rozwój – kadr o określonym potencjale intelektualnym, ale ich coraz wyższego i zmieniającego się co do formy i poziomu wynagradzania. Zmiany w poziomie rozwoju gospodarczego oraz w sposobach wynagradzania przyczyniały się zarazem do zwiększania różnic płacowych między regionami szybciej i wolniej rozwijającymi się. Z tych też to powodów, podjęty problem badawczy także zasługuje na szczególną uwagę i wart jest bliższego nań spojrzenia, a obserwacja ujawniających się problemów i dylematów rozwojowych stanowi tu także podstawę i inspirację do rozważań bliżej i dalej prezentowanych w niniejszej rozprawie.

W celu zweryfikowania postawionej i przedstawionej hipotezy należało rozpatrzyć wiele kwestii. Stąd w rozprawie podjęto się więc również próby realizacji celów częściowych, a więc i próby udzielenia odpowiedzi na bardziej szczegółowe pytania służące tym samym również realizacji tych celów.

Cele te są tu zaś następujące:

- a) prezentacja, analiza i ocena sytuacji w zakresie regionalnego zróżnicowania płac w Polsce, w województwie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach i regionach w Unii Europejskiej,
- b) określenie charakteru oraz kierunku zmian zachodzących w poziomach, dynamice i relacjach płac w Polsce, w województwie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach i regionach w Unii Europejskiej,
- c) ustalenie przyczyn mających wpływ na zmiany zachodzące w poziomach, dynamice i relacjach płac, ze szczególnym uwzględnieniem wybranych czynników społeczno – ekonomicznych, a które mogły oddziaływać na regionalne zróżnicowanie płac w Polsce, w województwie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach i regionach w Unii Europejskiej,
- d) określenie siły wpływu wybranych czynników społeczno – ekonomicznych na regionalne zróżnicowanie płac w Polsce, w województwie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach i regionach w Unii Europejskiej.

Realizacja celów rozprawy dokonywana jest przy tym przy wykorzystaniu zarówno metod analizy jakościowej (logicznej), jak też ilościowej (a zwłaszcza statystyki opisowej i

miar współzależności zjawisk masowych). Wśród metod statystyki opisowej wykorzystywanych do zbadania zależności wymienić należy analizę struktury i dynamikę. Ponadto do metod ilościowych z których korzystał autor należy analiza korelacji krzywoliniowej. Ze względu na stawiane cele oraz zastosowane metody, praca ma zatem charakter teoretyczno – empiryczny.

Zakres czasowy obejmuje przy tym okres od początku 1994 roku do końca 2004 roku. Zakres przestrzenny obejmuje natomiast obszar całego kraju (ze szczególnym uwzględnieniem terenu województwa kujawsko – pomorskiego jako przykładu regionalnego zróżnicowania płac), jak również obszar wybranych krajów i regionów Unii Europejskiej.

Treść i układ rozprawy podporządkowane zostały realizacji postawionego sobie przez autora celu głównego, jak też celom pochodnym i bardziej szczegółowym, a więc także uzasadnieniu i rozwinięciu weryfikowanej hipotezy.

Rozprawa składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów oraz podsumowania. *Rozdział pierwszy* jest teoretycznym wprowadzeniem w problematykę podstawowych pojęć i założeń badawczych. Zaprezentowano tu między innymi przegląd poglądów na płace prowadzony zwłaszcza pod kątem uwypuklenia rynkowych aspektów teorii płacowych, jak też ich poznawczych i metodologicznych implikacji dla dalszych badań podjętych w pracy. Przedstawione są tu teorie klasyczne i marginalne, teorie uwzględniające warunki niedoskonałej konkurencji, a także teorie prezentujące podejście keynesistów. Rozdział ten zawiera także analizę i ocenę bardziej współczesnych teorii płac, przeprowadzoną zwłaszcza z punktu widzenia ich przydatności w prowadzeniu polityki płac państwa, a także i organizacji gospodarczych. W szczególności analizy te dotyczą istoty płacy oraz funkcji, jakie ma ona do spełnienia we współczesnej gospodarce rynkowej. Nowoczesne podejście do funkcji płac zakłada przy tym wyodrębnienie funkcji płac z punktu widzenia nie tylko pracownika i pracodawcy, lecz także państwa. W rozdziale tym wskazano również na formy płac charakterystyczne dla gospodarki polskiej. Istotną częścią tego rozdziału stało się także określenie makro i mikroekonomicznych czynników, mających wpływ na poziom, relacje i dynamikę płac, w tym zwłaszcza w ujęciu regionalnym. W rozdziale podjęto się również identyfikacji tych czynników, które zostały następnie poddane badaniu w dalszej części rozprawy.

Treścią *rozdziału drugiego* pracy jest z kolei analiza pojęcia regionu oraz celów i instrumentów regionalnej polityki gospodarczej, jak również źródeł jej finansowania w Polsce w latach 1994 - 2004. Ponadto przedstawiona tu została bliżej problematyka krajowej i regionalnej polityki płac z uwzględnieniem jej celów i instrumentów. Wskazano przy tym, że jednym z głównych celów krajowej i regionalnej polityki płac jest podejmowanie działań mających na celu wyrównywanie dysproporcji płac w rozwoju przestrzennym kraju za po-

średnictwem redystrybucji środków budżetowych w przekroju międzyregionalnym. Regionalną politykę płac - i szerzej dochodów - traktuje się tu więc również jako jedno z istotnych narzędzi polityki gospodarczej państwa w ogóle. W tej części pracy omawiane są zaś zwłaszcza takie instrumenty polityki płac, jak regulowanie tempa wzrostu płac w przedsiębiorstwach państwowych i w sferze budżetowej oraz wyznaczanie płacy minimalnej. W rozdziale tym przedstawione zostały również podmioty krajowej i regionalnej polityki płac oraz miary regionalnego zróżnicowania płac. Rozdział ten zawiera również prezentację wyników i metod z wcześniej już dokonanych – przez innych autorów – badań dotyczących regionalnego zróżnicowania płac.

W rozdziale trzecim natomiast zaprezentowano już autorską analizę ekonomiczną – statystyczną regionalnego zróżnicowania płac w Polsce. Jest to przy tym analiza uwzględniająca zróżnicowanie płac między województwami, jak również według działów gospodarki narodowej. Ponadto, także w przekroju gałęzi przemysłu oraz w układzie niektórych stanowisk pracy. Rozdział ten kończy reasumpcja zawierająca wyniki przeprowadzonych analiz w zakresie regionalnego zróżnicowania płac w Polsce.

Z kolei treścią *czwartego rozdziału* pracy są analizy i oceny dotyczące tego w jaki sposób oraz z jaką siłą na kształtowanie się płac w Polsce wpływały wybrane demograficzno – społeczne determinanty zróżnicowania płac takie jak: wiek, płeć i wykształcenie oraz ekonomiczne determinanty takie jak: poziom rozwoju gospodarczego, sytuacja na rynku pracy, atrakcyjność gospodarcza oraz sytuacja edukacyjna. Rozdział ten zawiera również reasumpcję, w której zestawione zostały rezultaty badań wpływu społeczno – ekonomicznych determinant na kształtowanie się płac w Polsce.

Rozdział piąty przedstawia zaś bliższą analizę sytuacji województwa kujawsko – pomorskiego jako przykładu regionalnego zróżnicowania płac. Zaprezentowano tu zatem analizy i oceny dotyczące zróżnicowania płac między miastami w województwie kujawsko – pomorskim, jak również według działów gospodarki narodowej oraz w przekroju gałęzi przemysłu i w układzie niektórych stanowisk pracy. Także ten rozdział kończy reasumpcja, która uwzględnia wyniki przeprowadzonych analiz i ocen dotyczących regionalnego zróżnicowania płac w województwie kujawsko – pomorskim.

Analogicznie do podejścia w rozdziale czwartym, w *rozdziale szóstym* dokonano również pomiaru i oceny wpływu determinant demograficzno – społecznych (takich jak: wiek, płeć, wykształcenie) oraz ekonomicznych (takich jak: poziom rozwoju gospodarczego, sytuacja na rynku pracy, atrakcyjność gospodarcza oraz sytuacja edukacyjna), na poziom i zróżnicowanie płac właśnie w województwie kujawsko – pomorskim. W reasumpcji zestawione zostały wyniki przeprowadzonych analiz i badań społeczno – ekonomicznych determinant oddziałujących na regionalne zróżnicowanie płac właśnie w województwie kujawsko – pomorskim.

Rozdział siódmy zawiera natomiast – dla celów porównawczych – analizę i ocenę skali, przyczyn i skutków regionalnego zróżnicowania płac w wybranych krajach i regionach Unii Europejskiej. Przeprowadzono ją przy tym na przykładzie Francji i regionu Burgundii, Wielkiej Brytanii i regionu Londyn oraz Węgier i regionu Tolna, a także Czech i regionu południowomorawskiego. Rozdział ten kończy również reasumpcja, zawierająca wyniki przeprowadzonych analiz i badań dotyczących regionalnego zróżnicowania płac w Unii Europejskiej.

Także *rozdział ósmy* prezentuje wyniki badań dotyczących ekonomicznych determinant zróżnicowania płac takich jak: poziom rozwoju gospodarczego, sytuacja na rynku pracy oraz sytuacja edukacyjna na poziom i zróżnicowanie płac w wybranych krajach i regionach w Unii Europejskiej, z uwzględnieniem reasumpcji, w której zestawiono uzyskane wyniki.

W przygotowaniu prezentowanej rozprawy doktorskiej wykorzystano przede wszystkim literaturę przedmiotu w postaci publikacji książkowych i artykułów oraz publikacji Głównego Urzędu Statystycznego. Ważnym i bardzo pomocnym źródłem okazały się również akty prawne odnoszące się do badanej problematyki. Skorzystano także z raportów statystycznych i innych dostępnych materiałów, w tym także wyników badań udostępnianych między innymi przez Centrum Badań Opinii Społecznej w Warszawie. Autor korzystał również z pozycji publicystycznych. Istotnym źródłem informacji okazał się także internet.

Korzystając z miłego autorskiego przywileju, chciałbym serdecznie podziękować promotorowi pracy, Panu Profesorowi Wacławowi Jarmołowiczowi za Jego cenne uwagi i sugestie, a które bardzo pomogły mi w przygotowaniu niniejszej rozprawy doktorskiej.

Wyrazy szczególnej wdzięczności kieruję również do mojej rodziny, która wspierała mnie w trudnych chwilach i na którą mogłem zawsze liczyć.

Rozdział 1

TEORETYCZNE PODSTAWY KSZTAŁTOWANIA SIĘ PŁAC

1.1. Płaca jako kategoria i wielkość ekonomiczna

Znaczenie płacy jako wielkości ekonomicznej, jak też i samo pojęcie płacy analizowano w historii myśli ekonomicznej często i w różny sposób. Problem zwłaszcza jej wysokości i relacji nurtował już wielu myślicieli w starożytności i w średniowieczu. W czasach nowożytnych i współczesnych zainteresowanie tymi problemami nie tylko wzrastało, ale też znajdowało i nadal znajduje swoje liczne i różnorodne oraz nie wolne od kontrowersji ujęcia i rozwinięcia. Zagadnieniom zaś płacy jako elementu rynku pracy poświęcono - w literaturze przedmiotu - szczególnie wiele uwagi i miejsca, a to choćby dlatego, że problematyka kształtowania się wysokości i relacji płac była niemal z zasady - choć nie wyłącznie - rozpatrywana w kontekście działania rynku pracy lub rynku w ogóle.¹

W średniowieczu św. Tomasz z Akwinu uważał, że sprawiedliwym wynagrodzeniem za pracę była „słuszna” płaca, tj. taka, której wysokość zależała od ilości wykonanej pracy i stopnia jej kwalifikacji. Kwalifikacje wynikały z godności zawodu, a ta z kolei związana była z przynależnością stanową pracujących.² „Godziwa płaca” nie tylko zaś - jego zdaniem - wynagrodzi pracującemu trudy, ale pozwoli też jemu i jego rodzinie na „godziwe” utrzymanie się przy życiu. Dokonując podziału pracowników na grupy z punktu widzenia stanowego i etycznego oraz przypisując im różny ciężar gatunkowy z punktu widzenia tworzenia dóbr, św. Tomasz z Akwinu sformułował także postulat oparcia poziomu płac najniższego stanu na poziomie minimum egzystencji.³

¹ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2005, s. 26.

² G.B. Spychalski, *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Łódź 1999, s. 60.

³ B. Romanow, *Historia myśli ekonomicznej w zarysie*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1997, s. 23.

Zdaniem innego natomiast twórcy, okresu już przedklasycznego, tj. W. Pety'ego, płaca powinna być wyznaczana przez państwo, a jej wysokość określać powinno codzienne wyżywienie robotnika. Nie należy też dopuszczać do podnoszenia płac powyżej kosztów utrzymania robotnika, gdyż spowodowałoby to obniżenie wydajności pracy i w konsekwencji obniżenie potrzebnej państwu produkcji. W. Petty w swojej teorii płac odróżnia już jednak płacę jako „cenę naturalną”, odpowiadającą minimum kosztów utrzymania, od oscylującej wokół niej „ceny rynkowej”, zwanej też niekiedy ceną polityczną.⁴

Znaczący wkład w rozwój teorii ekonomii miała szkoła klasyczna, której głównymi przedstawicielami byli A. Smith i D. Ricardo. Ten pierwszy, jako autor dzieła pt.: „Badania na naturą i przyczynami bogactwa narodów”⁵, stworzył przesłanki do kilku teorii mających na względzie próby wyjaśnienia reguł formowania się płac. Chodzi tu w szczególności o teorię kosztów utrzymania, teorię wydajności, teorię przetargową, teorię rezydualnego pretendenta i teorię funduszu płac. Sformułował on także teorię podziału wytworzonego dochodu, zwaną w literaturze „dogmatem Smitha”. Zgodnie z tym dogmatem, wartość tworzą takie czynniki wytwórcze, jak: ziemia, kapitał i praca. W procesie podziału dochodu pojawiają się zaś - odpowiednio - takie kategorie, jak: renta, zysk i płaca, przy czym płaca jest ceną nakładu pracy. A. Smith zauważył ponadto, że płaca może być ceną naturalną pracy, którą określają minimalne koszty utrzymania robotnika i jego rodziny, lub ceną rynkową pracy, którą kształtują przetargi między robotnikiem a przedsiębiorcą.⁶

A. Smith dostrzegał również, że w przetargach na rynku pracy przewagę mają zawsze pracodawcy. W ich interesie leży możliwie najniższe wynagradzanie swoich robotników i stąd płace robotników ustalają się na poziomie minimalnym, niezbędnym do przetrwania.⁷ Ukształtowanie się płac poniżej tego minimum powodowałoby zmniejszenie się liczby robotników i w rezultacie brakowałoby rąk do pracy.

Zdaniem D. Ricardo natomiast, płaca stanowiła wynagrodzenie za pracę, będące czynnikiem produkcji, a zarazem i towarem, podlegającym aktom kupna – sprzedaży na rynku pracy. Autor ten definiuje też „płace naturalne” jako te, które utrzymują liczbę ludności w stanie stacjonarnym, w odróżnieniu od krótkookresowych „płac rynkowych”, pozwalających na wzrost liczby ludności wtedy, kiedy przewyższają one „płace naturalne”. Ceną naturalną pracy są minimalne koszty utrzymania robotnika, cenę rynkową pracy kształtują zaś stosunki między podażą pracy i popytem na nią. D. Ricardo wskazuje także, iż pod

⁴ W. Stankiewicz, *Historia myśli ekonomicznej*, PWE, Warszawa 1998, s. 153.

⁵ A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, Warszawa 1954.

⁶ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą we współczesnym przedsiębiorstwie. Teoria i polityka*, red. W. Jarmołowicz, Wyd. Forum Naukowe, Poznań 2007, s. 110.

⁷ J. Bremond, M.M. Salort, *Leksykon wybitnych ekonomistów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 177.

wpływem wzrostu cen artykułów rolnych muszą rosnać płace nominalne, i to tak, aby mogło to skompensować wzrost kosztów utrzymania.⁸

D. Ricardo odnosi się także w swoich poglądach do możliwości i niemożności wzrostu płac w kapitalizmie. Jeśli rynkowa cena pracy jest wyższa od ceny naturalnej, następuje wzrost liczby ludności, a to powoduje wzrost podaży siły roboczej w stosunku do popytu na pracę i w konsekwencji spadek płac do poziomu ceny naturalnej. Płace - zdaniem D. Ricardo - mają więc tendencję do ustalania się na poziomie minimalnym, niezbędnym do przetrwania robotnika, ponieważ „tak, jak każdy kontrakt [...] muszą być poddane czystej i wolnej konkurencji rynkowej i nie mogą być nigdy hamowane przez interwencję zarządzającego”.⁹

Nurt „poklasyczny” w teorii ekonomii reprezentował m.in. J. Mill, który był zresztą jednym z bardziej głośnych twórców koncepcji tzw. stałego funduszu pracy. Zakładała ona wyraźnie, że globalny fundusz płac jest wielkością stałą, a wysokość płac zależy bezpośrednio od liczby uczestników procesu produkcji, tj. robotników. Przy danej wielkości funduszu liczebność siły roboczej określa zatem poziom płac.¹⁰

Również J.S. Mill ujmował teorię płacy tradycyjnie w kategoriach stałego funduszu płac. Możliwości poprawy ogólnego poziomu płac, które autor ten już dostrzegał, tkwiły jednak wyłącznie w redukcji zasobów ludności, między którą ten fundusz był dzielony.¹¹

Interesującymi – w kontekście osiągnięć szkoły klasycznej, a ważnymi dla rozwoju teorii ekonomii oraz praktyki gospodarowania (w socjalizmie) były także poglądy K. Marksa na kształtowanie się płacy. Jego teoria płacy roboczej opierała się na twierdzeniu, że w warunkach gospodarki kapitalistycznej robotnik sprzedaje nie swoją pracę, lecz jedyny „towar”, jaki posiada, a mianowicie siłę roboczą. Płaca robocza jedynie na powierzchni zjawisk społecznych występuje jako cena pracy. W rzeczywistości - zdaniem K. Marksa - mamy do czynienia z przekształconą, pieniężną formą wartości siły roboczej. Siła robocza wytwarza przy tym więcej niż sama uzyskuje (w postaci płacy) i stąd powstaje kategoria „zysku” jako wynagrodzenia właściciela środków produkcji, stającą się zarazem również kategorią „wyzysku” robotników. Dodajmy przy tym, że poglądy K. Marksa w kwestii kształtowania się płac były zarazem konkretyzacją jego teorii wartości opartej na pracy (produkcyjnej) jako jedynym czynnikiem wartościotwórczym z punktu widzenia powstającego produktu.¹²

Niewątpliwymi i szczególnym wkład do teorii ekonomii miały jednak zwłaszcza poglądy ekonomistów kierunku marginalistycznego, w tym i nurtu subiektywnego oraz neoklasycz-

⁸ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 28.

⁹ Ibidem, s. 28.

¹⁰ Ibidem, s. 28.

¹¹ Ibidem, s. 28.

¹² K. Marks, *Kapitał*, t. 1., Książka i Wiedza, Warszawa 1951, s. 69.

nego. Jednym z największych (w interesującym tu nas zakresie) osiągnięć tego kierunku stało się sformułowanie teorii produkcyjności krańcowej czynników wytwórczych jako podstawy podziału dochodu.¹³

W.S. Jevons w swojej teorii płacy roboczej głosił więc, że pozyskiwaniu efektów pracy, tj. produktów oraz związanej z nimi płacy, towarzyszą jednocześnie przykreść i zadowolenie lub inaczej użyteczność ujemna i dodatnia. Stopień użyteczności płacy realnej ma przy tym tendencję malejącą. Roboczej „dniówce” towarzyszy więc początkowo duża przykreść, następnie krótki okres przyjemności i w dalszym okresie szybki wzrost przykreści. Punkt „optymalny” wyznaczający poziom płac odpowiada zatem równości przyrostów zadowolenia i przykreści.¹⁴

Jednolitą i „obiektywną” już natomiast (w przeciwieństwie do „subiektywnego” podejścia W.S. Jevonsa), a zarazem zasadniczo odmienną oraz opozycyjną wobec poglądów K. Marksa teorię skonstruował (wykorzystując przy tym także dorobek A. Marshalla) J.B. Clark, jako przedstawiciel tzw. szkoły neoklasycznej (angloamerykańskiej). Nawiązał on do wcześniejszych jeszcze osiągnięć J.H. von Thünera, a także J.B. Sayera¹⁵, jako twórcy bardziej już rozwiniętej niż u klasyków koncepcji o wartościotwórczej roli pracy, ziemi i kapitału w powstawaniu nowego produktu. Przyjmując mianowicie założenia statyki gospodarczej i opierając swą analizę na prawie malejącej wydajności, J.B. Clark twierdził, że czynniki produkcji podlegają prawu malejącej produktywności. Ich użyteczność w miarę zaspokajania potrzeb maleje aż do poziomu produktywności krańcowej, która wyznacza ich wartość, a zatem i udział w podziale wytworzonego produktu. Kapitał i praca otrzymują wynagrodzenie równe ich krańcowej produkcyjności. Zatem w gospodarce rynkowej „zysk” jako element „wyzysku” nie występuje, gdyż cena równa się kosztom produkcji, tj. sumie płac i procentów od kapitału, a właściciele czynników produkcji otrzymują jedynie swoje wynagrodzenia jako zwrot poniesionych nakładów.¹⁶

Stawka płac nie może przy tym przewyższać wartości krańcowego produktu pracy. Ponieważ jednostką marginalną może być każda jednostka pracy, stawka wynagrodzenia niezbędnego do tego, aby ową marginalną jednostkę „wciągnąć” do procesu produkcji, wyznacza maksimum, które będzie skłonny zapłacić przedsiębiorca, aby utrzymać u siebie wszystkie zatrudnione jednostki pracy. Zarazem, płace nie mogą być niższe aniżeli krańcowa wartość produktu. Dopóki dodatkowa praca „dodaje” więcej do utargu niż do kosztów, opłaca się wynajmować większą ilość pracy. Wobec tego konkurencja między

¹³ W. Jaromłowicz, M. Knapieńska, *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą...*, op. cit., s. 112.

¹⁴ Ibidem, s. 113.

¹⁵ J. Górski, W. Sierpiński, *Historia powszechnej myśli ekonomicznej (1870 – 1950)*, PWN, Warszawa 1987, s. 75.

¹⁶ W. Jaromłowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 29 – 30.

pracodawcami będzie „podbijać” płace aż do poziomu krańcowej wartości produktu pracy. Zatem praca będzie opłacona zgodnie z jej krańcową produkcyjnością.¹⁷

Zwracając uwagę na niektóre istotne elementy dorobku tradycyjnej myśli ekonomicznej w zakresie teorii płacy, zauważmy również, że współczesne i aktualne poglądy na kształtowanie się płac i ich rolę w funkcjonowaniu rynku pracy w znacznym stopniu pozostają właśnie pod wpływem dokonań wielkich ekonomistów szkoły klasycznej i neoklasycznej. Przede wszystkim należy podkreślić, że wspólnym mianownikiem przedstawianych wyżej teorii (poza marksowską) jest postrzeganie płacy jako ceny pracy czy też ceny usługi pracy. Co prawda bowiem zmieniały się poglądy na przyczyny i skutki zmian w poziomie i relacjach płac, ale już przekonanie o tym, że płaca jest wynagrodzeniem (dochodem) związanym z wykonywaną przez pracowników pracą (najemną) i kształtującą się na rynku pracy, pozostawało w zasadzie fundamentalne.

Rzeczony rozwój teorii płac w dwudziestym wieku był z kolei na tyle znaczący, iż można mówić o nowych, wyodrębnionych kierunkach czy odmianach teorii płacowych. Teorie te, nie odrzucając całkowicie koncepcji marginalnej produktywności, ponownie nawiązują więc w jej modyfikacjach do dziedzictwa szkoły klasycznej i neoklasycznej, a także historycznej, chociaż (i przede wszystkim) wprowadzają nowe punkty widzenia i szczegółowe rozwinięcia.¹⁸

W szczególności zaś, zależnie od rangi nadawanej różnym siłom i czynnikom mającym wpływ na kształtowanie się płac¹⁹, można za A. Melichem wyróżnić takie teorie, jak: towarowe (akcentujące rolę rynku pracy i sił na tym rynku działającym), instytucjonalne (akcentujące rolę państwa i związków zawodowych) oraz funkcjonalne (doceniające rolę wielu czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych), a analizujące płace poprzez ich funkcje.²⁰

Kierunek pierwszy, najbardziej tradycyjny, koncentruje swoją uwagę właśnie na rynku w ogóle i osobliwościach rynku pracy w szczególności. Dostrzega się tu zwłaszcza, iż popyt i podaż pracy należy wiązać także z sytuacją na rynkach stricte towarowych (rzeczowych). W warunkach zmian zachodzących na tych rynkach oraz zależnie od ich stopnia monopolizacji, oligopolizacji itp.²¹, w ramach tego kierunku podnosi się również od-

¹⁷ M. Blaug, *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 67.

¹⁸ W. Jarmołowicz, *Rynek a płace. Problemy i dylematy teorii i polityki płac*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPISS, Warszawa 1994, s. 44.

¹⁹ Por.: W. Jarmołowicz, *Rynek a płace. Problemy i dylematy teorii i polityki płac*; w: *Gospodarcze problemy transformacji ustrojowej*, red. W. Balicki, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1994, s. 5.

²⁰ Por.: A. Melich, *System płac w kapitalizmie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1996, s. 102 – 134.

²¹ W. Jarmołowicz, *Problemy teorii i polityki płac w gospodarce rynkowej*, w: *Od i do gospodarki rynkowej. Problemy teorii i polityki gospodarczej. Wydanie specjalne z okazji jubileuszu Profesora Wacława Wilczyńskiego*, red. W. Jarmołowicz, J. Orczyk, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1992, s. 121.

mienności, jakie związane są z kształtowaniem się punktu równowagi przedsiębiorstwa i z konsekwencjami tego stanu rzeczy dla wysokości płacy oraz popytu na pracę. Na przykład J.M. Keynes dostrzega, że w czasach bardziej współczesnych już nie zatrudnienie jest funkcją płac, lecz odwrotnie – popyt na pracę przystosowuje się do istniejącej stawki płac.

Z kolei w grupie teorii instytucjonalnych podkreśla się, że rola związków zawodowych, których wpływ w modelu gospodarki wolnokonkurencyjnej był pomijany lub uważany za wręcz szkodliwy, zaczyna być znacząca, a nadto – iż może być także korzystna, choć i w znacznym stopniu uzależniona od przebiegu cyklu koniunkturalnego. Im bardziej np. korzystna jest sytuacja gospodarcza i im mniejsze jest bezrobocie, tym większe dostrzega się możliwości w spełnianiu związkowych żądań podwyżek płac. Niekiedy zauważa się jednak również, że związkom zawodowym lepiej udaje się powstrzymać spadek płac w warunkach recesji niż doprowadzić do ich wzrostu przy dobrej koniunkturze.²²

Zgodnie z ujęciem instytucjonalnym, płace kształtują się jednak nie tylko wskutek działania sił rynkowych. W sferze bowiem nieobjętej działaniem tych sił (czyli „niezdeteminowanej przez rynek”), wysokość płac kształtuje się również pod wpływem negocyjnego mechanizmu regulacji.

Mechanizm ten zaś jest oparty na udziale związków zawodowych oraz związków pracodawców, ale także i samego państwa, w ustalaniu różnego rodzaju i szeroko rozumianych warunków świadczenia pracy oraz samych zasad wynagradzania za pracę, jako reguł mających swój istotny wpływ na poziom, relacje i strukturę płac zatrudnionych.

Roli związków zawodowych oraz związków pracodawców, jako swoistych „monopoli” po stronie popytu na pracę (związki pracodawców) i podaży (związki pracowników), poświęcono w literaturze wiele uwagi i istotnych analiz. Podnosząc znaczenie instytucjonalnych teorii płac, należy jednak również podkreślić, że na szczególną uwagę zasługuje tu szeroko podejmowana w literaturze kwestia roli państwa,²³ a na tym tle także granic i metod jego ingerencji w zjawiska i procesy kształtujące poziom, relacje i strukturę płac. Zagadnienia te rozpatrywane są zwykle w ścisłym związku z polityką gospodarczą (i to zarówno bieżącą, jak i długookresową), jak też i z jej teoretycznym zapleczem. Znajdują zaś one swoje odbicie m.in. w dostrzeganiu celowości określania przez instytucję państwa minimum płacowego; pełnienia roli właściciela kształtującego płace wobec zatrudnionych w sektorze publicznym; pełnienia roli arbitra w sporach płacowych; a nawet pełnienia roli podmiotu polityki gospodarczej podejmującego się funkcji bezpośredniego ingerowania w

²² W. Jarzomowicz, *Rynek a płace. Problemy i dylematy teorii i polityki płac*, w: *Gospodarcze problemy...*, op. cit., s. 53.

²³ Por.: W. Jarzomowicz, *Systemowe uwarunkowania reformy płac w przedsiębiorstwie*, w: *Teoretyczne oraz polityczno – gospodarcze uwarunkowania reformy*, ZN Seria I, nr 188, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1990, s. 53.

kształtowanie się poziomu płac i cen (w tym i ich „zamrażania”) w warunkach zagrażających procesom równowagi i wzrostu, zwłaszcza zaś w sytuacji prawdopodobieństwa wysokiej inflacji.

Dostrzegając różnorodność problemów składających się na elementy teorii płac, zauważamy tu również, że we współczesnej literaturze nie ma jeszcze pełnej zgodności co do samej definicji płacy. Jednakże większość autorów jest zgodna co do tego, że płaca jest wynagrodzeniem związanym z pracą. Istnieje też w pewnym stopniu nadal spór o to, czy płaca to cena siły roboczej, czy pracy. Według teorii niemarksistowskich płaca jest przede wszystkim ceną za pracę jako towar, z tym, że jest to, jak wcześniej stwierdzono, towar szczególny.²⁴

Według J. Meller np. płaca jest więc głównie ceną pracy, przy czym siła robocza, praca i płaca są to zarazem kategorie ekonomiczne uwikłane w stosunki rynkowe.²⁵

Dodajmy tu również, że zdaniem tegoż autora istnieją ważne i obiektywne przesłanki, żeby także siłę roboczą (zdolność do pracy) traktować jako szczególny i wyjątkowy, ale jednak towar. Przede wszystkim zaś dlatego, że człowiek ma pełne prawo swobodnego dysponowania swoją zdolnością do pracy i nikt nie ma prawa do korzystania z cudzej siły roboczej bez jej właściwego wynagrodzenia.²⁶

Oprócz tego, autor ten podkreśla także specyficzne cechy czynnika ludzkiego w pracy, jakimi są sprzężenie zdolności do pracy z człowiekiem, jego aspiracjami, dążeniami i świadomością; różnorodność i trudności w porównywaniu zdolności do pracy różnych osób²⁷ (trudności w wartościowaniu pracy i oceny jej efektów); a także dwoistość funkcji świadczenia pracy, polegającej na jednoczesnym stanowieniu czynnika produkcji i źródła utrzymania dla pracowników.

Ponadto, J. Meller traktując rynek pracy jako główną jednak determinantę wynagrodzeń, koncentruje się na trzech jego podstawowych elementach, takich jak: stopień zrównoważenia rynku pracy, segmentacja tego rynku oraz zróżnicowanie przestrzenne lokalnych rynków pracy w kraju.²⁸

²⁴ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 101–102.

²⁵ Por.: J. Meller, *Płaca jako cena pracy i szczególne cechy rynku pracy*, „Polityka Społeczna” 1993, nr 10, s. 6,8.

²⁶ J. Meller, *Siła robocza i praca w gospodarce rynkowej*, „Polityka Społeczna” 1993, nr 8, s. 2.

²⁷ Por.: A. Baszyński, W. Jarmołowicz, *Niektóre aspekty oceny pracy jako podstawy polityki płac w przedsiębiorstwie*, w: *Ekonomiczno – socjologiczne i etyczne aspekty restrukturyzacji w gospodarce krajów Europy Środkowo – Wschodniej*, red. H. Januszek, J. Sikora, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1998; W. Jarmołowicz, A. Baszyński, *Ocena pracy a cele i instrumenty polityki płac przedsiębiorstwa okresu zmian ustrojowych*, w: *Przekształcenia społeczne w gospodarce polskiej*, red. A. Suwański, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2001.

²⁸ J. Meller, *Płaca godziwa i jej determinanty*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994.

Zdaniem Z. Jacukowicz w bardziej pragmatycznym ujęciu termin: „płaca” obejmuje także inne potocznie używane określenia, takie jak pensja, pobory, uposażenie. Zdaniem tej autorki, płaca to zatem wypłaty pieniężne i wartość świadczeń w naturze za pracę wykonywaną w ramach stosunku pracy, poza udziałem w zysku i czystą nadwyżką w spółdzielczości. Natomiast samo pojęcie wynagrodzenia ma dla niej szerszy zasięg, jako obejmujące wszelkie wypłaty pieniężne i wartość świadczeń w naturze za pracę wykonaną w ramach owego stosunku lub na podstawie umowy – zlecenia, a także honoraria i inne należności związane z pracą.²⁹

Podobne stanowisko zajmuje A. Pocztowski, według którego wynagrodzenie to ogół wydatków pieniężnych oraz świadczeń w naturze wypłacanych pracownikom z tytułu zatrudnienia w podmiocie gospodarczym i obliczanym według statystyki zatrudnienia i wynagrodzeń. Wynagradzanie jest przy tym jedną z istotnych uwarunkowań funkcji zarządzania zasobami ludzkimi.

Zdaniem S. Borkowskiej, wynagrodzenia - z jednej strony - stanowią element dochodów pracowniczych, a z drugiej - kosztów pracy ponoszonych przez przedsiębiorstwo.³⁰ Ujęcie powyższe wydaje się najbardziej ogólne i całościowe. Autorka wskazuje ponadto, że w skład dochodów z pracy - oprócz wynagrodzeń - wchodzi też dochody pozapłacowe, pojmowane jako zakładowe świadczenia socjalne oraz część wydatków bytowych (dopłaty do stołówek, mieszkań, środków transportu). W krajach zachodnioeuropejskich do szeroko rozumianych wynagrodzeń za pracę zalicza się też zwykle ogół kosztów osobowych, a więc także ubezpieczenia, zasiłki chorobowe itp. świadczenia społeczne, koszt zakupu i użytkowania samochodu służbowego, koszty szkolenia itd., a nawet czasem i dochody z tytułu akcji czy obligacji.³¹

Inaczej jeszcze tę problematykę przedstawia S. Kownacki, który pojęć płaca i wynagrodzenie za pracę używa zamiennie. Pojęcia te oznaczają bowiem, jego zdaniem, wydatki pieniężne oraz rzeczowe ponoszone przez organizację na opłacenie pracy wykonywanej przez jej członków.³²

Kompleksowo pojęcie płacy i wynagrodzenia analizuje także Z. Studniarek. Jego zdaniem, płaca jest terminem używanym co najmniej w dwojakim znaczeniu: szerokim, oznaczającym dochody uzyskiwane w związku ze stosunkiem pracy, oraz wąskim, a odnoszącym się do tej części tych dochodów, która związana jest z rozmiarami świadczonej pracy. W znaczeniu szerokim pojęciu „płaca” może być zatem używane zamiennie z terminem „wynagrodzenie”.

²⁹ Z. Jacukowicz, *Płace w zakładzie pracy*, PWE, Warszawa 1986, s. 188.

³⁰ S. Borkowska, *Jak wynagradzać?* Instytut Organizacji Przemysłu Maszynowego, Warszawa 1992, s. 53.

³¹ W. Jaromłowicz, M. Knapieńska, *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą...*, op. cit., s. 122.

³² S. Kownacki, *Nowoczesne systemy personalne w zakładzie pracy*, Warszawa 1996, s. 111.

Powyższe rozważania nie przeczą zresztą uznawaniu za słuszne takiego ujęcia płacy jako kategorii ekonomicznej, które traktuje ją jako cenę pracy, czyli wynagrodzenie jednego z czynników produkcji lub wynagrodzenie za usługę pracy. Niemniej w bardziej skonkretyzowanym podejściu termin „płaca” może być rozpatrywany w dwojakim znaczeniu: albo jako wynagrodzenie za pracę (pojmowane jako całokształt dochodów uzyskiwanych przez pracownika w związku ze stosunkiem pracy), albo też jako ta część dochodów, która związana jest bardziej bezpośrednio z charakterem, rodzajem i z rozmiarami świadczonej pracy.³³

Spółeczny charakter pracy i płacy podkreśla zaś zwłaszcza katolicka nauka społeczna. Pracownik, z tytułu użyteczności społecznej swej pracy, ma tu bowiem prawo do udziału w dochodzie narodowym, oparte na trzech przesłankach: potrzebach człowieka, wynagrodzeniu za działalność twórczą (wydajności i rentowności przedsiębiorstwa) oraz potrzebach rodzinnych. Stąd wywodzi się też koncepcja tzw. „życiowej płacy rodzinnej”, zgodnie z którą płace powinny być kształtowane na poziomie potrzeb przeciętnej (czyli czteroosobowej rodziny) i uzupełniane dodatkami rodzinnymi w przypadku większej liczby dzieci.³⁴

W encyklice *Centesimus annus* Jan Paweł II stwierdza zaś m.in., że płaca winna wystarczać robotnikowi na utrzymanie siebie i swojej rodziny. We wcześniejszej zaś jeszcze *Laborem exercens* Jan Paweł II zauważa, że sprawiedliwa płaca staje się sprawdzianem sprawiedliwości całego ustroju społeczno – ekonomicznego. Jest zaś nią takie wynagrodzenie za pracę dorosłego człowieka obciążonego odpowiedzialnością za rodzinę, które wystarcza na założenie i godziwe utrzymanie rodziny oraz na zabezpieczenie jej przyszłości.³⁵

Zdaniem S. Borkowskiej natomiast, wysokość płac ograniczona jest od góry przez możliwości finansowe firmy i państwa, a od dołu przez poziom kosztów utrzymania. Są to zatem warunki brzegowe dla wyznaczania poziomu i zróżnicowania płac, stosownie zarazem do trudności i efektów pracy.³⁶

Autorka ta podkreśla również, że płace mogą być istotnym narzędziem motywowania do efektywnej pracy poprzez modelowanie tempa wzrostu płac oraz różnicowanie płac w proporcjach właściwych gospodarce rynkowej.

³³ W. Jarmołowicz, A. Strużyna, *Ekonomiczne i społeczno – etyczne aspekty pojęcia i funkcji płac*, w: *Teorie i aplikacje etyki gospodarczej*, red. B. Pogonowska, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2000, s. 98.

³⁴ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą...*, op. cit., s. 123.

³⁵ Ibidem, s. 123.

³⁶ S. Borkowska, *Prawo do wynagrodzenia godziwego a negocjowanie*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994, s. 70.

S. Borkowska wskazuje ponadto na trzy cechy polityki płac w samym przedsiębiorstwie. Pierwsza polega na tym, że płaca jest wynagrodzeniem za wykonaną pracę proporcjonalnie do jej ilości i jakości. Ilość i jakość jest tu mierzona przy pomocy specjalnych technik wykorzystywanych na poziomie przedsiębiorstwa (w tym związanych z wartościowaniem i oceną efektów pracy). Jest to zarazem druga cecha. Trzecia natomiast to fakt, że determinantami poziomu i zróżnicowania płac, oprócz wyżej wymienionej ilości i jakości pracy, są: możliwości finansowe firmy i jej strategia rozwojowa, sytuacja na rynku pracy, koszty utrzymania, rola i współdziałanie partnerów społecznych.³⁷

Wśród bardziej współczesnych poglądów na problematykę wynagrodzeń nie brak jednak i takich, które głoszą, że wynagrodzenie pracownika zostało w zasadzie już odebrane od pracy, ze względu na brak elastyczności i efektywności systemów płac.³⁸

Wskazując tu na najogólniej ujmowane pojęcie płac oraz czynników określających ich wysokość, relacje i strukturę, podkreślimy ponadto, zgodnie z przytaczanymi zazwyczaj w literaturze klasyfikacjami, rozumienie jej podstawowych składników.

Płaca zasadnicza to zatem główny i stały składnik płacy, której wysokość powiązana jest najczęściej ze standaryzowaną, ilością i jakością pracy wykonywanej na danym stanowisku pracy oraz z kwalifikacjami wykonującego tę pracę pracownika. Płaca zasadnicza uzupełniona o względnie stałe dodatki (np. za pracę w godzinach nadliczbowych) to tzw. płaca stała, natomiast premie i nagrody z tytułu wykonania tych dodatkowych zadań to tzw. płaca zmienna.

W literaturze wyróżnia się ponadto pojęcie tzw. wynagrodzenia godziwego, którego wysokość - w polskim ujęciu - byłaby taka, że razem z pozapłacowymi zakładowymi dochodami z pracy oraz pozazakładowymi świadczeniami socjalnymi i transferami dochodów zapewniałaby pracownikowi oraz jego rodzinie godziwy poziom życia.³⁹

W istotnym związku z tą kategorią pozostaje też pojęcie płacy minimalnej. Ta ostatnia to taka, która jest ustalana ustawami przez centralny organ państwowy dla całej gospodarki, poniżej której nie można wypłacać wynagrodzenia pracownikowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze czasu pracy. Płaca ta stanowi punkt wyjścia dla budowy hierarchii płac i powinna też wystarczać na utrzymanie pracownika i zaspokojenie jego najbardziej podstawowych potrzeb.⁴⁰

³⁷ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 38-39.

³⁸ Z. Jacukowicz, *Makroekonomiczne konsekwencje udziału w zyskach*, „Wynagrodzenia” 1999, nr 24, s. 11.

³⁹ *Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 r i przyjęta przez członków Rady Europy, w tym Polskę*, Dz. U. Z 1999 r. Nr 8, poz. 67, art. 4.1. Szerzej por. Z. Jacukowicz, *Systemy wynagrodzeń*, Polska Fundacja Promocji Kadr, Warszawa 1999, s. 19 – 25.

⁴⁰ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 39-40.

1.2. Ekonomiczne i społeczne funkcje wynagrodzeń

W podejściu funkcjonalnym wyjaśnianie zjawisk i procesów płacowych odbywa się poprzez badanie samych funkcji płac, tzn. funkcji dochodowej (konsumpcyjnej), bodźcowej (motywacyjnej), kosztowej i społecznej.⁴¹ Przez funkcje płac rozumie się zaś najogólniej ich związek z innymi kategoriami i wielkościami ekonomicznymi.

Dochodowa funkcja płac polega na tym, że płaca jest traktowana jako instrument podziału produktu społecznego i określa tym samym poziom życia ludności żyjącej z pracy najemnej. W analizie płacy w jej funkcji dochodowej winno się brać pod uwagę nie tylko płacę nominalną, ale też i realną, a więc taką, która jest określana sumą środków konsumpcji i usług, które można zakupić za daną płacę nominalną.⁴²

Motywacyjna funkcja płac uznaje ją za bodziec materialnego zainteresowania pracowników oraz instrument podziału i alokacji siły roboczej między działy i gałęzie gospodarki narodowej. Płaca to – z jednej strony – czynnik wyzwalający w człowieku wolę zwiększania efektywności pracy (wydajności pracy), w danym miejscu i na danym stanowisku pracy, a z drugiej - jedno z głównych uwarunkowań wyboru zawodu i miejsca pracy.

Zgodnie z kosztową funkcją płac, stanowi ona z kolei składnik kosztów produkcji, określający ich wysokość. Pracodawca, dążąc do maksymalizacji zysku, będzie więc również usiłował obniżyć koszty produkcji, w tym koszty pracy, czyli płace. Kosztową funkcją płac zainteresowani są po części również i sami pracownicy, gdy przewidują, że wzrost ich dochodów płacowych prowadzi w efekcie do wzrostu cen produktów (jako następstwa wzrostu kosztów wytwarzania).

Płaca w swej funkcji społecznej, wywołuje określone poczucie wspólnoty materialnej, ale także konflikt interesów. Łącząc ludzi w realizacji wspólnych zadań, ale zarazem i różnicując ich pod względem dochodowym, płace w istotnym stopniu wpływają na kształtowanie się stosunków społecznych (w tym międzyludzkich), i to zarówno w skali makro-, jak i mikroekonomicznej. W szczególności wpływają one nie tylko na kształtowanie się poglądów o równości i sprawiedliwości społecznej w ujęciu grupowym i społeczno-zawodowym, ale także na zachowania jednostek i zespołów pracowniczych w przedsiębiorstwie. Załogę stanowią tu bowiem określone grupy społeczne: formalne i nieformalne, na które wpływają przykładowo: aktualnie ukształtowany poziom, relacje i struktura płac.⁴³

W literaturze znane jest ponadto bardziej nowoczesne ujęcie funkcji płac. Biorąc po uwagę oddziaływanie płac na pracownika, wyróżnia się dochodową, stratyfikacyjną,

⁴¹ W. Jarmołowicz, *Rynek a płace. Problemy i dylematy teorii i polityki płac*, w: *Prawo do płacy godziwej*, op. cit., s. 127.

⁴² W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 33.

⁴³ M. Juchnowicz, *Polityka płac. Dylematy praktyczne, realne i decyzyjne*, Monografie i Opracowania nr 382, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1992, s. 63.

motywacyjną i partycypacyjną funkcję płac. Bardziej współczesne ujęcie dochodowej funkcji płac wskazuje przy tym, że płace powinny zaspakajać nie tylko potrzeby związane z koniecznością odnowienia zdolności do pracy, ale także potrzeby wyższego rzędu, służące rozwojowi osobowości pracownika.⁴⁴

Wyodrębnienie funkcji stratyfikacyjnej pozwala z kolei zwrócić uwagę na problem znaczenia płac w określaniu pozycji społecznej, prestiżu oraz poczucia ważności i użyteczności społecznej jednostki. Natomiast dla skutecznej realizacji motywacyjnej funkcji płac, ich system powinien stwarzać warunki, w których działania służące realizacji otrzymanego zadania są dla pracownika szczególnie atrakcyjne w dążeniu do uzyskania cenionych przez niego wartości. Ponadto podnosi się tu również wagę tego, że możliwości motywacyjne płac zależą od ich miejsca wśród innych dochodów wpływających na stopę życiową społeczeństwa. Istotnym problemem skuteczności motywacyjnego oddziaływania płac jest także między innymi – stopień zgodności osiągnięć pracownika z jego oczekiwaniami dotyczącymi wysokości wynagrodzenia za wykonanie określonych zadań. Jest to ważny warunek, gdyż poczucie „niesprawiedliwych” płac eliminuje wiele innych pozytywnie oddziałujących cech systemu płac.⁴⁵

Partycypacyjna funkcja płac uwypukla z kolei aspekty płacy związane z udziałem pracowników we współzarządzaniu przedsiębiorstwem czy też instytucją. Rozwiązania systemu płac, umacniające zależność indywidualnych płac od wyników zespołu pracowniczego i firmy, mają tu więc nie tylko duże znaczenie motywacyjne, lecz są one także sposobem - jak pisze M. Juchnowicz - na uspołecznienie i upodmiotowienie społeczeństwa.⁴⁶

Biorąc natomiast pod uwagę oddziaływanie płac w skali gospodarki i społeczeństwa, wyodrębnia się takie jeszcze funkcje płac, jak: socjalna, bilansowa, podziału, wyboru, społeczna i polityczna.

Funkcja socjalna polega na zapewnieniu pracującym poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego poprzez ustalenie płacy realnej stwarzającej warunki do reprodukcji siły roboczej.⁴⁷

Funkcja bilansowa to działanie na rzecz stworzenia odpowiednich relacji między wzrostem płac a realnym funduszem spożycia, a więc i wywieranie zasadniczego wpływu na stan równowagi rynkowej, procesy inflacyjne, a w konsekwencji i na poziom płac realnych.

Funkcja podziału płac to kształtowanie rozpiętości dochodów oraz relacji płac w gałęziach, działach, sekcjach, w strukturze zawodowej, przestrzennej, etc. Natomiast od-

⁴⁴ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą...*, op. cit., s. 119.

⁴⁵ Ibidem, s. 119.

⁴⁶ M. Juchnowicz, *Polityka płac. Dylematy...*, op. cit., s. 64.

⁴⁷ Ibidem, s. 65.

działywanie płac na procesy wyboru mikropodmiotów ma prowadzić do dokonywania tych wyborów możliwie zgodnie z interesem społecznym w ujęciu makroekonomicznym.⁴⁸

Możliwości oddziaływania płac w sferze społecznej to także ich wpływ m.in. na rozwój samorządności, kształtowanie prospołecznej osobowości współczesnego człowieka, usuwanie sprzeczności międzygrupowych i umacnianie czynników integrujących społeczność. Natomiast w sferze politycznej płace mogą być także swoistym „narzędziem” walki politycznej i nie zawsze służą wyłącznie łagodzeniu napięć społecznych.

Polityczna funkcja płac wykorzystywana przez państwo i jego instytucje to zwłaszcza jednak podejmowanie „optymalnych” rozwiązań w warunkach różnych nacisków i przetargów. W celu łagodzenia napięć społecznych i ekonomicznych państwo winno bowiem prowadzić taką politykę, która jest możliwie obiektywna i niezależna oraz która uznaje interesy różnych grup społecznych, ale też nie ulega doraźnym i sprzecznym z interesem ogółu obywateli argumentom siły.⁴⁹

1.3. Formy płac

Formy płac stanowią metodę obliczania wysokości wynagrodzeń dostosowaną do organizacji pracy i technologii. Formy płac stanowią technikę obliczania wynagrodzeń, ale także sposób wiązania wynagrodzeń z wykonywaną pracą.⁵⁰

Właściwy dobór form płac ma też istotny wpływ na funkcje wynagrodzeń. Prawidłowe opłacanie oznacza konieczność wyliczenia wkładu i efektów działalności pracownika, warunków w jakich praca jest wykonywana i innych aspektów, które różnicują prace w organizacji gospodarczej. Z tego też względu w skład indywidualnego wynagrodzenia pracownika wchodzi różne składniki, które zależą od formy płac a równocześnie wpływają na jej dobór.⁵¹ Do praktycznych form należą:

- a) czasowa,
- b) czasowo – premiowa,
- c) akordowa
- d) akordowo – prowizyjna,
- e) prowizyjna,
- f) czasowo - prowizyjna,
- g) bonusowa.

⁴⁸ Ibidem, s. 65.

⁴⁹ W. Jarmołowicz, A. Strużyna, *Pojęcie i funkcje płac we współczesnej gospodarce rynkowej*, Zeszyty Naukowe WSZiB w Poznaniu, WSZiB, Poznań 1999, s. 17.

⁵⁰ Z. Czajka, *Płace w układach zbiorowych*, wyd. Solidarność Region Mazowsze, Warszawa 1995, s. 18.

⁵¹ M. Kabaj, *Partycypacyjny system wynagrodzeń*, Polityka Społeczna, nr 5/6, 1994, s. 3.

Czasowa forma płac polega na opłacaniu pracy płacą zasadniczą i stałymi dodatkami: np. za staż, funkcyjnymi. Forma ta nie uwzględnia ruchomych składników płacy powiązanej z efektami pracy poszczególnych pracowników. W czasowej formie płac największa jest rola płacy zasadniczej ustalonej w tabeli płac, gdyż bezpośrednio decyduje ona o wysokości indywidualnych wynagrodzeń. Forma ta stosowana jest w tych zakładach pracy, w których charakter pracy jest zróżnicowany, ale także regulowany organizacją i tokiem pracy.⁵²

Czasowo - premiowa forma płac polega na opłacaniu pracy płacą zasadniczą oraz premią. Forma ta może zawierać również dodatki, jednak jej istotą jest opłacanie wymagań pracy – płacami zasadniczymi, a efektów – premiami. Jest to najszerzej stosowana forma płac i można ją uznać za najbardziej właściwą metodą opłacania pracy w przedsiębiorstwach.⁵³

Akordowa forma płac polega na opłacaniu pracowników proporcjonalnie do wykonania przez nich norm pracy. Tak więc wiąże się ona z normami pracy, które służą do ustalenia wydajności pracy i ustalenia stopnia zróżnicowania wydajności poszczególnych robotników, a akordowa forma płac – do proporcjonalnego opłacania osiągniętej wydajności pracy.⁵⁴

Akordowo - premiowa forma płac polega na stosowaniu, oprócz akordowego opłacania wydajności pracy, premii za jakość produktu lub oszczędność materiałów ewentualnie za inne określone efekty pracy. Przesłanką stosowania tej formy płac jest dążenie do zrównoważenia „pogoni” za wydajnością pracy z potrzebą utrzymania normatywów jakościowych.⁵⁵ Przy dobrej organizacji pracy pracownikowi zalicza się tylko produkt należycie wykonany. Przy pracy wymiernej ilościowo, a więc przy pracach opłacanych akordowo, czynności źle wykonane nie są opłacane.⁵⁶

Prowizyjna forma płac polega na obliczaniu wynagrodzenia pracowników na podstawie dochodu lub obrotu uzyskanego dla przedsiębiorstwa.

Prowizyjna forma płac stosowana jest w przedsiębiorstwach handlowych, a miernikiem jej ustalania jest wartość obrotu.

Czasowo – prowizyjna forma płac polega na opłacaniu pracy płacą zasadniczą uzupełnioną o prowizję. W formie tej duża część płacy zależy bezpośrednio od wartości sprzedaży osiągniętej w danym przedsiębiorstwie.⁵⁷

⁵² Z. Czajka, Z. Jacukowicz, M. Juchnowicz, *Wartościowanie pracy a układy zbiorowe*, wyd. Difin, Warszawa 1995, s. 31.

⁵³ K. Kalinowski, A. Pancer, *Układy zbiorowe pracy*, wyd. Difin, Warszawa 1998, s. 49.

⁵⁴ J. Kordaszewski, *Formy płac*, Książka i Wiedza, Warszawa 1972, s. 27.

⁵⁵ S. Kownacki, *Nowoczesne systemy personalne w zakładzie pracy*, Warszawa 1996, s. 51.

⁵⁶ Z. Jacukowicz, *Płaca minimalna w Polsce i w innych krajach o gospodarce rynkowej*, wyd. IPiSS, Warszawa 1992, s. 76.

⁵⁷ Z. Jacukowicz, *Płace w zakładzie pracy*, PWE, Warszawa 1986, s. 109.

Istotą bonusowej formy płac jest stosowanie ruchowej motywacyjnej części wynagrodzenia, powiązanej z efektami pracy.⁵⁸ Sposób obliczania bonusów jest w różnych firmach niejednakowy, najczęściej dotyczy premii powiązanych z zyskiem, przy czym mogą to być:

- premie płacowe z zysku, a więc nie zaliczane do kosztów produkcji,
- premie liczone w koszty produkcji, których podstawą przyznawania jest osiągnięcie określonej kwoty lub prezentowego wskaźnika zysku.⁵⁹

1.4. Makro i mikroekonomiczne czynniki kształtujące poziom, dynamikę i relacje płac

Płace kształtują się pod wpływem szeregu makro i mikroekonomicznych czynników, które określa się mianem determinant płacowych. Czynniki te można podzielić na te, które wpływają na poziom i dynamikę oraz relacje płac w całej gospodarce jak i też na te, które wpływają na poziom i dynamikę oraz strukturę płac w elementach składowych gospodarki rynkowej (w regionach, przedsiębiorstwach, instytucjach).⁶⁰

W analizie systemu płac działającego w całej gospodarce rynkowej, na szczególną uwagę zdaje się zasługiwać wpływ następujących determinant :

a) Poziom rozwoju gospodarczego (kraju, regionu)

Poziom rozwoju gospodarczego określony być może przy tym poprzez adekwatnie mierzony poziom produktu krajowego brutto. W gospodarce rynkowej pracownicy oczekują przy tym zwykle polityki zapewniającej zbliżone tempo rzeczywistego wzrostu produktu krajowego brutto oraz wzrostu przeciętnych miesięcznych płac. Polityka taka, powinna zapewnić wyższy stopień korelacji w formie przyrostu przeciętnych miesięcznych płac.⁶¹

b) Nakłady i efekty pracy w przekroju wyodrębnionych segmentów gospodarki rynkowej (sfery, działy, gałęzie)

W sferze gospodarki narodowej chodzi tu właśnie o ukształtowanie się racjonalnych relacji płac w „dużych układach” (międzygałęziowych, międzyregionalnych itp.), które byłyby zgodne z osiągnięciami i kwalifikacjami zatrudnionych, a także sprzyjały właściwej (optymalnej) alokacji zasobów pracy. Ponadto chodzi tu także o to, żeby w

⁵⁸ A. Melich, *System płac w kapitalizmie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1996, s. 76.

⁵⁹ A. Melich, *Technika płac i kierunki jej usprawnienia*, PWE, Warszawa 1972, s. 71.

⁶⁰ Z. Jacukowicz, *Zasady kształtowania właściwego poziomu i prawidłowych rozpiętości płac*. Referat na seminarium w IPiSS, 12.11.1998 r., s. 4.

⁶¹ M. Olędzki, *Zatrudnianie społecznie racjonalne*, PWN, Warszawa 1995, s. 82.

dziedzinach nowoczesnych, mających szanse ekspansji na rynku wewnętrznym i światowym, wynagrodzenia były relatywnie wyższe, przyciągającą najcenniejsze kadry, stwarzające konkurencję o atrakcyjne miejsca pracy.⁶²

c) Koszty utrzymania i tzw. płaca minimalna

Koszty utrzymania i tzw. płaca minimalna są istotnymi wyznacznikami poziomu płac najniższych oraz wzrostu płac. W gospodarce rynkowej nie można przy tym wysuwać rygorystycznych żądań, aby każdy ruch kosztów utrzymania był automatycznie rekompensowany wzrostem płac i żeby żadna płaca nie spadała poniżej poziomu minimum socjalnego. Należy uznać, że możliwości gospodarki narodowej, zagrożenie inflacją, niebezpieczeństwo utraty nisko opłacalnych miejsc pracy i inne ważne względy uniemożliwiają realizację daleko idących oczekiwań. Najważniejsze, aby a priori nie odrzucać tych ważnych parametrów polityki płacowej i socjalnej, jakimi są koszty utrzymania i płaca minimalna. Płaca minimalna jest najniższą „ceną pracy”, mającą na celu zaspokojenie najbardziej podstawowych potrzeb pracowniczych.⁶³

Determinant wpływających na zróżnicowanie płac w elementach składowych gospodarki narodowej (w regionach, przedsiębiorstwach, instytucjach) może być wiele, między innymi:

a) Region zatrudnienia

Wysokość płac przeciętnych w każdym regionie zatrudnienia zależy od jego rozwoju gospodarczego, które syntetycznym miernikiem jest wielkość produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca. Wysokość płac w poszczególnych regionach różni się dość znacznie, ze względu na zróżnicowany wzrost gospodarczy. Do regionów z wyższym wzrostem gospodarczym „płyne” najzdolniejsza kadra, ale też często wydajniejsi pracownicy otrzymują znacznie niższe płace w regionach z niższym wzrostem gospodarczym.⁶⁴

b) Typ własności firmy

Płace w przedsiębiorstwach państwowych i firmach prywatnych, według sprawozdawczości GUS, kształtują się odmiennie. Wyższy jest poziom płac w przedsiębiorstwach państwowych a niższy w firmach prywatnych. W firmach prywatnych w większym stopniu o poziomie płac decydują efekty pracy, niż w przedsiębiorstwach państwowych. Inne są również systemy płac i wewnętrzna struktura wynagrodzeń.⁶⁵

c) Kondycja ekonomiczna – finansowa firmy

⁶² M. Armstrong, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2000, s. 21.

⁶³ S. Borkowska, *Sprawiedliwość i płaca sprawiedliwa*, w: *Wynagrodzenie godziwe. Koncepcja i pomiar*, pod red. S. Borkowskiej, IPiSS, Warszawa 1999, s. 26.

⁶⁴ S. Borkowska, B. Urbaniak, *Innowacyjne strategie płac*, Łódź – Warszawa 1993, s. 19.

⁶⁵ M. Juchnowicz, *Polityka płac. Dylematy praktyczne, realne i decyzyjne*, Monografie i Opracowania nr 382. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1992, s. 33.

W gospodarce rynkowej, szczególnie ważnym wyznacznikiem płac jest kondycja ekonomiczno – finansowa firmy. Pozycja rynkowa firmy, kondycja ekonomiczno – finansowa wyznaczają jej realne możliwości płacowe. Bezpośrednio determinanta ta, określa zasobność strumienia środków na płace, czyli głównie ich poziom i dynamikę. Pośrednio jednak czynnik ten wpływa także na możliwą skalę zróżnicowania płac i skalę zmian.⁶⁶

d) Nakłady i efekty pracy zatrudnionych

Jest to czynnik, który powinien dominować w sferze regionalnego różnicowania płac, a więc w budowie ich struktury. Jest to przy tym determinanta bardzo wyraźnie łącząca wymiar sprawiedliwości społecznej (równa miara pracy) oraz aspekt ekonomiczny (motywowanie do pracy). W miejscach zatrudnienia (przedsiębiorstwa i instytucje) powiązanie płac z nakładami i wynikami pracy jest uzasadnione elementarnymi zasadami zarządzania kadrami oraz zgodnie z oczekiwaniami większości dobrych pracowników.⁶⁷

e) Rodzaj działalności gospodarczej

Rodzaj działalności gospodarczej to istotna determinanta wpływająca na zróżnicowanie płac. Im dany rodzaj działalności gospodarczej dynamiczniej się rozwija, tym płace rosną szybciej. Każdy rodzaj działalności gospodarczej charakteryzuje się różnymi ponoszonymi kosztami, różnymi wynikami ekonomicznymi, różnym potencjałem kadrowym, różną specyfiką prowadzonej działalności, różnymi zależnościami od wahań sezonowości, wszystkie te cechy wpływają na zróżnicowanie płac.

f) Wiek, płeć i wykształcenie zatrudnionych

Wiek, płeć i wykształcenie zatrudnionych są jednymi z podstawowych i ważniejszych determinant zróżnicowania płac. Są one ważne dlatego, że dotyczą samych pracowników. Determinanty te, zostaną omówione szerzej w dalszej części tego punktu.⁶⁸

O wysokości płac stanowią również i takie czynniki, jak umiejętności negocjacyjne czy też „odpowiednie” układy „polityczne”. Z obserwacji rzeczywistości gospodarczej bierze się też spostrzeżenie, że o faktycznym regionalnym zróżnicowaniu płac decydują – zwłaszcza w przedsiębiorstwach państwowych – często całkiem inne kryteria niż nakłady i efekty pracy zatrudnionych oraz kondycja ekonomiczno – finansowa firmy.

W pracy doktorskiej zajmę się tylko tymi determinantami, które odgrywają - w mojej ocenie – szczególnie ważną rolę w warunkach gospodarki rynkowej. Determinanty te, podzieliłem przy tym na dwie grupy tj.: na demograficzno – społeczne oraz na ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac.

⁶⁶ M. Juchnowicz, *Badanie rynku wynagrodzeń*, IPiSS, Warszawa 2001, s. 39.

⁶⁷ Z. Polańska, *Ekonomika Pracy*, t. III, Wyd. UG, Gdańsk 1995, s. 50.

⁶⁸ S. Borkowska, *Wprowadzenie*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994, s. 25.

1. Demograficzno – społeczne determinanty zróżnicowania płac to zatem:

a) Wiek

Wraz ze wzrastającym wiekiem podwyższa się wynagrodzenie, z tym że dokonuje się to nie wskutek tego, że pracownik dłużej pracuje w danym przedsiębiorstwie, ale przede wszystkim w wyniku awansowania oraz podwyższania kwalifikacji.⁶⁹ Wiek wiąże się z tym, że im starszy pracownik tym dłużej pracuje w danym przedsiębiorstwie zdobywając większe doświadczenie, które jest traktowane jako nabieranie wprawy i umiejętności przy wykonywaniu czynności na danym stanowisku, ale stanowiącym także pogłębianie wiadomości praktycznych o wykonywanym zawodzie, a również rozszerzania wiedzy w wyniku szkoleń lub samokształcenia. Doświadczenie, którego nabiera się wraz z wiekiem, jest cennym elementem kwalifikacji wymaganych przy awansowaniu na wyższe stanowiska oraz podstawą przyznawania wyższego wynagrodzenia na danym stanowisku.⁷⁰

b) Płeć

Wpływ na zróżnicowanie płac ma między innymi to, że mężczyźni wykonują „ciężką”, fizyczną pracę. Zazwyczaj jest to praca w przemyśle, górnictwie, hutnictwie, która jest wyżej wynagradzana. Kobiety natomiast wykonują „lżejszą” pracę w najczęściej w handlu, administracji i praca ta jest niżej opłacana. Mężczyźni częściej niż kobiety zajmują wysokie stanowiska menadżerskie, co wpływa na zróżnicowanie płac, gdyż płace menadżerów są bardzo wysokie. Nie bez znaczenia na poziom, relacje i dynamikę płac ma także fakt, że kobiety częściej korzystają z urlopów macierzyńskich, wychowawczych i w tym okresie płace tych kobiet są niższe. Pewien wpływ na różnicę wynagrodzeń ma również zmniejszanie się udziału kobiet w grupie zatrudnionych powyżej 60 lat, gdzie płace mężczyzn w tym okresie są stosunkowo wysokie.⁷¹

c) Wykształcenie

W okresie kształcenia zdobywa się wiedzę, często także doświadczenie poprzez odbywanie praktyk i staży. Jeżeli pracownik posiada wyższe wykształcenie, jego wiedza jest większa, to może lepiej wykonywać swoją pracę.⁷² Wysoka często specjalistyczna wiedza pracowników powoduje, że osoby te są chętniej zatrudniane i wynagradzane na odpowiednio wysokim poziomie. Wykształcenie w różnych okresach i w różnym stopniu wpływać może na poziom, relacje i dynamikę płac. W okresie gospodarki centralnie zarządzanej praca fizyczna, zwłaszcza praca wymagająca wysiłku, bądź wyko-

⁶⁹ Por. S. Borkowska, *Determinanty płac w okresie transformacji*. Referat na seminarium w IPISS, 12.11.1998 r., s. 1.

⁷⁰ S. Borkowska, J. Szupilo, J. Frankowska, *Płace i koszty pracy*, Urząd Rady Ministrów, Biuro ds. Integracji Europejskiej oraz Pomocy Zagranicznej, Warszawa 1993, s. 38.

⁷¹ S. Borkowska, *Jak wynagradzać?*, „Orgomasz”, Warszawa 1992, s. 1.

⁷² S. Borkowska, *Prawo do wynagrodzenia godziwego a negocjacje*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPISS, Warszawa 1994, s. 31.

nywana w uciążliwych warunkach, wykonywana na ogół przez pracowników z wykształceniem podstawowym i zawodowym, była ceniona bardzo wysoko, przy równoczesnym lekceważeniu prac „urzędników” wykonywanych na ogół przez pracowników ze średnim wykształceniem. Obecnie w gospodarce rynkowej, przy zmianie znaczenia gospodarczego i rozwoju wielu działów gospodarki narodowej zwłaszcza pośrednictwa finansowego, pracownicy z wykształceniem średnim i wyższym są bardziej cenieni i lepiej opłacani, a ich pozycja bardzo wzrosła.⁷³ Natomiast wynagrodzenia osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym obniżyły się.⁷⁴

2. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac to z kolei:

a) Poziom rozwoju gospodarczego (kraju, regionu)

Poziom rozwoju gospodarczego kraju, regionu określony być może poprzez adekwatnie mierzony poziom produktu krajowego brutto w gospodarce oraz produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca. W skali makroekonomicznej jest to wyjściowa podstawa oznaczająca ogólne możliwości gospodarki, jej ekonomiczną wydolność do powiększania wynagrodzeń. Ogólny poziom rozwoju gospodarczego ma praktyczne „przełożenie” na poziom, relacje i dynamikę płac.

Im wyższy poziom rozwoju gospodarczego, tym przedsiębiorstwa się szybciej unowocześniają i modernizują i co przyczynia się do spadku kosztów, wzrostu przychodów i zysków, a w konsekwencji wzrostu płac. Natomiast im niższy poziom rozwoju gospodarczego, tym płace rosną wolniej.⁷⁵

b) Sytuacja na rynku pracy

Na ogólny poziom wynagrodzeń, a szczególnie jego wzrost, istotny wpływ może wywierać sytuacja na rynku pracy. W szczególności w warunkach znacznego bezrobocia firmy starają się ograniczać podwyżki, odkładać je i minimalizować. Odwrotnie, gdy występuje deficyt kandydatów do pracy i firmy konkurują o ich zatrudnienie lub starają się zatrzymać u siebie już pracujących, są bardziej gotowe do zwiększania zarobków. Na relacje płac w układzie kwalifikacyjnym i zawodowym sytuacja na rynku pracy wywiera szczególny wpływ. Wynika to z faktu, że w rzeczywistości rynek pracy jest bardzo podzielony i w tym samym czasie stosunek pomiędzy zapotrzebowaniem na pracowników określonej kategorii, a ich „podażą” może być diametralnie różny.⁷⁶ W związku z tym rynek pracy stwarza szanse uzyskania relatywnie wyższych płac dla przedstawicieli deficytowych, rzadkich i najbardziej poszukiwanych zawodów. Odwrot-

⁷³ S. Borkowska, B. Urbaniak, *Innowacyjne ...*, op. cit., s. 19.

⁷⁴ B. Janka, *Dobór pracowników: rekrutacja i selekcja*, w: *Zarządzanie potencjałem pracy*, pod red. A. Sajkiewicz, Wyd. III, SGH, Warszawa 1998, s. 46.

⁷⁵ S. Borkowska, *Wynagrodzenia w „nowej gospodarce”*, *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, Warszawa 2001, nr 6, s. 2.

⁷⁶ J. Meller, *Płaca godziwa i jej determinanty*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994, zeszyt 8, s. 114.

na jest sytuacja tych kategorii pracowników, którzy występują w nadmiarze i konkurują pomiędzy sobą o szanse zatrudnienia. Sytuacja na rynku pracy może wpływać korygująco na płace w przekroju regionalnym. Zwykle rynki pracy nie tworzą homogenicznego krajowego obszaru. W regionach o dużym popycie na pracowników, przewyższającym miejscowe zasoby, powstają sprzyjające warunki wzrostu wynagrodzeń. W wielu regionach o stosunkowo intensywnym zagospodarowaniu bezrobocia jest umiarkowane, a płace są relatywnie wyższe.⁷⁷

c) Atrakcyjność gospodarcza

Atrakcyjność gospodarcza związana jest z decyzjami wyboru przez inwestorów danego kraju, regionu do inwestowania. Im bardziej rozwinięta infrastruktura (techniczna, drogowa, edukacyjna) i im większy potencjał wysoko wykształconej kadry, tym inwestorzy częściej wybierają dany kraj czy region do inwestowania. Również na atrakcyjność gospodarczą może wpływać tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz udzielanie ewentualnych preferencji (np. podatkowych, czy zwolnień z niektórych opłat). Wpływ na atrakcyjność gospodarczą ma ranga oraz charakter gospodarczy czy historyczny danego regionu czy kraju. Również nie bez znaczenia dla atrakcyjności gospodarczej ma położenie geograficzne regionu czy kraju.⁷⁸

d) Sytuacja edukacyjna

Sytuacja edukacyjna określa możliwości edukacyjne w danym kraju i regionu. Im większa liczba szkół wyższych, oferujących dużą ilość kierunków i specjalności, tym więcej osób może zdobyć i pogłębiać swoją wiedzę. W czasie kształcenia wiele osób odbywa staże i praktyki w kraju i zagranicą. W czasie tych praktyk i staży osoby te zdobywają doświadczenie, które jest bardzo cenione przez pracodawców i osoby te są lepiej wynagradzane.⁷⁹ Regiony w których występuje dużo osób, które ukończyły studia i posiadają wyższe często specjalistyczne wykształcenie, szybciej się rozwijają, co przekłada się na wyższy poziom płac. Również nie bez znaczenia dla poziomu płac jest to, że inwestorzy wybierają do prowadzenia swojej działalności regiony w których występuje stosunkowo dużo osób z wyższym często specjalistycznym wykształceniem.⁸⁰

⁷⁷ Ibidem, s. 114.

⁷⁸ Z. Czajka, *Koncepcje systemu płac przedsiębiorstwa*, Międzynarodowa Szkoła Menadżerów, Warszawa 1999, s. 51.

⁷⁹ L. Dyczewska, *Płaca sprawiedliwa i słusza*, Ethos 1995, nr 32, s. 7.

⁸⁰ T. Gajewska, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, UWM, Olsztyn 2003, s. 19.

Rozdział 2

REGION JAKO PRZEDMIOT ANALIZY EKONOMICZNEJ

2.1. Pojęcie, cele i instrumenty krajowej oraz regionalnej polityki gospodarczej

W literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji odnoszących się do pojęcia „polityka gospodarcza”, przy czym jest ono z reguły utożsamiane także z pojęciem polityki ekonomicznej.⁸¹

Sam termin „polityka” pochodzi od greckiego słowa „politike”, który oznaczał sztukę rządzenia państwem. Współcześnie zaś terminu tego używa się głównie do określania działalności władz państwowych w kształtowaniu stosunków wewnętrznych w państwie oraz stosunków państwa z zagranicą. Często jednak pojęciu temu nadaje się szersze jeszcze znaczenie, obejmujące wszelką działalność służącą wpływaniu na sprawy publiczne i to bez względu na to, kto ją prowadzi.⁸²

Polityką nazywa się praktyczną działalność inspirowaną określonymi racjami publicznymi, zmierzającą do osiągnięcia konkretnych celów za pomocą wykorzystywanych w tej intencji odpowiednich instrumentów.⁸³

Według H. Ćwiklińskiego, polityka gospodarcza z kolei polega na określaniu celów danego systemu gospodarczego oraz stosowaniu metod, środków i sposobów (czyli odpowiedniego zbioru procesów regulacyjnych) prowadzących do osiągania tych celów, zgodnie z regułami nauk ekonomicznych.⁸⁴

⁸¹ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 78

⁸² *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 16

⁸³ E. Denek, J. Sobiech, J. Wolniak, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 213.

⁸⁴ H. Ćwikliński, *Pojęcie i zakres polityki gospodarczej. Klasyfikacja ekonomicznych funkcji państwa*, w: *Polityka gospodarcza*, red. H. Ćwikliński, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2001 s. 22.

I. Jaźwiński jest natomiast zwolennikiem poglądu, że polityka gospodarcza to świadome oddziaływanie jej podmiotów, głównie organów władz publicznych, na przedmiot tej polityki w określonych wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach, zmierzające do osiągnięcia wyznaczonych celów za pomocą odpowiednio dobranych narzędzi i środków zgodnie z regułami nauk ekonomicznych. Przedmiot polityki gospodarczej stanowią zjawiska i procesy ekonomiczne.⁸⁵

Zdaniem N. Acocella'ego polityka gospodarcza to zarazem dyscyplina badająca publiczne działania gospodarcze na trzech następujących poziomach: a) „bieżących” wyborów dokonywanych przez państwo; b) wyborów dokonywanych przez instytucje tzw. wyższego szczebla (czyli określających „gospodarczą konstytucję” społeczeństwa); c) identyfikacji społecznych preferencji celów. Polityka gospodarcza ma więc z zasady charakter komplementarny wobec badania zachowań innych podmiotów gospodarczych i funkcjonowania systemów gospodarczych w ramach szeroko pojętej analizy ekonomicznej.⁸⁶

J. Tinbergen zwraca uwagę, że polityka gospodarcza polega na formułowaniu celów, ale także i na uruchamianiu środków prowadzących do skutecznej ich realizacji.⁸⁷

Według W. Jarmołowicza przez politykę gospodarczą należy rozumieć świadome i celowe przedsięwzięcia oraz działania instytucji oraz organów państwowych (rządowych i samorządowych) zgodne z przyjmowanymi wcześniej celami i zasadami oraz realnie wpływające na przebieg procesów i zjawisk gospodarczych.⁸⁸

S. Kuziński z kolei przytacza taką oto definicję: „polityka gospodarcza jest politycznym zastosowaniem praw ujawnionych przez ekonomię polityczną dla osiągnięcia za pomocą metod racjonalnego gospodarowania, celów określonych przez państwo”.⁸⁹

W literaturze polskiej można znaleźć jeszcze wiele innych definicji polityki gospodarczej. Według na przykład S. Kruszczyńskiego, pojęcie to oznaczało – w warunkach gospodarki centralnie zarządzanej – bezpośrednie kierowanie gospodarką narodową przez państwo lub pośrednie oddziaływanie państwa na funkcjonowanie i rozwój tej gospodarki.⁹⁰ K. Secomski zaś za politykę gospodarczą uważał działalność państwa polegającą na określeniu bieżących i perspektywicznych celów społeczno – gospodarczych oraz

⁸⁵ I. Jaźwiński, *Polityka ekonomiczna. Wybrane zagadnienia*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział Wojewódzki w Szczecinie, Szczecin 2005, s. 7 – 8.

⁸⁶ N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 16.

⁸⁷ W. Jarmołowicz, M. Knopińska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 79.

⁸⁸ Ibidem, s. 80.

⁸⁹ S. Kuziński, *Polityka gospodarcza. Realia, dylematy, propozycje*, Warszawa 1987, s. 7.

⁹⁰ S. Kruszczyński, *Planowanie gospodarki narodowej i elementy polityki ekonomicznej*, Warszawa 1987, s. 9.

ich realizacji za pomocą metod i środków wynikających z zasady racjonalnego gospodarowania.⁹¹

Zdaniem natomiast – według starszego jeszcze ujęcia – polskiego ekonomisty E. Taylora, polityka gospodarcza to sztuka celowego działania gospodarczego, podejmowana głównie z punktu widzenia celów społecznych i państwowych.⁹²

L. Balcerowicz zdefiniował z kolei – w warunkach gospodarki rynkowej w Polsce – politykę gospodarczą jako wpływanie na procesy gospodarcze bez pośrednictwa zmian instytucjonalnych, lecz za pomocą zmiennych z natury narzędzi ekonomicznych należących do repertuaru właściwego danemu systemowi gospodarczemu.⁹³

Dla R. Michalskiego zaś, polityka gospodarcza to działalność władz ekonomicznych danego kraju polegająca na celowym i świadomym kształtowaniu wyników gospodarczych zgodnie z wyznawanym systemem norm i wartości oraz w ramach istniejących ograniczeń strukturalnych i modelowych.⁹⁴

Precyzując treść pojęcia polityki gospodarczej, należy też pamiętać, że między jej funkcjami, instytucjami i mechanizmami w poszczególnych krajach występowały i występują istotne różnice. Wynikają one głównie z odmienności ustrojów politycznych i systemów społeczno – gospodarczych, ale są też uwarunkowane wieloma innymi czynnikami. Funkcje polityki ekonomicznej podlegają też stałej ewolucji. Zróżnicowany i zmienny w czasie jest też stopień angażowania się poszczególnych państw w sprawy gospodarcze.⁹⁵

Polityka gospodarcza zatem – tak lub inaczej – polega na wytyczaniu i realizowaniu celów. Cel to przyszły stan określonego systemu, idealne wyobrażenie wyniku działania. W polityce cele pełnią różne funkcje, a w tym ukierunkowującą czy motywującą (aktywizującą). Stanowią one również kryterium uwzględniane przy podejmowaniu decyzji. Cele te można zaś podzielić między innymi na podstawowe i i dodatkowe (uzupełniające), zaś z powodu ich realizacji w danym horyzoncie czasowym, na: strategiczne (długookresowe, wieloletnie) i taktyczne (bieżące). Należy przy tym pamiętać, że sztuką jest godzenie celów długookresowych z bieżącymi.⁹⁶

Wśród ustaleń zaś ogólnych celów polityki gospodarczej często także wymienia się takie cele jak: dążenie do wolności, sprawiedliwości i dobrobytu. Polityka gospodarcza powinna zatem służyć realizacji tych zwłaszcza celów.⁹⁷

⁹¹ K. Secomski, *Elementy polityki ekonomicznej*, wyd. 2, Warszawa 1972, s. 26 – 27.

⁹² E. Taylor, *Wstęp do ekonomii*, Spółdzielnia Wydawnicza „Żeglarz”, Gdynia 1947, s. 38 – 39.

⁹³ L. Balcerowicz, *Systemy gospodarcze, Elementy analizy porównawczej*, SGPiS, Warszawa 1989, s. 11.

⁹⁴ R. Michalski, *Cele polityki gospodarczej*, w: H. Bąk, Z. Marciniak, R. Michalski, D. Rosati, *Wstęp do polityki gospodarczej*, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1990, s. 11.

⁹⁵ *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, op. cit., s. 74.

⁹⁶ I. Jaźwiński, *Polityka ekonomiczna...*, op. cit., s. 23.

⁹⁷ Ibidem, s. 23.

Natomiast za podstawowe cele polityki gospodarczej uznaje się m.in.:

- a) stały i zróżnicowany wzrost gospodarczy,
- b) pełne (wysokie) zatrudnienie oraz wykorzystanie także innych niż praca czynników produkcji,
- c) stabilny poziom cen,
- d) równowagę w stosunkach gospodarczych z zagranicą.⁹⁸

Podstawowe cele polityki gospodarczej można rozszerzyć uwzględniając także kolejne cele, takie jak: równowaga budżetowa, racjonalny poziom długu publicznego, racjonalny (sprawiedliwy) podział dochodu.⁹⁹

Do ustalania celów i ich wzajemnych relacji wg N. Acocella'ego wykorzystuje się cztery metody określania celów polityki gospodarczej. Są to metody: celu o ustalonej wartości, celu priorytetowego, celu o zmiennej wartości przy zmiennej końcowej stopie substytucji oraz o zmiennej wartości przy stałej końcowej stopie substytucji.¹⁰⁰

Pierwsza metoda polega na przypisaniu ustalonych wartości zmiennych, które wybrano jako cele polityki gospodarczej. Przykładem jest próba pogodzenia celu dotyczącego zatrudnienia (wyrażanego w kategoriach stopy bezrobocia) ze stabilnością monetarną.¹⁰¹

Druga metoda polega natomiast na wyborze jednego celu priorytetowego i określeniu jego pożądanego wymiaru oraz traktowaniu innych celów jako drugorzędne, ale także realizowanych.¹⁰²

W trzeciej metodzie „polityk gospodarczy” konstruuje mapę „społecznych” krzywych obojętności odzwierciedlających preferencje społeczeństwa (funkcja dobrobytu społecznego). Następnie polityk nakłada tę mapę na krzywą transformacji, która ilustruje zależności między zmiennymi będącymi argumentami jego funkcji i dokonuje wyboru konkretnych wartości zmiennych celu.¹⁰³

Z kolei czwarta metoda polega na posługiwaniu się uproszczoną funkcją dobrobytu społecznego, którą cechuje stała krańcowa stopa substytucji. Problem wyboru, przed którym staje polityk, można sprowadzić ponownie do poszukiwania optymalnego poziomu dochodu narodowego z uwzględnieniem funkcji dobrobytu społecznego.¹⁰⁴

Tabela 2.1. przedstawia podział celów polityki gospodarczej według B. Winiarskiego.

⁹⁸ Ibidem, s. 24.

⁹⁹ Ibidem, s. 24.

¹⁰⁰ N. Acocella, *Zasady polityki...*, op. cit., s. 212.

¹⁰¹ Ibidem, s. 213.

¹⁰² Ibidem, s. 214.

¹⁰³ Ibidem, s. 215.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 217.

Biorąc pod uwagę wyodrębnione cele, można wyróżnić także określone typy samej polityki gospodarczej, i to zarówno z punktu widzenia gospodarki jako całości, jak i ze względu na określone dziedziny. Na przykład można tu zatem wyróżnić politykę stabilizacyjną, pełnego zatrudnienia, czy też wzrostu gospodarczego, przemysłową, inwestycyjną, rolną i inne.¹⁰⁵ Tabela 2.2. przedstawia też z kolei możliwe i przykładowe dziedziny (obszary) polityki gospodarczej i związane z nimi rodzaje tych polityk.

Tabela 2.1. Cele polityki gospodarczej

Cele	Charakterystyka	
generalne i systemowo – polityczne	- suwerenność narodowa - sprawiedliwość - postęp społeczny - prawa człowieka - umacnianie i ochrona podstawowych zasad ustrojowych oraz siły państwa	
ekonomiczne	- pomnażanie bogactwa kraju i wzrost dobrobytu	- efektywne wykorzystanie zasobów - wzrost gospodarczy - przemiany strukturalne - wzrost przedsiębiorczości - wzrost udziału w międzynarodowym podziale pracy
społeczne	- sprawiedliwy podział dochodu - gwarancje zatrudnienia - szanse awansu - dostęp do edukacji i dóbr kultury - zapewnienie ochrony zdrowia - zabezpieczenie społeczne	
ekologiczne	- ochrona środowiska naturalnego - rekultywacja terenów zniszczonych	
obronno - militarne	- rozbudowa gałęzi gospodarki o znaczeniu obronnym - zapewnienie niezbędnych rezerw produktów strategicznych	

Źródło: *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, op. cit., 74.

¹⁰⁵ W. Jarmołowicz, M. Knapińska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 84.

Tabela 2.2. Dziedziny polityki gospodarczej

Kryteria	Wyszczególnienie
zakresu oddziaływania	- megaekonomiczna - makroekonomiczna - mezoekonomiczna - mikroekonomiczna
podejmowanych zagadnień (problemów)	- rozwoju i wzrostu - strukturalna - regionalna - ekologiczna - w dziedzinie konkurencji
przedmiotowe	- sektorowa - społeczna
instrumentacji	- pieniężna (monetarna) - budżetowa - podatkowa - cenowo – dochodowa - inwestycyjna - zatrudnienia - naukowa i innowacyjna
poziomu prowadzenia	- globalna (światowa) - ponadnarodowa, ponadpaństwowa - krajowa (narodowa) - regionalna - lokalna
rodzaju podmiotów prowadzących	- rządowa - samorządowa

Źródło: I. Jaźwiński, *Polityka ekonomiczna*, op. cit., s. 17 – 18.

Polityka makroekonomiczna obejmuje te oddziaływania państwa, które dotyczą całokształtu procesu gospodarczego lub jego znaczących części i prowadzone są głównie za pośrednictwem takich mechanizmów regulacji, jak pieniądź i budżet państwa. Natomiast polityka mikroekonomiczna zajmuje się regulacją konkretnych zagadnień gospodarki, jej poszczególnych gałęzi, rodzajów produkcji, rynków na określone towary i usługi.¹⁰⁶

¹⁰⁶ *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, op. cit., s. 75.

Funkcją polityki rodzaju i wzrostu jest dynamizowanie społecznego procesu gospodarczego w skali długookresowej, przeciwdziałanie siłom i zjawiskom, które mogłyby wzrost hamować czy osłabiać. Gdy wahania koniunkturalne występują cyklicznie, polityka wzrostu obejmuje przedsięwzięcia zmierzające do łagodzenia przebiegu cyklu, zwalczania czynników kryzysogennych, skracania fazy kryzysu i depresji, stymulowanie ożywienia i rozkwitu.¹⁰⁷

Polityka strukturalna zmierza zaś do przekształcania układu relacji i proporcji występujących między poszczególnymi sektorami, działami i gałęziami gospodarki oraz rodzajami produkcji społecznej a jej całością przez preferowanie rozwoju wybranych sektorów i gałęzi. Polityka strukturalna ma zwykle na uwadze nie tylko proporcje działowo – gałęziowe i rodzajowe, lecz także inne proporcje występujące w gospodarstwie narodowym (typu społecznego, technologicznego, terytorialnego).¹⁰⁸

Uwzględnienie w celach i uwarunkowaniach polityki gospodarczej zróżnicowań terytorialnych na obszarze kraju pociąga za sobą wyodrębnienie polityki regionalnej. Pojęciem tym określa się zwykle oddziaływanie państwa oraz występujących w jego imieniu władz centralnych i regionalnych na proces rozwoju oraz zagospodarowania przestrzennego regionów. Z kolei waga narastających zagrożeń i zniszczeń środowiska naturalnego znalazła odzwierciedlenie w wyodrębnieniu i rozwoju polityki ekologicznej.¹⁰⁹

W nowoczesnych ujęciach polityka wzrostu, polityka strukturalna, polityka regionalna są z sobą integrowane i stanowią części składowe ogólnej polityki rozwoju społeczno – gospodarczego.¹¹⁰

Oddziaływania państwa na procesy gospodarcze zachodzące w poszczególnych działach i gałęziach gospodarki narodowej czasem określa się mianem polityki sektorowej. Obejmuje ona: politykę przemysłową, politykę rolną (agrarną), politykę handlową (często wyodrębnia się też politykę handlu zagranicznego i współpracy z zagranicą), politykę komunikacyjną, politykę komunalną itd. Podział ten, opierając się na przedmiocie oddziaływań rządu, jest zwykle skorelowany z podmiotowym podziałem zadań między organy rządowe, czyli ministerstwa: przemysłu, rolnictwa, handlu, komunikacji itd.¹¹¹

Wyodrębnienie w ujęciu przedmiotowym poszczególnych części polityki ekonomicznej wiąże ją następnie z polityką społeczną, obejmującą politykę oświatową, politykę ochrony zdrowia, politykę mieszkaniową, a także politykę demograficzną (starającą się wpływać na procesy reprodukcji ludności). Ta ostatnia może zmierzać do pobudzania lub ograniczania dynamiki biologicznego rozwoju ludności; wiąże się z nią także polityka mi-

¹⁰⁷ Ibidem, s. 75.

¹⁰⁸ Ibidem, s. 75.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 76.

¹¹⁰ Ibidem, s. 76.

¹¹¹ Ibidem, s. 76.

gracyjna, której funkcją jest pobudzanie i ułatwianie lub hamowanie i ograniczanie przemieszczeń ludności w obrębie kraju i do jego otoczenia. Za ścisłym powiązaniem polityki ekonomicznej i społecznej przemawia m.in. konieczność odpowiedniego sterowania rozwojem infrastruktury, która jest bazą materialną wszystkich urządzeń służących świadczeniu usług na rzecz gospodarki i ludności oraz zespalających elementy gospodarki i systemu osadniczego w przestrzeni.¹¹²

W gospodarce rynkowej rolę podstawowego mechanizmu odgrywa pieniądź. Jego regulacja jest przedmiotem polityki pieniężnej (zwanej też polityką monetarną), obejmującej politykę emisyjną i politykę kredytową, które dotyczą sfery działania banków. Problemy asekuracji jednostek gospodarczych i osób fizycznych przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami i ryzykiem – w tym też związanym z prowadzeniem działalności gospodarczej – są regulowane przez politykę ubezpieczeń. Natomiast oddziaływania państwa na podstawowe parametry gospodarki, takie jak ceny, płace i dochody, obecnie łączy się zwykle w ramach zintegrowanej polityki cenowo – dochodowej.¹¹³

Dochody jednostek gospodarujących i osób fizycznych są źródłem dochodu skarbu państwa. Zagadnieniami ich kształtowania zajmuje się historycznie najstarsza część polityki ekonomicznej, a mianowicie polityka skarbowa (fiskalna), dziś najczęściej określana mianem polityki budżetowej. Do jej funkcji należy określanie i racjonalizowanie wydatków i dochodów aparatu państwa. Bezpośrednim wsparciem polityki skarbowej jest polityka podatkowa, zajmująca się sposobami obciążania podmiotów gospodarujących i mieszkańców kraju świadczeniami na rzecz państwa oraz ściąganiem tych świadczeń. Nowoczesna polityka podatkowa, podobnie jak polityka celna, może jednak spełniać równie ważne funkcje instrumentalne względem polityki wzrostu i polityki strukturalnej, wpływając – przez różnicowanie stawek podatkowych i celnych – na pożądane zachowanie się podmiotów gospodarujących, na ułatwianie rozwoju lub ochronę przed zagraniczną konkurencją pewnych gałęzi i rodzajów produkcji.¹¹⁴

Z punktu widzenia czynników rozwoju zasadnicze znaczenie ma polityka inwestycyjna, która wpływa na proces reprodukcji zasobów majątkowych w gospodarce, na ich powiększanie, unowocześnianie, strukturę rodzajową, działowo – gałęziową i przestrzenną. Blisko związana z nią jest polityka lokalizacyjna, służąca realizacji założeń polityki regionalnej i pożądanego przestrzennego zagospodarowania kraju przez odpowiednie sterowanie rozmieszczeniem inwestycji.¹¹⁵

Regulacja procesów gospodarowania czynnikiem ludzkim w gospodarce należy do polityki zatrudnienia, wywodzącej się z działań zwalczających bezrobocie. Współczesna

¹¹² Ibidem, s. 76.

¹¹³ Ibidem, s. 77.

¹¹⁴ Ibidem, s. 77.

¹¹⁵ Ibidem, s. 77.

polityka zatrudnienia obejmuje m.in. problemy przygotowania zawodowego młodzieży (tu styka się z polityką oświatową), podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowywania pracujących, zwiększania mobilności czynnika pracy, harmonizowania dynamiki wzrostu liczby stanowisk pracy z przyrostem zasobów siły roboczej, regulacji stosunków pracy.¹¹⁶

Kolejnym ważnym członem mechanizmu kształtowania czynników rozwoju jest polityka naukowa i innowacyjna, służąca stymulowaniu badań naukowych oraz zapewnianiu sprawnego wdrażania osiągnięć nauki i techniki do praktyki gospodarczej.¹¹⁷

W literaturze przedmiotu rodzaje czy dziedziny gospodarki, jako podstawa z kolei wyodrębniania różnych właściwych dla nich tylko typów polityk gospodarczych, są bardzo różnie pojmowane. Skąd też nie ma jednej, a znajdującej powszechne zastosowanie klasyfikacji typów i rodzajów czy też obszarów i podziałów polityki gospodarczej.¹¹⁸

Współczesne koncepcje ingerencji państwa w funkcjonowanie gospodarki regionu swoje przesłanki teoretyczne wyprowadzają zarówno z syntezy neoklasycznej, jak i teorii keynesowskiej. Z uwagi na zastrzeżone do wyłącznej gestii państwa funkcje w zakresie interwencjonizmu gospodarczego i tym samym przypisanie mu także roli podmiotu polityki regionalnej, uznanie zyskała w przeszłości zwłaszcza koncepcja określona mianem tzw. scentralizowanego paradygmatu rozwoju regionalnego.¹¹⁹ Zadanie państwa – w jej myśl – polegało głównie na podejmowaniu działań mających na celu wyrównanie dysproporcji w rozwoju przestrzennym kraju za pośrednictwem redystrybucji środków budżetowych w przekroju międzyregionalnym.¹²⁰

Istotnym celem regionalnej polityki gospodarczej jest także świadome kształtowanie rozwoju w ujęciu regionalnym poprzez wykorzystywanie wszelkich zlokalizowanych w regionach zasobów zmierzających do zapewnienia intensyfikacji wzrostu całej gospodarki narodowej oraz podniesienia efektywności gospodarowania w skali ogólnospołecznej. Celem regionalnej polityki gospodarczej jest również likwidowanie zastanych różnic w stopniu zaspokojenia potrzeb ludności w poszczególnych regionach oraz stwarzanie warunków do ich wyrównywania. Jednocześnie regionalna polityka gospodarcza ma na celu realizację zasady specjalizacji regionów poprzez określenie funkcji regionu, a także kształtowanie harmonijnego układu wewnętrznej struktury gospodarczej regionu zgodnie z podstawową funkcją, która pełni region w stosunku do gospodarki narodowej.¹²¹

R. Wojtasiewicz uważa przy tym, że celem regionalnej polityki gospodarczej jest zapewnienie ludności pracy i dochodów pozwalających na niezbędną, w odczuciu spo-

¹¹⁶ Ibidem, s. 77.

¹¹⁷ Ibidem, s. 78.

¹¹⁸ W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 85.

¹¹⁹ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regionów w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 16.

¹²⁰ Ibidem, s. 16.

¹²¹ M. Twarowska, *Przedmiot, cele i podmioty regionalnej polityki rynku pracy w Polsce*, w: *Dobre i złe strony transformacji w Polsce*, red. J. Tarajkowski, S. Jankiewicz, wyd. AE Poznań 2003, Zeszyt naukowy nr 24, s. 123.

łecznym poziom życia, zapewnienie warunków bytu materialnego, a zwłaszcza: mieszkania, wyżywienia i przebywania w środowisku nie szkodzącym zdrowiu oraz zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i perspektyw na przyszłość, w tym: poczucia stabilizacji oraz szans rozwoju dla następnych pokoleń.¹²²

Działania te przyjmują – w ramach realizacji celów polityki gospodarczej w ogóle – postać polegająca zwłaszcza na kształtowaniu proporcji gospodarczych czy też optymalnej struktury gospodarczej w ujęciu regionu.¹²³ Tak pojmowana polityka regionalna stanowi zatem integralny składnik polityk gospodarczej i społecznej państwa, a jej istotą – w skali kraju – jest z kolei uwzględnienie aspektu regionalnego w decyzjach o alokacji środków oraz regionalne zróżnicowanie stosownych instrumentów ekonomicznych.¹²⁴

Do instrumentów polityki regionalnej, którymi mogą posługiwać się organy samorządu województwa, zaliczyć można instrumenty ogólne, powszechnie stosowane, oraz instrumenty specyficzne. Ogólne narzędzia tej polityki to normy prawne powszechnie obowiązujące, a ustanowienie przez władzę samorządu województwa (określające np. sposób użytkowania ziemi, zasady ochrony środowiska czy normy porządkowe). Ponadto należą do nich decyzje administracyjne wprowadzające różnego rodzaju zakazy, nakazy i ograniczenia dla podmiotów działających w regionie oraz narzędzia ekonomiczno – finansowe stosowane przez władze samorządu województwa.¹²⁵

Natomiast do specyficznych instrumentów polityki regionalnej zaliczamy przedsięwzięcia gospodarcze organizowane i realizowane bezpośrednio przez organy publiczne, a mianowicie: organizowanie i prowadzenie działalności szkoleniowej oraz poradnictwo; dbanie o wizerunek regionu i jego promocję w celu pozyskania inwestorów; tworzenie infrastruktury technicznej, ekonomicznej oraz społecznej dla rozwoju określonych sfer działalności gospodarczej; inspirowanie i tworzenie tzw. parków technologicznych, edukacyjnych i naukowych; inicjowanie i zakładanie instytucji finansowych gromadzących kapitały i kredytujących lokalne oraz regionalne przedsięwzięcia rozwojowe.¹²⁶

Ludność, zasoby naturalne i majątkowe oraz podmioty gospodarujące są w określony sposób rozmieszczone na terytorium kraju, tworząc przestrzenną strukturę zagospodarowania. Między podmiotami gospodarczymi funkcjonującymi na poszczególnych częściach tego terytorium występują różnego rodzaju powiązania.¹²⁷ Upoważniają one do

¹²² L. Wojtasiewicz, *Aktywizacja gospodarcza gminy w działalności samorządu lokalnego*, w: *Polityka ekonomiczna*, red. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2004, s. 108 – 109.

¹²³ W. Przybylska – Kapuścińska, *Instrumentalne, instytucjonalne i organizacyjne problemy funkcjonowania gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006, s. 75.

¹²⁴ T. Madej, W. Zasadzki, *Problemy polityki regionalnej w Polsce*, w: *Polityka ekonomiczna w okresie zmian systemowych, Teoria, badania i interpretacje*, Acta Universitatis Lodzensis nr 154, UŁ, Łódź 2001, s. 115.

¹²⁵ Ibidem, s. 122 – 123.

¹²⁶ Ibidem, s. 123.

¹²⁷ S.M. Zawadzki, *Podstawy planowania regionalnego*, wyd. 2, PWN, Warszawa 1995, s. 36.

traktowania obszarów, wyodrębnionych na podstawie odpowiednich kryteriów, jako pewnych podsystemów gospodarki narodowej, nazywanych regionami.¹²⁸

Według A. Potoczka region to przede wszystkim obszar o określonej specjalizacji gospodarczej, będącej wynikiem sposobu wykorzystania wewnętrznych i zewnętrznych zasobów ekonomicznych oraz przepływu czynników wzrostu takich jak: kapitał, siła robocza, technologia i informacja.¹²⁹

J. Meller uważa, że region stanowi terytorialne wyodrębnioną część (podsystem) większej całości (systemu), którą jest przestrzeń gospodarcza kraju. Wyodrębnienie to opiera się na obiektywnych, powstających w toku rozwoju społeczno – gospodarczego kryteriach. Są to zwykle: określona specjalizacja, osiągnięta w różnym stopniu wewnętrzna kompleksowość oraz charakterystyczne powiązania zewnętrzne z innymi obszarami i całą gospodarką narodową.¹³⁰

R. Domański za region ekonomiczny uważa obszar – część większej całości – z ukształtowanym lub kształtującym się układem ekonomicznym, którego elementy powiązane są między sobą i ze środowiskiem przyrodniczym relacjami współwystępowania i współzależności o dużym nasileniu.¹³¹

W związku z występowaniem różnic w warunkach geograficzno – przyrodniczych, a także na skutek działania wielu niejednorodnych czynników natury historycznej i społeczno – ekonomicznej, regiony każdego kraju charakteryzują odmienne sytuacje gospodarcze i odmienny poziom rozwoju ekonomicznego.¹³² W związku z tym strukturę przestrzenną kraju cechuje na ogół występowanie regionów lepiej i gorzej zagospodarowanych, słabiej i lepiej rozwiniętych, bardziej i mniej dynamicznych, o lepszych i gorszych warunkach środowiska oraz życia grup i jednostek ludzkich.¹³³

Zróznicowania te nie są też zatem – ze zrozumiałych względów – obojętne dla mieszkańców regionów oraz lokalnych i regionalnych władz ani też dla centralnych władz państwowych. Zazwyczaj też, władze te zajmują wobec występujących zróznicowań regionów i struktury przestrzennej kraju postawę aktywną, podejmując różne działania służące wspieraniu miejscowych inicjatyw i ukierunkowaniu rozwoju ekonomicznego w układzie regionalnym.¹³⁴

¹²⁸ B. Winiarski, *Polityka regionalna w warunkach gospodarki rynkowej*, PWN, Warszawa 1992, s. 9.

¹²⁹ A. Potoczek, *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, UMK, Toruń 2003, s. 11.

¹³⁰ J. Meller, *Regionalne gospodarowanie zasobami pracy*, PWE, Warszawa 1981, s. 54.

¹³¹ R. Domański, *Kształtowanie otwartych regionów ekonomicznych*, PWN, Warszawa 1972, s. 7.

¹³² M. Słodowa – Hełpa, *Banki w procesie absorpcji funduszy Unii Europejskiej*, w: *Koncepcje oraz czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zjednoczonej Europy*: red. M. Słodowa – Hełpa, J. Olszewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji i Zarządzania w Poznaniu, Poznań 2008, s. 470.

¹³³ K. Pająk, *Samorząd terytorialny w procesie transformacji w Polsce*, w: *Gospodarka rynkowa w Polsce – 20 lat transformacji*, red. K. Pająk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 160.

¹³⁴ B. Winiarski, *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2006, s. 278.

2.2. Źródła finansowania regionalnej polityki gospodarczej

W skład źródeł finansowania regionalnej polityki gospodarczej prowadzonej przez samorząd województwa wchodziły – w badanym okresie – środki pochodzące z dochodów własnych i dochodów uzupełniających.

Dochody własne samorządu województwa obejmują: dochody uzyskiwane przez jednostki budżetowe regionów i wpłat innych jednostek organizacyjnych, dochody z majątku regionu, spadki, zapisy i darowizny, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki i dywidendy od wniesionego kapitału i inne.¹³⁵

Zasadniczą rolę w finansowaniu regionalnej polityki gospodarczej prowadzonej przez samorząd województwa odgrywały dochody uzupełniające takie jak: udziały w podatkach państwowych oraz subwencja ogólna i dotacje celowe. Udziały ustalone są w dwóch podatkach: dochodowym od osób fizycznych oraz dochodowym od osób prawnych.¹³⁶ Udział w podatku dochodowym od osób fizycznych wyniósł 1,5% wpływów z tego podatku od osób zamieszkałych terenie województwa.¹³⁷ Udział danego województwa w podatku dochodowym od osób fizycznych uzależniony był od stosunku kwoty tego podatku wpłacanego przez mieszkańców danego województwa do kwoty omawianego podatku dochodowego uzyskanego w skali kraju. Im większa kwota podatku zostanie uiszczona przez daną społeczność województwa, tym wyższe dochody budżetu województwa z tytułu tego podatku. Udział w podatku dochodowym od osób fizycznych przekazywany był poszczególnym województwom z centralnego rachunku budżetu państwa w terminach ustalonych w przepisach prawnych.¹³⁸

Udział w podatku dochodowym od osób prawnych wynosił 0,5% wpływów z tytułu tego podatku od podmiotów działających na terenie województwa, niezależnie od tego, czy na tym terenie działa „centrala” firmy czy tylko oddziały lub zakłady podmiotów obciążonych tym podatkiem.¹³⁹ Udział danego województwa w tym podatku był ustalony proporcjonalnie do liczby zatrudnionych osób na podstawie stosunku pracy w wymienionych firmach (oddziałach, zakładach), prowadzących działalność na terenie tego wojewódz-

¹³⁵ E. Denek, *Ustrojowe i ekonomiczne podstawy działania samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego*, w: *Usługi bankowe dla samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2000, s. 38.

¹³⁶ N. Gajl, *Finanse i gospodarka lokalna na świecie*, PWE, Warszawa 1993, s. 19.

¹³⁷ *Ustawa z 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych*, art. 48-49; art. 112-115 z późn. zm.

¹³⁸ K. Piotrowska – Marczak, *Finanse lokalne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 19.

¹³⁹ *Ustawa z 26 listopada 1998 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 i 2000*, art. 3, art. 5-7 z późn. zm.

stwa.¹⁴⁰ W ten sposób organy regionów były zainteresowane rozwojem przedsiębiorczości na swoim terenie ze względu na zatrudnienie społeczności regionalnej, jak i dochody budżetowe. Udział w podatku dochodowym od osób prawnych urząd skarbowy przekazuje na rachunki budżetu województw w określonych prawnie terminach.¹⁴¹

Subwencja ogólna dla samorządu województwa składała się z trzech części: oświatowej, drogowej i wyrównawczej. Część oświatowa subwencji ogólnej odnosi się do jednostek samorządu województwa.¹⁴² Łączna kwota przeznaczona na część oświatową nie powinna być mniejsza niż 12,8% planowanych dochodów budżetu państwa. Od tak ustalonej kwoty obliczało się 1% na rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej, którą dysponował Minister Finansów. Podziału kwoty na część oświatową subwencji ogólnej przypadającą poszczególnym regionom dokonywał minister właściwy do spraw edukacji w drodze rozporządzenia. Należy przy tym uwzględniać typy i rodzaje szkół prowadzone przez jednostki samorządu województwa, liczbę uczniów w tych szkołach itp. Część drogowa subwencji ogólnej¹⁴³ dla regionów wiązała się z budową, modernizacją, zarządzaniem i ochroną dróg wojewódzkich i powiatowych. Kwota części drogowej subwencji ogólnej dla wszystkich powinna wynosić nie mniej niż 30% planowanych na dany rok budżetowy wpływów do budżetu państwa z tytułu podatku akcyzowego od paliw silnikowych.¹⁴⁴ Od tak wyodrębnionej z budżetu państwa kwoty obliczało się 10% rezerwę, przeznaczoną na inwestycje drogowe. Rezerwą tą dysponował Minister Finansów po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw transportu oraz reprezentacji jednostek samorządu wojewódzkiego.¹⁴⁵

Kwota przeznaczona każdego roku na część wyrównawczą subwencji ogólnej dla wszystkich województw była określona w ustawie budżetowej.¹⁴⁶ Część wyrównawczą subwencji ogólnej mogły otrzymać wszystkie województwa, które spełniały następujący warunek:

$$W < Ww$$

W – wskaźnik: podstawowe dochody podatkowe odniesione do jednego mieszkańca województwa.

¹⁴⁰ T. Juja, *Opodatkowani przedsiębiorców podatkami dochodowymi i pośrednimi. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo Naukowe Forum, Poznań 2006, s. 88.

¹⁴¹ B. Fiipiak – Dylewska, *Bank jako partner finansowy samorządu terytorialnego w aspekcie integracji z Unią Europejską*, w: *Finanse i bankowość a wejście Polski do Unii Europejskiej*, część II, SGH, Warszawa, 1999, s. 53.

¹⁴² J. Wierzbicki, *Budżety terenowe w Polsce*, PWE, Warszawa 1999, s. 21.

¹⁴³ Z. Fedorowicz, *Polityka finansowa państwa*, PWN, Warszawa 2001, s. 43.

¹⁴⁴ N. Gajl, *Teorie podatkowe w świecie*, PWN, Warszawa 1992, s. 19.

¹⁴⁵ E. Denek, *Ustrojowe i ekonomiczne...*, op. cit., s. 36.

¹⁴⁶ *Ustawa z 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych*, Dz. U. nr 9, poz. 31 z późn. zm.

Ww – Najwyższy wskaźnik w przekroju regionów: podstawowe dochody podatkowe – udziały regionu w podatku dochodowym od osób fizycznych i podatku dochodowym od osób prawnych.¹⁴⁷

Subwencja wyrównawcza miała na celu częściowe wyrównanie różnic wpływów do budżetów województw z tytułu wymienionych podatków – do wysokości 70% różnicy W i Ww.¹⁴⁸

Katalog źródeł finansowania polityki regionalnej zamykały stosunkowo liczne i o różnym charakterze dotacje celowe.¹⁴⁹ Były to dotacje na zadania własne. Dotacje celowe na sfinansowanie zadań własnych dotyczyły zadań z zakresu przedsiębiorczości, polityki regionalnej, działalności dydaktycznej, a także wsparcia finansowego udzielanego wyższym szkołom zawodowym.¹⁵⁰

Istotnym źródłem finansowania regionalnej polityki gospodarczej – w badanym okresie – były Fundusze Przedakcesyjne. Fundusze Przedakcesyjne to środki bezzwrotnej pomocy finansowej udzielonej Polsce przez Unię Europejską. Ich najważniejszym zadaniem było przygotowanie Polski do członkostwa w UE oraz pomoc w wyrównywaniu różnic gospodarczych. W Polsce funkcjonowały trzy Fundusze Przedakcesyjne.¹⁵¹

a) **PHARE** (Polish Hungary Assistance for Restructuring their Economies)

Program PHARE to największy program bezzwrotnej pomocy finansowej UE dla Europy Środkowej i Wschodniej, w którym warunkiem otrzymania pomocy była realizacja reform ekonomicznych i politycznych umacniających gospodarkę wolnorynkową oraz demokratyczne rządy prawa. Rozpoczął działanie na mocy Rozporządzenia Rady Unii Europejskiej z 1989 roku, gdzie określone zostały podstawy prawne funkcjonowania, formy pomocy oraz zasięg terytorialny. Początkowo program PHARE wspierał przemiany gospodarcze w Polsce i na Węgrzech. Szczególny nacisk kładziono na rozwój sektora prywatnego. W miarę upływu lat PHARE rozrastał się, zwiększając obszar swojego działania zarówno kompetencyjnie, jak i terytorialnie. W wyniku zwiększenia z pomocy tego Funduszu korzystało 10 państw kandydujących (Polska, Węgry, Republika Czeska, Słowacja, Litwa, Łotwa, Estonia, Rumunia, Bułgaria, Słowenia) oraz trzy państwa nie kandydujące (Albania, Macedonia, Bośnia i Hercegowina).

⁸² A. Borado, *Samorząd terytorialny. System prawno – finansowy*, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1997, s. 51.

¹⁴⁸ E. Wojciechowski, *Samorząd terytorialny w warunkach gospodarki rynkowej*, PWN, Warszawa 1997, s. 24.

¹⁴⁹ *Ustawa z 26 listopada 1998 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 i 2000* art. 11 i 12 z późn. zm.

¹⁵⁰ E. Chojna – Duch, E. Komberger – Sokołowska, *Dochody gmin z podatków i opłat*, wyd. „Ewstar” i Twigger, Warszawa 1998, s. 25.

¹⁵¹ www.urm.gov.pl

Każde państwo korzystające z Programu opracowywało plan zagospodarowania płynących z niego środków. W Polsce dokumentami, na których opierało się programowanie w ramach PHARE to:

- Partnerstwo dla członkostwa – opracowanie Komisji Europejskiej, indywidualne dla każdego z kandydujących państwa, w którym wyszczególnione zostały priorytety niezbędne do osiągnięcia, aby przygotować dane państwa do członkostwa,
- Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa – program przygotowany przez każde z państw kandydujących, w którym szczegółowo określone zostało jak wdrażane będą wytyczne „Partnerstwa dla Członkostwa”.

Największym beneficjentem programu była Polska, gdzie końcowa wysokość środków przypadających na nasz kraj była corocznie ustalana w drodze uzgodnień z Komisją Europejską.¹⁵²

b) **ISPA** (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)

Przedakcesyjny Instrument Strukturalny został stworzony na wzór funkcjonującego w krajach UE Funduszu Spójności jako program służący ujednoliceniu poziomu rozwoju infrastruktury technicznej w krajach ubiegających się o członkostwo w UE w zakresie transportu i ochrony środowiska. Składany projekt powinien być na tyle istotny, by jego realizacja wywarła znaczący wpływ na rozwój gospodarczy. Dlatego przyjęto, że koszt jednego przedsięwzięcia nie może być niższy niż 5 mln euro. W praktyce państwa zgłaszały projekty o wartości 20-40 mln euro. Szczegóły finansowania poszczególnych inwestycji były zgodne z rządowymi strategiami wykorzystania programu. Propozycje finansowania przedsięwzięć transportowych z ISPA składały: w sektorze drogowym – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, a w sektorze kolejowym – PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. W dziedzinie ochrony środowiska projekty przedstawiały samorządy lub związki zawodowe.¹⁵³

c) **SAPARD** (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)

Przedakcesyjny Instrument Wspierania Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, był to program, który przygotowywał kraje kandydujące do korzystania z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz Instrumentu Wspierania Rybołówstwa. Jego zadaniem było udzielanie wsparcia dla modernizacji rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w krajach kandydujących z Europy Środkowej. Program ten w całości przygotowywany był i zarządzany przez administrację polską. Program SAPARD został

¹⁵² www.ukie.gov.pl

¹⁵³ www.mrr.gov.pl

uruchomiony ze względu na niedostatecznie szybki rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich wszystkich państwa kandydujących. Ze środków SAPARD finansowane były także inwestycje w rolnictwie i przemyśle spożywczy. Z programu SAPARD mogły korzystać gminy (drogi, oczyszczalnie ścieków), rolnicy (modernizacja gospodarstw rolnych), przedsiębiorstwa (dostosowanie produkcji żywności do norm UE, tworzenie nowych miejsc prac). Najważniejszym dokumentem z punktu widzenia funkcjonowania funduszu był „Program Operacyjny SAPARD”. To on określał sposób realizacji programu w Polsce, wskazywał kto może być beneficjentem oraz na co można przeznaczać środki. Każde z państw korzystających z programu opracowywało własny plan i określało w nim jakie działania będą z niego finansowane spośród tych proponowanych przez Komisję Europejską. Dokument powstał w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w oparciu o konsultacje z regionami. Jego ostateczna wersja została przyjęta w marcu 2002 roku.

Zbieraniem projektów do SAPARD oraz ich rozliczaniem zajmowała się Agencja Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa, która działa za pomocą regionalnych oddziałów, utworzonych w każdym województwie (Regionalne Oddziały ARiMR). Projekty podlegają merytorycznej ocenie w Regionalnych Komitetach Sterujących. Nad całością czuwał Krajowy Komitet Sterujący, kierowany przez Ministra Rolnictwa.¹⁵⁴

2.3. Krajowa oraz regionalna polityka płac

2.3.1. Cele i instrumenty krajowej oraz regionalnej polityki płac

Celem krajowej, w tym także regionalnej polityki płac jest powstrzymywanie wzrostu rozwarstwień płacowych w regionach. Państwo może działać najskuteczniej w zakresie płac pracowników administracji i tzw. sfery budżetowej.¹⁵⁵ Możliwości te są mniejsze w przy-

¹⁵⁴ www.mg.gov.pl

¹⁵⁵ B. Winiarski, *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2006, s. 430.

padku pozostałych pracowników najemnych, a najmniejsze w stosunku do pracodawców, osób pracujących na własny rachunek i przedstawicieli wolnych zawodów.¹⁵⁶

Istotnym celem krajowej oraz regionalnej polityki płac jest również świadome decydowanie – przez pracodawców w regionach – o rodzaju, formie i wysokości wypłaconego pracownikom wynagrodzenia jako nagrodzie za osiągnięcie danych wyników. Polega to na wyznaczaniu właściwych w danych warunkach celów w zakresie wynagradzania i przewidywaniu takich działań, które pozwoliłyby te cele urzeczywistnić.¹⁵⁷

Do instrumentów krajowej, jak również regionalnej polityki płac, które stanowią zarazem bezpośrednią formę ingerencji państwa w kształtowanie się poziomu i relacji płac, a także ich struktury w przekroju międzyregionalnym, należy zaliczyć obligatoryjne dodatki do płacy zasadniczej (jak np. za nadgodziny czy też praca, w dni świąteczne). Jeszcze bardziej widocznym instrumentem krajowej i regionalnej polityki płac jest zwykle stosowanie tzw. płacy minimalnej jako najniższego wynagrodzenia pracownika zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy w gospodarce danego kraju i w określonym czasie. Płaca ta jest najniższą „ceną pracy”, mającą na celu zaspokojenie najbardziej podstawowych potrzeb pracowniczych.

Instrumentem zewnętrznym regionalnej polityki płac, którym państwo może oddziaływać na poziom i relacje płac w regionach jest także opodatkowanie wynagrodzeń.¹⁵⁸

Innym jeszcze instrumentem krajowej, w tym regionalnej polityki płac związanym z oddziaływaniem państwa w regionach na kształtowanie się poziomu i relacji płac w związku z kosztami utrzymania pracowników i ich rodzin – jest tzw. płaca godziwa, której wielkość jest zwykle porównywana z poziomem 2/3 płac przeciętnych. Kategoria ta jest jednak bardziej moralnym niż nakazowym ustawowo „przesłaniem” dla pracodawców.

Na rynkowe kształtowanie się wynagrodzeń za pracę państwo wywiera także swój znaczący wpływ jako pracodawca zatrudniający w sektorze publicznym (w tym i w przedsiębiorstwach państwowych prowadzących działalność gospodarczą) poprzez mniej lub bardziej bezpośrednie stanowienie stawek płac i ich relacji oraz poziomu wynagrodzeń za pracę w ogóle.

¹⁵⁶ J. Zadra, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i Polityki z uwzględnieniem Polski Północnej*, BWSH, Koszalin 1997, s. 31.

¹⁵⁷ Z. Sekuła, *Uwarunkowania i instrumenty polityki płac w firmie*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2003, s. 9.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 12.

Ponadto instrumentem krajowej, w tym także regionalnej polityki płac, którym państwo może ingerować w sferę wynagrodzeń może być wprowadzenie zasad tzw. indeksacji stawek płac (w okresach zagrożenia wysoką inflacją) jako formy „ochrony” realnego poziomu stawek płac nominalnych (poprzez wzrost tych ostatnich w ślad za wzrostem cen czy też kosztów utrzymania).

Również istotnym instrumentem krajowej oraz regionalnej polityki płac, którym państwo może oddziaływać na poziom i relacje płac w regionach są pułapy płacowe, które mogą być określone w praktyce wyłącznie wobec komercyjnych podmiotów państwowych, czego uzasadnieniem jest często polityczny a nie rynkowy dobór kadr zarządzających. Polska ustawa „kominowa” z 2000 roku ustala maksymalną wysokość wynagrodzeń kadry zarządzającej tymi jednostkami według różnych stanowisk do sześciokrotności przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce.¹⁵⁹

2.3.2. Podmioty krajowej oraz regionalnej polityki płac

Podmiotami szeroko rozumianej krajowej i regionalnej polityki płac są wszystkie organy, instytucje, organizacje oraz osoby i ich zespoły, których zadaniem jest realizacja celów regionalnej polityki płac.¹⁶⁰

We współczesnej gospodarce rynkowej występuje zatem wielość podmiotów polityki płac w tym i regionalnej, z których każdy może mieć własne preferencje. Polityka ta jest też realizowana na różnych poziomach. Dominujące znaczenie ma zwykle poziom mikroekonomiczny, będący w gospodarce rynkowej podstawowym i cechujący się dużym zakresem autonomii oraz poziom lokalny i regionalny, przy czym istotne są tu nie tylko przedsięwzięcia terenowych władz rządowych i samorządowych, ale również działania kół biznesowych oraz inicjatywy społeczne.¹⁶¹ Ponadto wyróżnia się poziom krajowy, czyli makroekonomiczny oraz ponadnarodowy. Ten ostatni jest aktualnie najbardziej widoczny

¹⁵⁹ B. Winiarski, *Polityka gospodarcza...*, op. cit., s. 441.

¹⁶⁰ E. Dolny, J. Meller, Z. Wiśniewski, *Popyt i pracodawcy na rynku pracy w Polsce*, wyd. UMK, Toruń 1998, s. 41.

¹⁶¹ Z. Wiśniewski, J. Meller, E. Dolny, *Zarys polityki zatrudnienia*, PTE, Warszawa 1990, s. 228.

w skali Unii Europejskiej, a także poprzez działalność i inicjatywy Międzynarodowej Organizacji Pracy.¹⁶²

Państwowe podmioty polityki płac powinny prowadzić względnie spójną i jednolitą krajową i regionalną politykę płac we wszystkich jej aspektach. Jednakże również i one znajdują się na różnych szczeblach. Instytucje oraz organy władzy szczebla centralnego wypracowują przede wszystkim generalne koncepcje polityki płac, nadają jej ramy prawne, określają zmieniające się priorytety postępowania. Ponadto ustalają one także zakres obowiązków i uprawnień pozostałych podmiotów, ich wzajemne powiązania, a także kształtują środki i instrumenty oraz kontrolują realizację zadań stawianych innym podmiotom.

Rządowe i samorządowe podmioty działające na poziomie regionalnym odpowiadają z kolei głównie za pełne wykorzystanie instrumentów polityki płac w regionie oraz za koordynację przestrzenną decyzji centralnych, w tym o charakterze resortowym. Realizacja regionalnej polityki płac przez różne ośrodki władzy gospodarczej może prowadzić – i prowadzi – do różnorodnych sprzeczności. Jest to skądinąd naturalną konsekwencją – z jednej strony – głęboko regionalnego i lokalnego charakteru procesów płacowych, a z drugiej – dążenia do osiągania wyższej racjonalności w tej dziedzinie w skali ogólnospołecznej.¹⁶³

Biorąc pod uwagę przestrzenny zasięg działalności, można zatem – w systemie krajowych i regionalnych podmiotów polityki płac – wyodrębnić podmioty prowadzące swą działalność o zasięgu ogólnopaństwowym, ale także i regionalnym, lokalnym i w skali konkretnego przedsiębiorstwa.

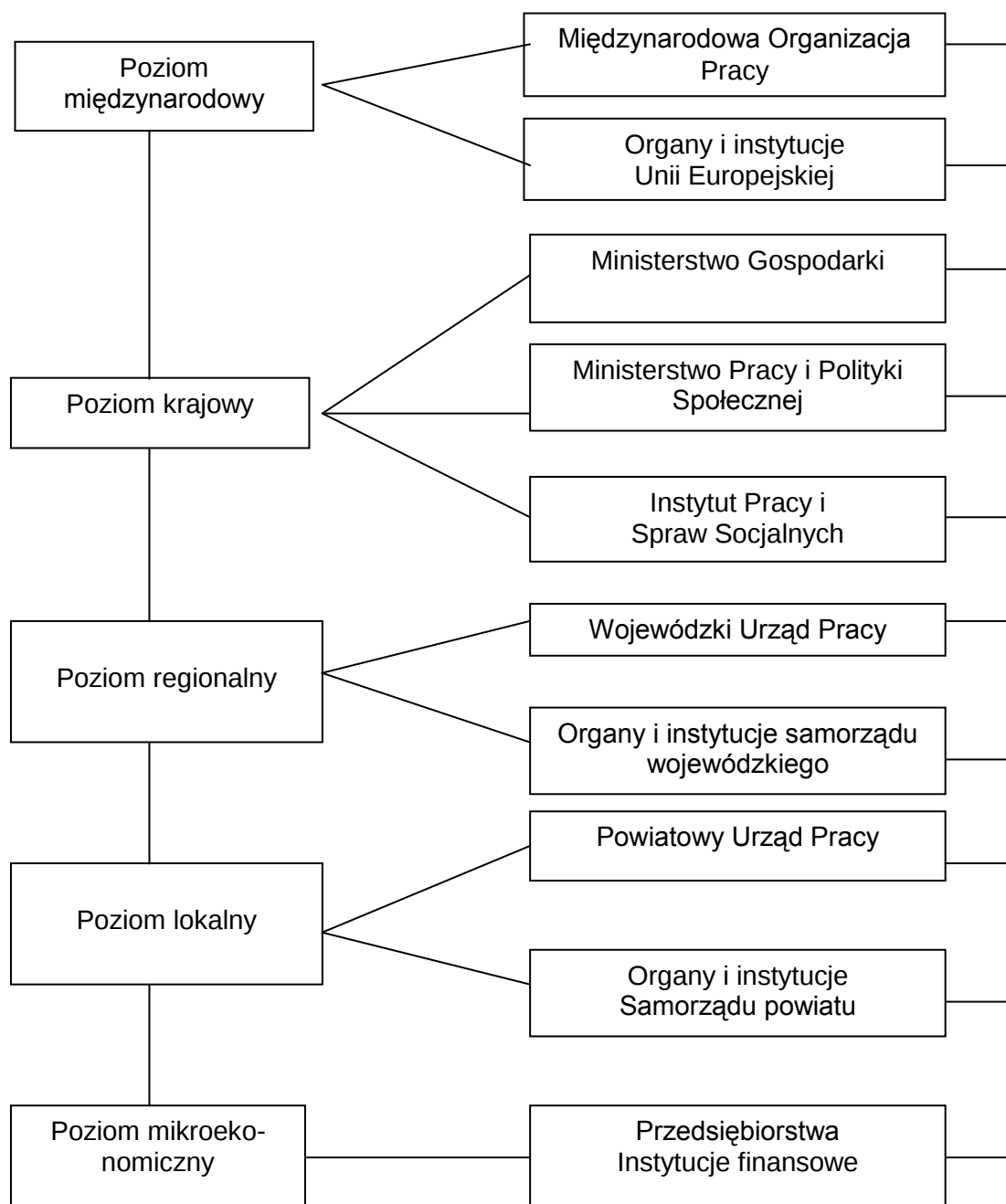
W zbliżony sposób pozycję instytucjonalną różnych podmiotów państwowych regulowały odpowiednie przepisy polityki płac. Zadania krajowej i regionalnej polityki płac realizuje właściwy minister zajmujący się problematyką płacy przy pomocy władz samorządu województwa oraz samorządu powiatu.¹⁶⁴

¹⁶² T. Oleksyn, *Współczesne tendencje polityki zatrudnienia w krajach rozwiniętej gospodarki rynkowej*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1994, nr 9, s. 28.

¹⁶³ J. Meller, *Regionalne gospodarowanie zasobami pracy*, PWE, Warszawa 1994, s. 73.

¹⁶⁴ A. Hopfer, E. Piekarska, J. Suchta, *System oceny programowania trwałego rozwoju regionu*, UWM, Olsztyn 2001, s. 9.

Wykres 2.1. Podmioty polityki płac

Źródło: W. Jarmołowicz, M. Knapieńska, *Polityka państwa...*, op. cit., s. 152.

2.3.3. Miary krajowego oraz regionalnego zróżnicowania płac

W praktyce statystycznej miarą ogólnego poziomu wynagrodzeń (płac nominalnych) w kraju i regionie jest przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto przypadające na jednego pracownika. Wynika ono z podzielenia wynagrodzeń osobowych (funduszu płac), łącznie z wypłatami z zysku do podziału i nagrodami z zakładowego funduszu nagród w danym okresie, przez przeciętną liczbę zatrudnionych w tym okresie.

Podstawowymi parametrami opisującymi zbiorowość są średnie klasyczne. Użytkuje się je poprzez równomierne rozłożenie sumy wartości tak, iż każda jednostka badanej zbiorowości w równej mierze partycypuje w tej sumie. Ponieważ w obliczeniu parametru średniego mają udział wszystkie wartości szeregu, nazywamy je średnimi wyliczeniowymi lub średnimi klasycznymi.¹⁶⁵ Średnie te nazywa się abstrakcyjnymi, gdyż ich wartości liczbowe ($\bar{x}$) muszą spełniać relację:

$$X_{\min} < \bar{X} < X_{\max}$$

lecz nie muszą (choć mogą) pokryć się z j – tym wariantem badanej cechy zmiennej.

a) Średnia arytmetyczna

Wśród miar średnich na szczególną uwagę zasługuje średnia arytmetyczna, najprostsza miara przeciętna, którą zaliczamy do miar klasycznych. Parametr średniej oznacza się symbolem $\bar{X}$.¹⁶⁶

Średnia arytmetyczna to suma wartości zmiennej wszystkich jednostek badanej zbiorowości podzielona przez sumę jednostek badanej zbiorowości.¹⁶⁷

$$X_a = \frac{\sum_{i=1}^k x_i}{N} = \frac{x_1 + x_2 + x_3 + \dots + x_k}{N}$$

¹⁶⁵ M. Chromińska, W. Ignatczyk, *Statystyka. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1998, s. 63.

¹⁶⁶ J.E. Greń, *Statystyka matematyczna. Modele i zadania*, PWN, Warszawa 1982, s. 38.

¹⁶⁷ C.R. Rao, *Statystyka i prawda*, PWN, Warszawa 1994, s. 95.

Gdzie:

$x_i = x_1, x_2, x_3, \dots, x_k$ – wartości cechy zmiennej (warianty o określonej wartości)

N – liczebności jednostkowe,

$\bar{x}$ – symbol średniej arytmetycznej (parametru średniego).¹⁶⁸

b) Odchylenia standardowe

Odchylenie standardowe jest pierwiastkiem kwadratowym ze średniej arytmetycznej kwadratów odchyleń poszczególnych wartości jednostek zbiorowości statystycznej od średniej arytmetycznej. Odchylenie standardowe jest średnią kwadratową odchyleń wartości zmiennej od wartości centralnej.¹⁶⁹

Odchylenie standardowe (Q_x) informuje, o ile przeciętnie poszczególne jednostki badanej zbiorowości różnią się in $\pm$ od średniej arytmetycznej badanej zmiennej.¹⁷⁰

$$Q_x = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^k x_i^2}{N} - \bar{x}^2}$$

Gdzie:

dp – odchylenie przeciętne

x_i – wartości cechy zmiennej poszczególnych jednostek zbiorowości (warianty)

$\bar{x}$ – średnia arytmetyczna

$(x_i - \bar{x})$ – bezwzględna wartość różnic,

N – liczebność zbiorowości ($N = \sum_{i=1}^k n_i$)

c) Modalna

Modalna to wartość najczęstsza. Określana bywa jako wartość dominująca lub typowa (M_o, D) charakteryzująca tendencję centralną w zbiorowości.¹⁷¹

Modalna informuje o wartości cechy zmiennej, której odpowiada maksymalna liczba spostrzeżeń lub wokół której koncentrują się spostrzeżenia, czyli jest to wartość

¹⁶⁸ S. Diamond, *Wszechobecna statystyka*, WP, Warszawa 1970, s. 121.

¹⁶⁹ M. Sobczyk, *Statystyka*, PWN, Warszawa 1991, s. 52.

¹⁷⁰ I. Roeske – Słomka, M. Kędełski, *Statystyka*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1995, s. 93.

¹⁷¹ E.J. Freund, *Podstawy nowoczesnej statystyki*, PWE, Warszawa 1971, s. 15.

zmiennej w szeregu, która występuje najczęściej w zbiorowości.¹⁷² Oznacza to, że modalna charakteryzuje typowy poziom badanej cechy zmiennej, najliczniej reprezentowany w zbiorowości.¹⁷³

Wyznaczenie modalnej (M_o) dla szeregu prostego sprowadza się do znalezienia najczęściej się powtarzającego wariantu badanej cechy zmiennej (X_i).

d) Mediana

Wartość środkowa, czyli mediana, to wartość jednostki statystycznej dzielącej zbiorowość statystyczną na dwie części tak, że połowa jednostek zbiorowości charakteryzuje się wartościami nie wyższymi od mediany, a połowa nie niższymi od mediany. Oznacza to, że mediana (M_e) jest parametrem dzielącym zbiorowość na dwie równe części. Warunkiem jej wyznaczenia jest uporządkowanie szeregu od X_{min} do X_{max} .¹⁷⁴

Mediana jest także parametrem centralnego skupienia. Sposób jej wyznaczenia zależy od formy szeregu, czyli jego budowy.

Medianę (M_e) wyznaczamy z relacji:

$$N = 2k - 1, \text{ gdzie } k = \frac{N + 1}{2}$$

skąd

$$M_e = X_k$$

czyli jest wyrazem środkowym w uporządkowanym szeregu.¹⁷⁵

e) Współczynnik korelacji krzywoliniowej

Zjawiska społeczno – ekonomiczne mają często charakter krzywoliniowy. Ich przebieg charakteryzuje się tym, że w miarę wzrostu wartości zmiennej niezależnej stosunek przyrostu zmiennej zależnej do przyrostu tej zmiennej niezależnej jest, średnio biorąc, malejący, rosnący lub dla pewnego przedziału wartości zmiennej niezależnej – rosnący, a dla innego przedziału wartości tej zmiennej niezależnej – malejący lub odwrotnie.¹⁷⁶

¹⁷² J. Podgórski, J. Jóźwiak, *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1994, s. 153.

¹⁷³ K. Zając, *Zarys metod statystycznych*, PWE, Warszawa 1994, s. 25.

¹⁷⁴ S. Szulc, *Metody statystyczne*, PWE, Warszawa 1968, s. 105.

¹⁷⁵ R. Zastępa, *Statystyka*, PWE, Warszawa 1981, s. 38.

¹⁷⁶ J. Jóźwiak, J. Podgórski, *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1997, s. 46.

Współczynnik korelacji krzywoliniowej zmiennej Y względem X:

$$r_{yx} = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

lub zmiennej x względem y:

$$r_{xy} = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}}$$

gdzie:

y_i – empiryczna wielkość zmiennej zależnej y

x_i – empiryczna wielkość zmiennej zależnej x,

y_i – teoretyczna wielkość zmiennej zależnej y,

x_i – teoretyczna wielkość zmiennej zależnej x,

$\bar{y}$ – średnia wartość zmiennej zależnej y,

$\bar{x}$ – średnia wartość zmiennej zależnej x,

$i = 1, 2, 3, \dots, n$ – liczba par obserwacji.

- **Współczynnik determinacji** jest miarą stopnia, w jakim model wyjaśnia zmienność zmiennej y lub x. Współczynnik determinacji jest równy kwadratowi współczynnika korelacji ($d = r_{xy}^2$ lub $d = r_{xy}^2 \times 100$). Przyjmuje on wartości z przedziału [0,1] lub [0%, 100%]. Dopasowanie modelu do danych empirycznych jest tym lepsze, im bliżej on liczby 1 lub 100%.¹⁷⁷

¹⁷⁷ A. Luszczewicz, T. Słaby, *Statystyka stosowana*, PWE, Warszawa 1996, s. 83.

- **Współczynnik zbieżności** jest stosunkiem części zmienności badanego zjawiska, która nie jest wyjaśniona przez zmienne danej funkcji regresji, do całkowitej zmienności zmiennej zależnej. Wskazuje na to, jaka część zmiennej y lub x nie jest objaśniona za pomocą modelu, czyli jaką część zmienności zmiennej objaśnionej stanowi zmienność odchyleń losowych.¹⁷⁸

Dla zmiennej y współczynnik ten obliczamy ze wzoru:

$$\varphi^2 = \frac{\frac{n}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}{\frac{n}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

$$\varphi^2 = 1 - r_{xy}^2$$

Całkowity obszar zmienności zmiennej zależnej jest sumą zmienności wyjaśnionej regresją (r_{xy}^2) i zmienności nie wyjaśnionej regresją (zmienności resztowej), czyli:

$$\varphi^2 + r_{xy}^2 = 1,$$

skąd

$$\varphi^2 = 1 - r_{xy}^2.$$

Dla zmiennej x:

$$\varphi^2 = \frac{\frac{n}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}}{\frac{n}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}}$$

¹⁷⁸ B. Szulc, *Opis statystyczny. Statystyka dla ekonomistów*, t. 1, PWE, Warszawa 1972, s. 69.

Współczynnik zbieżności jest miarą unormowaną zawartą w przedziale domkniętym $[0,1]$. Im wartość φ^2 jest bliższa zeru, tym oszacowana funkcja regresji jest lepiej dopasowana do wartości empirycznych zmiennej zależnej (objaśnionej).¹⁷⁹

2.4. Przegląd dotychczasowych wyników badań w zakresie regionalnego zróżnicowania płac

W literaturze polskiej było i jest wielu badaczy, którzy zajmowali się – bądź też zajmują się – problematyką regionalnego zróżnicowania płac. Do pionierów w tym względzie zaliczyć można m.in. J. Mellerę.¹⁸⁰ Zdaniem tego badacza charakterystyka zróżnicowania wynagrodzeń w przekroju regionalnym powinna zawierać odpowiedzi na trzy podstawowe grupy pytań:

- a) Jaka jest ogólna skala zróżnicowań międzyregionalnych w ramach całej gospodarki społecznej i jej podstawowych działów? Jak z punktu widzenia przeciętnego poziomu płac można sklasyfikować poszczególne województwa? Jaka jest specyfika zróżnicowań w ramach poszczególnych działów?
- b) Jak kształtowało się tempo wzrostu płac w przekroju regionalnym? Jaka była zależność między wyjściowym poziomem płac a tempem ich wzrostu? Czy rozkład tempa sprzyjał wyrównywaniu czy zwiększaniu różnic?
- c) Jaki jest ogólny stopień rozpiętości płac? Czy dominuje tendencja do zbliżania się poziomu wynagrodzeń na poszczególnych obszarach czy też zwycięża tendencja do narastania rozpiętości?

Odpowiedzi na powyższe grupy pytań autor szukał operując wartością przeciętnego wynagrodzenia oraz przekrojem wojewódzkim w latach osiemdziesiątych.

Badania nad wynagrodzeniami w przekroju regionalnym dowodzą niezbicie, że ich średni poziom w skali całej społecznej gospodarki narodowej oraz w ramach wyodrębnionych jej działów był silnie zróżnicowany. Zjawisko to wynikało zarówno z uzasadnionej różnymi względami tendencji do nieco odmiennego opłacania zbliżonej pracy świadczonej w różnych regionach, jak i przede wszystkim – ze szczególnych cech struktury gospodarki poszczególnych obszarów. Z tego punktu widzenia szczególne miejsce zajmował przemysł. Udział tego działu w ogólnej liczebności zatrudnienia oraz branżowa struktura

¹⁷⁹ H. Kassyk – Rokicka, *Statystyka nie jest trudna. Mierniki statystyczne*, PWE, Warszawa 1994, s. 53.

¹⁸⁰ J. Meller, *Zróżnicowanie płac w Polsce*, PWE, Warszawa 1988.

przemysłu w dużym stopniu określały średni poziom płac w gospodarce uspołecznionej poszczególnych województw. Analiza i badania wykazały również, że przeciętne płace w gospodarce uspołecznionej województw nie były przypadkowe i kryły się za nimi zbliżone płace w poszczególnych dziedzinach gospodarki. Zdarzało się, że przeciętne płace były w znacznym stopniu efektem wyjątkowo dużych płac w jednym dziale (zwykle w przemyśle). W większości jednak przypadków dominowała tendencja do swoistego upodabniania się poziomu wynagrodzeń w poszczególnych województwach. Regiony o przeciętnie wysokich płacach zajmowały też zwykle dobrą pozycję w przekroju działów gospodarki i na odwrót. Tempo przyrostu wynagrodzeń w latach 1977 – 1985 w przekroju województw mieściło się w granicach od 507,8% do 416,2%. Także w skali jednego tylko 1985 roku rozpiętości były znaczne (od 114,9% do 121,2%). Jednym ze skutków tak znacznych rozpiętości w tempie przyrostu płac musiały być zmiany we wzajemnym usytuowaniu województw pod względem poziomu płac. Znaczna część regionów zachowała w zasadzie swoje pozycje. Niektóre jednak osiągały awans, a inne zostały odsunięte na dalsze pozycje. Kolejny wynik polegał na ustaleniu, iż w latach osiemdziesiątych następowało wyraźne narastanie różnic w płacach. Nasilał się ten proces począwszy od 1984 roku. Najbardziej drastycznie ujawniały ten fakt bezwzględne kwoty różnic i ich stosunek do płac przeciętnych. W sferze produkcji materialnej rozpiętości końcowe były ogromne. W przemyśle przeciętna płaca w województwie znajdującym się na pierwszym miejscu przewyższała w 1985 roku analogiczne wynagrodzenie w województwie najsłabszym pod tym względem. Bezwzględne różnice narastały też w innych podstawowych działach gospodarki narodowej, chociaż były one nieporównywalne z rekordowymi rozpiętościami w przemyśle. Specyfiką dziedzin usług niematerialnych były znaczne łagodniejsze różnice międzyregionalne w poziomie płac. Rosły one jednak wyraźnie, a od 1985 roku różnice zwiększały się także relatywnie, w stosunku do płac przeciętnych. W rezultacie tych tendencji różnica między krańcowo usytuowanymi województwami w skali całej gospodarki uspołecznionej przekroczyła 11 tys. zł, co oznaczało rekordowy (55%) stosunek do przeciętnej krajowej.

A. Czubala¹⁸¹ natomiast chcąc ocenić skutki systemu wynagradzania w handlu w różnych regionach w latach 1982 – 1987 poddała analizie podstawowe funkcje wynagrodzeń, tj. funkcję dochodową i kosztową. Autorka badania swoje rozpoczęła przy tym od zestawienia przeciętnych wynagrodzeń nominalnych w gospodarce uspołecznionej i przeciętnych wynagrodzeń w uspołecznionym handlu rynkowym w poszczególnych regionach. Liczyła też dynamikę płac w handlu w relacji do wynagrodzeń przeciętnych w gospodarce uspołecznionej w latach 1982 – 1987. Na podstawie przeprowadzonej analizy sformułowała następujący wniosek: wysoka dynamika wzrostu wynagrodzeń w gospodarce uspo-

¹⁸¹ A. Czubala, *System oceny i wynagradzania pracy w handlu*, IPiSS, Studia i materiały. Zeszyt 2, Warszawa 1989.

łeczniejszej i uspołecznionym handlu rynkowym w poszczególnych regionach była przede wszystkim skutkiem inflacji i występujących na jej tle żądań podniesienia płac pracowników oraz zmian zasad kształtowania środków na wynagrodzenia i ich podziału.

Z. Sekuła¹⁸² podkreśla z kolei, że w analizie relacji wynagrodzeń uwzględniać się powinno zarówno proporcje, jak i dysproporcje wynagrodzeń. Przez proporcje autorka rozumie właściwe regionalne zróżnicowanie płac do wielkości i efektywności pracy w regionach. Dysproporcje natomiast – zdaniem autorki – wskazują niewspółmierność wynagrodzeń w stosunku do pracy i kosztów utrzymania w poszczególnych regionach. Relacje wynagrodzeń rozpatrywała w układzie regionalnym, jako stosunek wynagrodzeń pracowników najwyżej zarabiających do pracowników o najniższych dochodach z tytułu pracy w latach 1983 – 1988. W badaniu relacji wynagrodzeń stosowała trzy podstawowe wielkości wynagrodzeń: minimalne, przeciętne i najwyższe. W badaniu relacji płac stosowała podział zbiorowości w regionach na dziesięć grup zwanych decylami. Każda grupa skupiała 10% zatrudnionych osiągających wynagrodzenie w określonym przedziale. Do pomiaru relacji płac wykorzystywała wskaźniki wahania decylowego określający różnice między płacą środkową (mediana) a najwyższą i najniższą. Po przeprowadzeniu badań autorka stwierdziła, że dobra sytuacja dla pracowników w regionach występuje wtedy, gdy na przeciętne wynagrodzenia największy wpływ mają pracownicy ze środkowych grup decylowych 4, 5, 6. Dla pracowników w regionach najbardziej korzystne zjawisko występuje wtedy, gdy przeciętną płacę kształtują najwyższe wynagrodzenia. Oznacza to jednocześnie wydatkowanie przez przedsiębiorstwa w regionach relatywnie dużo środków finansowych na wynagrodzenia. Również odczucia samych pracowników na temat rozpiętości wynagrodzeń w regionach bywają także zróżnicowane. Dla tych, którzy wykonują pracę prostą rozpiętość 1:4 może wydawać się dostatecznie wysoka. Natomiast pracownicy wykonujący pracę o wysokim stopniu trudności, takie wynagrodzenie uznają za zbyt niskie. Najczęściej akceptowaną rozpiętością płac w układzie regionalnym jest rozpiętość 1:6 lub 1:7.

Celem badań Z. Czajka, Z. Jacukowicz oraz M. Juchnowicz¹⁸³ było ustalenie, jaka była wysokość, a także wewnętrzna struktura wynagrodzeń pracowników zatrudnionych w różnych regionach w przedsiębiorstwach tej samej branży, w tym samym zawodzie i na analogicznym stanowisku pracy, zaliczonych do tej samej kategorii zaszerzegowania oraz opłacanych według identycznego systemu wynagradzania w latach 1995 – 1997. Badaniem objęto branżę 792 „Liceum Ogólnokształcące”. Informacje dotyczyły pracowników oświaty zatrudnionych na dwóch stanowiskach: nauczyciel z wykształceniem magister-

¹⁸² Z. Sekuła, *Motywowanie ekonomiczne w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1991.

¹⁸³ Z. Czajka, Z. Jacukowicz, M. Juchnowicz, *Wartościowanie pracy a zarządzanie płacami*, Difin, Warszawa 1998.

skim z przygotowaniem pedagogicznym oraz zastępca dyrektora liceum ogólnokształcącego. W obydwu badanych działach sfery usług społecznych obliczono przeciętne wynagrodzenie dla całych województw i te przeciętne były przedmiotem ocen. Uzyskane wyniki wskazywały, że: zróżnicowanie wynagrodzeń nauczycieli liceów ogólnokształcących w przekroju regionalnym było umiarkowane, aczkolwiek zarejestrowana płaca najwyższa (w woj. elbląskim) przewyższa najniższą (stołeczne warszawskie) o prawie 30%. Większość wynagrodzeń badanych nauczycieli kształtowała się jednak w węższym przedziale. Bardzo do siebie zbliżone były płace zasadnicze. Stanowiły one też najczęściej 65-70% całkowitego wynagrodzenia. Czynnikiem bezwzględnie decydującym o ukształtowaniu różnic w zarobkach było wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe. Najwyższe płace nauczycielskie odnotowano w województwach: elbląskim, chełmskim, gorzowskim, jeleniogórskim, legnickim, leszczyńskim, ostrołęckim, pilskim i płońskim.

Kolejny badacz M. Majsterek¹⁸⁴ podejmował próby analizy płac przy pomocy modelu korekty błędem w układzie działowo – gałęziowym w regionach. Analiza taka dla wewnętrznie względnie jednorodnych 6 działów oraz 10 gałęzi przemysłu pozwoliła lepiej odseparować specyficzne sprężenia zachodzące w poszczególnych sektorach gospodarki w regionach w 1996 roku. Wyniki jakie przedstawił były następujące. Dla większości działów w gałęzi w regionach pozytywnie badacz zweryfikował istnienie mechanizmu korekty błędem pomiędzy płacami, a objaśniającymi je czynnikami. Świadczyła o tym ujemna wartość oszacowania. Mechanizm korekty błędem nie działał w przemyśle rolno – spożywczym w regionach, również dodatnią wartość przyjęło oszacowanie dla niektórych działów (głównie sektory gospodarki w regionach z wyłączeniem przemysłu oraz handlu wraz z budownictwem oraz transportem i łącznością). Natomiast analiza mnożników krótkookresowych prowadziła do następujących wniosków. Wartość mnożników mierzących siłę natychmiastowej presji indeksacyjnej były akceptowane, nawet wówczas gdy w przypadku rolnictwa oraz przemysłu paliw przekraczały 1. Dla pozostałych działów i gałęzi w regionach wartości te mieściły się w przedziale od 0,743 (działy nieprzemysłowe) do 0,936 (przemysł chemiczny). Wyraźnie widać więc było, że wynikające ze wzrostu kosztów utrzymania postulaty płacowe były spełniane najszybciej w przemyśle w regionach. Biorąc pod uwagę, że lobby przemysłowe w regionach, mimo stopniowej utraty wpływów było na tyle silne, że głównie z tego działu rekrutowali się liderzy płacowi. Również płace w rolnictwie mogły kompensować wzrost kosztów utrzymania, gdyż ciągle niedobory na rynku dóbr żywnościowych pozwalały przenosić rosnące koszty płacowe produkcji na wzrost cen towarów w regionach.

¹⁸⁴ M. Majsterek, *Modelowanie korekty błędem i ich zastosowanie w modelowaniu płac przeciętnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.

S. Borkowska¹⁸⁵ swoje analizy i badania opiera natomiast na porównaniu wynagrodzenia, którego poziom jest uznany za pożądany w świetle wymagań karty, z ogólnym poziomem wynagrodzenia reprezentowanym przez wynagrodzenie przeciętne w regionach. Odpowiednio oszacowany poziom „godziwy” dochodów (wynagrodzenie godziwe plus inne dochody powiązane z pracą) osiągać powinien 68% płacy przeciętnej. Proponując konkretną procedurę szacunków progów wynagrodzenia godziwego dla pracowników zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki (oraz w regionach i ogólnie w całym kraju), autorka przyjęła podstawowe założenie, iż wynagrodzenie godziwe powinna otrzymać większość pracowników (zatrudnionych w danym sektorze, grupie zawodowej, regionie i kraju). Dopuszczała więc istnienie tzw. krytycznego odsetka pracowników zarabiających poniżej pewnego minimalnego progu wynagrodzenia godziwego. Zakładała autorka, iż udział procentowy pracowników nie osiągających progu wynagrodzenia godziwego powinien mieścić się w granicach odpowiedniego błędu szacunku wyznaczonego poprzez 90%, 95% lub 99% przedziału ufności dla wartości oczekiwanej (przeciętnej płacy) w regionach. W celu wyznaczenia tego udziału proponowała skorzystać z wielkości odpowiedniego błędu szacunku występującego przy estymacji oczekiwanego (przeciętnego) wynagrodzenia. Korzystając z twierdzenia o normalnym rozkładzie estymatora w zakresie średniej, można zbudować odpowiedni podział ufności, dla którego dokładność oszacowania będzie zależała między innymi od wartości prawdopodobieństwa ustalonej dla wnioskowania statystycznego. Dla ustalenia współczynnika ufności proponowała zastosowanie reguły trzech odchyłeń standardowych, czyli tzw. reguły trzech sigm. Zgodnie z tą zasadą, udział pracowników nie osiągających progu wynagrodzenia godziwego może być wyznaczony przy uwzględnieniu 90%, 95% lub 99% przedziału ufności dla wynagrodzenia przeciętnego w regionach.

W innych jeszcze badaniach J. Jędrzejczak¹⁸⁶ chcąc odpowiedzieć na pytanie na ile relacje poszczególnych składników płac w stosowanej przez nią polityce wynagrodzenia nawiązują do relacji obowiązujących na rynku w różnych regionach w 2000 roku zestawiał przeciętne płace w pionie sprzedaży i obliczył: medianę, górny kwartył, dolny kwartył, I decyl, IX decyl, przeciętną, minimum i maksimum. Po przeanalizowaniu danych w regionach w poziomie sprzedaży w 2000 roku wysunął następujące wnioski: jeśli firmy w regionach chcą zdobyć pozycję lidera płacowego, powinny zwiększyć procentowy udział płacy zmiennej. Jeśli firmy w regionach chcą zostać liderami płacowymi nie muszą wcale ustalać płacy np. na poziomie dziewiątego decyla. Istnieją bowiem takie możliwości manewrowania płacą stałą i zmienną, że można uzyskać pożądany efekt. Jeśli wypłata czę-

¹⁸⁵ S. Borkowska, *Wynagrodzenie godziwe w Polsce*, w: *Wynagrodzenie godziwe. Koncepcja i pomiar*, S. Borkowska red., IPiSS, Warszawa 1999.

¹⁸⁶ J. Jędrzejczak, *Budowa i zarządzanie systemami wynagrodzeń*, ODDK, Gdańsk 2000.

ści zmiennej zostanie powiązana z dobrze opracowanym, spójnym i zachęcającym systemem, z pewnością firma taka będzie postrzegana przez obecnych i przyszłych pracowników w regionach jako atrakcyjny pracodawca.

Szczególnie ważne badania przeprowadziła też Z. Jacukowicz,¹⁸⁷ a dotyczyły one nie tylko regionalnego zróżnicowania płac w Polsce, ale także w krajach Unii Europejskiej i w USA. W Polsce przeprowadzała badania dotyczące m.in. zróżnicowania płac w działach produkcyjnych oraz w jednostkach budżetowych w latach 1985 – 1999. W swoich badaniach korzystała z przeciętnej płacy. Badania zakończyła wynikami, w których stwierdziła, że płace w sferze budżetowej kształtowały się w Polsce poniżej wynagrodzeń w sferze produkcyjnej. Mimo, że w działach sfery budżetowej zatrudnieni byli wysoko wykwalifikowani pracownicy, to ich płace tylko w 1988 roku przybliżyły się do płac w sferze produkcji. Autorka ta również przeprowadziła badania dotyczące zróżnicowania płac w sekcji ochrona zdrowia w Polsce w 1997 roku. Analizy przeprowadzała na podstawie przeciętnych płac, jak również obliczyła relacje pomiędzy grupami zawodowymi. Po przeprowadzeniu analiz i badań przedstawiła wyniki: wysokość wynagrodzenia w ochronie zdrowia była zróżnicowana zależnie od stanowisk pracy, zawodów i jednostki organizacyjnej, w której pracownicy byli zatrudniani. Natomiast z relacji płac wynikało, że grupą zawodową najwyżej opłacaną i odbiegającą poziomem płac od innych zatrudnionych byli lekarze anestezjolodzy, drugą grupą pod względem wysokości płac byli chirurdzy. Wysokie płace anestezjologów – zdaniem autorki – spowodowane były wcześniejszymi strajkami tej grupy lekarzy i zawieranymi w ich wyniku kontraktami. Kolejne badania jakie przeprowadziła ta autorka dotyczyły zróżnicowania płac według sektorów własności oraz robotniczych i nierobotniczych stanowisk pracy w Polsce w latach 1991 – 1997. Analiza, którą przeprowadziła dotyczyła tylko przedsiębiorstw dużych i średnich, zatrudniających powyżej 5 osób. Korzystała z przeciętnych wynagrodzeń oraz obliczała udział wynagrodzeń w sektorze prywatnym do publicznego. Z przeprowadzonych analiz wynikało, że pozycja płacowa robotników była lepsza w sektorze publicznym niż w sektorze prywatnym, natomiast pracownicy o wysokich kwalifikacjach, zwłaszcza w dziedzinach rozwojowych, byli wyżej cenieni w sektorze prywatnym. Z kolei analiza zróżnicowania płac na stanowiskach robotniczych i nierobotniczych wykazała, że w sektorze prywatnym płace robotników są znacznie niższe niż w sektorze publicznym – w 1996 roku różnica ta sięgała 20%. Natomiast na stanowiskach nierobotniczych występowała sytuacja odwrotna i płace w sektorze prywatnym były blisko 20% wyższe niż w sektorze publicznym. Autorka analizowała i badała także regionalne zróżnicowanie płac we Francji. Analizy i badania dotyczyły zróżnicowania płac w działach pozaprzemysłowych według dużych grup zawo-

¹⁸⁷ Z. Jacukowicz, *Zróżnicowanie płac w Polsce, w krajach Unii Europejskiej i w USA*, IPiSS, Warszawa 2000.

dowych w październiku 1997 roku. Biorąc pod uwagę przeciętne miesięczne płace za-
uważała, że międzybranżowe różnice płac były we Francji znacznie mniejsze niż w Pol-
sce, natomiast hierarchia poszczególnych działów kształtuje się odmiennie, dotyczyło to
zwłaszcza sfery budżetowej, w tym ochrony zdrowia. Innym sposobem badań zaprezen-
towanym przez Z. Jacukowicz była analiza regionalnego zróżnicowania płac w Wielkiej
Brytanii. Przeanalizowała ona m.in. płace w Towarzystwie Ubezpieczeniowym w 1999
roku. Z analizy wynikała duża rozpiętość płac między najniższym stanowiskiem płacy a
stanowiskami hierarchicznie wyższymi oraz duża rozpiętość stawek w tabeli płac. Hierar-
chiczna rozpiętość płac była przeszło trzykrotna. Biorąc pod uwagę, że taryfikator dotyczy
tylko urzędników bez kadry kierowniczej, można było ją ocenić jako wysoką. Jednakże
pracownicy pierwszej kategorii zaszeregowania wykonywali zupełnie proste czynności i
opłacani byli na poziomie płacy minimalnej. Różnica wynagrodzeń pomiędzy najniższym
stanowiskiem, a pracownikami przeprowadzającymi ubezpieczenia, umiejacymi ocenić
przedmiot ubezpieczeń od strony technicznej, była w przybliżeniu dwukrotna. Z kolei pra-
cownik o najwyższych kompetencjach, zarabiał o połowę więcej od pracowników, którzy
wykonywali zadania agenta ubezpieczeń, ale byli na początku kariery zawodowej. Regio-
nalne zróżnicowanie płac w Stanach Zjednoczonych autorka analizowała natomiast biorąc
pod uwagę poziom i relacje płac według działów gospodarki w 1997 roku. Wyniki analiz
były następujące: najwyższe płace w USA otrzymywali, podobnie jak w innych krajach,
robotnicy zatrudnieni w górnictwie; zbliżone do nich były płace w budownictwie, a trzecie
miejsce zajmował transport. Pod tym względem relacje płac w USA kształtowały się od-
miennie niż w Europie, gdzie płace robotników budowlanych i transportowych były do sie-
bie zbliżone i znacznie niższe od górników. Najniższe płace otrzymywali robotnicy w han-
dlu detalicznym, a wiązało się to z systemem organizacji pracy w dużych sklepach, w któ-
rych był istotny udział prostych prac polegających na układaniu towarów na półkach i pa-
kowaniu, przy których zatrudniani byli młodzi pracownicy bez kwalifikacji, opłacani według
najniższych stawek. Płace wyżej kwalifikowanej kadry w handlu kształtowały się na takim
samym poziomie, jak w innych działach.

Inna natomiast autorka M. Juchnowicz¹⁸⁸ prowadziła analizę zróżnicowania płac
według stanowisk pracy w 1999 roku, korzystając z przeciętnej płacy oraz odchyłeń stan-
dardowych. Wnioski jakie autorka przedstawiła były następujące: kierownicy wielkich or-
ganizacji, stanowiący najwyżej opłacane stanowiska pracy, zarabiali przeciętnie trzy – i
półkrotnie więc, ale znaczny odsetek osób na tym stanowisku osiągał zarobki dziesięcio-
krotnie wyższe od najniżej opłaconego stanowiska pracy. Wysokie płace były związane z
zakresem odpowiedzialności. Jedno z wyższych miejsc w hierarchii płac zajmowały wy-

¹⁸⁸ M. Juchnowicz, *Badanie rynku wynagrodzeń. Problemy metodologiczne*, IPiSS, Warsza-
wa 2001.

nagrodzenia zawodów z wyższym wykształceniem, jak specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Średni personel techniczny otrzymywał wynagrodzenie dwukrotnie wyższe od pomocniczych pracowników w handlu, a pracownicy biurowi około 50% wyższe. W grupie robotników najczęściej zarabiali operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych, robotnicy obróbki metali i mechanicy oraz górnicy i robotnicy budowlani. Do ostatniej grupy zaliczani byli górnicy i robotnicy obróbki kamienia. Były to wynagrodzenia równe płacom kierowników małych zakładów pracy, a wyższe od przeciętnych płac specjalistów z wyższym wykształceniem. Porównanie rozkładu płac według zawodów wskazywało na obniżenie pozycji płacowej robotników, nie dotyczyło to jednak górników, którzy utrzymywali swoją przewagę.

Ciekawe analizy i badania regionalnego zróżnicowania płac zaprezentował Z. Nowakowski.¹⁸⁹ Analizy i badania, które przeprowadził w wybranych krajach Europy Zachodniej dotyczyły lat 1999 – 2001. W swoich analizach i badaniach, które przedstawił wykorzystywał przeciętną płacę oraz na tej podstawie obliczał relacje. Pierwszym krajem, który analizował i badał była Wielka Brytania. Rozpoczął od przedstawienia przeciętnych płac brutto w 1999 roku według stanowisk robotniczych i nierobotniczych oraz według płci. Z przedstawionych danych wynikało, że poziom płac w Wielkiej Brytanii był bardzo zróżnicowany. Płace robotników stanowiły tylko 72,6% wynagrodzeń na stanowiskach nierobotniczych, ale były pogłębione przez różnice płac mężczyzn i kobiet. Płace kobiet wynosiły 72,3% wynagrodzeń mężczyzn, tak więc mimo znacznej różnicy płac na robotniczych i nierobotniczych stanowiskach pracy ich wynagrodzenie było niższe od wynagrodzeń robotników mężczyzn. Natomiast analizując według grup zaszeregowania zauważył, że relacje płac pracowników zaszeregowanych do najwyższej grupy (wyższej kadry kierowniczej) w stosunku do płac niższych urzędników (czwartej grupy zaszeregowania) kształtowały się jak 2,1 : 1. Podobnie relacje wykazywały płace kadry kierowniczej w stosunku do robotników, natomiast w stosunku do płacy minimalnej przeszło trzykrotnie wyższe (337%). Kolejnym krajem, który analizował i badał autor były Niemcy. Analizował i badał on poziom płac brutto pracowników służby zdrowia w 2001 roku, a następnie porównywał ich relacje w stosunku do płac innych grup zawodowych. Wyniki jakie przedstawił były następujące. Najwyżej opłacaną specjalnością lekarską była chirurgia ortopedyczna, na drugim miejscu znaleźli się diagnosty radiolodzy. Wysoką pozycję w hierarchii płac zajmowali również anestezjolodzy. Wyraźnie niższe płace otrzymywali lekarze interniści, psychiatrzy, pediatrzy i lekarze rodzinni. Według płac w innych grupach zawodów najwyżej opłacani byli chirurdzy ogólni, na drugim miejscu płacowym uplasowali się kierownicy administracyjni uniwersytetu lub wyższej szkoły zawodowej. Na kolejnych miejscach byli

¹⁸⁹ Z. Nowakowski, *Zróżnicowanie płac w Europie Zachodniej*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002.

adwokaci i kierownicy w dużych przedsiębiorstwach przemysłowych. Najniższe płace otrzymywali pielęgniarki.

Autorami badającymi zróżnicowanie płac w aspekcie regionalnym byli także W. Jarmołowicz i A. Strużyna.¹⁹⁰ Celem ich badań była analiza i ocena zróżnicowania płac w Polsce według regionów w latach 1995 – 2001. Zakresem analizy objęli oni osiem regionów: Mazowsze, Wielkopolskę, Pomorze Środkowe, Dolny Śląsk, Górny Śląsk, Pomorze Zachodnie, Łódzkie, i okolice oraz Region Wschodni. Dane prezentowane dotyczyły płac menedżerskich oraz pozostałych pracowników i przedstawiały wynagrodzenie podstawowe brutto (za wyjątkiem premii, prowizji itp.). Obok przeciętnej zastosowano także miernik poziomu płac w postaci mediany, czyli wynagrodzenia środkowego. Wyniki z przeprowadzonych analiz były następujące. Wysokość płac w poszczególnych regionach i miastach Polski różniła się dość znacząco. Odnosiło się to zarówno do osób na zbliżonych stanowiskach jak i wykonujących podobne czynności. Powodów zróżnicowania płac było wiele, m.in. region zatrudnienia, typ własności firmy i wielkość udziału kapitału, rodzaj działalności gospodarczej, wiek i płeć zatrudnionego, jego wykształcenie i umiejętności. O wysokości płac stanowiły również i takie czynności, jak umiejętności negocjacyjne czy też „odpowiednie” układy „polityczne”. Z obserwacji rzeczywistości – zdaniem autorów – brało się spostrzeżenie, że o faktycznym zróżnicowaniu wynagrodzeń decydowały – zwłaszcza w przedsiębiorstwach państwowych – często całkiem inne kryteria niż nakłady i efekty zatrudnionych oraz kondycja ekonomiczna – finansowa firmy. W skali kraju najwyższe zarobki osiągane były w Warszawie. Z badań wynikało także, że nie występuje zbyt duże zróżnicowanie płac prezesów i dyrektorów międzynarodowych korporacji w badanych regionach. Również płace robotników nie różniły się znacząco, oscylując wokół minimalnych stawek wyznaczonych przepisami. Znaczne różnice istniały natomiast na stanowiskach dyrektorów działów, kierowników niższego szczebla czy samodzielnych specjalistów poza Warszawą. Na polskim rynku pracy miały miejsce skrajne sytuacje. Bywało np. tak, że z regionów do stolicy „płynęła” najzdolniejsza kadra, ale też często wydajniejsi pracownicy otrzymywali znacznie niższe płace w Poznaniu, Krakowie czy we Wrocławiu, o ile nie brali pod uwagę możliwości przeprowadzenia się do Warszawy.

W swoich zaś badaniach regionalnego zróżnicowania płac J. Daszkowski¹⁹¹ uwzględniał przeciętne płace ustalone oddzielnie dla takich grup, jak: stanowiska robotnicze, stanowiska nierobotnicze, kierownicze średniego szczebla i kierownicze powyżej średniego szczebla, godzinowe wynagrodzenie robotnika wykwalifikowanego i niewykwalifikowanego w poszczególnych regionach. Celem jego badań było przedstawienie w jaki

¹⁹⁰ W. Jarmołowicz, A. Strużyna, *Regionalne zróżnicowanie płac*, w: *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, W. Jarmołowicz red., Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2003.

¹⁹¹ J. Daszkowski, *Uwarunkowania i instrumenty polityki płac w firmie*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2003.

sposób przeciętna płaca może być wykorzystywana w określeniu polityki płac zarówno przez pracodawcę, jak i organizacje związkowe w regionach w 2001 roku. Na zakończenie autor przedstawił wyniki. W regionach przedsiębiorstw stosującym wysokie płace przeciętna płaca jako instrument wykorzystywana była zdecydowanie częściej przez pracodawcę. Kierownictwu łatwiej przychodziło uzasadniać potrzeb zmian, w zakresie zahamowania tempa wzrostu płac z powodu ograniczania rynków zbytu w danym regionie. W firmach o niskich płacach, organizacje związkowe mogły wywierać silną presję na pracodawcę w celu podwyższania płac do poziomu przeciętnej płacy w danym regionie. Związki zawodowe mające silną pozycję w zakładzie, który działa na terenie regionu wykorzystywały przeciętną płacę jako ważny instrument do wzrostu wynagrodzeń.

Interesujące wyniki dotyczące regionalnego zróżnicowania płac przedstawił R. Wyszzyński.¹⁹² Jego analiza dotyczyła okresu 1996 – 2003 i nawiązywała do teorii objaśniającej zjawisko powstawania dysproporcji płac. Autor w swoich badaniach korzystał z przeciętnej płacy brutto, wariancji i błędu statystycznego. Na tej podstawie obliczał odchylenie standardowe oraz dynamikę. Analizując i badając poziom przeciętnych płac brutto w poszczególnych województwach, zauważył uderzające dysproporcje między regionami Polski. Przeciętne płace brutto w województwie mazowieckim przekraczały 219% przeciętnej płacy brutto w Polsce, podczas gdy przeciętne płace brutto w województwach podlaskim, świętokrzyskim i lubelskim kształtowały się w granicach 75 – 90% przeciętnej płacy brutto w Polsce. W roku 2003 autor wyodrębnił trzy grupy: I – województwa, w których płace nie przekraczały 85% przeciętnej płacy w Polsce (podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie, podlaskie), II – województwa, w których przeciętne płace brutto przewyższają przeciętną płacę w Polsce o ponad 50% (śląskie i mazowieckie), oraz III – pozostałe województwa o poziomie płac brutt oscylujących między 95% i 135% przeciętnej płacy brutto w Polsce. Autor zaprezentował również dynamikę zmian w poziomie przeciętnych płac brutto w latach 1996 – 2003. W tym okresie przeciętne płace brutto ludności w wieku produkcyjnym bądź poprodukcyjnym wzrastały w Polsce ponad dwukrotnie. Wzrost ten był bardzo zróżnicowany regionalnie i zasadniczo prowadził do pogłębiania istniejących różnic w poziomie przeciętnych płac brutto między województwami. I tak wzrost przeciętnych płac brutto w badanym okresie w województwie mazowieckim wyniósł aż +260%, w odniesieniu do przeciętnej płacy brutto w Polsce 89%. W tym samym czasie przyrost przeciętnych płac brutto w województwach: śląskim i warmińsko – mazurskim wyniósł, kolejno +53% i +44%. Również w pozostałych województwach – takich jak lubuskie, podkarpackie czy świętokrzyskie – sytuacja płacowa pogorszyła się w stosunku do przeciętnej płacy

¹⁹² R. Wyszzyński, *Regionalne dysproporcje dochodowe w Polsce*, w: *Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybucyjna*, red. S.M. Kot, A. Malawski, A. Węgrzecki, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.

brutto. Od 1996 roku w ciągu ośmiu lat obniżyły się również przeciętne płace brutto województwa łódzkiego i kujawsko – pomorskiego w stosunku do przeciętnej płacy brutto w Polsce.

Bardzo ważnych ustaleń co do regionalnego zróżnicowania płac dokonał ostatnio także T. Listwan.¹⁹³ Zajmował się on głównie wewnętrzną strukturą wynagrodzeń oraz relacjami wynagrodzeń kierowników w różnych regionach w Polsce, a także w Europie i w USA w latach 1995 – 1997. Po przeprowadzeniu analiz i badań wyprowadził szereg wniosków. Najważniejszy był ten, że najwyższy udział wynagrodzeń ruchomych notowany był w USA. Wśród krajów zachodnioeuropejskich udział wynagrodzeń ruchomych był zaś najwyższy w Wielkiej Brytanii i Francji. Innym jeszcze wnioskiem był ten, że najniżej wynagradzani w 1997 roku byli kierownicy japońskich i brytyjskich firm, z tym, że brytyjczycy korzystali z wysokich wynagrodzeń ruchomych. Najniższe zaś premie były udziałem kierowników amerykańskich. Również też, autor przeprowadził analizy i badania regionalnego zróżnicowania płac według typów własności. Stwierdził on m.in., że łączny pakiet wynagrodzeń w firmach prywatnych był mniejszy, niż w spółkach publicznych, a także udział płac stałych oraz premii, w firmach prywatnych był większy niż w spółkach publicznych. Badając i analizując relacje wynagrodzeń całkowitych kierowników w różnych regionach, autor też stwierdził, że w grupie krajów wysoko rozwiniętych najlepiej opłacani byli w 1995 roku członkowie dykcji w USA, najgorzej w Japonii i w Kanadzie. Według danych z 1995 roku w obrębie Unii Europejskiej najlepiej opłacani byli członkowie dykcji w Szwajcarii i w Niemczech, relatywnie niskie natomiast były wynagrodzenia w Wielkiej Brytanii.

W swoich zaś badaniach K. Łatuszyński i Ł.P. Woźny¹⁹⁴ przeprowadzili analizy i badania regionalnego zróżnicowania płac w województwach w Polsce w 2004 roku. Autorzy w badaniach korzystali z przeciętnego wynagrodzenia. Na zakończenie przedstawili wyniki. Dysproporcje wynagrodzeń przeciętnych różniły się pomiędzy województwami. Do województw charakteryzujących się najniższym zróżnicowaniem wynagrodzeń należały: dolnośląskie, śląskie, zachodniopomorskie i warmińsko – mazurskie. Województwa o najwyższym zróżnicowaniu to: kujawsko – pomorskie, lubelskie i łódzkie. Wymienione dysproporcje płac zależały także od wielkości miasta, wykonywanej pracy: są największe dla miast powyżej 300 tys. mieszkańców, a niższe dla mniejszych miast. Pomiędzy grupą miast o zaludnieniu pomiędzy 100 a 300 tys. oraz poniżej 100 tys. nie odnotowano znaczących różnic w dysproporcji wynagrodzeń.

¹⁹³ M. Listwan, *Kształtowanie kadry menedżerskiej firmy*, Minex, Wrocław 2004.

¹⁹⁴ K. Łatuszyński, Ł.P. Woźny, *Zróżnicowanie wynagrodzeń kobiet i mężczyzn na polskim rynku pracy w 2004 roku*, w: *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*, W. Pachol i M. Garbicz (red.), Wydawnictwo SGH, Warszawa 2008.

Rozdział 3

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PŁAC W POLSCE

3.1. Zróżnicowanie płac między województwami

Celem i przedmiotem prowadzonych dalej rozważań będzie najpierw przeprowadzenie analizy i oceny zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce według województw w latach 1994 – 2004.¹⁹⁵

W tym celu wykorzystane zostaną dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto, o różnicach przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w porównaniu do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce oraz o dyna-

¹⁹⁵ Reforma administracyjna Polski, która weszła w życie 1 stycznia 1999 roku na podstawie: *Ustawy z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa* (Dz.U. Nr 96, poz. 603, z dnia 28 lipca 1998 roku), wprowadziła 3-stopniową strukturę podziału terytorialnego. Oprócz ustanowienia 16 nowych województw rządowo – samorządowych (Dolnośląskie, Kujawsko – Pomorskie, Lubelskie, Lubuskie, Łódzkie, Małopolskie, Mazowieckie, Opolskie, Podkarpackie, Podlaskie, Pomorskie, Śląskie, Świętokrzyskie, Warmińsko – Mazurskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie) i istniejących od 1990 roku gmin, przywrócono także zlikwidowane w 1975 powiaty.

Reforma ta miała na celu budowę samorządności, usprawnienie działań władz w terenie i przybliżenie ich do obywatela, a także celem tej reformy było utworzenie większych regionów, które mogłyby konkurować z innymi regionami po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Dotychczasowe województwa były zbyt małe, by efektywnie wykorzystywać środki finansowe i zarządzać terytorium województwa. Dlatego też, zmniejszono liczbę województw z 49 do 16. Większość miast, które straciły prawa miast wojewódzkich, weszły do grupy powiatów grodzkich, czyli miast na prawach powiatu.

Efektom zmian było zmniejszenie roli wojewody na rzecz marszałka województwa i samorządu wojewódzkiego. Część obiektów będąca dotąd w gestii wojewody przeszła pod zarządek poszczególnych szczebli samorządowych. Wraz z ich przekazaniem, stopniowo przekazywano także narzędzia ich finansowania, w postaci: udziału w podatku dochodowym, udziału w podatku od osób prawnych, dotacji i subwencji.

mice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w latach 1994 – 2004. I tak, dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w latach 1994 - 2004 prezentuje tabela 3.2., dane o przeciętnych wynagrodzeniach w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce przedstawia tabela 3.3., a dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w województwach w Polsce w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 3.4.

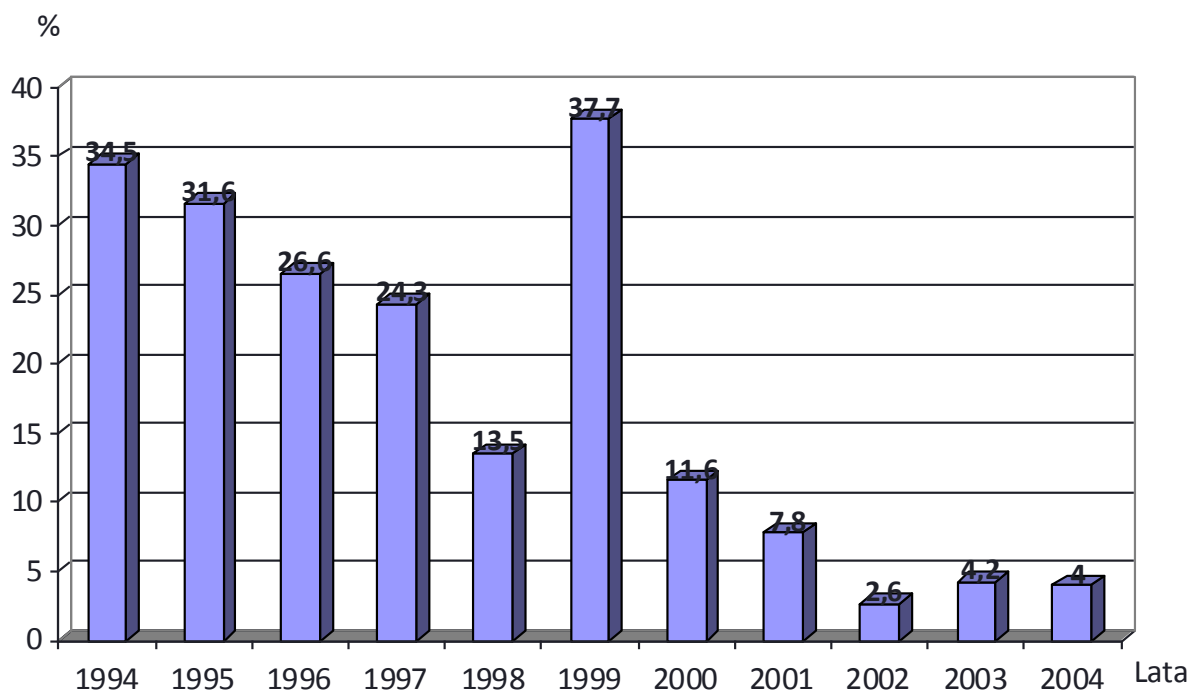
Przeciętne zaś wynagrodzenia według wykształcenia i formy własności przedstawia tabela 3.1.

Tabela 3.1. Przeciętne wynagrodzenia według wykształcenia
i formy własności w 1998 roku

Wykształcenie	Sektor publiczny	Sektor prywatny
	w zł	
Wyższe	1695	2690
Średnie lub średnie zawodowe	1275	1291
Średnie ogólnozawodowe	1299	1268
Zasadnicze zawodowe	1216	1033
Podstawowe	1054	998

Źródło: Z. Jacukowicz, *Zróźnicowanie płac...*, op. cit., s. 36.

W powyższym zestawieniu zwraca uwagę fakt, że sektor prywatny, choć generalnie wynagradzany gorzej, stwarza lepsze warunki wynagrodzeniowe osobom z wyższym wykształceniem.

Wykres 3.1. Kształtowanie się dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto*. Rocznik Statystyczny Województw 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa 1995 s. 90 – 91, 1996 s. 101 – 1002, 1997 s. 126 – 127, 1998 s. 114 – 115, 1999 s. 62 – 63, 2000 s. 114 – 115, 2001 s. 111 – 112, 2002 s. 114 – 115, 2003 s. 111, 2004 s. 111, 2005 s. 119.

Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994-2004, wskazuje na wyraźne pogłębienie się skali nierówności w kształtowaniu się wynagrodzeń w warunkach dokonujących się przemian gospodarczych (wykres 3.1.). Z tego też powodu warto przyjrzeć się bliżej sytuacji wynagrodzeniowej w poszczególnych regionach.

Tabela 3.2. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004

Województwo	1994	1995	1996	1997	1998	Województwo	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł						w zł					
Polska	525,02	690,92	874,39	1086,10	1232,69	Polska	1697,12	1893,74	2045,11	2097,83	2185,02	2273,44
Warszawskie	657,31	876,71	1130,61	1330,10	1524,11	Dolnośląskie	1625,97	1811,21	1973,11	2024,25	2106,82	2219,91
Bielskopodlaskie	449,40	585,95	737,74	948,19	1153,06	Kujawsko – pomor- skie	1512,90	1668,92	1794,92	1844,35	1908,44	1987,62
Białostockie	476,63	627,62	783,76	938,89	1046,09	Lubelskie	1494,66	1678,50	1797,02	1836,32	1907,96	2000,18
Bielskie	488,50	645,72	808,03	1003,12	1105,12	Lubuskie	1490,22	1670,36	1789,27	1825,20	1895,96	1967,56
Bydgoskie	481,72	634,39	799,85	936,58	1028,83	Łódzkie	1498,41	1668,76	1782,98	1839,55	1912,45	1993,31
Chełmskie	441,48	593,47	747,59	974,99	1047,37	Małopolskie	1561,29	1744,42	1867,35	1932,26	2000,61	2097,97
Ciechanowskie	433,23	566,27	713,42	931,24	1013,42	Mazowieckie	2201,77	2469,50	2681,85	2701,94	2822,50	2909,67
Częstochowskie	437,15	585,26	741,11	914,13	1041,27	Opolskie	1550,40	1731,65	1865,18	1910,22	1983,58	2068,27
Elbląskie	477,54	626,13	801,99	1010,45	1100,39	Podkarpackie	1456,62	1639,28	1755,11	1788,08	1876,93	1940,50
Gdańskie	522,48	692,13	872,68	1027,86	1173,81	Podlaskie	1494,13	1675,71	1787,42	1840,21	1933,63	2005,14
Gorzowskie	456,71	606,16	756,74	965,47	1150,32	Pomorskie	1604,38	1826,36	1990,66	2033,37	2121,60	2231,05
Jeleniogórskie	513,31	678,36	827,25	1072,52	1127,25	Śląskie	1799,53	1954,41	2094,39	2156,19	2249,17	2344,91
Kaliskie	440,66	576,96	732,74	923,47	1031,38	Świętokrzyskie	1514,11	1717,85	1815,12	1852,35	1912,25	1991,63
Katowickie	643,65	859,57	1060,62	1206,26	1305,13	Warmińsko – mazur- skie	1474,66	1671,17	1797,27	1851,02	1921,95	1967,23
Kieleckie	458,91	606,46	770,01	907,10	1005,20	Wielkopolskie	1581,24	1771,86	1898,35	1929,60	2022,36	2095,33
Konińskie	565,20	724,37	886,83	1068,38	1186,21	Zachodniopomorskie	1582,59	1741,06	1896,67	1911,13	1990,70	2068,66
Koszalińskie	451,80	600,28	746,11	964,15	1053,12							

Tabela 3.2. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004 (cd.)

Województwo	1994	1995	1996	1997	1998	Województwo	1994	1995	1996	1997	1998
	w zł						w zł				
Krakowskie	509,08	668,50	880,70	1008,05	1107,06	Śląskie	432,12	571,95	711,74	914,47	1007,21
Krośnieńskie	448,45	594,53	746,55	964,53	1061,29	Suwałskie	436,40	579,12	732,59	923,95	1013,38
Legnickie	606,85	816,22	1010,00	1201,08	1306,81	Szczecińskie	538,93	709,84	879,66	1097,63	1184,21
Leszczyńskie	428,33	570,43	723,67	932,76	1037,21	Tarnobrzeskie	487,16	637,73	805,20	1050,02	1148,41
Lubelskie	493,77	646,57	839,06	1093,60	1193,52	Tarnowskie	443,43	609,79	773,91	937,19	1073,91
Łomżyńskie	441,31	588,10	750,59	905,57	1005,73	Toruńskie	451,93	604,16	758,08	985,80	1058,06
Łódzkie	478,71	630,90	804,03	1004,30	1104,31	Wałbrzyskie	480,56	616,30	778,23	987,32	1078,23
Nowosądeckie	425,37	552,55	699,23	893,32	984,72	Włocławskie	444,43	586,42	748,72	984,27	1048,65
Olsztyńskie	472,74	617,83	775,28	957,82	1046,21	Wrocławskie	500,61	658,93	843,88	934,19	1194,95
Opolskie	486,89	650,38	825,16	1052,61	1142,71	Zamojskie	425,09	566,77	718,15	981,51	1018,26
Ostrołęckie	482,05	645,36	805,12	1050,21	1162,13	Zielonogórskie	450,12	597,49	742,41	924,14	1014,39
Pilskie	443,43	579,30	745,29	954,92	1043,16						
Piotrowskie	531,49	676,13	834,12	1043,21	1131,94						
Płockie	534,55	720,59	884,86	1048,68	1182,31						
Poznańskie	503,24	668,64	873,44	937,45	1046,12						
Przemyskie	440,37	583,31	731,31	913,18	1002,25						
Radomskie	446,64	588,76	745,89	954,98	1046,39						
Rzeszowskie	465,91	618,08	784,30	948,03	1043,31						
Siedleckie	454,01	592,16	739,67	993,76	1096,45						
Sieradzkie	441,68	572,57	717,50	971,05	1073,65						
Skierniewickie	438,85	594,43	749,94	994,49	1049,36						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto*. Rocznik Statystyczny Województw 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa 1995 s. 90-91, 1996 s. 101-102, 1997 s. 126-127, 1998 s. 114-115, 1999 s. 62-63, 2000 s. 114-115, 2001 s. 111-112, 2002 s. 114-115, 2003 s. 111, 2004 s. 111, 2005 s. 119.

Efekty przeprowadzonych analiz ujawniają, że w latach 1994 – 2004 w Polsce w ujęciu województw występowało istotne zróżnicowanie wynagrodzeń (tabela 3.2.).

Zauważmy tu zarazem, że w 1994 roku przeciętne nominalne wynagrodzenia brutto kształtowały się w Polsce na poziomie 525,02 zł. Najwyższe wynagrodzenia w tym roku odnotowano w województwie warszawskim i były na poziomie 657,31 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w województwie katowickim. Na ostatnim miejscu pod względem wysokości wynagrodzeń znajdowało się województwo nowosądeckie, w którym przeciętne wynagrodzenia wynosiły 423,37 zł. W pozostałych województwach w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w województwach w Polsce trwała do końca 1998 roku.

W 1999 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce kształtowały się na poziomie 1697,12 zł. Najwyższe zaś wynagrodzenia w tym roku zanotowano w województwie mazowieckim i były one na poziomie 2201,77 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w województwie śląskim. Na ostatnim miejscu pod względem wysokości wynagrodzeń znajdowało się województwo podkarpackie, w którym wynagrodzenia wynosiły 1456,62 zł. Wynagrodzenia w pozostałych województwach utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w województwach w kraju nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy dowodzą ponadto, że w latach 1994 – 2004 występowało także istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w województwach w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (tabela 3.3.).

W 1994 roku w województwie warszawskim zanotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego. Wynagrodzenia w tym województwie w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju były więc wyższe o 132,29 zł. Również duże różnice zaobserwowano w województwie katowickim. Natomiast w województwie nowosądeckim odnotowano najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego, a różnica wynosiła tu 99,65 zł. W pozostałych województwach przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia krajowego kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w województwach w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w kraju utrzymywała się do końca 1998 roku.

Tabela 3.3. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004

Województwa	1994	1995	1996	1997	1998	Województwa	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Polska = 100						Polska = 100					
Polska	-	-	-	-	-	Polska	-	-	-	-	-	-
Warszawskie	+132,29	+185,79	+256,22	+244,00	+291,42	Dolnośląskie	-71,15	-82,53	-72,00	-73,58	-78,20	-53,54
Bielskopodlaskie	-75,62	-104,97	-136,65	-137,91	-79,63	Kujawsko – po-						
Białostockie	-48,39	-63,30	-90,63	-147,21	-186,60	morskie	-184,22	-224,82	-250,19	-253,48	-276,58	-285,82
Bielskie	-36,52	-45,20	-66,39	-82,98	-127,57	Lubelskie	-202,46	-215,24	-248,09	-261,51	-277,06	-273,26
Bydgoskie	-43,30	-56,53	-74,54	-149,52	-203,86	Lubuskie	-206,90	-223,38	-255,84	-272,63	-289,06	-305,88
Chełmskie	-83,54	-97,45	-126,80	-111,11	-185,32	Łódzkie	-198,71	-224,98	-262,13	-258,28	-272,57	-280,13
Ciechanowskie	-91,78	-124,65	-160,97	+154,86	-219,27	Małopolskie	-135,83	-149,32	-177,76	-165,57	-184,41	-175,47
Częstochowskie	-87,87	-105,66	-133,28	-171,97	-191,42	Mazowieckie	+504,65	+575,76	+636,74	+604,11	+637,48	+636,23
Elbląskie	-47,48	-67,79	-72,40	-75,65	-132,30	Opolskie	-146,72	-162,09	-179,93	-187,61	-201,44	-205,17
Gdańskie	-2,54	+1,21	-1,71	-58,24	-58,88	Podkarpackie	-240,50	-254,46	-290,00	-309,75	-308,09	-332,94
Gorzowskie	-68,31	-84,76	-117,65	-120,63	-82,37	Podlaskie	-202,99	-218,03	-257,69	-257,62	-251,39	-268,30
Jeleniogórskie	-11,71	-12,56	-47,14	-13,58	-104,44	Pomorskie	-92,74	-67,38	-54,45	-64,46	-63,42	-42,39
Kaliskie	-84,36	-113,96	-141,65	-162,63	-201,31	Śląskie	+102,41	+60,67	+49,28	+58,36	+64,15	+71,47
Katowickie	+118,63	+168,65	+186,23	+120,16	+72,44	Świętokrzyskie	-183,01	-175,89	-229,99	-245,48	-272,77	-281,81
Kieleckie	-66,11	-84,46	-104,38	-179,00	-227,49	Warmińsko – ma-						
Konińskie	+40,18	+33,45	+12,44	-17,72	-46,48	zurskie	-222,46	-222,57	-247,84	-246,81	-263,07	-306,21
Koszalińskie	-73,22	-90,64	-128,28	-121,95	-179,57	Wielkopolskie	-115,88	-121,88	-146,76	-171,23	-162,66	-178,11
						Zachodniopomor-						
						skie	-114,53	-148,44	-148,44	-186,70	-194,32	-204,78

Tabela 3.3. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004 (cd.)

Województwo	1994	1995	1996	1997	1998	Województwo	1994	1995	1996	1997	1998
	Polska = 100						Polska = 100				
Krakowskie	-15,94	-22,42	+6,31	-78,05	-125,63	Ślęskie	-92,90	-118,97	-162,65	-171,63	-225,48
Krośńeńskie	-76,57	-96,39	-127,84	-121,57	-171,40	Suwałskie	-88,62	-111,80	-141,80	-162,45	-219,31
Legnickie	+81,83	+125,30	+135,61	+114,98	+74,12	Szczecińskie	+13,91	+18,92	+5,27	+11,53	-48,48
Leszczyńskie	-96,68	-120,49	-150,72	-153,34	-195,48	Tarnobzeskie	-37,86	-53,19	-69,19	-36,08	-84,28
Lubelskie	-31,25	-44,35	-35,33	+7,50	-39,17	Tarnowskie	-81,59	-81,13	-100,48	-148,91	-158,78
Łomżyńskie	-83,71	-102,82	-123,80	-180,53	-226,96	Toruńskie	-73,09	-86,76	-116,31	-100,30	-174,63
Łódzkie	-46,31	-60,02	-70,36	-81,80	-128,38	Wałbrzyskie	-44,46	-74,62	-96,16	-98,78	-154,46
Nowosądeckie	-99,65	-138,37	-175,16	-192,78	-247,97	Włocławskie	-80,59	-104,50	-125,67	-101,83	-184,04
Olsztyńskie	-52,28	-73,09	-99,11	-128,28	-186,48	Wrocławskie	-24,41	-31,99	-30,51	-151,91	-37,74
Opolskie	-38,13	-40,54	-49,23	-33,49	-89,98	Zamojskie	-99,93	-124,15	-156,24	-104,59	-214,43
Ostrołęckie	-42,97	-45,56	-69,27	-35,89	-70,56	Zielonogórskie	-74,90	-93,43	-131,98	-161,96	-218,30
Pińskie	-81,59	-111,62	-129,10	-131,18	-189,53						
Piotrowskie	+6,47	-14,79	-40,27	-42,89	-100,75						
Płockie	+9,53	+29,67	+10,47	-37,42	-50,38						
Poznańskie	-21,78	-22,28	-0,95	-148,65	-186,57						
Przemyskie	-84,65	-107,61	-143,08	-172,92	-230,44						
Radomskie	-78,38	-102,16	-128,50	-131,12	-186,30						
Rzeszowskie	-59,11	-72,84	-90,09	-138,07	-190,38						
Siedleckie	-71,01	-98,76	-134,72	-92,34	-136,24						
Sieradzkie	-83,34	-118,35	-156,89	-115,05	-159,04						
Skierniewickie	-86,17	-96,49	-124,45	-91,61	-183,33						

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 3.2.

W 1999 roku w województwie mazowieckim wystąpiły najwyższe przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Wynagrodzenia w tym województwie w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego były wyższe o 504,65 zł. Również duże różnice zaobserwowano w województwie śląskim. Natomiast w województwie podkarpackim zanotowano najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w kraju. Różnica wynosiła 240,50 zł. W pozostałych województwach przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia krajowego utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w województwach w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce nie zaszły ważniejsze zmiany.

W toku dalszego postępowania badawczego zanalizowano dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 3.4.).

I tak, z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w latach 1994 – 1998 wystąpiło dość istotne zróżnicowanie tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń miesięcznych brutto. W 1994 roku przeciętne płace w Polsce wzrosły o 34,5%, w niektórych województwach wzrosły tylko o 29,7% (ciechanowskie), w innych zaś o 40,9% (katowickie). W 1996 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice, przy dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w Polsce o 26,6%, w województwie katowickim nastąpił wzrost o 29,5%, a w jeleniogórskim tylko o 21,9%.

Mniejsze różnice notowano w latach 1999 – 2004. Jeśli więc przeciętne wynagrodzenia w Polsce w 2000 roku wzrosły o 11,6%, to w niektórych województwach wzrosły tylko o 8,6% (śląskie), a w innych o 13,8% (pomorskie). W 2003 roku przeciętne wynagrodzenia w Polsce wzrosły o 4,2%, w województwie podlaskim wzrost wynosił 5,1%, a w zachodniopomorskim tylko 0,8%.

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w układzie województw w Polsce w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu województwach osiągany wzrost w latach 1994 – 1999 był wyższy niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w tym okresie świadczył fakt, że w 2002 roku we wszystkich województwach osiągnięto bardzo niską dynamikę wzrostu.

Porównanie rocznego tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w Polsce w układzie województw wskazuje na brak stabilizacji dynamiki wzrostu w województwach oraz na bardzo duże rozpiętości w wzroście z okresu na okres.

Tabela 3.4. Dynamika wzrostu przeciętnych nominalnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004

	1994	1995	1996	1997	1998		1999	2000	2001	2002	2003	2004
Województwa	rok poprzedni = 100					Województwa	rok poprzedni = 100					
Polska	134,5	131,6	126,6	124,2	113,5	Polska	137,7	111,6	107,8	102,6	104,2	104,0
Warszawskie	136,0	133,4	129,0	117,6	114,6	Dolnośląskie	100,0	111,4	108,9	102,6	104,1	105,4
Bielskopodlaskie	132,3	130,4	125,9	128,5	121,6	Kujawsko – po-						
Białostockie	133,8	131,7	124,9	119,8	111,4	morskie	100,0	110,3	107,5	102,8	103,5	104,1
Bielskie	134,9	132,2	125,1	124,1	110,2	Lubelskie	100,0	112,3	107,1	102,2	103,9	104,8
Bydgoskie	131,4	131,7	126,1	117,1	109,8	Lubuskie	100,0	112,1	107,1	102,0	103,9	103,8
Chełmskie	132,0	134,4	126,0	130,4	107,4	Łódzkie	100,0	111,4	106,8	103,2	104,0	104,2
Ciechanowskie	129,7	130,7	126,0	130,5	108,8	Małopolskie	100,0	111,7	107,0	103,5	103,5	104,9
Częstochowskie	131,4	133,9	126,6	123,3	113,9	Mazowieckie	100,0	112,2	108,6	100,7	104,5	103,1
Elbląskie	129,7	130,5	128,7	126,0	108,9	Opolskie	100,0	111,7	107,7	102,4	103,8	104,3
Gdańskie	132,0	132,5	126,1	117,8	114,2	Podkarpackie	100,0	112,5	107,1	101,9	105,0	103,4
Gorzowskie	132,8	132,7	124,8	127,1	119,1	Podlaskie	100,0	112,2	106,7	103,0	105,1	103,7
Jeleniogórskie	137,2	132,2	121,9	129,6	105,1	Pomorskie	100,0	113,8	109,0	102,1	104,3	105,2
Kaliskie	132,7	130,9	127,0	126,1	111,7	Śląskie	100,0	108,6	107,2	103,0	104,3	104,3
Katowickie	140,9	129,5	129,5	113,7	108,2	Świętokrzyskie	100,0	113,5	105,7	102,1	103,2	104,2
Kieleckie	134,7	132,2	127,0	117,8	110,8	Warmińsko – ma-						
Konińskie	138,8	128,2	122,4	120,5	111,0	zurskie	100,0	113,3	107,5	103,0	103,0	102,4
Koszalińskie	132,4	132,9	124,3	129,2	109,2	Wielkopolskie	100,0	112,1	107,1	101,6	104,8	103,6
						Zachodniopomor-						
						skie	100,0	110,0	108,9	100,8	100,8	103,9

Tabela 3.4. Dynamika wzrostu przeciętnych nominalnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004 (cd.)

Województwo	1994	1995	1996	1997	1998	Województwo	1994	1995	1996	1997	1998
	rok poprzedni = 100						rok poprzedni = 100				
Krakowskie	134,4	131,3	131,7	114,5	109,8	Ślęskie	131,8	132,4	124,4	128,5	110,1
Krośńeńskie	134,8	132,6	125,6	129,2	110,0	Suwałskie	128,7	132,7	126,5	126,1	109,7
Legnickie	140,4	134,5	123,7	118,9	108,8	Szczecińskie	133,7	131,7	123,9	124,8	107,9
Leszczyńskie	129,8	133,2	126,9	128,9	111,2	Tarnobzeskie	136,6	130,8	126,3	130,4	109,4
Lubelskie	136,1	130,9	129,8	130,3	109,1	Tarnowskie	134,0	137,5	126,9	121,1	114,6
Łomżyńskie	131,2	133,3	127,6	120,6	111,1	Toruńskie	134,0	133,7	125,5	130,0	107,3
Łódzkie	133,0	131,9	127,4	124,9	110,0	Wałbrzyskie	133,2	128,2	126,3	126,9	109,2
Nowosądeckie	133,7	129,9	126,5	127,8	110,2	Włocławskie	133,8	132,2	127,7	131,5	106,5
Olsztyńskie	131,2	130,7	125,5	123,5	109,2	Wrocławskie	133,4	131,6	127,9	110,7	127,9
Opolskie	133,4	133,6	126,9	127,6	108,6	Zamojskie	131,5	133,3	126,7	136,7	103,7
Ostrołęckie	133,2	133,9	124,8	130,4	110,7	Zielonogórskie	131,1	132,7	124,3	124,5	109,8
Piłskie	132,7	130,6	128,7	128,1	109,2						
Piotrowskie	138,9	127,2	123,4	125,1	108,5						
Płockie	133,2	134,8	122,8	118,5	112,7						
Poznańskie	132,4	132,9	130,6	107,3	111,6						
Przemyskie	132,0	132,5	125,4	124,9	109,8						
Radomskie	134,8	131,8	126,7	128,0	109,6						
Rzeszowskie	137,4	132,7	126,9	120,9	109,9						
Siedleckie	131,4	130,4	124,9	134,4	110,3						
Sieradzkie	133,7	129,6	125,3	135,3	110,6						
Skierniewickie	131,8	135,5	126,2	132,6	105,5						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli 3.2.

3.2. Płace według działów gospodarki narodowej

Z kolei, zasadnym stało się również przeprowadzenie analizy i oceny zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce przy uwzględnieniu działów gospodarki narodowej. Dane dotyczące tego zróżnicowania w latach 1994 – 2004 przedstawione są w tabelach 3.5. – 3.7.¹⁹⁶

Rezultaty analiz ujawniły, że w latach 1994 – 2004 występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej w Polsce (tabela 3.5.).

W 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według działów gospodarki narodowej kształtowały się na poziomie 525,02 zł. Najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – w tym roku odnotowano w dziale górnictwo i kopalnictwo i były na poziomie 1044,53 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale pośrednictwo finansowe. Na ostatnim miejscu pod względem wysokości wynagrodzeń znajdował się dział hotele i restauracje, w którym wynagrodzenia wynosiły 365,52 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w zakresie wynagradzania w Polsce trwała do końca 1999 roku.

Istotne zmiany w działach gospodarki narodowej w Polsce, pod względem poziomu wynagrodzeń odnotowano natomiast po 2000 roku. W 2000 roku najwyższe wynagrodzenia były w dziale pośrednictwo finansowe i kształtowały się na poziomie 3257,70 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo oraz w

¹⁹⁶ Polska Klasyfikacja Działalności ze zmianami na 2001, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2001, s. 5 – 6.

Polska Klasyfikacja Działalności jest umownie przyjętym, hierarchicznie usystematyzowanym podziałem zbioru rodzajów działalności społeczno – gospodarczych, jakie realizują jednostki (podmioty gospodarcze) tworzące gospodarkę narodową. Klasyfikuje podmioty gospodarcze dla potrzeb krajowego, urzędowego rejestru podmiotów gospodarki narodowej REGON – według prowadzonej przez nie działalności. PKD ustala symbole, nazwy i zakres poszczególnych grupowań klasyfikacyjnych na pięciu poziomach, tj. sekcji i podsekcji, działów, grup, klas i podklas.

Obowiązująca PKD różni się (siedmioma zmianami) od obowiązującej wcześniej Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD) i została opracowana na podstawie klasyfikacji działalności gospodarczej Unii Europejskiej – NACE Rev. 1, opublikowanej w *Official Journal of the European Communities* (OJ) Nr L 293 z 24 października 1990 roku z późniejszymi zmianami opublikowanymi w (OJ) Nr L 83 z 3 kwietnia 1993 roku oraz publikacji NACE Rev. 1. *Statistical classification of economic activities in the European Community* (Eurostat, Bruksela, Luksemburg 1996). Wydaje się przy tym, że wprowadzone zmiany korzystnie wpływają nie tylko na porównanie nas przez inne kraje, jak również są ważne dla przeprowadzania badań oraz analiz i porównań do danych z krajów Europy Zachodniej.

dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę. Na ostatnim miejscu w 2000 roku znajdował się dział hotele i restauracje, w którym wynagrodzenia wynosiły 1301,49 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w Polsce nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy dowodzą, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w różnych działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (tabela 3.6.).

W 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w dziale górnictwo i kopalnictwo w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Wynagrodzenia w tym dziale w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju były wyższe o 519,51 zł. Również duże różnice zaobserwowano w zaopatrzeniu w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w pośrednictwie finansowym. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego, a różnica tu wynosiła 159,50 zł. W pozostałych działach przeciętne wynagrodzenia w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w kraju utrzymywała się do końca 1999 roku.

Istotne zmiany pod względem poziomu wynagrodzeń zaszły natomiast po 2000 roku. Od tego to bowiem roku w pośrednictwie finansowym zanotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego. Wynagrodzenia w tym dziale w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce były wyższe o 1363,96 zł. Również duże różnice zaobserwowano w górnictwie i kopalnictwie oraz w zaopatrzeniu w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje odnotowano najniższe przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju, ponieważ różnica wynosiła tu 592,25 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej przeciętne wynagrodzenia w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku nie zaszły tu ważniejsze zmiany.

Tabela 3.5. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce
według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł										
Ogółem	525,02	690,92	874,30	1.065,76	1.232,69	1.697,12	1.893,74	2.045,11	2.097,83	2.185,02	2.273,44
w tym w sferze budżetowej	-	-	816,61	1.006,12	1.175,64	1.652,44	1.931,89	2.088,69	2.148,53	2.266,31	2.384,84
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	431,97	624,34	802,49	971,98	1.144,12	1.553,98	1.711,82	1.861,35	1.958,87	1.983,38	2.133,76
Rybołówstwo i rybactwo	452,30	587,79	756,79	898,76	1.013,12	1.350,55	1.355,23	1.428,16	1.452,46	1.650,13	1.612,17
Przemysł	583,16	758,70	954,69	1.144,82	1.306,81	1.772,86	1.942,27	2.074,69	2.141,84	2.206,47	2.292,75
Górnictwo i kopalnictwo	1.044,53	1.336,91	1.676,76	1.958,04	2.253,43	2.944,23	3.210,05	3.589,34	3.693,14	3.767,69	4.062,42
Działalność produkcyjna	494,86	656,65	832,83	1.014,86	1.164,41	1.598,89	1.756,43	1.866,51	1.911,52	1.980,73	2.053,65
Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	787,73	1.009,99	1.256,96	1.481,38	1.694,50	2.304,81	2.562,91	7.798,18	2.909,40	2.999,87	3.145,20
Budownictwo	464,42	600,84	762,61	960,46	1.132,65	1.558,25	1.705,82	1.745,39	1.760,48	1.810,14	1.844,57
Handel i naprawy	437,50	576,91	720,24	892,42	1.040,95	1.472,99	1.589,92	1.722,71	1.726,66	1.831,34	1.874,68
Hotele i restauracje	365,52	491,68	606,64	762,56	895,39	1.208,79	1.301,49	1.354,89	1.370,84	1.457,12	1.473,04
Transport, składowanie i łączność	558,21	726,84	916,96	1.134,88	1.345,80	1.886,35	2.144,35	2.348,28	2.458,58	2.481,31	2.539,88
Pośrednictwo finansowe	766,61	1.000,50	1.308,70	1.640,69	1.966,40	2.689,68	3.257,70	3.644,16	3.818,14	3.916,37	4.096,58
Obsługa nieruchomości i firm	566,31	735,98	951,92	1.169,69	1.343,22	1.890,22	2.133,36	2.322,52	2.230,53	2.279,12	2.363,87
Administracja publiczna i obrona narodowa	637,81	858,77	1.131,22	1.363,02	1.602,55	2.180,82	2.432,44	2.639,36	2.717,51	2.788,12	2.926,05
Edukacja	457,88	618,13	790,62	977,03	1.119,40	1.530,26	1.835,03	1.982,37	2.072,85	2.195,17	2.348,96
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	429,83	573,08	715,60	873,21	1.002,79	1.341,05	1.479,88	1.641,82	1.717,22	1.804,31	1.866,15
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	492,52	643,62	798,10	977,52	1.145,13	1.700,84	1.891,52	1.901,07	1.891,73	2.165,41	2.218,59

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto*. Rocznik Statystyki Polski 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa; 1995 s. 143-144; 1996 s. 146; 1997 s. 152; 1998 s. 150; 1999 s. 157; 2000 s. 158; 2001 s. 163; 2002 s. 164; 2003 s. 175; 2004 s. 262; 2005 s. 262.

W toku dalszej analizy zaprezentowano tu także dynamikę przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 3.7.).

Z danych tej tabeli wynika, że wystąpiło dość istotne zróżnicowanie tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń. W 1994 roku przeciętne wynagrodzenia brutto ogółem wzrosły o 34,5%, podczas gdy w niektórych działach wzrosły tylko o 26,3% (budownictwo), w innych zaś o 53,0% (górnictwo i kopalnictwo) i o 42,3% (zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę). W 1996 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice; przy wzroście przeciętnych wynagrodzeń brutto ogółem o 26,5% w administracji publicznej wzrosły one o 31,7%, a w pośrednictwie finansowym tylko o 20,8%.

Jeszcze mniejsze różnice notowano w latach 2000 – 2001. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia w Polsce według działów gospodarki narodowej wzrosły o 11,9% (pośrednictwo finansowe), a w innych wzrosły o 5,4% (rybołówstwo i rybactwo). W 2001 roku gdy przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto ogółem wzrosły o 8,0%, te w pośrednictwie finansowym wzrosły o 11,9%, a w budownictwie o 2,3%.

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż we wszystkich działach osiągane tempo wzrostu w latach 1994 – 1999 było wyższe niż w latach 2000 – 2004. Na przykład w górnictwie i kopalnictwie przeciętne wynagrodzenia brutto wzrastały w 1994 roku o 53,0%, podczas gdy w 2001 roku tylko 9,3%, a w 2002 roku tylko 5,2%. O skali spowolnienia dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w tym okresie świadczył fakt, że w 2002 roku we wszystkich działach gospodarki narodowej w Polsce osiągnięto niższą dynamikę wzrostu.

Zmienność dynamiki wzrostu wynagrodzeń powodowała, że w dłuższym czasie dynamiki wzrostu wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej w Polsce w wielu przypadkach się wyrównywała.

Tabela 3.6. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w gospodarce narodowej w latach 1994-2004

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	ogółem = 100										
Ogółem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
w tym w sferze budżetowej	-	-	-57,69	-59,64	-57,05	-44,68	+38,15	+43,58	+50,70	+81,29	+111,40
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	-93,05	-66,58	-71,81	-93,88	-88,57	-143,14	-189,92	-183,76	-138,96	-201,64	-139,68
Rybołówstwo i rybactwo	-72,72	-130,13	-117,51	-167,00	-219,57	-346,57	-538,51	-616,95	-645,37	-534,89	-661,27
Przemysł	+58,14	+67,78	+80,39	+79,06	+74,12	+75,74	+48,53	+29,58	+44,01	+21,45	+19,31
Górnictwo i kopalnictwo	+519,51	+645,99	+802,46	+892,28	+1.020,74	+1247,11	+1316,31	+1464,23	+1595,31	+158,67	+1788,98
Działalność produkcyjna	-30,16	+34,27	-41,47	-50,90	-68,28	-98,23	-137,31	-178,60	-186,31	-204,29	-219,79
Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	+262,71	+319,07	+382,66	+415,62	+461,81	+607,69	+669,17	+753,07	+811,57	+814,85	+871,79
Budownictwo	-60,60	-90,08	-111,69	-105,30	-100,04	-138,87	-187,92	-299,72	-337,35	-374,88	-428,87
Handel i naprawy	-87,37	-114,01	-154,06	-173,34	-191,74	-224,13	-303,82	-322,40	-371,17	-353,68	-398,76
Hotele i restauracje	-159,50	-199,24	-267,66	-303,20	-337,30	-488,33	-592,25	-690,11	-726,99	-727,90	-800,40
Transport, składowanie i łączność	+33,19	+35,92	+42,66	+69,12	+113,11	+189,23	+250,61	+303,17	+360,75	+296,29	+266,44
Pośrednictwo finansowe	+241,59	+309,58	+434,40	+574,93	+733,71	+992,56	+1363,96	+1599,05	+1720,31	+1731,35	+1823,14
Obsługa nieruchomości i firm	+41,29	+45,06	+77,62	+103,93	+110,53	+193,10	+239,62	+277,41	+132,70	+94,10	-9,57
Administracja publiczna i obrona narodowa	+112,79	+167,85	+256,92	+297,26	+369,86	+483,70	+538,70	+594,25	+619,68	+603,10	+652,61
Edukacja	-67,14	-72,79	-83,68	-88,73	-113,29	-166,86	-58,71	-62,74	-24,98	+10,15	+75,52
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	-95,19	-117,84	-158,70	-192,55	-229,90	-356,07	-413,86	-403,29	-380,61	-380,71	-407,29
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-32,50	-47,30	-75,90	-88,24	-87,56	+3,72	-2,22	-144,04	-206,10	-19,61	-54,85

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tabeli 3.5.

3.3. Płace w przekroju gałęzi przemysłu

Dane o wynikach analizy zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu¹⁹⁷ w latach 1994 – 2004 przedstawiają z kolei tabele 3.8. – 3.10.

Efekty przeprowadzonych analiz wskazują, że w przekroju gałęzi przemysłu w Polsce latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń (tabela 3.8.).

W 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu kształtowały się na poziomie 596,31 zł. Najwyższe wynagrodzenia w tym roku odnotowano w kopalnictwie rud metali i były na poziomie 1098,54 zł. Nieco niższe wynagrodzenia zaobserwowano w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych. Na ostatnim miejscu pod względem wysokości wynagrodzeń znajdowała się produkcja odzieży oraz futrzarstwo, w której przeciętne wynagrodzenia wynosiły 367,18 zł. W pozostałych gałęziach przemysłu w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w Polsce trwała do końca 1998 roku.

Istotne zmiany w gałęziach przemysłu w Polsce pod względem poziomu wynagrodzeń odnotowano natomiast po 1999 roku. I tak, w 1999 roku najwyższe wynagrodzenia były w produkcji wyrobów tytoniowych i kształtowały się na poziomie 3225,85 zł. Również

¹⁹⁷ Zgodnie z obowiązującą PKD opracowaną na podstawie Wydawnictwa Biura Statystycznego Wspólnot Europejskich EUROSTAT. PKD została wprowadzona z dniem 1 stycznia 1998 roku, rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 października 1997 roku w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz.U. Nr 128, poz. 829) z późniejszymi zmianami, w miejsce stosowanej Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD), w którym szczegółowo omawia się zasady metodyczne dotyczące struktury PKD, rodzajów działalności, jednostek statystycznych i zasad ich kwalifikowania. Por. *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2002, Uwagi ogólne*, s. XXII – XXIV.

Do przemysłu uspołecznionego zaliczano osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, które zgodnie z obowiązującą Klasyfikacją Gospodarki Narodowej ujęto w dziale przemysł: (1) przedsiębiorstwa i spółdzielnie, (2) zakłady przemysłowe samodzielnie bilansujące wchodzące w skład kombinatów i wielozakładowych przedsiębiorstw (w pełni dzielonych), (3) zakłady przemysłowe jednostek budżetowych, (4) spółki prawa handlowego. Do przemysłu prywatnego zaliczono: (1) spółki z udziałem kapitału zagranicznego, (2) przedsiębiorstwa międzynarodowe, (3) przedsiębiorstwa zagraniczne drobnej wytwórczości, (4) spółki prawa handlowego i cywilnego, (5) fundacje, (6) zakłady wytwórcze i usługowe prowadzone przez osoby fizyczne. Dane dotyczące przemysłu uspołecznionego nie obejmowały pomocniczych zakładów przemysłowych w przedsiębiorstwach nieprzemysłowych. Działalność tych zakładów zaliczona była do poszczególnych działów gospodarki narodowej łącznie z działalnością podstawową przedsiębiorstw, w skład których wchodziły. Dane, z których korzystano dla działu przemysł, opracowane były zgodnie z obowiązującymi klasyfikacjami gospodarki narodowej: od 1986 roku – według klasyfikacji obowiązującej od dnia 1 stycznia 1986 roku, wydanie IV – seria „Zeszyty Metodyczne” nr 55, Warszawa 1985. Zgodnie z Klasyfikacją Gospodarki Narodowej (KGN) zastosowano podział przemysłu na wydobywczy i przetwórczy. Por. *Rocznik Statystyczny Przemysłu 1990, Uwagi ogólne*, s. XXX – XXXI. *Raport o stanie polskiego przemysłu w roku 1994*, Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemśle „ORGMAZ”, Opracowanie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 1995, s. 88.

wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych oraz w górnictwie węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu. Na ostatnim miejscu w 1999 roku znajdowała się produkcja odzieży oraz futrzarstwo, gdzie wynagrodzenia wynosiły 963,43 zł. W pozostałych gałęziach przemysłu w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w Polsce nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy podnoszą zasadność opinii, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (tabela 3.9.).

W 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia zaobserwowano w kopalnictwie rud metali. Wynagrodzenia w tej gałęzi w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju były wyższe o 502,23 zł. Również duże różnice zanotowano w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych. Natomiast w gałęzi produkcja odzieży oraz futrzarstwo wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Różnica wynosiła 229,21 zł. W pozostałych gałęziach przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce utrzymywała się do końca 1998 roku.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego roku w produkcji wyrobów tytoniowych zaobserwowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju. Wynagrodzenia w tej gałęzi w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce były wyższe o 1452,99 zł. Również duże różnice odnotowano w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych. Natomiast w gałęzi produkcja odzieży oraz futrzarstwo wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do krajowego, przy czym różnica wynosiła 809,43 zł. W pozostałych gałęziach przemysłu przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w kraju nie zaszły ważniejsze zmiany.

Tabela 3.7. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100										
Ogółem	134,5	131,6	126,5	121,9	115,7	112,5	111,1	108,0	102,6	104,2	104,0
w tym w sferze budżetowej	-	-	127,8	123,2	116,8	116,1	115,5	108,1	102,9	105,5	105,2
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	134,1	144,5	128,5	121,1	117,7	110,8	109,7	108,7	105,1	101,3	107,6
Rybołówstwo i rybactwo	137,1	130,0	128,8	118,8	112,7	108,9	100,0	105,4	101,7	113,6	97,7
Przemysł	139,8	130,1	125,8	119,9	114,1	110,5	109,4	106,8	103,2	103,0	103,9
Górnictwo i kopalnictwo	153,0	128,0	125,4	116,8	115,1	106,4	108,9	109,3	105,2	102,0	107,8
Działalność produkcyjna	136,7	132,7	126,8	121,9	114,7	111,8	109,8	106,3	102,4	103,6	103,7
Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	142,3	128,2	124,5	117,9	114,4	111,5	110,9	108,9	104,2	103,1	104,8
Budownictwo	126,3	129,4	126,9	125,9	117,9	112,0	109,4	102,3	100,9	102,8	101,9
Handel i naprawy	135,4	131,8	124,8	123,9	116,6	115,2	107,9	108,4	100,2	106,1	102,4
Hotele i restauracje	139,9	134,5	123,4	125,7	117,4	110,0	107,5	104,1	101,2	106,3	101,1
Transport, składowanie i łączność	135,0	130,2	126,2	123,8	118,6	114,4	113,2	109,5	104,7	100,9	102,4
Pośrednictwo finansowe	131,2	130,5	120,8	125,4	119,9	112,0	120,7	111,9	104,8	102,6	104,6
Obsługa nieruchomości i firm	132,7	130,0	129,3	122,9	114,9	114,8	112,5	108,9	96,0	102,2	103,7
Administracja publiczna i obrona narodowa	129,6	134,6	131,7	120,5	117,6	113,5	110,3	108,5	103,0	102,6	104,9
Edukacja	130,7	135,0	127,9	123,6	114,6	112,4	118,5	108,0	104,6	105,9	107,0
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	129,2	133,3	124,9	122,0	114,8	110,1	109,0	110,9	104,6	105,1	103,4
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	135,7	130,7	124,0	122,4	117,1	121,4	110,6	100,5	99,5	114,5	102,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabeli 3.5.

Kolejnym elementem postępowania badawczego stała się obserwacja i ocena dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 3.10.).

Z danych tych wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło dość istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W 1994 roku przeciętne wynagrodzenia brutto w przemyśle wzrosły o 32,8%, w niektórych gałęziach wzrost był tylko o 27,5% (produkcja odzieży oraz futrzarstwo), w innych zaś aż o 48,2% (produkcja celulozowo – papiernicza). W 1997 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice przy wzroście przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle ogółem o 19,9%, w produkcji maszyn biurowych i komputerów nastąpił wzrost aż o 39,8%, a w kopalnictwie rud metali tylko o 4,2%.

Natomiast większe różnice notowano w roku 1999. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia dla przemysłu jako całości wzrosły w 1999 roku o 31,5%, to w niektórych gałęziach osiągnięto wzrost aż o 67,6% (produkcja maszyn biurowych i komputerów), a w innych tylko o 26,6% (produkcja drewna i i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny).

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w układzie gałęziowym w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu gałęziach przemysłu osiągnane tempo wzrostu w latach 1994 – 1999 było wyższe niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń świadczył fakt, że w 2002 roku we wszystkich gałęziach przemysłu osiągnięto niższą dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto.

Porównanie rocznego tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w przemyśle w układzie gałęziowym wskazuje na brak stabilizacji dynamiki wzrostu w gałęziach przemysłu oraz na bardzo duże rozpiętości w wzroście z okresu na okres.

Tabela 3.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenie brutto w przekroju gałęzi przemysłu w Polsce w latach 1994 – 2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł										
Przemysł	596,31	779,56	984,14	1.179,92	1.348,48	1.772,86	1.942,27	2.074,69	2.097,83	2.206,47	2.292,75
Górnictwo i kopalnictwo	1.045,29	1.337,77	1.677,50	1959,30	2.255,45	2.944,23	3.210,05	3.509,34	3.693,44	3.767,69	4.062,42
w tym											
Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu	1.088,57	1.379,01	1.730,16	2.012,70	2,314,76	3.014,74	3.262,19	3.557,05	3.743,20	3.758,59	4.046,39
Kopalnictwo rud metali	1.098,54	1.175,04	1.254,09	1.306,21	1.421,05	1.598,89	1.756,43	1.866,51	1.911,52	1.980,73	2.053,65
Działalność produkcyjna	504,99	675,04	859,39	1.047,81	1.203,92	1.453,52	1.604,51	1.725,04	1.741,33	1.797,04	1.854,49
Produkcja wyrobów tytoniowych	724,18	991,84	1.540,94	1.918,52	2.309,99	3.225,85	3.412,35	3.681,13	3.906,90	4.314,09	4.384,01
Produkcja tkanin	423,53	549,11	680,75	827,30	952,30	1.271,64	1.372,35	1.462,25	1.502,57	1.522,21	1.548,92
Produkcja odzieży oraz futrzarstwo	367,18	460,27	552,19	655,32	740,80	963,43	1.032,35	1.081,02	1.091,97	1.154,02	1.190,70
Obróbka skóry i produkcja wyrobów ze skóry	369,82	492,04	623,62	742,64	811,64	1.085,17	1.164,66	1.214,18	1.234,54	1.258,87	1.301,87
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	438,45	572,95	709,11	850,30	966,71	1.224,11	1.323,45	1.344,13	1.377,16	1.437,17	1.458,22
Produkcja celulozowo – papiernicza	567,83	829,50	1.048,12	1.242,21	1.375,70	1.904,04	2.033,45	2.181,70	2.285,98	2.428,00	2.580,91
Działalność wydawnicza i poligrafia	634,91	852,54	1.111,82	1.406,72	1.614,63	2.164,72	2.368,61	2.494,00	2.702,98	2.694,90	2.722,91
Produkcja koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych	1.018,31	1.386,53	1.656,53	1.892,23	2.229,12	3.059,78	3.451,98	3.736,23	3.859,01	4.017,60	4.317,87
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	638,87	895,72	1.165,13	1.427,31	1.724,00	2.284,82	2.569,14	2.839,99	2.987,03	3.065,74	3.171,71
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	550,98	746,16	903,16	1.082,95	1.227,63	1.644,15	1.772,62	1.850,90	1.932,40	1.995,79	2.047,61
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	498,26	675,80	860,05	1.068,96	1.241,97	1.637,43	1.809,23	1.915,82	1.954,15	2.043,34	2.118,32

Tabela 3.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenie brutto w przekroju gałęzi przemysłu w Polsce w latach 1994 – 2004 (cd.)

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł										
Produkcja metali	635,13	883,60	1.137,21	1.372,39	1.553,30	2.060,90	2.186,91	2.328,66	2.348,98	2.440,50	2.598,17
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	488,55	654,72	827,84	1.015,61	1.163,34	1.535,69	1.698,04	1.781,85	1.810,24	1.887,56	1.967,70
Produkcja maszyn i urządzeń	503,40	680,93	876,91	1.077,24	1.248,06	1.680,17	1.881,19	2.018,76	2.088,67	2.202,65	2.307,84
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	602,75	764,34	1.013,76	1.416,83	1.723,03	2.886,96	2.959,03	2.987,69	3.010,48	3.381,70	3.511,19
Produkcja maszyn i aparatury elektronicznej	558,31	737,79	949,07	1.162,05	1.348,85	1.831,19	1.963,70	2.057,22	2.102,63	2.191,55	2.270,43
Produkcja sprzętu i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	540,60	741,05	962,20	1.218,39	1.469,08	2.79,50	2.429,03	2.814,47	3.057,99	2.973,02	2.804,21
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	561,32	750,55	947,39	1.202,25	1.374,31	1.849,42	2.099,03	2.427,21	2.248,85	2.299,59	2.304,80
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	544,01	723,56	966,82	1.204,05	1.380,14	1.896,52	2.066,37	2.145,61	2.218,09	2.376,46	2.554,77
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	562,35	744,00	934,54	1.162,42	1.383,23	1.922,05	2.172,83	2.349,37	2.247,35	2.272,95	2.489,52
Produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	421,75	553,89	686,03	826,85	945,72	1.243,86	1.370,23	1.403,65	1.432,81	1.517,19	1.540,95
Zagospodarowanie odpadów	727,07	895,39	1.097,69	1.319,80	1.452,70	1.994,35	2.253,86	2.281,23	2.125,90	2.106,77	2.192,13
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	787,88	1.010,21	1.257,37	1.482,41	1.695,16	2.304,81	2.562,91	2.792,18	2.909,40	2.999,87	3.145,20
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	836,09	1.076,97	1.338,16	1.564,02	1.783,69	2.426,63	2.704,16	1.953,59	3.074,75	3.197,31	3.369,71
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	596,01	750,75	949,06	1.183,82	1.379,58	1.897,88	2.116,60	2.293,16	2.392,22	2.419,44	2.492,60

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia w wybranych sekcjach i działach*. Rocznik Statystyczny Polski 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 145-146; 1996 s. 147-148; 1997 s. 153-154; 1998 s. 152-153; 1999 s. 159-160; 2000 s. 160-161; 2001 s. 165-166, 2002 s. 166-167; 2003 s. 177-178; 2004 s. 264-266; 2005 s. 264-266.

3.4. Relacje płac w układzie niektórych stanowisk pracy

Wykonywanie określonego zawodu jest istotnym kryterium stanowiącym o wysokości wynagrodzeń.¹⁹⁸ Za decydujący czynnik w kształtowaniu się poziomu wynagrodzeń uznać właśnie należy stanowisko pracy rozumiane jako wyznaczona pracownikowi funkcja wraz z zakresem czynności, zadaniami, obowiązkami składającymi się na wykonywaną pracę.¹⁹⁹ Stosownie do wykonywanych czynności na danym stanowisku pracownik musi też posiadać odpowiednią wiedzę teoretyczną, doświadczenie, umiejętności. Z pracą wiąże się różny zakres i rodzaj odpowiedzialności, uciążliwości i efektywności.²⁰⁰

Do przeprowadzenia analizy regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce według grup zawodów pracy w latach 1994 – 2004 wykorzystane zostaną najpierw dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto, o relacjach przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce oraz o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. I tak, dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 3.11., dane o przeciętnych wynagrodzeniach w relacji do przeciętnego wynagrodzenia brutto w Polsce przedstawia tabela 3.12., a dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w Polsce w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 3.13.

Rezultaty przeprowadzonych badań wskazują, że w latach 1994 – 2004 w Polsce wśród różnych grup zawodów występowało także istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń (tabela 3.11.).

¹⁹⁸ A. Pocztowski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Zarys problematyki i metod*, Antykwa, Kraków 1998, s. 31.

¹⁹⁹ Z. Sekuła, *Motywowanie ekonomiczne w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej*, Ossolineum, Wrocław 1999, s. 49.

²⁰⁰ T. Listwan, *Zarządzanie kadrami*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 58.

Tabela 3.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według gałęzi przemysłu w latach 1994-2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Polska = 100										
Przemysł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Górnictwo i kopalnictwo	+448,98	+558,21	+693,36	+779,38	+907,07	+1171,37	+1267,78	+1434,65	+1551,30	+1561,22	+1769,67
w tym											
Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu	+492,26	+599,45	+746,02	+832,78	+966,28	+1241,88	+1319,92	+1482,36	+1601,36	+1552,12	+1753,64
Kopalnictwo rud metali	+502,23	+395,48	+269,95	+126,28	+72,57	-173,97	-185,84	-208,18	-230,32	-225,74	-239,10
Działalność produkcyjna	-91,32	-104,52	-124,75	-132,11	-144,56	-319,34	-337,76	-349,65	-400,51	-409,43	-438,26
Produkcja wyrobów tytoniowych	+127,87	-212,28	+556,80	+738,60	+1.042,51	+1452,99	+1470,08	-1606,44	+1765,06	+2107,62	+2094,26
Produkcja tkanin	-172,78	-230,45	-303,39	-352,89	-396,18	-501,22	-569,92	-612,44	+639,27	-684,26	-743,83
Produkcja odzieży oraz futrzarstwo	-229,21	-319,29	-431,95	-524,60	-607,68	-809,43	-909,48	-993,67	-1049,88	-1052,45	-1102,05
Obróbka skóry i produkcja wyrobów ze skóry	-226,49	-287,52	-360,52	437,28	-536,84	-687,69	-771,61	-860,51	-907,30	-947,60	-990,88
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	-157,86	-206,61	-275,03	-329,62	-381,77	-548,75	-618,82	-730,56	-764,68	-769,30	-834,53
Produkcja celulozowo – papiernicza	-28,48	+49,94	+63,98	+62,29	+27,22	+131,18	+90,90	+107,10	-144,14	+221,53	+288,16
Działalność wydawnicza i poligrafia	+38,60	+72,98	+127,08	+226,80	+266,15	+391,86	+426,34	+419,31	+561,14	+448,43	+430,16
Produkcja koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych	+422,00	+606,97	+672,39	+712,31	+880,64	+1286,92	+1509,71	+1661,54	+1717,17	+1811,43	+2025,12
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	+42,56	+116,16	+180,99	+147,29	+375,52	+511,96	+626,87	+765,30	+845,19	+859,27	+878,96
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	-45,33	-33,40	-80,98	-96,97	-120,85	-128,71	-169,65	-223,79	-209,44	-210,68	-245,14
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	-98,05	-103,76	-124,09	-110,97	-106,51	-135,43	-133,04	-158,87	-187,69	-163,13	-174,43

Tabela 3.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według gałęzi przemysłu w latach 1994-2004 (cd.)

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Polska = 100										
Produkcja metali	+38,82	+104,04	+153,07	+192,47	+204,82	+288,04	+244,64	+253,97	+207,14	+234,03	+305,42
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	-107,76	-124,84	-156,30	-164,31	-185,14	-237,17	-244,23	-293,14	-331,60	-318,91	325,05
Produkcja maszyn i urządzeń	-92,91	-98,63	-107,23	+102,68	-100,42	-92,69	-61,08	-55,93	-53,17	-3,82	+15,09
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	+6,44	-15,22	+29,62	+236,91	+374,55	-114,10	+1016,76	+913,00	+868,64	+1175,23	+1218,44
Produkcja maszyn i aparatury elektronicznej	-38,00	-41,77	-35,07	-17,87	+0,37	+58,33	+21,43	-17,47	-39,21	-14,92	-22,32
Produkcja sprzętu i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	-55,71	-38,51	-21,94	+38,57	+120,60	+306,64	+486,76	+739,78	+916,15	+766,55	+511,46
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	-34,99	-29,01	-36,75	+22,33	+25,83	+76,56	+156,76	+172,52	+107,01	+93,12	+12,05
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	-52,30	-56,00	-17,32	+24,13	+31,66	+123,66	+124,10	+70,92	+76,25	+169,99	+262,02
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	-33,96	-35,56	-49,60	-17,50	+34,75	+149,19	+230,56	+247,68	+105,51	+66,48	+196,77
Produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	-174,56	-225,67	-298,11	-353,07	-402,76	-529,00	-576,04	-671,04	-709,03	-689,28	-751,80
Zagospodarowanie odpadów	-130,76	+115,83	+113,55	+139,88	+104,22	+221,49	+311,59	+206,54	-15,94	-99,70	-100,62
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	+191,57	+230,65	+273,23	+302,49	+346,68	+531,95	+620,64	+717,49	+767,56	+793,40	+852,45
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	+239,78	+297,41	+354,02	+384,10	+435,21	+653,77	+761,89	+879,26	+932,91	+990,84	+1076,96
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	-0,30	-28,81	-35,08	+3,90	+31,10	+125,02	+174,33	+218,47	+250,38	+212,97	+199,85

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 3.8.

W 1997 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według grup zawodów kształtowały się na poziomie 894,74 zł. Najwyższe wynagrodzenia w tym roku odnotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników i były na poziomie 1545,47 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Najniższe wynagrodzenia natomiast otrzymywali pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach. Przeciętne wynagrodzenia w tej grupie zawodowej wynosiły 525,75 zł. W pozostałych grupach zawodów w Polsce wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w grupach zawodów w Polsce trwała do 2004 roku.

Istotne było to, że na koniec 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w grupach zawodów w kraju nie zaszły ważniejsze zmiany. I tak, najwyższe wynagrodzenia zanotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników z wynagrodzeniami w wysokości 5482,11 zł. Również wysokie wynagrodzenia były nadal w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. A najniższe wynagrodzenia odnotowano w grupie pracowników przy pracach prostych w handlu i usługach. Wynagrodzenia w tej grupie kształtowały się na poziomie 1274,26 zł. W pozostałych grupach zawodów w Polsce przeciętne wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Przeprowadzone analizy dowodzą również, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w układzie grup zawodów w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (tabela 3.12.).

I tak, w 1997 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia zaobserwowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników. Wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce były tu wyższe o 81,9%. Również duże różnice zanotowano w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Natomiast najniższe wynagrodzenia wystąpiły u rolników, ogrodników, leśników i rybaków. Wynagrodzenia w tej grupie zawodowej stanowiły 58,19% przeciętnego wynagrodzenia w kraju. W pozostałych grupach zawodowych wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia krajowego kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w różnych grupach zawodowych w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce utrzymywała się do końca 1997 roku.

Tabela 3.10. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce
w przekroju gałęzi przemysłu w latach 1994 – 2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100										
Przemysł	132,4	130,7	126,2	119,9	114,3	131,5	109,6	106,8	103,2	103,2	103,9
Górnictwo i kopalnictwo	130,1	128	125,4	116,8	115,1	130,5	109,0	109,3	105,2	102,0	107,8
w tym											
Górnictwo węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu	128,8	126,7	125,5	116,3	115,0	130,2	108,2	109,0	105,2	100,4	107,7
Kopalnictwo rud metali	109,1	107,0	106,7	104,2	108,8	132,8	109,8	106,3	102,4	103,6	103,7
Działalność produkcyjna	135,8	133,7	127,3	121,9	114,9	131,5	110,4	107,5	100,9	103,2	103,2
Produkcja wyrobów tytoniowych	139,1	137,0	155,4	124,5	120,4	139,6	105,8	107,9	106,1	110,4	101,6
Produkcja tkanin	132,1	130,0	124,0	121,5	115,1	133,5	107,9	106,6	102,8	101,3	101,8
Produkcja odzieży oraz futrzarstwo	127,5	125,4	120,0	118,7	113,0	130,1	107,2	104,7	101,0	105,7	103,2
Obróbka skóry i produkcja wyrobów ze skóry	135,1	133,0	126,7	119,1	109,3	133,7	107,3	104,3	101,7	102,0	103,4
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	132,8	130,7	123,8	119,9	113,7	126,6	108,1	101,6	102,5	104,4	101,5
Produkcja celulozowo – papiernicza	148,2	146,1	126,4	118,5	110,7	138,4	106,8	107,3	104,8	106,2	106,3
Działalność wydawnicza i poligrafia	136,4	134,3	130,4	126,5	114,8	134,1	109,4	105,3	108,4	99,7	101,0
Produkcja koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych	138,3	136,2	119,5	114,2	117,8	137,3	112,8	108,2	103,3	104,1	107,5
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	142,3	140,2	130,1	122,5	120,8	132,5	112,4	110,5	105,2	102,6	103,5
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	137,5	135,4	121,0	119,9	113,4	133,9	107,8	104,4	104,4	103,3	102,6

Tabela 3.10. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu w latach 1994 – 2004 (cd.)

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100										
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	137,7	135,6	127,3	124,3	116,8	131,8	110,5	105,9	102,0	104,6	103,7
Produkcja metali	141,2	139,1	128,7	120,7	113,2	132,7	106,1	106,5	100,9	103,9	106,5
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	136,1	134,0	126,4	122,7	114,5	132,0	110,6	104,9	117,2	104,3	104,2
Produkcja maszyn i urządzeń	137,4	135,3	128,8	122,8	115,9	134,9	112,0	107,3	103,5	105,5	104,8
Produkcja maszyn biurowych i komputerów	128,9	126,8	132,6	139,8	121,6	167,6	102,5	101,0	100,9	112,3	103,8
Produkcja maszyn i aparatury elektronicznej	134,2	132,1	128,6	122,4	116,1	135,8	107,2	104,8	102,2	104,2	103,6
Produkcja sprzętu i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	139	137,1	129,8	126,6	120,6	141,6	116,8	115,9	108,7	97,2	94,3
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	135,8	133,7	126,2	126,9	114,3	134,6	113,5	115,6	92,7	102,3	100,2
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	135,1	133,0	133,6	124,5	114,6	137,4	109,0	103,8	103,4	107,1	107,5
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	134,4	132,3	125,6	124,4	119,0	139,0	113,0	108,1	95,7	101,1	109,5
Produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	133,4	131,3	123,9	120,1	114,4	131,5	110,2	102,4	102,1	105,9	101,6
Zagospodarowanie odpadów	125,3	123,2	122,6	120,2	110,1	137,3	113,0	101,2	93,2	99,1	104,1
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	130,3	128,2	124,5	117,9	114,4	136,0	111,2	108,9	104,2	103,1	104,8
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	130,9	128,8	124,3	116,9	114,0	136,0	111,4	109,2	104,1	104,0	105,4
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	128,1	126,0	126,4	124,7	116,5	137,6	111,5	108,3	104,3	101,1	103,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 3.8.

Dość istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach ujętych według grup zawodów w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce zaszły natomiast po 1998 roku. Po roku tym, w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników odnotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Wynagrodzenia na tych stanowiskach pracy w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju były wyższe o 107,0%. Również duże różnice zaobserwowano na stanowiskach specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Natomiast u pracowników przy pracach prostych w handlu i usługach wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w relacji do przeciętnego wynagrodzenia krajowego. Wynagrodzenia na tych stanowiskach pracy stanowiły tylko 58,3% przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Na pozostałych stanowiskach pracy przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w kraju utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach na stanowiskach pracy w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce nie zaszły ważniejsze zmiany.

Kolejnym elementem prowadzonych analiz stała się dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 3.13.).

Z danych tych wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło dość istotne zróżnicowanie tempa wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W 1997 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według grup zawodów w Polsce ogółem wzrosły o 64,6%, w niektórych grupach wzrosły tylko o 47,2% (górnicy i robotnicy budowlani), w innych aż o 58,8% (parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy) i o 82,2% (pozostali specjaliści). W 1999 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice przy wzroście przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w Polsce ogółem o 38,0%, w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników nastąpił wzrost aż o 47,2%, a w grupie rolników, ogrodników, leśników i rybaków tylko o 27,5%.

Jeszcze mniejsze różnice notowano w 2002 roku. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia według grup ujętych zawodowo w Polsce ogółem wzrosły w 2002 roku 0,6%, to w niektórych grupach zawodowych osiągnięto wzrost o 8,3% (nauczyciele), a w innych spadek płac o 12,9% (pracownicy usług osobistych i ochrony).

Tabela 3.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł							
Ogółem	894,74	1304,35	1.800,31	1.800,31	2.216,55	2.229,80	2.229,80	2.368,52
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1545,47	2700,17	3.975,02	3.975,02	4.898,13	5.191,62	5.191,62	5.482,11
Specjaliści	1006,07	1615,16	2.293,48	2.293,48	2.869,12	2.972,29	2.972,29	3.180,32
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	1291,67	2164,33	3.049,92	3.049,92	3.666,65	3.700,05	3.700,05	3.737,21
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	1069,73	1663,88	2.227,24	2.227,24	2.798,32	2.871,24	2.871,24	2.864,24
Nauczyciele	781,72	1220,80	1.719,01	1.719,01	2.215,71	2.398,97	2.398,97	2.793,47
Pozostali specjaliści	1205,32	2062,44	2.877,67	2.877,67	3.508,34	3.568,50	3.568,50	3.582,96
Technicy i inny średni personel	868,80	1330,37	1.831,36	1.831,36	2.245,71	2.275,73	2.275,73	2.342,55
Średni personel techniczny	992,90	1522,04	2.158,83	2.158,83	2.589,78	2.662,17	2.662,17	2.740,71
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	691,01	1014,36	1.328,79	1.328,79	1.594,00	1.620,10	1.620,10	1.722,44
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	748,90	1100,91	1.590,05	1.590,05	1.830,64	1.909,42	1.909,42	2.093,10
Pracownicy pozostałych specjalności	876,38	1399,89	1.927,08	1.927,08	2.442,37	2.448,48	2.448,48	2.470,71
Pracownicy biurowi	773,86	1204,36	1.635,45	1.635,45	1.986,60	1.992,55	1.992,55	2.021,06
Pracownicy obsługi biurowej	772,90	1204,76	1.643,82	1.643,82	1.988,12	1.999,57	1.999,57	2.053,85
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	776,51	1202,84	1.601,88	1.601,88	1.980,00	1.961,74	1.961,74	1.897,80
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	591,34	904,96	1.217,69	1.217,69	1.475,62	1.348,37	1.348,37	1.361,39
Pracownicy usług osobistych i ochrony	656,47	951,60	1.280,68	1.280,68	1.582,23	1.377,92	1.377,92	1.412,34
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	519,26	855,73	1.145,47	1.145,47	1.351,15	1.316,80	1.316,80	1.323,90
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	660,18	1007,14	1.283,78	1.283,78	1.445,62	1.489,60	1.489,60	1.614,98
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	815,15	1170,32	1.585,70	1.585,70	1.894,76	1.869,92	1.869,92	1.845,31

Tabela 3.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004 (cd.)

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł							
Górnicy i robotnicy budowlani	936,96	1276,23	1.791,58	1.791,58	2.148,04	2.087,17	2.087,17	2.009,40
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	887,75	1320,25	1.769,03	1.769,03	2.126,61	2.144,51	2.144,51	2.153,23
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	709,98	1021,12	1.384,51	1.384,51	1.577,54	1.602,68	1.602,68	1.701,01
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	559,45	848,89	1.103,56	1.103,56	1.286,73	1.297,58	1.297,58	1.331,89
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	831,75	1243,81	1.673,61	1.673,61	1.981,72	1.983,29	1.983,29	2.002,88
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	930,73	1348,90	1.872,16	1.872,16	2.233,26	2.306,95	2.306,95	2.323,39
Operatorzy i monterzy maszyn	780,71	1175,39	1.546,33	1.546,33	1.797,81	1.817,09	1.817,09	1.829,55
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	814,04	1242,35	1.665,82	1.665,82	1.990,18	1.966,46	1.966,46	1.990,27
Pracownicy przy pracach prostych	576,81	828,69	1.110,60	1.110,60	1.310,11	1.305,13	1.305,13	1.352,79
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	525,75	760,66	1.021,32	1.021,32	1.210,89	1.208,68	1.208,68	1.274,26
Robotnicy pomocnicy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewni	617,68	851,35	1.134,92	1.134,92	1.334,23	1.321,06	1.321,06	1.356,61
Robotnicy pomocnicy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	679,30	973,92	1.307,05	1.307,05	1.545,03	1.528,52	1.528,52	1.548,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia brutto według grup zawodów*. Rocznik Statystyczny Polski 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1998 s. 135; 1999 s. 161; 2000 s. 164; 2001 s. 167; 2002 s. 170; 2003 s. 182; 2004 s. 267; 2005 s. 267.

Tabela 3.12. Relacje przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1997 – 2004

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Ogółem = 100							
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	181,9	207,0	220,8	220,8	221,0	232,8	232,8	231,5
Specjaliści	118,4	123,8	127,4	127,4	129,4	133,3	133,3	134,3
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	152,0	165,9	169,4	169,4	165,4	165,9	165,9	157,8
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	125,9	127,6	123,7	123,7	126,2	128,8	128,8	120,9
Nauczyciele	92,0	93,6	95,5	95,5	100,0	107,6	107,6	117,9
Pozostali specjaliści	141,80	158,1	159,8	159,8	158,3	160,0	160,0	151,3
Technicy i inny średni personel	102,2	102,0	101,7	101,7	101,3	102,1	102,1	98,9
Średni personel techniczny	116,8	116,7	119,9	119,9	116,8	119,4	119,4	115,7
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	81,3	77,8	73,8	73,8	71,9	72,7	72,7	72,7
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	88,1	84,4	88,3	88,3	82,6	85,6	85,6	88,4
Pracownicy pozostałych specjalności	103,1	107,3	107,0	107,0	110,2	109,8	109,8	104,3
Pracownicy biurowi	91,1	92,3	90,8	90,8	89,6	89,4	89,4	85,3
Pracownicy obsługi biurowej	91,0	92,4	91,3	91,3	89,7	89,7	89,7	86,7
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	91,4	92,2	89,0	89,0	89,3	88,0	88,0	80,1
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	69,6	69,4	67,6	67,6	66,6	60,5	60,5	57,5
Pracownicy usług osobistych i ochrony	77,3	73,0	71,1	71,1	71,4	61,8	61,8	59,6
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	61,1	65,6	63,6	63,6	61,0	59,1	59,1	55,9
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	58,19	77,2	71,3	71,3	65,2	66,8	66,8	68,2
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	95,9	89,7	88,0	88,0	85,5	83,9	83,9	77,9

Tabela 3.12. Relacje przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1997 – 2004 (cd.)

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Ogółem = 100							
Górnicy i robotnicy budowlani	110,3	97,8	99,5	99,5	96,9	93,6	93,6	84,8
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	104,5	101,2	98,3	98,3	95,9	96,2	96,2	90,9
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	83,6	78,3	76,9	76,9	71,2	71,9	71,9	71,8
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	65,8	65,1	61,3	61,3	58,1	58,2	58,2	56,2
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	97,8	95,4	93,0	93,0	89,4	88,9	88,9	84,6
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	109,5	103,4	104,0	104,0	100,8	103,5	103,5	98,1
Operatorzy i monterzy maszyn	91,9	90,1	85,9	85,9	81,1	81,5	81,5	77,2
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	95,8	95,2	92,5	92,5	89,8	88,2	88,2	84,0
Pracownicy przy pracach prostych	67,9	63,5	61,7	61,7	59,1	58,5	58,5	57,1
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	61,9	58,3	56,7	56,7	54,6	54,2	54,2	53,8
Robotnicy pomocnicy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewni	72,7	65,3	63,0	63,0	60,2	59,2	59,2	57,3
Robotnicy pomocnicy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	79,9	74,7	72,6	72,6	69,7	68,5	68,5	65,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 3.11.

Tabela 3.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100							
Ogółem	164,6	153,5	138,0	100,0	123,1	100,6	100,0	106,2
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	185,8	174,7	147,2	100,0	123,2	106,0	100,0	105,6
Specjaliści	171,6	160,5	132,0	100,0	125,1	103,6	100,0	107,0
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	178,7	167,6	140,9	100,0	120,2	100,9	100,0	101,0
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	166,6	155,5	133,9	100,0	125,6	102,6	100,0	99,8
Nauczyciele	167,3	156,2	140,8	100,0	128,9	108,3	100,0	116,4
Pozostali specjaliści	182,2	171,1	139,5	100,0	121,9	101,7	100,0	100,4
Technicy i inny średni personel	164,2	153,1	137,7	100,0	122,6	101,3	100,0	102,9
Średni personel techniczny	164,4	153,3	141,8	100,0	120,0	102,8	100,0	103,0
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	157,9	146,8	131,0	100,0	120,0	101,6	100,0	106,3
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	158,1	147,0	144,4	100,0	115,1	104,3	100,0	109,6
Pracownicy pozostałych specjalności	170,8	159,7	137,7	100,0	126,7	100,3	100,0	100,9
Pracownicy biurowi	166,7	155,6	140,0	100,0	121,5	100,3	100,0	101,4
Pracownicy obsługi biurowej	167,0	155,9	136,4	100,0	120,9	100,6	100,0	102,7
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	166,0	154,9	133,2	100,0	123,6	99,1	100,0	96,7
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	164,1	153,0	134,6	100,0	121,2	91,4	100,0	101,0
Pracownicy usług osobistych i ochrony	156,1	145,0	134,6	100,0	123,5	87,1	100,0	102,6
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	175,8	164,8	133,9	100,0	118,0	97,5	100,0	100,5
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	163,3	152,2	127,5	100,0	112,6	103,0	100,0	108,4

Tabela 3.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004 (cd.)

Grupa zawodów	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100							
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	154,7	143,6	135,5	100,0	119,5	98,7	100,0	98,7
Górnicy i robotnicy budowlani	147,2	136,2	140,4	100,0	119,9	97,2	100,0	96,3
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	159,8	148,7	140,0	100,0	120,2	100,8	100,0	100,4
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	154,8	143,8	145,6	100,0	113,9	101,6	100,0	106,1
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	162,8	151,7	130,0	100,0	116,6	100,8	100,0	102,6
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	160,6	149,5	134,6	100,0	118,4	100,1	100,0	101,0
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	156,0	144,9	138,8	100,0	119,3	103,3	100,0	100,7
Operatorzy i monterzy maszyn	161,7	150,6	131,6	100,0	116,3	101,1	100,0	100,7
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	163,7	152,6	134,1	100,0	119,5	98,8	100,0	101,2
Pracownicy przy pracach prostych	154,8	143,7	134,0	100,0	118,0	99,6	100,0	103,7
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	155,8	144,7	134,3	100,0	118,6	99,8	100,0	105,4
Robotnicy pomocnicy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewni	148,9	137,8	133,3	100,0	117,6	99,0	100,0	102,7
Robotnicy pomocnicy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	154,5	143,4	134,2	100,0	118,2	98,9	100,0	101,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 3.11.

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w Polsce w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu grupach zawodów osiągany wzrost wynagrodzeń w latach 1994 – 1999 był wyższy niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia tempa wzrostu przeciętnych wynagrodzeń świadczył fakt, że w 2002 roku we wszystkich grupach zawodowych osiągnięto niższą dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń.

Zmienność tempa wzrostu wynagrodzeń powodowała, że w dłuższym okresie czasu dynamika wzrostu wynagrodzeń między grupami zawodowymi w Polsce w wielu przypadkach się wyrównywała.

3.5. Reasumpcja

W Polsce w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto, różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto w Polsce, jak również dynamiki przeciętnych wynagrodzeń brutto w województwach, w działach gospodarki narodowej, w gałęziach przemysłu oraz w układzie grup zawodowych.

a) Spośród wszystkich objętych analizą województw w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w kraju oraz wysoki wzrost przeciętnych wynagrodzeń do końca 1998 roku zaobserwowano w województwie warszawskim, a od 1999 roku w województwie mazowieckim. Wysoka pozycja wynagrodzeniowa tego województwa była głównie efektem dużych wynagrodzeń w przemyśle oraz w pośrednictwie finansowym. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w wyniku tego znaczne różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoki wzrost przeciętnych wynagrodzeń do końca 1998 roku odnotowano w województwie śląskim. Stosunkowo wysoka pozycja tego województwa w hierarchii wynagrodzeń była głównie wynikiem dużych wynagrodzeń w górnictwie i kopalnictwie. Natomiast najniższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym małe różnice w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz niski wzrost przeciętnych wynagrodzeń do końca 1998 roku zanotowano w województwie nowosądeckim, a od 1999 roku w województwie podkarpackim. W porównaniu z innymi regionami w Polsce wynagrodzenia w tym regionie były najniższe. W pozostałych województwach w Polsce wynagrodzenia, relacje oraz wzrost utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach, w relacjach oraz we wzroście wynagrodzeń w województwach w Polsce nie zaszły ważniejsze zmiany.

- b) Ze wszystkich badanych działów gospodarki narodowej w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoki wzrost przeciętnych wynagrodzeń do końca 1999 roku zaobserwowano w dziale górnictwo i hutnictwo. Pozycja tego działu w hierarchii wynagrodzeń była trwała i mimo jego rekonstrukcji i spadku znaczenia gospodarczego wynagrodzenia były najwyższe, a różnice i dynamika wzrostu największe. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz dość wysoki wzrost wynagrodzeń zanotowano w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale pośrednictwo finansowe.
- Najniższy zaś poziom wynagrodzeń, a w związku z tym najmniejsze różnice oraz niski wzrost wynagrodzeń wystąpił w dziale hotele i restauracje. W pozostałych działach gospodarki narodowej w Polsce wynagrodzenia, różnice oraz dynamika wzrostu kształtowały się na zbliżonym poziomie. Z kolei od 2000 roku do końca 2004 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe relacje w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoki wzrost przeciętnych wynagrodzeń odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Po wprowadzeniu gospodarki rynkowej, wynagrodzenia w tym dziale były najwyższe, różnice największe, a dynamika wzrostu wysoka. Również wysokie wynagrodzenia, duże różnice i wysoką dynamikę wzrostu wynagrodzeń zaobserwowano w tym okresie w górnictwie i kopalnictwie oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Wynagrodzenia, różnice oraz dynamika wzrostu były trochę niższe, ale górnictwo i kopalnictwo były nadal atrakcyjne pod względem wynagrodzeń. Natomiast najniższy poziom wynagrodzeń, najmniejsze różnice i najniższa dynamika wzrostu były nadal w dziale hotele i restauracje. W pozostałych działach gospodarki narodowej w Polsce wynagrodzenia, co do poziomu i dynamiki wzrostu utrzymywały się na zbliżonym poziomie.
- c) Wśród wszystkich gałęzi przemysłu w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoka dynamika wzrostu przeciętnych wynagrodzeń do końca 1998 roku zanotowano w kopalnictwie rud metali. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w wyniku tego największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoką dynamiką wzrostu przeciętnych wynagrodzeń odnotowano w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych. Natomiast najniższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym najmniejsze różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz niską dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń wystąpiły w gałęzi produkcja odzieży oraz futrzarstwo. W pozostałych gałęziach przemysłu w Polsce wynagrodzenia, różnice oraz dynamika

wzrostu kształtowały się na zbliżonym poziomie. Istotne natomiast zmiany w gałęziach przemysłu w Polsce pod względem poziomu wynagrodzeń, różnice oraz dynamice wzrostu zaobserwowano po 1999 roku. Od 1999 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym najwyższe różnice i największą dynamikę wzrostu wynagrodzeń zanotowano w gałęzi produkcji wyrobów tytoniowych. Również wysokie wynagrodzenia, duże różnice oraz wysoka dynamika wzrostu miały miejsce w produkcji koksu, przetworów ropy naftowej i pochodnych oraz w górnictwie węgla kamiennego i brunatnego, wydobywanie torfu. W pozostałych gałęziach przemysłu w Polsce wynagrodzenia, różnice oraz dynamika wzrostu utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu nie zaszły ważniejsze zmiany.

- d) W grupach zawodów w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe relacje w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w latach 1994 – 2004 zaobserwowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w konsekwencji tego duże relacje w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń odnotowano w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Natomiast najniższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym najmniejsze relacje w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w Polsce oraz niską dynamiką wzrostu przeciętnych wynagrodzeń zanotowano w grupie pracowników przy pracach prostych w handlu i usługach. Wynagrodzenia, relacje oraz dynamika wzrostu w pozostałych grupach zawodów w Polsce kształtowały się na zbliżonym poziomie.

Rozdział 4

SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC W POLSCE

4.1. Demograficzno – społeczne determinanty zróźnicowania płac

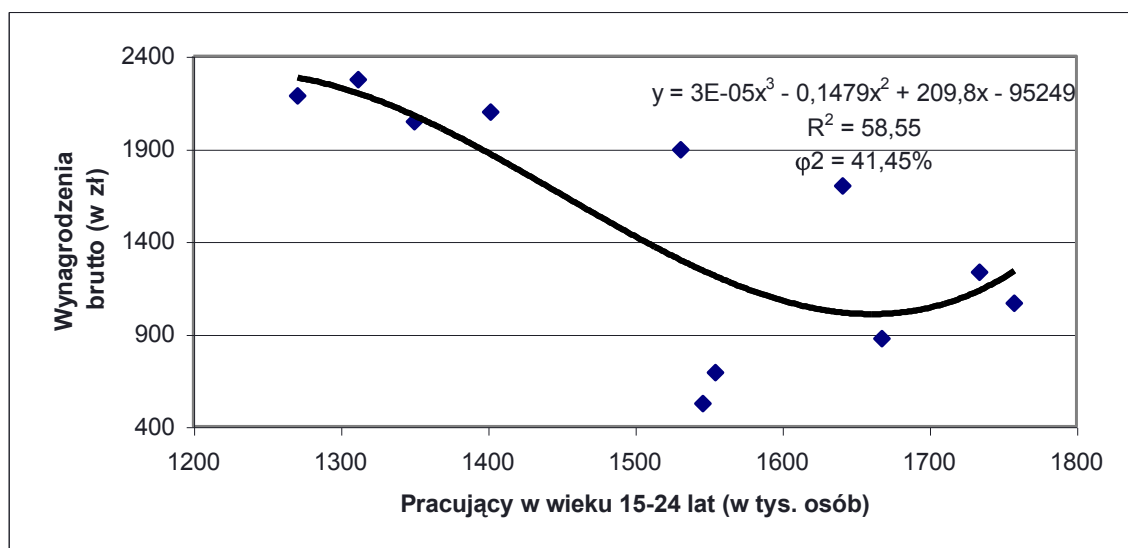
4.1.1. Wiek

Wiek to jedna z ważniejszych demograficzno – społecznych determinant zróźnicowania wynagrodzeń w Polsce w latach 1994 – 2004.²⁰¹ Cecha ta będzie analizowana poprzez wyróżnienie osób zatrudnionych w następujących grupach wiekowych 15 – 24, 25 – 34, 35 – 44, 45 – 54 i powyżej 55 lat w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

²⁰¹ Społeczno – ekonomiczne determinanty zróźnicowania płac w Polsce zostały przyjęte do analizy na podstawie klasyfikacji i podziału występującego w Roczniku Statystycznym Polski, Por. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej za lata 1994 – 2004*, wyd. GUS, Warszawa 1995 – 2005. I tak:

- wiek podzielono na następujące grupy wiekowe: 15-24 lata, 25-34, 35-44, 45-54, 55 lat i więcej;
- płeć występuje w podziale na: mężczyzn i kobiety;
- wykształcenie sklasyfikowano na: wyższe, policealne oraz średnie techniczne i zawodowe, średnie ogólnokształcące, zasadnicze zawodowe, podstawowe i niepełne podstawowe;
- poziom rozwoju gospodarczego analizowano na podstawie występujących wskaźników: PKB Kraju i PKB na jednego mieszkańca;
- sytuację na rynku pracy według wskaźników ekonomicznych takich jak: stopa zatrudnienia, stopa bezrobocia i liczba ofert pracy;
- atrakcyjność gospodarczą w podziale na: wartość nakładów inwestycyjnych Kraju i wartość nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca;
- sytuację edukacyjną według klasyfikacji na: liczbę studentów oraz ilość szkół wyższych.

Współzależność pomiędzy ilością pracujących osób w wieku 15 – 24 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.1.

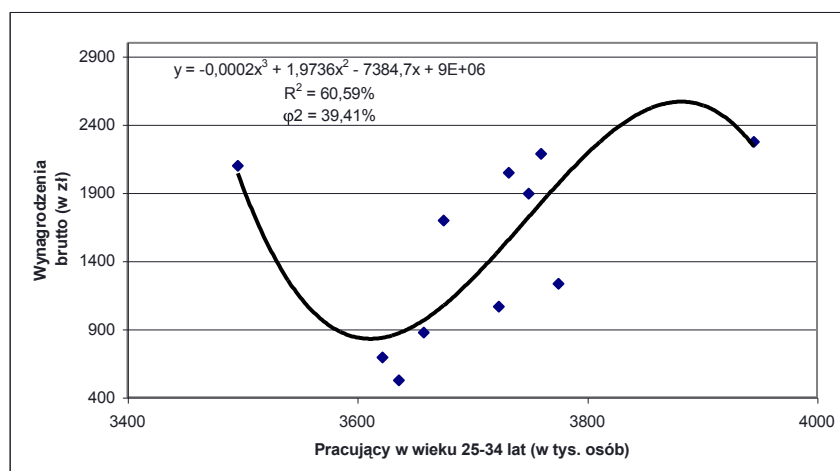

Wykres 4.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł), względem pracujących w wieku 15 – 24 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu – załącznik 1.

Wyniki analiz wskazują, że w 58,55% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba osób pracujących w wieku 15 – 25 lat w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy ilością pracujących osób w wieku 25-34 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia z kolei wykres 4.2.

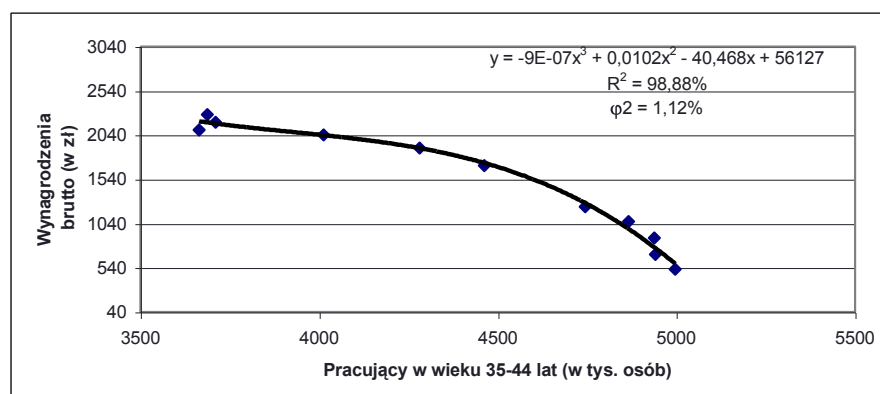

Wykres 4.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 25-34 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 2.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą osób pracujących w wieku 25-34 lat w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 39,41\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy pracujących osób w grupie 35-44 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.3.

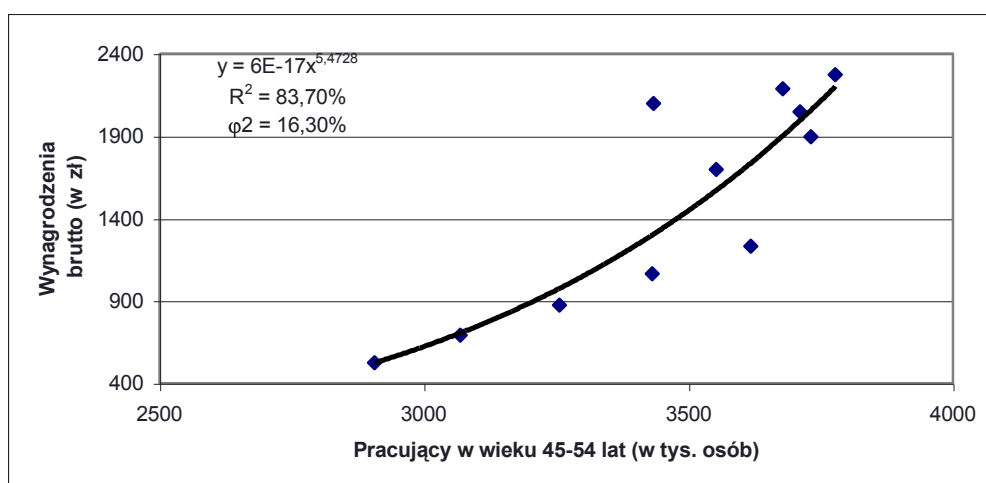

Wykres 4.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 35-44 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 3.

Siła wpływu liczby pracujących osób w wieku 35 – 44 lat na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską wartość współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 1,12\%$).

Współzależność zaś pomiędzy pracującymi osobami w wieku 45-54 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.4.

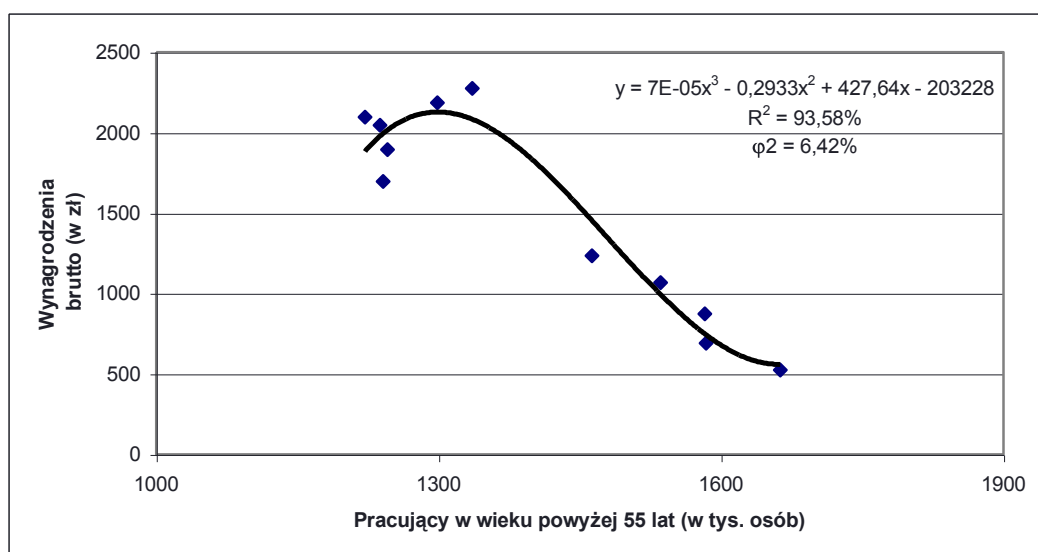

Wykres 4.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 45-54 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 - 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 4.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą osób pracujących w wieku 45 – 54 lat w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską wartość współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 16,30\%$).

Współzależność pomiędzy pracującymi osobami w wieku powyżej 55 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 - 2004 przedstawia wykres 4.5.

Wykres 4.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

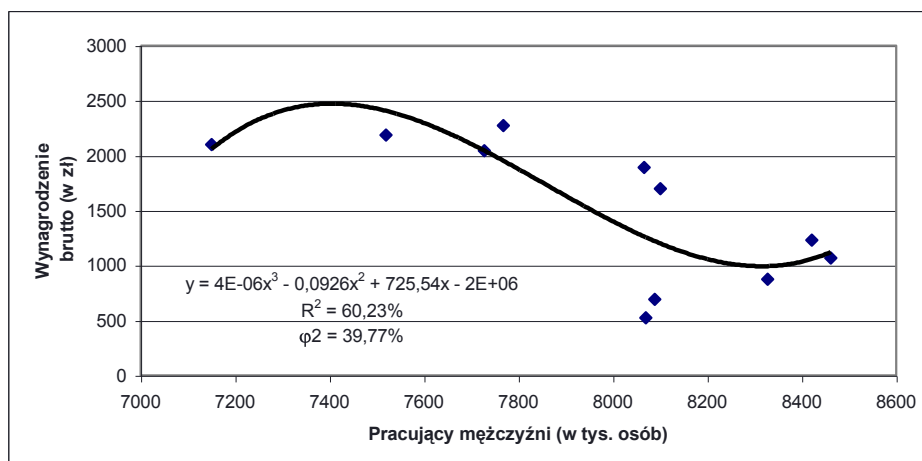
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 5.

Wyniki badań wykazują, że w 86,20% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba osób pracujących w wieku powyżej 55 lat w Polsce w latach 1994 – 2004.

4.1.2. Płeć

Płeć jest także ważną determinantą zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce. Cecha ta zostanie poddana analizie poprzez uwzględnienie w badaniu liczby pracujących mężczyzn i pracujących kobiet w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy liczbą pracujących mężczyzn, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.6.

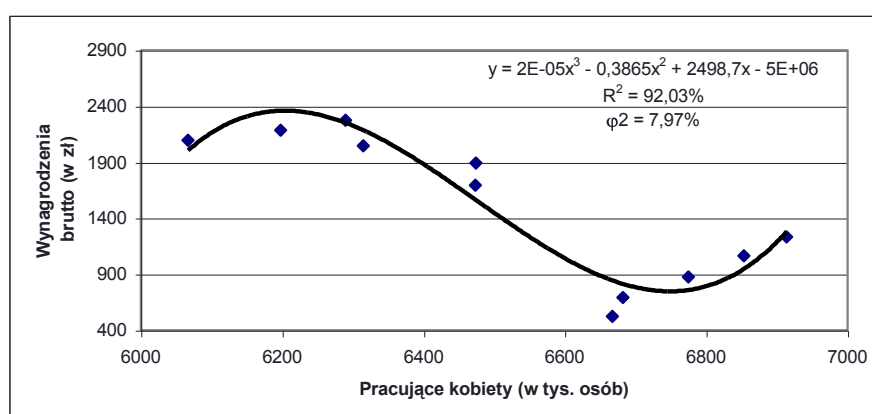

Wykres 4.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem pracujących mężczyzn w Polsce (w tys. osób) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 6.

Siła wpływu liczby pracujących mężczyzn na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnik rozbieżności ($\phi^2 = 39,77\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy liczbą pracujących kobiet, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.7.

Wykres 4.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem pracujących kobiet w Polsce (w tys. osób) w latach 1994 – 2004

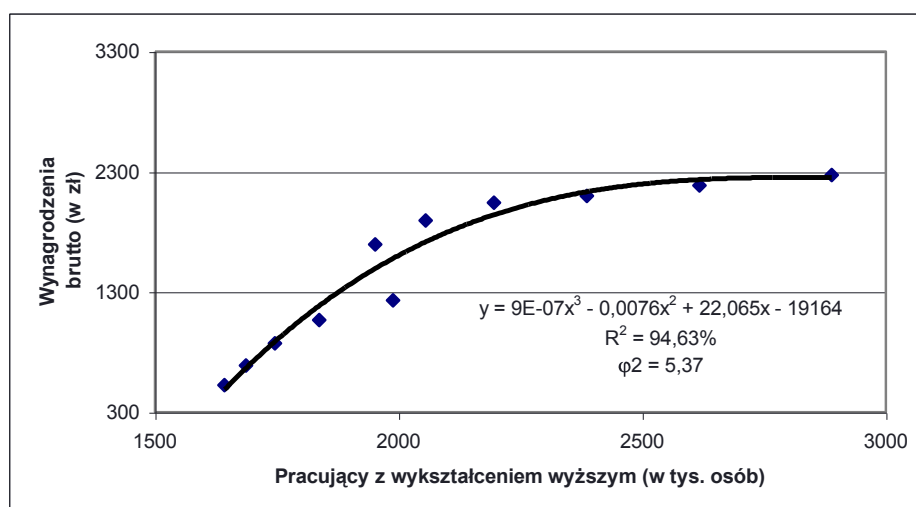
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 7.

Wyniki analiz dowodzą, że w 92,03% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba pracujących kobiet w Polsce w latach 1994 – 2004.

4.1.3. Wykształcenie

Za jedną z podstawowych determinant zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce w latach 1994 – 2004 przyjmuje się z kolei wykształcenie. Cechę tę poddaje się przy tym analizie poprzez zastosowanie takich czynników jak: pracujący z wykształceniem wyższym, policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym, średnim ogólnokształcącym, zasadniczym zawodowym oraz podstawowym i niepełnym podstawowym w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem wyższym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.8.

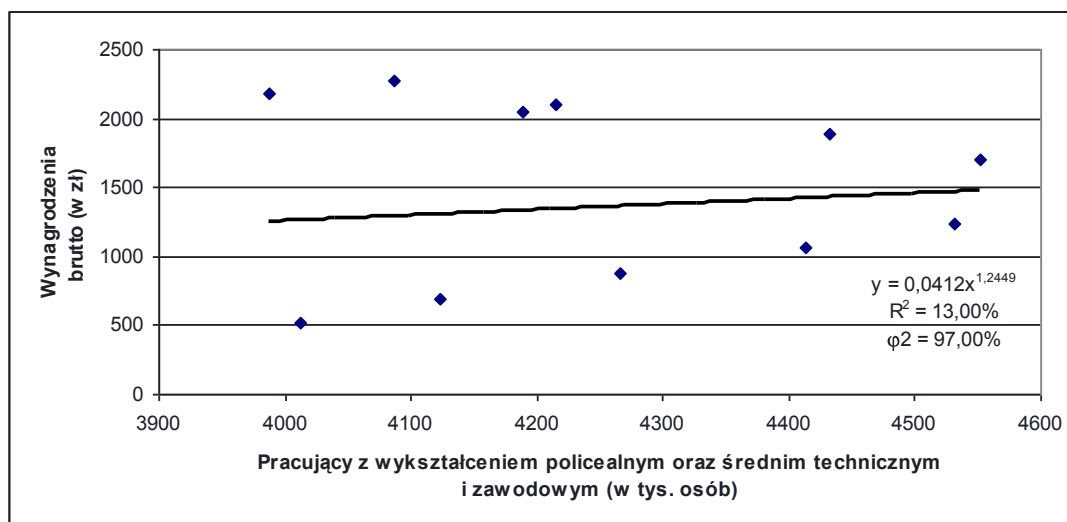

Wykres 4.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem wyższym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 8.

Siła wpływu liczby osób pracujących z wykształceniem wyższym na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 5,37\%$).

Współzależność zaś pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia natomiast wykres 4.9.

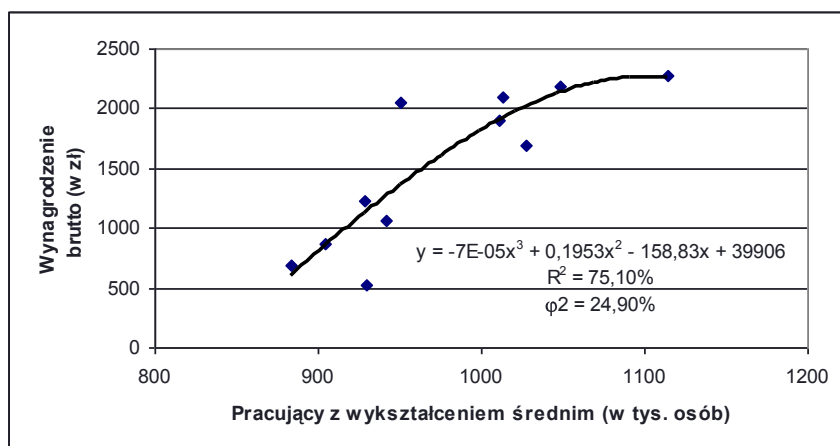

Wykres 4.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 9.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym w Polsce w latach 1994 – 2004 nie była znacząca, z uwagi na bardzo niską wartość współczynnika determinacji i bardzo wysoką współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 97,00\%$).

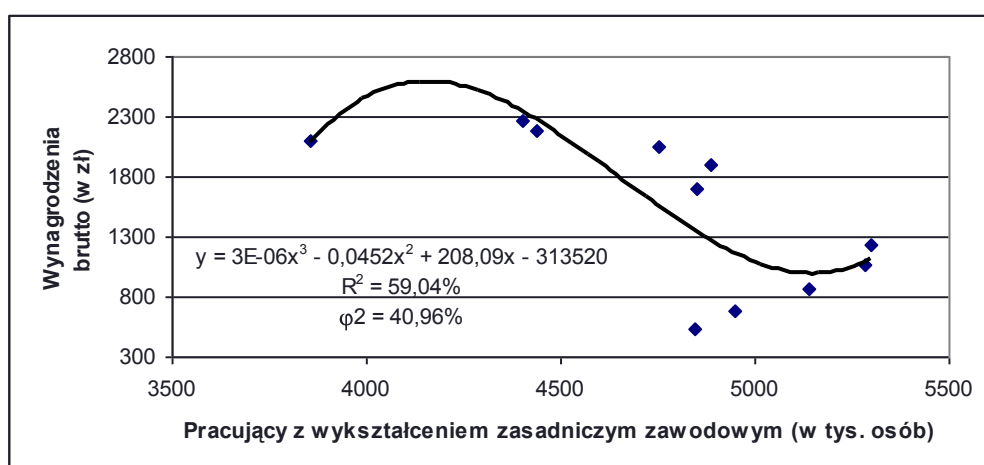
Współzależność pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.10.

Wykres 4.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 10.

Siła wpływu liczby osób pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 24,90\%$).

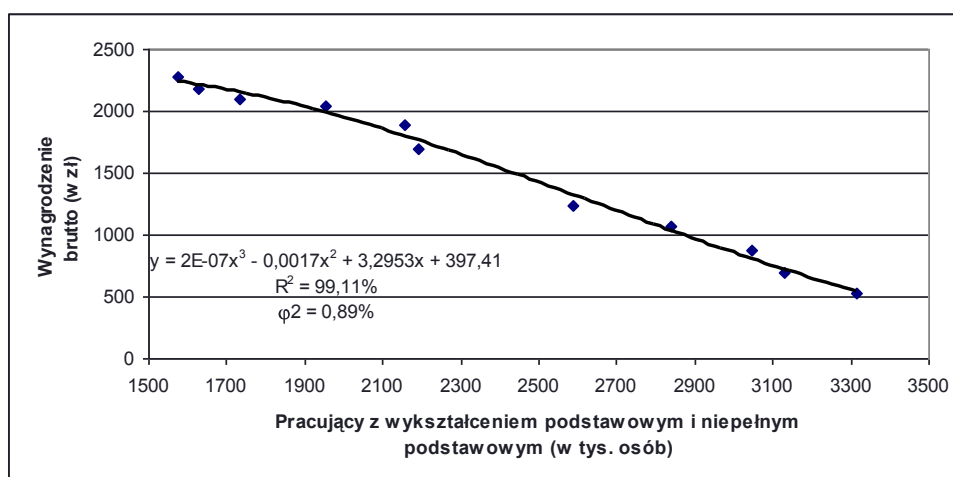
Współzależność natomiast pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.11.

Wykres 4.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 11.

Wyniki analiz wskazują, że w 59,04% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba osób pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.12.

Wykres 4.12. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 12.

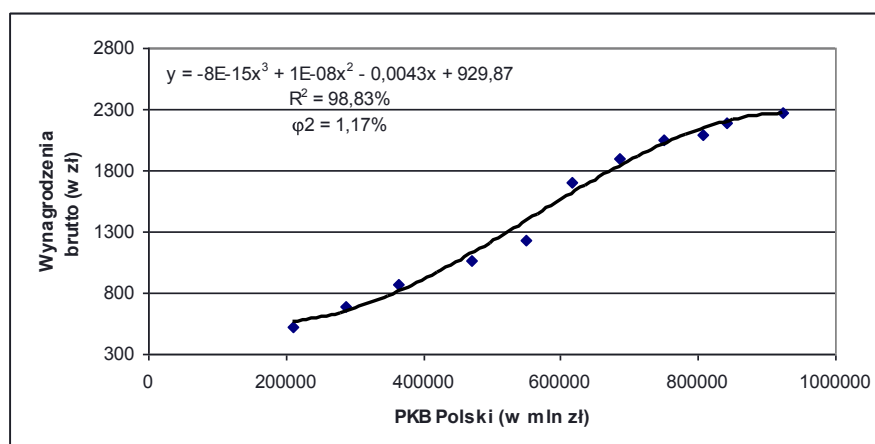
Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,89\%$).

4.2. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac

4.2.1. Poziom rozwoju gospodarczego

Biorąc z kolei pod uwagę ekonomiczne czynniki zróżnicowania wynagrodzeń przyjęto, że jedną z ważniejszych determinant jest poziom rozwoju gospodarczego. Wpływ tego czynnika zostanie oznaczony z kolei poprzez uwzględnienie wielkości Produktu Krajowego Brutto Polski oraz Produktu Krajowego Brutto na jednego mieszkańca w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność natomiast pomiędzy wartością PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.13.

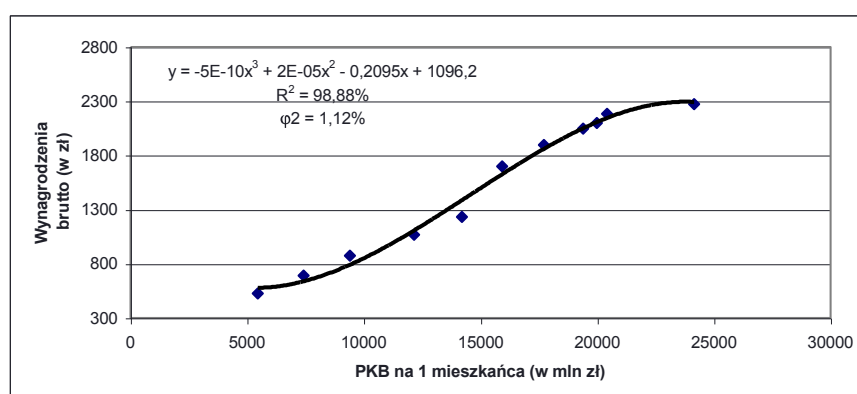

Wykres 4.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB w Polsce (w mln zł) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie aneksu - załącznik 13.

Wyniki analiz dowodzą, że w 98,83% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność z kolei pomiędzy wartością PKB na jednego mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 - 2004 przedstawia wykres 4.14.

Wykres 4.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB na jednego mieszkańca w Polsce (w mln zł) w latach 1994 – 2004

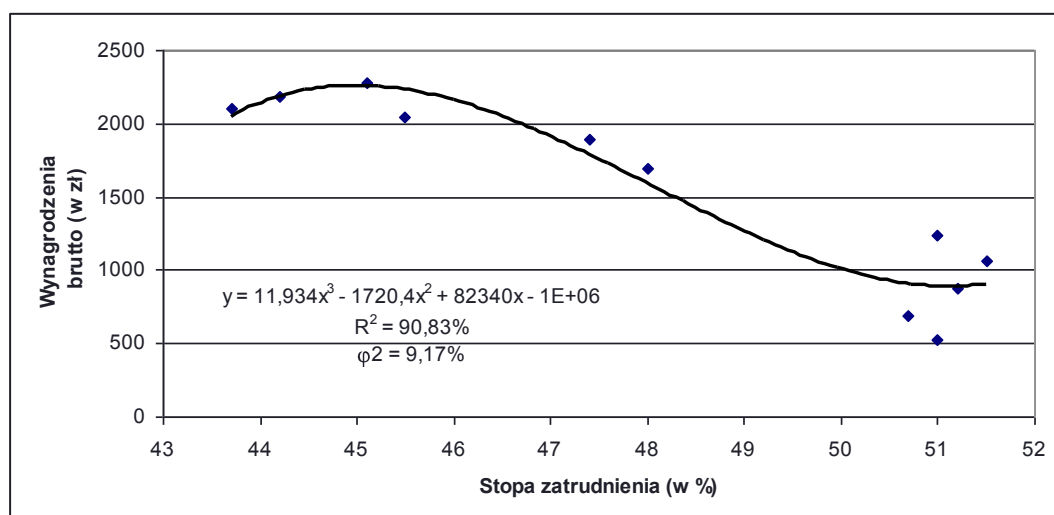
Źródło: Opracowanie własne na podstawie aneksu - załącznik 14.

Jak też z przeprowadzonych analiz wynika, siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością PKB na jednego mieszkańca w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, o czym dowodzi bardzo wysoka wartość współczynnika determinacji i bardzo niska współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 1,12\%$).

4.2.2. Sytuacja na rynku pracy

Sytuacja na rynku pracy to z kolei także, istotna determinanta wpływająca na kształtowanie się wynagrodzeń. Praca jest swoistą ceną siły roboczej i jej kształtowanie się nie może być niezależne od podaży i popytu na to dobro.²⁰² Wpływ sytuacji na rynku pracy na zmiany w poziomie wynagradzania będzie tu analizowany za pomocą takich wskaźników ekonomicznych jak: stopa zatrudnienia, stopa bezrobocia i liczba ofert pracy w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy stopą zatrudnienia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.15.

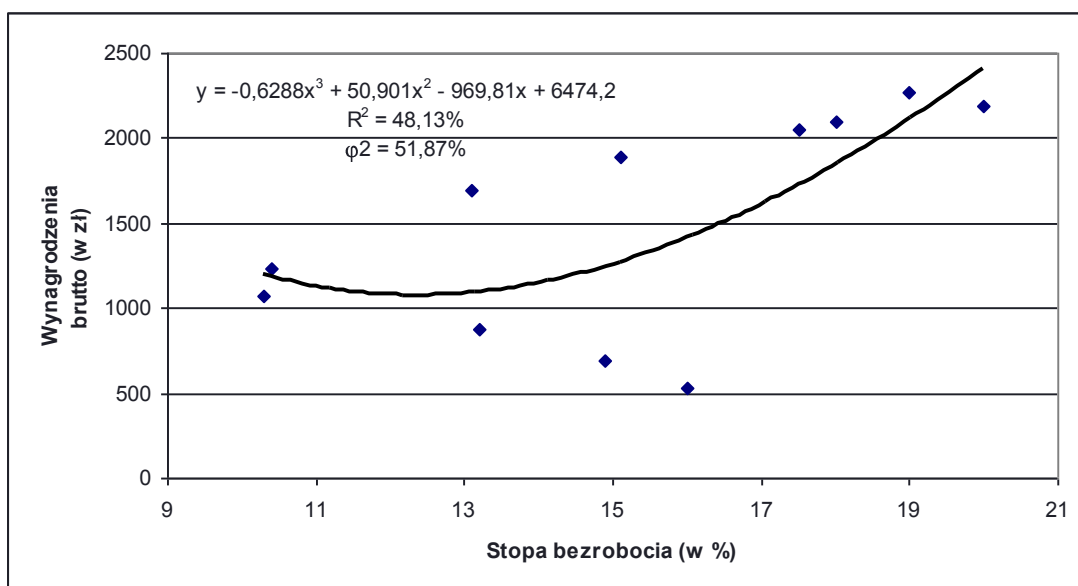
Wykres 4.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem stopy zatrudnienia w Polsce (w %) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 15.

²⁰² M. Kabaj, *System motywacji i płac w reformie gospodarczej*, PWE, Warszawa 1994, s. 58.

Siła wpływu stopy zatrudnienia na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 9,17\%$).

Z kolei współzależność pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.16.

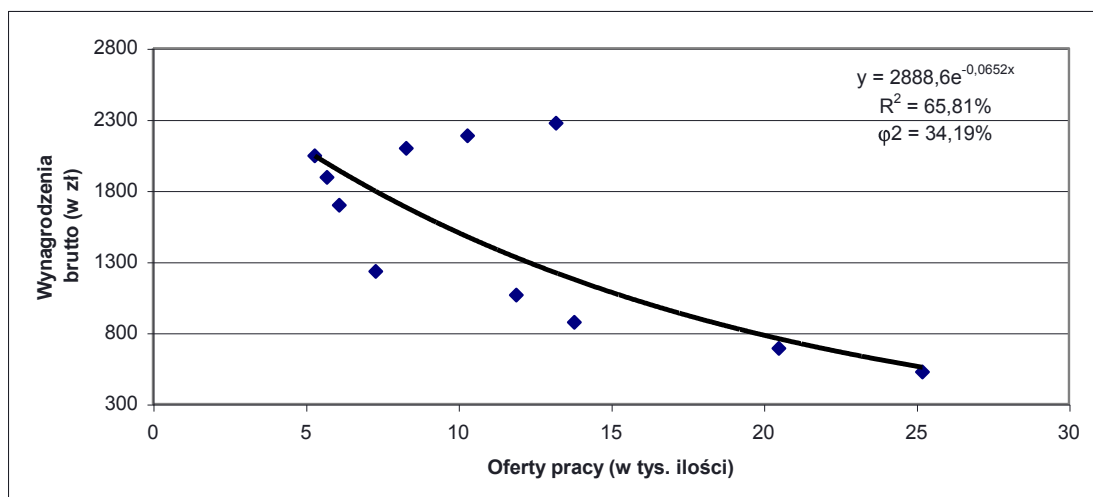

Wykres 4.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem stopy bezrobocia w Polsce (w %) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 16.

Wyniki analiz wykazują, że w 51,87% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała stopa bezrobocia w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność natomiast pomiędzy ilością ofert pracy, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.17.

Wykres 4.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem ofert pracy (w tys. ilości) w Polsce w latach 1994 – 2004

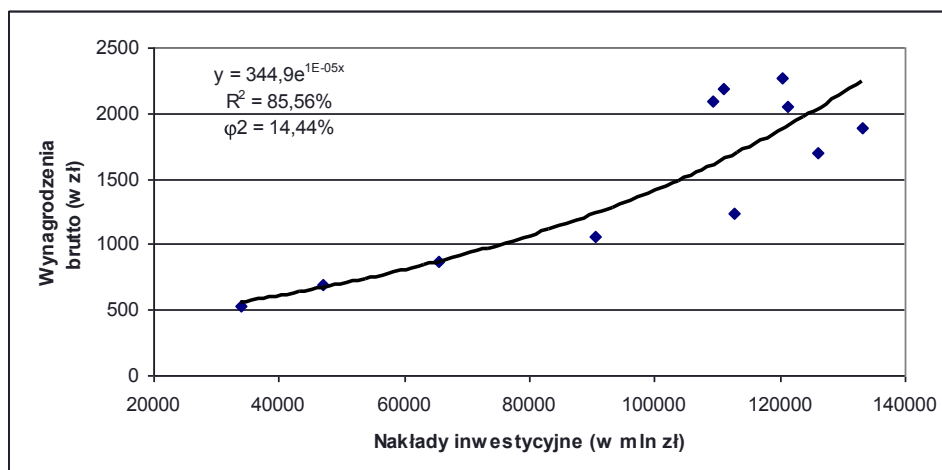
Źródło: Opracowanie własne na podstawie aneksu - załącznik 17.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a ilością ofert pracy w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 34,19\%$).

4.2.3. Atrakcyjność gospodarcza

Atrakcyjność gospodarcza jako ważna determinanta zróżnicowania wynagrodzeń analizowana tu będzie z kolei poprzez uwzględnienie następujących wskaźników: wartość nakładów inwestycyjnych oraz wartość nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca, w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy wartością nakładów inwestycyjnych, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.18.

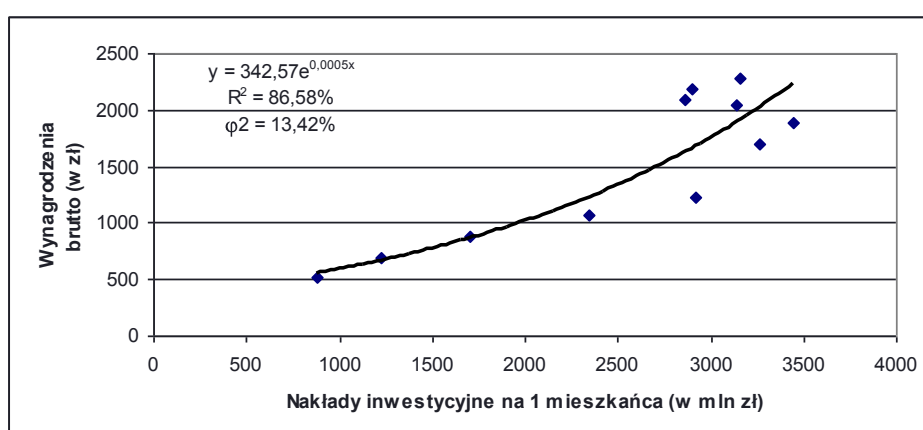

Wykres 4.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem nakładów inwestycyjnych (w mln zł) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 18.

Stwierdzono zatem, że siła wpływu wartości nakładów inwestycyjnych na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 był znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 14,44\%$).

Współzależność z kolei pomiędzy wartością nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.19.

Wykres 4.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w mln zł) w Polsce w latach 1994 – 2004

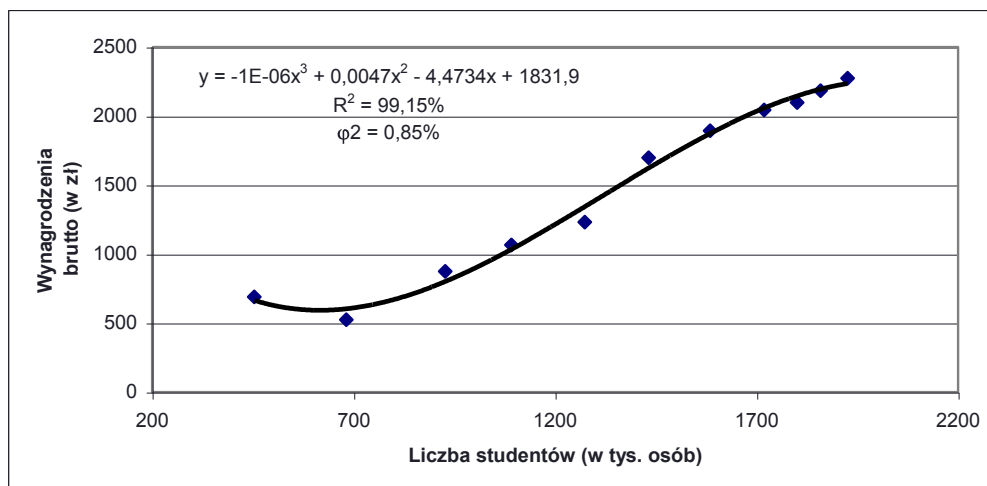
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 19.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 86,58% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w Polsce w latach 1994 – 2004.

4.2.4. Sytuacja edukacyjna

Sytuacja edukacyjna jest tu także wyodrębnioną determinantą wpływającą na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004. Wpływ tej determinanty analizowany zostanie między innymi poprzez wykorzystanie takich wskaźników jak: liczba studentów oraz ilość szkół wyższych w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.20.

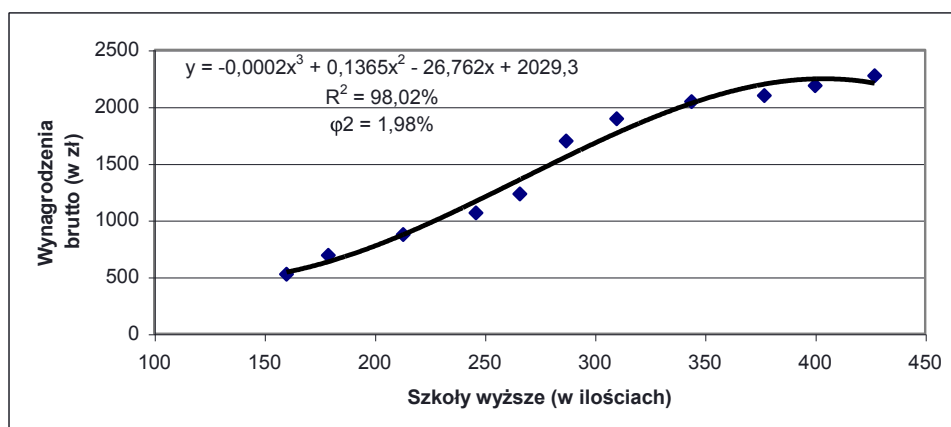

Wykres 4.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem studentów (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 20.

Związek między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą studentów w Polsce w latach 1994 – 2004 był znaczący, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,85\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy liczbą szkół wyższych, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 4.21.

Wykres 4.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem szkół wyższych w Polsce (w ilościach) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 21.

Zauważono zarazem, iż siła wpływu ilości szkół wyższych na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską wartość współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 1,98\%$).

4.3. Reasumpcja

Rezultaty przeprowadzonych analiz, dotyczących siły wpływu społeczno – ekonomicznych determinant na regionalne zróżnicowanie płac w Polsce w latach 1994 - 2004 przedstawia tabela 4.1.

Tabela 4.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu
I. DEMOGRAFICZNO – SPOŁECZNE	
a) Wiek	
- Pracujący w wieku 15-24 lat	
- Pracujący w wieku 25-34 lat	
- Pracujący w wieku 35-44 lat	
- Pracujący w wieku 45-54 lat	
- Pracujący w wieku powyżej 55 lat	
b) Płeć	
- Pracujący mężczyźni	
- Pracujące kobiety	
c) Wykształcenie	
- Pracujący z wykształceniem wyższym	
- Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym	
- Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym	
- Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym	
- Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym	
II. EKONOMICZNE	
a) Poziom rozwoju gospodarczego	
- PKB	
- PKB na jednego mieszkańca	
b) Sytuacja na rynku pracy	
- Stopa zatrudnienia	
- Stopa bezrobocia	
- Oferty pracy	
c) Atrakcyjność gospodarcza	
- Nakłady inwestycyjne	
- Nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca	

Tabela 4.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 (cd.)

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu
d) Sytuacja edukacyjna	
- Liczba studentów	
- Szkoły wyższe	

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska – $R^2 = (0\% - 20\%)$ -	
Siła wpływu niska – $R^2 = (20\% - 40\%)$ -	
Siła wpływu umiarkowana – $R^2 = (40\% - 60\%)$ -	
Siła wpływu wysoka – $R^2 = (60\% - 80\%)$ -	
Siła wpływu bardzo wysoka – $R^2 = (80\% - 100\%)$ -	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 4.1. – 4.21.

Reasumując zaś stwierdzono, że wyodrębnione społeczno – ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń, z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 (tabela 4.1.)

A. W grupie demograficzno – społecznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce w latach 1994 – 2004 analizie poddano więc: wiek, płeć i wykształcenie.

a) I tak, wpływ liczby osób pracujących w wieku 15 – 24 lat na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń był umiarkowany, a liczby osób pracujących w wieku 25 – 34 lat wysoki. Natomiast siła wpływu liczby osób pracujących w wieku 35 – 44 lat i w wieku 45 – 54 lat oraz w wieku powyżej 55 lat na zmiany w poziomie wynagrodzeń była bardzo wysoka.

Taka sytuacja wynika z tego, że wynagrodzenie pracownika wzrasta przez cały okres jego pracy i wiąże się z awansowaniem oraz podwyższaniem kwalifikacji. Stosunkowo wysokie wynagrodzenia pracowników powyżej 55 lat spowodowane były małą liczbą pracujących osób w tym wieku w porównaniu do ogółem zatrudnionych, przy czym były to osoby o wysokich kwalifikacjach, zajmujące wysokie stanowiska.

b) Związek między przeciętnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących mężczyzn w Polsce w latach 1994 – 2004 był z kolei znaczący z uwagi na wysoką wartość

współczynnika determinacji. W przypadku liczby pracujących kobiet współczynnik ten był bardzo wysoki.

Znaczący związek między zmianami w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto, a liczbą pracujących mężczyzn i kobiet oznaczał, że płeć odgrywała istotną rolę w kształtowaniu się wynagrodzeń w Polsce.

- c) Siła wpływu liczby pracujących osób z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce była bardzo wysoka, liczby pracujących osób z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym była bardzo niska. Natomiast liczba pracujących osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym z wysoką, a liczba pracujących osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym z umiarkowaną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto w Polsce.

W okresie kształcenia zdobywa się wiedzę, często także doświadczenie poprzez odbywanie praktyk i staży. Jeżeli pracownik posiadał wyższe wykształcenie, jego wiedza była większa i lepiej mógł wykonywać swoją pracę. Duża, często specjalistyczna wiedza pracowników powodowała też, że osoby te były chętniej zatrudniane i wynagradzane na odpowiednio wysokim poziomie. Wykształcenie w różnym zarazem stopniu wpływało na zmiany w poziomie, dynamice oraz w różnicach wynagrodzeń.

- B. W grupie ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń w Polsce w latach 1994 – 2004 analizie poddano: poziom rozwoju gospodarczego, sytuację na rynku pracy, atrakcyjność gospodarczą oraz sytuację edukacyjną.

- a) Poziom rozwoju gospodarczego analizowano poprzez wykorzystanie takich wskaźników jak: wartość PKB na jednego mieszkańca w Polsce. Związek między zmianami w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto, a obydwoma wskaźnikami był znaczący, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji.

Poziom rozwoju gospodarczego wyrażany poprzez poziom PKB kraju oraz PKB na jednego mieszkańca wyznaczają zatem ogólne możliwości gospodarki i jej ekonomiczne możliwości do powiększania wynagrodzeń. Poziom rozwoju gospodarczego miał też silny wpływ na kształtowanie się poziomu, różnic i dynamiki wynagrodzeń poprzez m.in. szybciej unowocześniającą i modernizującą się gospodarką, powodującą spadek kosztów, wzrost przychodów i zysków, a w konsekwencji wzrost wynagrodzeń.

- b) Sytuacja na rynku pracy została analizowana była z kolei przy pomocy takich wskaźników jak: stopa zatrudnienia, stopa bezrobocia oraz ilość ofert pracy. Siła wpływu stopy zatrudnienia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce była bardzo wysoka. W przypadku stopy bezrobocia siła ta była umiarkowana, natomiast dla ofert pracy wpływ ten był wysoki.

Na zmiany w poziomie wynagrodzeń, pewien wpływ miał stopień zróżnicowania rynku pracy. W Polsce w warunkach znacznego zróżnicowania przedsiębiorstwa starały się różnicować podwyżki w zależności od sytuacji na rynku pracy.

- c) Atrakcyjność gospodarczą analizowano natomiast poprzez pryzmat takich wskaźników jak: wartość nakładów inwestycyjnych w Polsce oraz wartość nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca. Związek z kolei między przeciętnymi wynagrodzeniami brutto, a obydwoma wskaźnikami był znaczący, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji.

Atrakcyjność gospodarcza związana była tu z decyzjami wyboru przez inwestorów kraju do inwestowania. Bardzo silny związek między nakładami, a wynagrodzeniami oznacza, że rozwój kraju mógł się dokonywać poprzez stworzenie m.in. infrastruktury i bardziej sprzyjających warunków do inwestowania.

- d) Sytuację edukacyjną analizowano z kolei przy pomocy: liczby studentów i ilości szkół wyższych w Polsce. Analizy dowodzą, że w obydwu przypadkach siła wpływu na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 była bardzo wysoka.

Duża liczba szkół wyższych oferujących wiele kierunków i specjalności, przyczyniała się do tego, że stosunkowo wiele osób mogło zdobywać i pogłębiać swoją wiedzę, która następnie była wykorzystywana do rozwoju gospodarczego kraju, a za którą pracownicy otrzymywali wysokie wynagrodzenie.

Rozdział 5

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO – POMORSKIE JAKO PRZYKŁAD REGIONALNEGO ZRÓŻNICOWANIA PŁAC

5.1. Zróżnicowanie płac między miastami

Kolejny aspekt prowadzonych analiz odnosi się do regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń między miastami w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Zakresem tej analizy objęto tu przy tym 19 miast regionu kujawsko – pomorskiego, do jej przeprowadzenia wykorzystane zostaną najpierw dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto, o różnicach przeciętnych wynagrodzeń brutto w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto w regionie oraz o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. I tak, dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 5.2., dane o różnicach przeciętnych wynagrodzeń brutto w miastach w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia brutto w regionie kujawsko – pomorskim przedstawia tabela 5.3., a dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w miastach w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 5.4.

Okres analizy obejmuje lata 1994 – 2004. Przy czym, ze względu na brak danych statystycznych za lata 1997 – 1998, w analizie okres ten nie zostanie wyodrębniony.

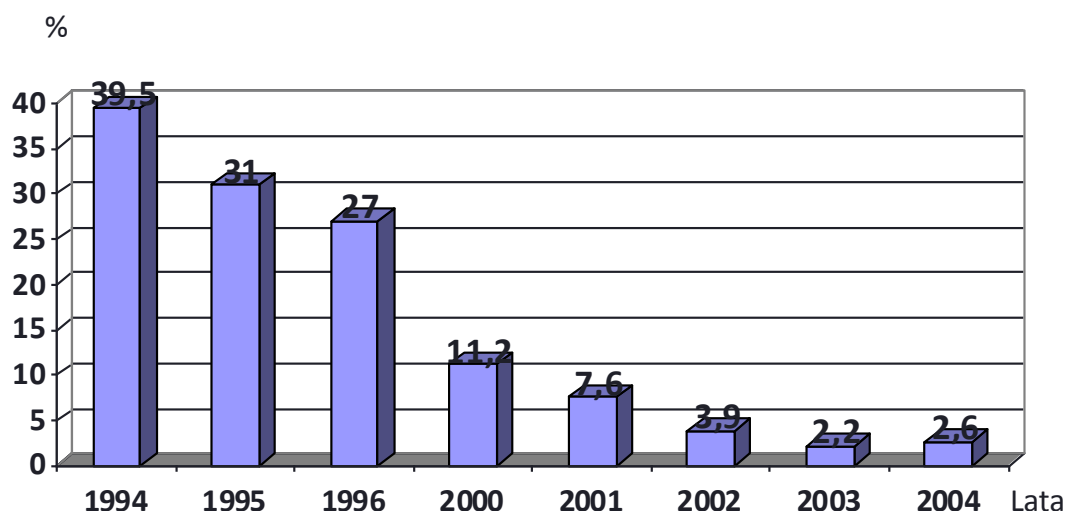
Jedną z cech wpływających na zróżnicowanie wynagrodzeń w województwie kujawsko – pomorskim wydaje się być forma własności przedsiębiorstwa w którym zatrudniony jest pracownik i która w coraz większym stopniu decydować może o jego wynagrodzeniu. Przeciętne wynagrodzenia według form własności w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 5.1.

Tabela 5.1. Przeciętne wynagrodzenia według formy własności w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

LATA	Sektor publiczny	Sektor prywatny
	w zł	
1994	536,39	564,85
1995	672,18	701,46
1996	931,05	927,64
1999	1671,25	1664,22
2000	1671,25	1554,22
2001	2073,38	1778,86
2002	2167,69	1876,14
2003	2186,34	2177,14
2004	2340,08	2317,58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia brutto według grup zawodów*. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Kujawsko – Pomorskiego, 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, Wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 174-176; 1996 s. 181-183; 1997 s. 187-189; 2000 s. 150-151; 2001 s. 176-177, 2002 s. 186-187; 2003 s. 190-191; 2004 s. 163-164; 2005 s. 181-182.

W powyższym zestawieniu zwraca uwagę fakt, że sektor publiczny prawie w całym badanym okresie stwarzał lepsze warunki wynagrodzeniowe pracownikom, niż sektor prywatny.

Wykres 5.1. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
(rok poprzedni = 100)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej według miast. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, Wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 143; 1996 s. 132; 1997 s. 137; 2001 s. 131; 2002 s. 133; 2003 s. 147; 2004 s. 117; 2005 s. 118.

Wykres 5.1. przedstawiający dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004, wskazuje z kolei na wyraźne pogłębienie się skali nierówności w kształtowaniu się dynamiki wzrostu wynagrodzeń wraz z dokonującymi się przemianami gospodarczymi. Z tego też powodu warto przyjrzeć się bliżej sytuacji wynagrodzeniowej w poszczególnych miastach.

Efekty przeprowadzonych analiz ujawniają, że w latach 1994 – 2004 występowało znaczne zróżnicowanie wynagrodzeń w miastach regionu kujawsko – pomorskiego (tabela 5.2.).

Tabela 5.2. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w miastach województwa kujawsko – pomorskiego w latach 1994 – 2004

Miasta	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł								
Kujawsko - pomorskie	450,11	589,65	748,85	1430,30	1590,30	1711,99	1777,99	1816,54	1863,12
Aleksandrów Kujawski	403,19	525,36	671,17	1320,13	1519,41	1618,99	1666,30	1718,03	1768,67
Brodnica	437,12	558,12	700,28	1387,54	1545,03	1664,80	1732,43	1773,08	1838,10
Bydgoszcz	464,38	603,17	747,96	1430,15	1619,00	1684,24	1741,56	1784,25	1841,90
Chełmno	497,75	683,19	820,17	1502,98	1630,98	1777,65	1876,56	1950,95	2045,35
Golub – Dobrzyń	395,12	503,23	610,93	1284,99	1518,93	1662,76	1704,25	1728,81	1810,65
Grudziądz	403,47	514,19	665,47	1303,95	1436,79	1634,37	1668,70	1699,67	1804,01
Inowrocław	498,13	687,43	824,19	1525,56	1710,82	1818,07	1878,98	1913,68	1988,00
Lipno	396,87	508,46	614,31	1271,29	1438,09	1567,44	1622,21	1710,96	1708,61
Mogilno	432,98	549,93	697,65	1353,86	1479,50	1629,96	1676,93	1727,76	1800,77
Nakło nad Notecią	447,55	560,02	704,12	1388,04	1585,76	1682,88	1751,93	1784,94	1852,69
Radziejów	397,48	504,91	650,12	1288,62	1446,05	1579,74	1682,98	1774,56	1820,47
Rypin	402,11	497,18	637,63	1230,94	1394,42	1558,82	1655,63	1753,19	1830,74
Sępólno Krajeńskie	404,19	493,17	639,18	1230,98	1410,31	1509,65	1574,75	1606,38	1736,88
Świecie	679,67	889,45	1005,43	1843,97	1899,02	2046,80	2103,67	2191,37	2210,25
Toruń	410,17	520,17	670,05	1316,26	1495,12	1651,91	1733,44	1750,13	1848,94
Tuchola	399,93	517,05	668,23	1313,30	1510,98	1620,66	1675,59	1693,92	1773,60
Wąbrzeźno	495,12	679,49	807,15	1512,55	1749,84	1846,91	1851,50	1809,06	1921,86
Włocławek	398,13	505,12	646,19	1292,42	1481,11	1576,39	1655,51	1616,40	1628,04
Żnin	404,16	531,17	690,11	1371,02	1428,73	1551,59	1665,11	1703,08	1751,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej według miast*. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 143; 1996 s. 132; 1997 s. 137; 2000 s. 146; 2001 s. 131; 2002 s. 133; 2003 s. 147; 2004 s. 117; 2005 s. 118.

Zauważmy tu zarazem, że w 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w regionie kujawsko – pomorskim według miast kształtowały się na poziomie 450,11 zł. Najwyższe przeciętne wynagrodzenia w tym roku odnotowano w Świeciu i były na poziomie 679,67 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w Inowrocławiu. Na ostatnim miejscu pod względem wysokości wynagrodzeń znajdował się Golub – Dobrzyń, w którym wynagrodzenia wynosiły 395,12 zł. Natomiast od 1999 roku najniższe wynagrodzenia zanotowano w Rypinie. W pozostałych miastach regionu kujawsko – pomorskiego wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w miastach tego regionu trwała do końca 1999 roku.

Istotne zmiany w miastach regionu kujawsko – pomorskiego pod względem poziomu wynagrodzeń zaszły po 2000 roku. Od 2000 roku najwyższe wynagrodzenia były w Świeciu i kształtowały się na poziomie 1899,02 zł. Również wysokie wynagrodzenia odnotowano w Wąbrzeźnie, Inowrocławiu i Chełmnie. Najniższe zaś wynagrodzenia wystąpiły natomiast w Rypinie i w Sępólnie Krajeńskim. W pozostałych miastach regionu kujawsko – pomorskiego wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w miastach tego regionu nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy dowodzą ponadto, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w miastach w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.3.).

I tak, w 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w Świeciu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie. Wynagrodzenia w tym mieście w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim były wyższe o 229,56 zł. Również duże różnice zaobserwowano w Inowrocławiu. Natomiast w Golubiu – Dobrzyniu wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim, przy czym różnica wynosiła tu 54,99 zł. Od 1999 roku najniższe wynagrodzenia zanotowano w Rypinie. W pozostałych miastach przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w miastach w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim utrzymywała się do końca 1999 roku.

Tabela 5.3. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto według miast
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Miasta	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	województwo = 100								
Kujawsko - pomorskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aleksandrów Kujawski	-46,92	-64,29	-77,68	-110,17	-70,89	-92,41	-111,69	-98,51	-94,45
Brodnica	-12,99	-31,53	-48,57	-42,76	-45,27	-46,60	-45,56	-43,46	-25,02
Bydgoszcz	+14,27	+13,52	-0,89	-0,15	+28,70	-27,16	-36,43	-32,29	-21,22
Chełmno	+47,64	+93,54	+71,32	+72,68	+40,68	+66,25	+98,57	+234,41	+182,23
Golub – Dobrzyń	-54,99	-86,42	-137,92	-145,31	-71,37	-48,64	-73,74	-87,73	-52,47
Grudziądz	-46,64	-75,46	-83,38	-126,35	-153,51	-77,03	-109,29	-116,87	-59,11
Inowrocław	+48,02	+97,78	+75,34	+95,26	+120,52	+106,67	+100,99	+97,14	+124,88
Lipno	-53,24	-81,19	-134,54	-159,01	-152,21	-143,96	-155,79	-105,58	-154,51
Mogilno	-17,13	-39,72	-51,20	-76,44	-110,80	-81,44	-101,06	-88,78	-62,35
Nakło nad Notecią	-2,56	-29,63	-44,73	-42,26	-4,54	-28,52	-26,06	-31,60	-10,43
Radziejów	-52,63	-84,74	-98,73	-141,68	-144,25	-131,66	-95,01	-41,98	-42,65
Rypin	-48,00	-92,47	-111,22	-199,36	-195,88	-152,58	-122,36	-63,35	-32,38
Sępólno Krajeńskie	-45,92	-96,48	-109,67	-199,32	-179,99	-201,75	-203,24	-210,16	-126,24
Świecie	+229,56	+299,80	+256,58	+413,67	+308,72	+335,40	+325,68	+374,83	+347,13
Toruń	-48,94	-69,48	-78,80	-114,04	-95,18	-59,49	-44,59	-66,41	-14,18
Tuchola	-50,18	-72,60	-80,62	-117,00	-79,32	-90,74	-102,40	-122,62	-89,52
Wąbrzeźno	+45,01	+89,84	+58,30	+82,25	+159,54	+135,51	-73,51	-7,48	+58,74
Włocławek	-51,98	-84,53	-102,66	-137,88	-109,19	-135,01	-122,48	-200,14	-235,08
Żnin	-45,95	-58,48	-58,74	-59,28	-161,57	-159,81	-112,88	-113,46	-111,73

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 5.2.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w miastach w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w województwie kujawsko – pomorskim miały miejsce natomiast po 2000 roku. Od tego roku w Świeciu zanotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim. Wynagrodzenia w tym mieście w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w regionie były wyższe o 308,72 zł. Również duże różnice zaobserwowano w Wąbrzeźnie, Inowrocławiu i Chełmnie. Najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim odnotowano w Rypinie i Sępólnie Krajeńskim. Różnica w przypadku Rypina wynosiła 195,88 zł. W pozostałych miastach przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w miastach w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim nie zaszły ważniejsze zmiany.

W toku dalszego postępowania badawczego zanalizowano dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w miastach regionu kujawsko – pomorskiego w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 5.4.).

I tak, z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według miast w regionie kujawsko – pomorskim. W 1994 roku przeciętne wynagrodzenia w tym regionie wzrosły o 39,5%, w niektórych miastach wzrosły o 29,9% (Sępólno Krajeńskie), w innych zaś o 41,2% (Chełmno). W 1996 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice przy wzroście przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim o 27,0%, w Żninie nastąpił wzrost o 29,9%, a w Świeciu o 13,0%.

Mniejsze różnice notowano w latach 1994 – 2004. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia w regionie kujawsko – pomorskim w 2000 roku wzrosły o 11,2%, to w niektórych miastach wzrosły tylko o 3,0% (Świecie), a w innych o 18,2% (Golub – Dobrzyń). Z kolei w 2003 roku przeciętne wynagrodzenia w tym regionie wzrosły o 2,2%, w Rypinie wzrost wynosił 5,9%, a we Włocławku wynagrodzenia spadły o 2,4%.

Tabela 5.4. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w miastach województwa kujawsko – pomorskiego w latach 1994 – 2004

Miasta	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100								
Kujawsko - pomorskie	139,5	131,0	127,0	100,0	111,2	107,6	103,9	102,2	102,6
Aleksandrów Kujawski	137,5	130,3	127,8	100,0	115,1	106,6	102,9	103,1	102,9
Brodnica	135,2	127,7	125,5	100,0	111,4	107,8	104,1	102,3	103,7
Bydgoszcz	136,8	129,8	124,0	100,0	113,2	104,0	103,4	102,5	103,2
Chełmno	141,2	137,3	120,1	100,0	108,5	109,0	105,6	104,0	104,8
Golub – Dobrzyń	134,5	127,4	121,4	100,0	118,2	109,5	102,5	101,4	104,7
Grudziądz	134,8	127,4	129,4	100,0	110,2	103,8	102,1	101,9	106,1
Inowrocław	145,3	138,0	119,9	100,0	112,1	106,3	103,4	101,8	103,9
Lipno	136,8	128,1	120,8	100,0	113,1	109,0	103,5	105,5	99,9
Mogilno	133,2	127,0	126,9	100,0	109,3	110,2	102,9	103,0	104,2
Nakło nad Notecią	131,2	125,1	125,7	100,0	114,2	106,1	104,1	101,9	103,8
Radziejów	133,6	127,0	128,9	100,0	112,2	109,2	106,5	105,4	102,6
Rypin	133,9	123,6	128,2	100,0	113,3	111,8	106,2	105,9	104,4
Sępólno Krajeńskie	129,9	122,0	129,6	100,0	114,6	107,0	104,3	102,0	108,1
Świecie	138,2	130,9	113,0	100,0	103,0	107,8	102,8	104,2	100,9
Toruń	136,2	129,7	128,8	100,0	113,6	110,5	104,9	101,0	105,6
Tuchola	135,8	129,3	129,3	100,0	115,1	107,3	103,4	101,1	104,7
Wąbrzeźno	143,2	137,2	118,8	100,0	115,6	105,5	100,2	97,7	106,2
Włocławek	133,6	126,9	127,9	100,0	114,6	106,4	105,0	97,6	100,7
Żnin	138,5	131,4	129,9	100,0	104,2	108,6	107,3	102,3	102,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 5.2.

Porównując dynamikę wzrostu wynagrodzeń nominalnych według miast w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu miastach osiągnięte tempo wzrostu w latach 1994 – 1999 było wyższe niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w tym okresie świadczył fakt, że w 2003 roku we wszystkich miastach osiągnięto bardzo niską dynamikę wzrostu.

Porównanie rocznego wzrostu przeciętnych wynagrodzeń według miast w województwie kujawsko – pomorskim wskazuje na brak stabilizacji wzrostu w miastach oraz na bardzo duże rozpiętości na wzroście z okresu na okres.

5.2. Płace według działów gospodarki narodowej

Z kolei, interesującym problemem wydaje się przeprowadzenie analizy zróżnicowania wynagrodzeń w regionie kujawsko – pomorskim przy uwzględnieniu działów gospodarki narodowej. Dane dotyczące tego zróżnicowania w latach 1994 – 2004 (z wyłączeniem lat 1997 – 1998) przedstawione są w tabelach 5.5. – 5.7.

W toku dalszej analizy stwierdzono, że w latach 1994 – 2004 występowało znaczne zróżnicowanie wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.5.).

I tak, w 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w tym regionie według działów gospodarki narodowej kształtowały się na poziomie 481,72 zł. Najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – w tym roku odnotowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę i były na poziomie 717,09 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w pośrednictwie finansowym oraz w górnictwie i kopalnictwie. Najniższe wynagrodzenia natomiast zanotowano w dziale hotele i restauracje. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 345,69 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej tego regionu wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej trwała do końca 1996 roku.

Tabela 5.5. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł								
Ogółem	481,72	653,70	828,61	1576,99	1747,36	19875,77	1953,39	1908,44	1987,62
w tym w sferze budżetowej	-	-	-	1594,29	1866,42	2002,27	2056,57	-	-
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	403,21	583,78	760,09	1404,66	1562,63	1749,19	1782,98	1760,08	1923,32
Rybołówstwo i rybactwo	460,63	698,53	930,68	1600,49	1792,22	1946,23	2120,83	-	-
Przemysł	513,71	701,87	877,48	1633,17	1738,40	1856,64	1934,73	1922,59	1983,74
Górnictwo i kopalnictwo	600,09	829,78	1137,25	2200,13	2596,75	2641,49	2727,60	2718,43	2940,92
Działalność produkcyjna	499,50	885,75	855,52	1597,14	1694,35	1804,68	1872,56	1874,41	1937,46
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	717,09	888,28	1140,94	2090,16	2270,51	2465,42	1647,66	2616,23	2670,06
Budownictwo	426,73	554,28	715,51	1510,53	1659,91	1709,71	1756,17	1604,59	1653,08
Handel i naprawy	378,03	544,07	685,85	1309,43	1457,31	1498,50	1597,49	1481,26	1533,50
Hotele i restauracje	345,69	472,12	609,01	1125,78	1271,56	1300,92	1286,34	1236,62	1223,23
Transport, składowanie i łączność	532,72	675,92	832,30	1812,43	1987,60	2201,03	2446,02	2155,61	2104,80
Pośrednictwo finansowe	666,53	839,87	1167,75	2183,06	2557,12	2917,91	3092,59	3068,05	3158,80
Obsługa nieruchomości i firm	469,04	618,98	781,92	1501,58	1692,24	1751,21	1727,30	1757,91	1892,25
Administracja publiczna i obrona narodowa	638,52	859,07	1140,55	2007,82	2238,29	2441,82	2494,48	2515,95	2660,02
Edukacja	466,50	623,35	793,72	1504,74	1832,97	1958,81	2049,94	2188,03	2229,93
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	437,09	583,79	729,65	1348,27	1478,44	1625,05	1693,63	1735,51	1788,17
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	432,39	554,15	686,69	1415,61	1580,84	1761,65	1814,41	1872,15	1892,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według sekcji*. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241; 1996 s. 310; 1997 s. 316; 2000 s. 147; 2001 s. 172 – 173; 2002 s. 182 – 183, 2003 s. 185 – 186; 2004 s. 146; 2005 s. 146.

Istotne zmiany w działach gospodarki narodowej w regionie kujawsko – pomorskim pod względem poziomu wynagrodzeń odnotowano po 1999 roku. W 1999 roku najwyższe wynagrodzenia były w dziale górnictwo i kopalnictwo i kształtowały się na poziomie 2200,13 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w dziale pośrednictwo finansowe oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast od 2001 roku zanotowano najwyższe wynagrodzenia w pośrednictwie finansowym. Najniższe wynagrodzenia wystąpiły w dziale hotele i restauracje. W 2001 roku wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1300,92 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej w tym regionie wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy i badania dowodzą, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w gospodarce narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.6.).

I tak, w 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem. Wynagrodzenia w tym dziale w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem były wyższe o 235,37 zł. Również duże różnice zaobserwowano w pośrednictwie finansowym oraz w górnictwie i kopalnictwie. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w relacji do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem, przy czym różnica wynosiła tu 136,03 zł. W pozostałych działach przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w regionie kujawsko – pomorskim kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w tym regionie utrzymywała się do końca 1996 roku.

Tabela 5.6. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	ogółem = 100								
Ogółem	-	-	-	-	-	-	-	-	-
w tym w sferze budżetowej	-	-	-	+17,30	+119,06	+126,50	+103,18	-	-
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	-78,51	-69,92	-68,52	-172,33	-184,73	-126,58	-170,41	-148,36	-64,30
Rybołówstwo i rybactwo	-21,09	+44,83	+102,07	+23,50	+44,86	+70,46	+167,44	-	-
Przemysł	+31,90	+48,17	+48,87	+56,18	-8,96	-19,13	-19,12	+14,15	-3,88
Górnictwo i kopalnictwo	+118,37	+176,08	+308,64	+623,14	+849,39	+765,72	+774,21	+809,99	+953,30
Działalność produkcyjna	+17,78	+232,05	+26,91	+20,15	-53,01	-71,09	-80,83	-34,03	-50,16
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	+235,37	+234,58	+312,33	+513,17	+523,15	+589,65	+694,27	+707,79	+982,44
Budownictwo	-54,99	-89,42	+113,10	-66,46	-87,45	-166,06	-197,22	-303,85	-334,54
Handel i naprawy	-103,69	-109,63	-142,76	-267,57	-290,05	-377,27	-355,90	-427,18	-454,12
Hotele i restauracje	-136,03	-181,58	-219,60	-451,21	-475,80	-574,85	-667,05	-671,82	-764,39
Transport, składowanie i łączność	+51,00	+22,22	+4,32	+235,44	+240,24	+325,26	+492,63	+247,17	+117,18
Pośrednictwo finansowe	+184,81	+186,17	+339,14	+606,07	+809,76	+1042,14	+1139,20	+1159,61	+1171,18
Obsługa nieruchomości i firm	-12,68	-34,72	-46,69	-75,41	-55,12	-124,56	-226,09	-150,53	-19,19
Administracja publiczna i obrona narodowa	+156,80	+205,37	+311,94	+430,82	+490,93	+566,05	+541,09	+562,56	+672,40
Edukacja	-15,22	-30,35	-34,89	-72,25	+85,61	+83,04	+96,55	+279,59	+310,31
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	-44,63	-69,91	-98,96	-228,72	-268,92	-250,72	-259,76	-172,93	-199,45
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-49,33	-99,55	-141,92	-161,38	-11,52	-114,72	-138,98	-36,29	-95,46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabeli 5.5.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w gospodarce narodowej w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w regionie kujawsko – pomorskim zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego roku w górnictwie i kopalnictwie zanotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem. Wynagrodzenia w tym dziale były więc wyższe o 623,14 zł. Również duże różnice zaobserwowano w pośrednictwie finansowym oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast od 2001 roku w pośrednictwie finansowym zanotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarstwie narodowej ogółem. Zaś w dziale hotele i restauracje najniższe, przy czym różnica wynosiła tu 574,85 zł. W pozostałych działach gospodarki narodowej przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w tym regionie utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem w regionie kujawsko – pomorskim nie zaszły ważniejsze zmiany.

W toku dalszej analizy wykorzystano także dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w działach gospodarki narodowej w regionie kujawsko pomorskim w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 5.7.).

Z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło dość istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w poszczególnych działach gospodarki narodowej w tym regionie. I tak, w 1994 roku przeciętne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem wzrosły o 33,1%, podczas gdy w niektórych działach wzrosły o 15,4% (budownictwo), w innych zaś o 60,1% (górnictwo i kopalnictwo) i o 43,2% (hotele i restauracje). W 1996 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice; przy wzroście przeciętnych wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej ogółem o 26,8%, w pośrednictwie finansowym nastąpił wzrost o 39,0%, a w transporcie, składowaniu i łączności o 21,9%.

Tabela 5.7. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Sfery i działy gospodarki narodowej	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100								
Ogółem	133,1	135,7	126,8	100,0	110,3	107,5	102,8	97,7	104,1
w tym w sferze budżetowej	-	-	-	100,0	117,1	107,3	102,7	-	-
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	127,3	144,8	130,2	100,0	110,1	111,3	101,9	98,7	109,3
Rybołówstwo i rybactwo	128,3	151,6	133,2	100,0	100,3	109,5	104,6	-	-
Przemysł	138,1	136,6	125,0	100,0	106,5	106,9	103,5	99,4	103,2
Górnictwo i kopalnictwo	160,1	138,3	137,1	100,0	117,5	102,4	102,7	99,7	108,2
Działalność produkcyjna	138,3	137,3	124,8	100,0	106,1	106,5	103,1	101,1	103,4
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	135,1	123,9	128,4	100,0	108,6	108,7	107,4	158,8	102,1
Budownictwo	115,4	132,2	126,8	100,0	109,9	102,9	101,7	91,4	103,0
Handel i naprawy	129,7	143,9	126,1	100,0	111,3	105,5	101,9	92,7	103,5
Hotele i restauracje	143,2	136,6	129,0	100,0	108,7	105,1	97,3	96,1	98,9
Transport, składowanie i łączność	135,1	126,9	121,9	100,0	109,1	109,1	106,3	88,1	97,6
Pośrednictwo finansowe	120,3	126,0	139,0	100,0	115,2	113,4	104,4	99,2	103,0
Obsługa nieruchomości i firm	121,8	132,0	126,3	100,0	117,0	106,2	96,3	100,9	105,7
Administracja publiczna i obrona narodowa	134,5	134,5	132,8	100,0	111,5	108,9	102,2	101,8	107,6
Edukacja	131,6	133,6	127,3	100,0	122,1	106,8	104,6	106,7	105,0
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	127,9	133,6	125,0	100,0	109,2	109,9	104,1	102,5	103,0
Pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	132,8	128,2	123,9	100,0	112,0	108,9	99,7	103,2	101,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 5.5.

Jeszcze mniejsze różnice notowano w latach 2000 – 2004. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w regionie kujawsko – pomorskim w 2000 roku wzrosły o 10,3%, to w niektórych działach płace wzrosły o 0,3% (rybołówstwo i rybactwo), a w innych o 22,1% (edukacja). W 2003 roku przeciętne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem spadły o 2,3%, w zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz i wodę wzrost wynosił 58,8%, a w handlu i naprawach spadek wynagrodzeń o 7,3%.

Porównując tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu działach osiągnięta dynamika wzrostu w latach 1994 – 1999 była wyższa niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w tym okresie świadczył fakt, że w 2003 roku we wszystkich działach gospodarki narodowej osiągnięto bardzo niską dynamikę wzrostu.

5.3. Płace w przekroju gałęzi przemysłu

Do analizy zróżnicowania wynagrodzeń w przemyśle, przyjęto podział przemysłu na gałęzie. Analizowany zaś okres dotyczył będzie lat 1994 – 2004 (z wyłączeniem lat 1997 – 1998).

Efekty przeprowadzonych analiz wskazują, że w latach 1994 – 2004 występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w przekroju gałęzi przemysłu w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.8.).

Zauważmy tu zarazem, że w 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w tym regionie w przekroju gałęzi przemysłu kształtowały się na poziomie 521,69 zł. Najwyższe przeciętne wynagrodzenie w tym roku odnotowano w zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę i były na poziomie 767,70 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w produkcji celulozowo – papierniczej oraz w gałęzi produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych. Najniższe wynagrodzenia zanotowano w produkcji pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep. Wynagrodzenia w tej gałęzi wynosiły 348,60 zł. Natomiast od 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w produkcji celulozowo – papierniczej, a najniższe w produkcji drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny. W pozostałych gałęziach przemysłu w regionie kujawsko – pomorskim wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w trwała do końca 1996 roku.

Tabela 5.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł								
Przemysł	521,69	701,87	877,48	1633,17	1738,40	1856,64	1934,27	1975,26	2042,73
Górnictwo i kopalnictwo	600,74	829,78	1137,25	2200,13	2597,25	2641,49	2727,60	2800,48	2940,92
Działalność produkcyjna	506,83	686,18	855,88	1597,14	1694,35	1804,68	1872,56	1926,94	1996,03
w tym:									
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	488,77	638,90	800,46	950,62	1023,87	1060,61	1079,43	1149,00	1186,17
Produkcja tkanin	560,76	700,16	798,31	1135,80	1263,13	1381,19	1324,84	1351,24	1411,86
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	400,50	505,18	600,42	1112,70	1204,22	1262,16	1319,50	1357,50	1410,51
Produkcja celulozowo – papiernicza	723,72	1107,50	1540,18	2520,09	2297,71	1559,35	2567,51	2762,85	2886,36
Działalność wydawnicza i poligrafia	499,97	697,92	887,82	1662,09	1784,72	1865,02	2000,59	2039,21	2104,17
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	680,95	998,95	1230,78	2086,72	2297,87	2498,02	2496,99	2577,04	2680,36
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	634,52	788,27	908,93	1523,79	1672,45	1741,15	1824,66	1805,74	1868,70
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	525,54	754,78	925,49	1575,79	1669,85	1677,14	1683,26	1747,40	1820,58
Produkcja mebli	581,83	707,85	848,41	1483,74	1625,86	1838,22	1942,06	2056,51	1951,09
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	457,93	665,10	810,50	1444,29	1660,32	1708,99	1783,981	1851,65	1942,01
Produkcja maszyn i urządzeń	471,20	637,34	816,90	1542,74	1721,20	1869,02	910,27	2025,08	2073,48
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	558,47	705,79	908,86	2353,98	1721,79	1795,13	1796,32	2008,20	2197,22

Tabela 5.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w złotych								
	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Gałęzie przemysłu	w zł								
Produkcja maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	579,85	868,98	1214,67	3037,62	3314,17	3989,75	5927,17	5249,57	6116,20
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	570,25	784,51	871,37	1681,53	2012,92	2064,28	1944,55	2068,60	2151,84
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	348,60	549,15	725,24	1507,04	1587,53	1510,69	1565,97	1580,50	1806,31
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	500,14	634,01	752,40	1704,76	2019,84	2181,34	2248,90	2377,80	2335,59
Produkcja mebli i pozostała działalność produkcyjna	443,38	595,68	707,26	1281,96	1410,37	1405,97	1475,58	1567,28	1550,00
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	746,52	937,97	1183,73	2090,16	2270,51	2465,42	2647,66	2618,90	2674,11
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	767,70	966,10	1214,52	2135,22	2329,64	2551,38	2747,58	2734,32	2821,05
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	638,20	797,51	1022,53	1921,51	2062,22	2192,59	2350,74	2362,99	2371,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia w przemyśle*. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskie i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 292; 1996 s. 324; 1997 s. 375; 2000 s. 148-149; 2001 s. 174-175; 2002 s. 147; 2003 s. 159; 2004 s. 163; 2005 s. 147-148.

Istotne zmiany w przekroju gałęzi przemysłu w regionie kujawsko – pomorskim pod względem poziomu wynagrodzeń zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego to roku najwyższe wynagrodzenia były w produkcji maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej i kształtowały się na poziomie 3037,62 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w produkcji celulozowo - papierniczej. Najniższe wynagrodzenia odnotowano w produkcji artykułów spożywczych. Od 2000 roku wysokie wynagrodzenia zanotowano w górnictwie i kopalnictwie jako, że wynosiły tu one 2597,25 zł. Wynagrodzenia w pozostałych gałęziach przemysłu w województwie kujawsko – pomorskim utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w województwie kujawsko – pomorskim nie zaszły ważniejsze zmiany.

Przeprowadzone analizy wskazują ponadto, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń brutto w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto w przemyśle w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.9.).

I tak, w 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w gałęzi zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle. Wynagrodzenia w tej gałęzi w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle były wyższe o 246,01 zł. Również duże różnice zaobserwowano w produkcji celulozowo – papierniczej oraz w gałęzi produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych. W produkcji pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle, przy czym różnica wynosiła tu 173,09 zł. Natomiast od 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle zanotowano w produkcji celulozowo – papierniczej, a najniższe w produkcji drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny. W pozostałych gałęziach przemysłu przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle w tym regionie kształtowały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle trwała do końca 1996 roku.

Tabela 5.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	przeciętna płaca w przemyśle = 100								
Przemysł	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Górnictwo i kopalnictwo	+79,05	+127,91	+259,77	+566,96	+858,35	+784,85	+793,33	+825,22	+898,19
Działalność produkcyjna	-14,86	-15,71	-21,60	-36,03	-44,05	-51,96	-61,71	-48,32	-46,70
w tym:									
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	-32,92	-62,97	-71,02	-682,55	-714,53	-796,03	-854,84	-826,26	-856,56
Produkcja tkanin	+39,07	-1,71	-79,17	-497,37	-475,27	0475,45	-609,43	-624,02	-630,87
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	-121,19	-196,69	-277,06	-520,47	-534,18	-594,48	-614,77	-617,76	-632,22
Produkcja celulozowo – papiernicza	+202,03	+405,63	+662,70	+886,92	+559,31	+702,71	+633,24	+787,59	+843,63
Działalność wydawnicza i poligrafia	-21,72	-3,95	+10,34	+28,92	+46,32	+8,38	+66,32	+63,95	+61,44
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	+159,26	+297,08	+353,30	+453,55	+559,47	+641,38	+562,72	+601,78	+637,63
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	+112,83	+86,40	+31,45	-109,38	-65,95	-115,49	-109,61	-169,52	-174,03
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	+3,85	+52,91	+48,01	-57,38	-68,50	-179,50	-251,01	-227,86	-222,15
Produkcja mebli	+60,14	+5,98	-29,07	-149,43	-112,54	-18,42	+7,79	+81,25	-91,64
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	-63,76	-36,77	-66,98	-186,88	-78,08	-147,65	-150,29	-123,61	-100,72
Produkcja maszyn i urządzeń	-50,49	-64,53	-60,58	-90,43	-17,20	+12,38	-24,00	+49,82	+30,75
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	+46,78	+3,92	+31,38	+720,81	-16,61	-61,51	-137,95	+32,94	+154,49

Tabela 5.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	przeciętna płaca w przemyśle = 100								
Produkcja maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	+58,16	+167,11	+337,19	+1404,45	+1575,77	+2133,11	+3992,90	+3274,31	+4073,47
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	+48,56	+82,64	-6,11	+48,36	+274,52	+207,64	+10,28	+93,34	+109,11
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	-173,09	-152,72	-152,24	-126,13	-150,87	-345,95	-368,30	-394,76	-236,42
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	-21,55	-67,86	-125,08	+71,59	+281,44	+324,70	+314,62	+402,54	+292,86
Produkcja mebli i pozostała działalność produkcyjna	-58,31	-106,19	-170,22	-351,21	-328,03	-450,94	-458,69	-407,98	-492,73
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	+224,83	+236,10	+306,25	+456,99	+532,11	+608,78	+713,39	+643,64	+631,38
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	+246,01	+264,23	+337,04	+502,05	+588,24	+694,74	+813,31	+759,06	+778,32
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	+116,51	+95,64	+145,05	+288,34	+323,82	+335,95	-416,47	+387,73	+328,56

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 5.8.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle w regionie kujawsko – pomorskim zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego roku w produkcji maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej odnotowano najwyższe przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle. Wynagrodzenia w tej gałęzi w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle były wyższe o 1404,45 zł. Również duże różnice zaobserwowano w produkcji celulozowo – papierniczej. W produkcji artykułów spożywczych i napojów wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle, przy czym różnica wynosiła tu 682,55 zł. Natomiast od 2000 roku duże różnice zanotowano w górnictwie i kopalnictwie. W pozostałych gałęziach przemysłu przeciętne wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w gałęziach przemysłu w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w przemyśle w regionie kujawsko – pomorskim nie zaszły ważniejsze zmiany.

Kolejnym elementem postępowania badawczego stała się analiza dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim w przekroju gałęzi przemysłu w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 5.10.).

Z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przekroju gałęzi przemysłu w tym regionie. W 1994 roku przeciętne wynagrodzenia w przemyśle wzrosły o 39,0%, w niektórych gałęziach wzrosły o 23,6% (działalność wydawnicza i poligrafia), w innych zaś o 60,8% (górnictwo i kopalnictwo). W 1996 roku natomiast wystąpiły nieco mniejsze różnice, przy dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle o 25%, w produkcji maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej nastąpił wzrost o 39,8%, a w produkcji instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków o 11,1%.

Zdecydowanie mniejsze różnice w dynamice wzrostu wynagrodzeń notowano w latach 1999 – 2004. W 2000 roku przeciętne wynagrodzenia w przemyśle wzrosły o 6,4%, to w niektórych gałęziach osiągnięto wzrost o 19,7% (produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków), a w innych wynagrodzenia spadły o 8,8% (produkcja celulozowo – papiernicza). W 2002 roku przeciętne wynagrodzenia w przemyśle wzrosły o 4,2%, to w niektórych gałęziach osiągnięto wzrost o 8,6% (produkcja maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej), a w innych wynagrodzenia spadły o 4,1% (produkcja tkanin).

Tabela 5.10. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w przekroju gałęzi przemysłu w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100								
Przemysł	139,0	134,5	125,0	100,0	106,4	106,8	104,2	102,1	103,4
Górnictwo i kopalnictwo	160,8	138,1	137,1	100,0	118,0	101,7	103,3	102,7	105,0
Działalność produkcyjna	139,1	135,4	124,7	100,0	108,1	106,5	103,8	102,9	103,6
w tym:									
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	138,0	130,7	126,2	100,0	107,7	103,6	101,8	106,4	103,2
Produkcja tkanin	162,2	124,9	114,0	100,0	111,2	109,3	95,9	102,0	104,5
Produkcja drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny	141,6	126,1	118,9	100,0	108,8	104,8	104,5	102,9	103,9
Produkcja celulozowo – papiernicza	151,5	153,0	139,1	100,0	91,2	111,4	100,3	107,6	104,5
Działalność wydawnicza i poligrafia	123,6	139,6	127,2	100,0	107,4	104,5	107,3	101,9	103,2
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	141,4	146,7	123,2	100,0	110,1	108,7	100,0	103,2	104,0
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	145,6	124,2	115,3	100,0	109,8	104,1	104,8	99,0	103,5
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	144,2	143,6	122,6	100,0	106,0	100,4	100,4	103,8	104,2
Produkcja mebli	133,4	121,7	119,9	100,0	109,6	113,1	105,6	105,9	94,9
Produkcja wyrobów z metali bez maszyn i urządzeń	137,4	145,2	121,9	100,0	114,8	102,9	104,4	103,8	104,9
Produkcja maszyn i urządzeń	133,1	135,3	128,2	100,0	111,6	108,6	102,2	106,0	102,3
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	143,8	126,4	128,8	100,0	103,1	104,3	100,1	111,8	109,4

Tabela 5.10. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w przekroju gałęzi przemysłu w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Gałęzie przemysłu	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100								
Produkcja maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej	160,6	149,9	139,8	100,0	109,1	120,4	148,6	88,6	116,5
Produkcja instrumentów medycznych, precyzyjnych i optycznych, zegarów i zegarków	153,6	137,6	111,1	100,0	119,7	102,6	94,2	106,4	104,0
Produkcja pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep	130,5	157,5	132,1	100,0	105,3	95,2	103,7	100,9	114,3
Produkcja pozostałego sprzętu transportowego	144,8	126,8	118,7	100,0	118,5	108,0	103,1	105,7	98,2
Produkcja mebli i pozostała działalność produkcyjna	134,0	134,3	118,7	100,0	110,0	99,7	105,0	106,2	98,9
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	140,8	125,6	126,2	100,0	108,6	108,6	107,4	98,9	102,1
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	141,5	125,8	125,7	100,0	109,1	109,5	107,7	99,5	103,2
Pobór, oczyszczanie i rozprowadzanie wody	133,6	125,9	128,2	100,0	107,3	106,3	107,2	100,5	100,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych tabeli 5.8.

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w układzie gałęziowym w latach 1994 – 2004, nietrudno zauważyć, iż w wielu gałęziach przemysłu osiągane tempo wzrostu w latach 1994 – 1999 było wyższe niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń świadczył fakt, że w 2003 roku we wszystkich gałęziach przemysłu osiągnięto najniższą dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto.

Porównanie rocznej dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w przemyśle w układzie gałęziowym wskazuje na brak stabilizacji tempa wzrostu w gałęziach przemysłu oraz na bardzo duże rozpiętości w dynamice wzrostu z okresu na okres.

5.4. Relacje płac w układzie niektórych stanowisk pracy

Celem kolejnym jest analiza regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń w układzie niektórych stanowisk pracy w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004. Przy czym, ze względu na brak danych statystycznych za lata 1997 – 1998, w analizie okres ten nie zostanie wyodrębniony.

Do przeprowadzania analizy w układzie niektórych stanowisk pracy w latach 1994 – 2004 wykorzystane zostaną najpierw dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto, o relacjach przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w stosunku do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w regionie oraz o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto.

W toku analizy zauważono, że w latach 1994 – 2004 występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w grupie zawodów w regionie kujawsko pomorskim (tabela 5.11.).

W 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w układzie stanowisk pracy w tym regionie kształtowały się na poziomie 501,27 zł. Najwyższe przeciętne wynagrodzenia w tym roku odnotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników i były na poziomie 1004,93 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w grupie zawodowej specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych oraz specjalistów nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia. Najniższe wynagrodzenia zanotowano w grupie pracowników zatrudnionych przy wykonywaniu prac prostych w handlu i usługach. Wynagrodzenia w tej grupie zawodowej wynosiły 300,76 zł. W pozostałych grupach zawodowych w regionie kujawsko – pomorskim wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Tabela 5.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w układzie stanowisk pracy
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Grupy zawodów	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł								
Ogółem	501,27	645,13	897,47	1610,20	1610,20	1922,44	2001,20	2106,47	2250,08
Sektor publiczny	536,39	672,18	931,05	1671,25	1671,25	2073,38	2167,69	2186,34	2340,08
Sektor prywatny	564,85	701,46	927,64	1664,22	1554,22	1778,86	1876,14	2177,14	2317,58
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1004,93	1298,17	174,12	3577,85	3577,85	4507,02	4597,80	4680,56	4995,18
Specjaliści	825,46	965,18	1223,18	2062,81	2062,81	2711,80	2773,61	2698,58	2880,10
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	930,43	1104,19	1447,85	2639,74	2639,74	3806,52	3227,91	3453,32	3690,13
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	925,17	948,65	1315,16	2285,16	2285,16	2917,40	2826,71	2989,46	3195,11
Nauczyciele	602,05	750,19	994,35	1702,39	1702,39	2271,34	2501,18	2227,07	2385,08
Pozostali specjaliści	792,01	987,05	1373,13	2459,11	2459,11	3017,29	3106,85	3228,47	3442,62
Technicy i inny średni personel	531,35	683,84	947,11	1704,47	1704,47	2041,16	2100,25	2229,79	2385,08
Średni personel techniczny	601,53	785,04	1096,85	1967,98	1967,98	2260,72	2366,15	2574,52	2745,10
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	426,08	548,36	765,50	1373,42	1373,42	1555,15	1593,34	1796,71	1912,57
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	456,16	589,64	816,28	1471,71	1471,71	1784,72	1612,97	1925,30	2047,57
Pracownicy pozostałych specjalności	531,35	683,84	952,42	1708,78	1708,78	2221,86	2251,39	2235,43	2385,08
Pracownicy biurowi	471,19	604,17	840,49	1507,97	1507,97	1827,91	1897,48	1972,73	2115,08
Pracownicy obsługi biurowej	469,29	603,97	840,22	1507,48	1507,48	1835,51	1869,94	1972,09	2115,08
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	470,12	605,04	841,71	1510,15	1510,15	1793,34	2026,96	1975,58	2115,08
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	360,91	465,16	647,10	1161,00	1161,00	1292,32	1242,87	1516,66	1620,06
Pracownicy usług osobistych i ochrony	380,97	490,30	685,33	1229,58	1229,58	1410,01	1255,93	1600,92	1710,06
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	335,85	432,24	598,34	1073,51	1073,51	1188,35	1225,87	1411,33	1507,55
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	379,45	485,74	682,17	1223,91	1223,91	1364,92	1310,97	1594,72	1703,45
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	436,10	561,26	779,03	1397,70	1397,70	1598,49	1710,65	1832,63	1957,57
Górnicy i robotnicy budowlani	456,16	587,07	815,30	1462,77	1462,77	1515,35	1662,99	1916,89	2047,57
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	486,26	638,68	876,09	1589,73	1589,73	1854,18	1913,48	2085,41	2227,58
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	390,99	503,20	698,57	1253,35	1253,35	1756,98	1448,68	1643,05	1755,06

Tabela 5.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w układzie stanowisk pracy
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Grupy zawodów	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w zł								
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	345,88	445,14	615,38	1104,08	1104,08	1268,97	1440,00	1453,46	1552,56
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	491,24	632,23	882,15	1582,71	1582,71	1772,56	1730,46	2064,34	2205,08
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	581,15	748,35	1043,46	1872,13	1872,13	2007,89	2016,70	2443,51	2610,09
Operatorzy i monterzy maszyn	456,16	587,07	815,57	1463,25	1463,25	1614,57	1576,10	1916,89	2047,57
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojedźnych	486,23	625,78	867,61	1556,63	1556,63	1803,46	1743,04	2043,28	2182,58
Pracownicy przy pracach prostych	330,84	438,69	595,17	1067,82	1067,82	1215,70	1223,74	1432,40	1530,05
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	300,76	387,08	538,97	966,99	966,99	1119,93	1135,14	1263,88	1350,05
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewi	360,91	464,49	645,70	1158,49	1158,49	1291,93	1261,15	1516,66	1620,06
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	390,99	503,20	697,86	1252,07	1252,07	1379,64	1423,77	1643,05	1755,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia brutto według grup zawodów*. Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Kujawsko – Pomorskiego, 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 174-176; 1996 s. 181-183; 1997 s. 187-189; 2000 s. 150-151; 2001 s. 176-177; 2002 s. 186-187; 2003 s. 190-191; 2004 s. 163-164; 2005 s. 181-182.

Istotne było to, że na koniec 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w grupie zawodów w tym regionie nie zaszły ważniejsze zmiany. I tak, na koniec 2004 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników i kształtowały się na poziomie 4995,18 zł. Również wysokie wynagrodzenia zaobserwowano w grupie zawodowej specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych oraz specjalistów nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia. Najniższe wynagrodzenia zanotowano przy pracach prostych w handlu i usługach. Wynagrodzenia w tej grupie zawodowej wynosiły 1350,05 zł. Na pozostałych stanowiskach pracy wynagrodzenia utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Przeprowadzone analizy dowodzą również, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w układzie grup zawodów i w relacji do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w regionie kujawsko – pomorskim (tabela 5.12.).

I tak, w 1994 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem. Wynagrodzenia na tych stanowiskach w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem wynosiły 200,5%.

Znaczne duże różnice zaobserwowano również w grupie zawodowej specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych oraz specjalistów nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia. Natomiast wśród pracowników zatrudnionych przy pracach prostych w handlu i usługach zanotowano najniższe wynagrodzenia w relacji do przeciętnego wynagrodzenia ogółem. W pozostałych grupach pracy przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w układzie grup zawodów w tym regionie kształtowały się na zbliżonym poziomie.

Istotne było także to, że na koniec 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w układzie grup zawodów w regionie kujawsko – pomorskim nie zaszły ważniejsze zmiany. I tak, na koniec 2004 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano w tej grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem. Wynagrodzenia w tej grupie w relacji do przeciętnego wynagrodzenia ogółem wynosiły 222,0%. Również duże różnice zaobserwowano w grupie zawodowej specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych oraz specjalistów nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia. Natomiast w tej grupie pracowników przy pracach prostych w handlu i usługach zanotowano najniższe wynagrodzenia w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem. Wynagrodzenia w grupie zawodowej stanowiły 60,0% przeciętnego wynagrodzenia ogółem. W pozostałych grupach zawodowych przeciętne wynagrodzenia w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w układzie grup zawodowych w regionie kujawsko – pomorskim utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Tabela 5.12. Relacje przeciętnych nominalnych wynagrodzeń brutto w układzie niektórych stanowisk pracy
w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Grupy zawodów	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	ogółem = 100								
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sektor publiczny	107,0	104,2	103,7	103,8	103,8	107,9	108,3	103,8	104,0
Sektor prywatny	112,7	108,7	103,4	96,5	96,5	92,5	93,7	103,4	103,0
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	200,5	201,2	194,4	222,2	222,2	234,4	222,7	222,2	222,0
Specjaliści	164,7	149,6	136,3	128,1	128,1	141,1	138,6	128,1	128,0
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	185,6	171,2	161,3	163,9	163,9	198,0	161,3	163,9	164,0
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	164,6	147,0	146,5	141,9	141,9	151,8	141,2	141,9	142,0
Nauczyciele	120,1	116,3	110,8	105,7	105,7	118,1	125,0	105,8	106,0
Pozostali specjaliści	158,0	153,0	153,0	152,7	152,7	157,0	155,2	153,3	153,0
Technicy i inny średni personel	106,0	106,0	105,5	105,9	105,9	106,2	104,9	105,9	106,0
Średni personel techniczny	120,0	121,7	122,2	122,2	122,2	117,6	118,2	122,2	122,0
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	85,0	85,0	85,3	85,3	85,3	80,9	79,6	85,3	85,0
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	91,0	91,4	91,0	91,4	91,4	92,8	80,6	91,4	91,0
Pracownicy pozostałych specjalności	106,0	106,0	106,1	106,1	106,1	115,6	112,5	106,1	106,0
Pracownicy biurowi	94,0	93,7	93,7	93,7	93,7	95,1	94,8	93,7	94,0
Pracownicy obsługi biurowej	93,6	93,6	93,6	93,6	93,6	95,5	93,4	93,6	94,0
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	93,8	93,8	93,8	93,8	93,8	93,3	101,3	93,8	94,0
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	72,0	72,1	72,1	72,1	72,1	67,2	62,1	72,0	72,0
Pracownicy usług osobistych i ochrony	76,0	76,0	76,4	76,4	76,4	72,9	62,7	76,0	76,0
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	67,0	67,0	66,7	66,7	66,7	61,8	61,2	67,0	67,0
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	75,7	75,3	76,0	76,1	76,1	71,0	65,5	75,7	75,7
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	87,0	87,0	86,8	86,8	86,8	83,1	85,5	91,0	91,0
Górnicy i robotnicy budowlani	91,0	91,0	90,8	90,8	90,8	78,8	83,1	91,0	91,0
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	99,0	99,0	97,6	98,7	98,7	96,5	95,6	99,0	99,0
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	78,0	78,0	77,8	77,8	77,8	91,4	72,4	78,0	78,0

Tabela 5.12. Relacje przeciętnych nominalnych wynagrodzeń brutto w układzie niektórych stanowisk pracy w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Grupy zawodów	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	ogółem = 100								
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	69,0	69,0	68,6	68,6	68,6	66,0	71,9	69,0	69,0
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	98,0	98,0	98,3	98,3	98,3	92,2	86,5	98,0	98,0
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	115,9	116,0	116,3	116,3	116,3	104,4	100,8	116,0	116,0
Operatorzy i monterzy maszyn	91,0	91,0	90,9	90,9	90,9	84,0	78,7	91,0	91,0
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	97,0	97,0	96,7	96,7	96,7	93,8	87,1	97,0	97,0
Pracownicy przy pracach prostych	66,0	68,0	66,3	66,3	66,3	63,2	61,1	68,0	68,0
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	60,0	60,0	60,1	66,1	66,1	58,3	56,7	60,0	60,0
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewi	72,0	72,0	72,0	71,9	71,9	67,2	63,0	72,0	72,0
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	78,0	78,0	77,8	77,8	77,8	71,8	71,1	78,0	78,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabeli 5.11.

Kolejnym elementem prowadzonej analizy stała się dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim według grup zawodów w latach 1994 – 2004 przyjmując rok poprzedni = 100 (tabela 5.13.).

Z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w latach 1994 – 2004 wystąpiło dość istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto grup zawodów w tym regionie. W 1994 roku przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według grup zawodów ogółem wzrosły o 29,4%, w niektórych grupach wzrosły tylko o 23,8% (specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia), w innych o 40,6% (parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy). W 1996 roku wystąpiły natomiast nieco większe różnice przy wzroście przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów ogółem o 39,1%, w grupie specjalistów nastąpił wzrost o 48,2%, a w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych o 31,1%.

Zdecydowanie mniejsze różnice przy dynamice wzrostu wynagrodzeń notowano w latach 1999 - 2004. Mimo, że przeciętne wynagrodzenia w województwie kujawsko – pomorskim według grup zawodów ogółem w 2001 roku wzrosły o 19,4%, to w niektórych grupach wynagrodzenia wzrosły tylko o 6,2% (górnicy i robotnicy budowlani), a w innych aż o 40,2% (robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanterijnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni). W 2004 roku przeciętne wynagrodzenia w tym regionie ogółem wzrosły o 6,8%, w grupie zawodowej robotnicy obróbki metali i mechaników maszyn i urządzeń wzrosły 8,2%, a w grupie robotników pomocniczych w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie o 5,9%.

Porównując tempo wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w latach 1994 – 2004 nietrudno zauważyć, iż w wielu grupach zawodów osiągnięta dynamika wzrostu wynagrodzeń w latach 1994 – 1999 była wyższa niż w latach 2000 – 2004. O skali spowolnienia dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń świadczył fakt, że w 2002 roku we wszystkich grupach zawodów osiągnięto najniższą dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto.

Zmienność tempa wzrostu wynagrodzeń powodowała, że w dłuższym okresie czasu dynamika wzrostu wynagrodzeń między grupami zawodowymi w województwie kujawsko – pomorskim w wielu przypadkach się wyrównywał.

Tabela 5.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Grupy zawodów	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	rok poprzedni = 100								
Ogółem	129,4	128,7	139,1	100,0	100,0	119,4	104,1	105,3	106,8
Sektor publiczny	127,5	125,3	138,5	100,0	100,0	124,11	104,5	100,9	107,0
Sektor prywatny	127,3	124,2	132,2	100,0	100,0	114,5	105,5	116,04	106,5
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	140,6	129,2	134,4	100,0	100,0	126,0	102,0	101,8	106,7
Specjaliści	124,8	116,9	148,2	100,0	100,0	131,5	102,3	97,3	106,7
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	125,1	118,7	131,1	100,0	100,0	144,2	84,8	107,0	106,9
Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia	123,8	115,0	138,6	100,0	100,0	127,7	96,9	105,8	106,9
Nauczyciele	131,7	124,6	132,5	100,0	100,0	133,4	110,1	89,0	107,1
Pozostali specjaliści	135,4	128,7	138,5	100,0	100,0	122,7	103,0	106,2	107,0
Technicy i inny średni personel	135,3	128,7	138,5	100,0	100,0	19,8	102,9	106,2	107,0
Średni personel techniczny	137,1	130,5	139,7	100,0	100,0	114,9	104,7	108,8	106,6
Średni personel rolnictwa i ochrony zdrowia	135,3	128,7	139,6	100,0	100,0	113,2	102,5	112,8	106,4
Nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	136,7	129,3	138,4	100,0	100,0	121,3	90,4	119,4	106,4
Pracownicy pozostałych specjalności	135,6	128,7	139,3	100,0	100,0	130,0	101,3	99,3	106,7
Pracownicy biurowi	135,4	128,2	139,1	100,0	100,0	121,2	103,8	104,0	107,2
Pracownicy obsługi biurowej	135,8	128,7	139,1	100,0	100,0	121,8	101,9	105,5	107,3
Pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	136,1	128,7	139,1	100,0	100,0	118,8	113,0	97,5	107,1
Pracownicy usług osobistych i sprzedaży	138,4	128,9	139,1	100,0	100,0	111,3	96,2	122,0	106,8
Pracownicy usług osobistych i ochrony	135,4	128,7	139,8	100,0	100,0	113,9	89,6	127,5	106,8
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	135,7	128,7	138,4	100,0	100,0	110,7	103,2	115,1	106,8
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	134,9	128,0	140,4	100,0	100,0	111,5	96,0	121,6	106,8
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	135,1	128,7	138,8	100,0	100,0	114,4	107,0	107,1	106,8
Górnicy i robotnicy budowlani	135,2	128,7	138,9	100,0	100,0	106,2	109,7	115,3	106,8
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	135,0	128,6	137,2	100,0	100,0	116,6	103,2	109,0	108,2
Robotnicy zawodów precyzyjnych, ceramicy, wytwórcy wyrobów galanteryjnych, robotnicy poligraficzni i pokrewni	135,3	128,7	138,8	100,0	100,0	140,2	82,5	113,4	106,8

Tabela 5.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Grupy zawodów	rok poprzedni = 100								
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	136,5	128,7	138,2	100,0	100,0	114,9	113,5	100,9	106,8
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	132,4	128,7	139,5	100,0	100,0	112,0	97,6	119,3	106,8
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	135,2	128,8	139,4	100,0	100,0	107,3	100,4	121,2	106,8
Operatorzy i monterzy maszyn	128,4	128,7	138,9	100,0	100,0	110,3	97,6	121,6	106,5
Kierowcy i operatorzy pojazdów i maszyn samojezdnych	129,3	128,7	138,6	100,0	100,0	115,9	96,6	117,2	106,8
Pracownicy przy pracach prostych	137,2	132,6	135,7	100,0	100,0	113,8	100,7	117,1	106,6
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	136,8	128,7	139,2	100,0	100,0	115,8	101,4	111,3	106,8
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, rybołówstwie i pokrewi	138,5	128,7	139,01	100,0	100,0	111,5	97,6	120,3	106,8
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	131,5	128,7	138,7	100,0	100,0	110,2	103,2	115,4	105,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabeli 5.11.

5.5. Reasumpcja

W regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto, różnic do przeciętnego wynagrodzenia brutto, jak również dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto w miastach, w działach gospodarki narodowej, w gałęziach przemysłu oraz w grupach zawodów.

- a) Spośród wszystkich objętych badaniem miast w regionie tym najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto w regionie oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto zaobserwowano w Świeciu. Wysoka pozycja wynagrodzeniowa tego miasta była głównie efektem dużych wynagrodzeń w przemyśle, a zwłaszcza w przemyśle celulozowo – papierniczym. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w wyniku tego duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto odnotowano w Inowrocławiu. Stosunkowo wysoka pozycja tego miasta w hierarchii wynagrodzeń była głównie wynikiem dużych wynagrodzeń w produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych. Natomiast najniższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto w badanym regionie oraz niską dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto zanotowano w Rypinie i Sępólnie Krajeńskim. W pozostałych miastach w tym regionie wynagrodzenia, różnice oraz dynamika wzrostu utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach brutto, w różnicach oraz w dynamice wzrostu wynagrodzeń w miastach nie zaszły ważniejsze zmiany.
- b) Ze wszystkich badanych działów gospodarki narodowej w regionie kujawsko – pomorskim najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń do końca 1996 roku zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Wysokie przeciętne wynagrodzenia, a w związku z tym duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie oraz dość wysoką dynamiką wzrostu przeciętnych wynagrodzeń do końca 1996 roku odnotowano w pośrednictwie finansowym oraz w górnictwie i kopalnictwie. Najniższy zaś poziom wynagrodzeń, a w związku z tym małe różnice oraz niską dynamikę wzrostu wynagrodzeń do końca 1996 roku zanotowano w dziale hotele i restauracje. W pozostałych działach gospodarki narodowej w regionie kujawsko – pomorskim wynagrodzenia, różnice oraz tempo wzrostu kształtowały się na zbliżonym poziomie. Z kolei od 2000 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym

największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo. Również wysokie przeciętne wynagrodzenia, różnice i dużą dynamikę wzrostu odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Najniższy zaś poziom wynagrodzeń, a w związku z tym małe różnice oraz niskie tempo wzrostu wynagrodzeń zanotowano w dziale hotele i restauracje. W pozostałych działach gospodarki narodowej w tym regionie wynagrodzenia, różnice oraz ich tempo wzrostu utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej nie zaszły ważniejsze zmiany.

- c) Wśród wszystkich gałęzi przemysłu w regionie kujawsko – pomorskim najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie oraz wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń do końca 1995 roku odnotowano w zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. Również wysokie wynagrodzenia, różnice oraz tempo wzrostu zanotowano w produkcji celulozowo – papierniczej oraz w gałęzi produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych. Najniższe wynagrodzenia, różnice oraz dynamikę wzrostu zaobserwowano w produkcji pojazdów mechanicznych, przyczep i naczep. Natomiast od 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia, duże różnice oraz wysoka dynamika wzrostu wystąpiła w produkcji celulozowo – papierniczej. Najniższe wynagrodzenia, różnice oraz tempo wzrostu wynagrodzeń odnotowano w produkcji drewna i wyrobów z drewna oraz ze słomy i wikliny. W pozostałych gałęziach przemysłu w tym regionie wynagrodzenia, różnice oraz dynamika wzrostu utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach, w różnicach oraz w dynamice wzrostu w gałęziach przemysłu w tym regionie trwała do końca 1996 roku. Istotne zmiany w przekroju gałęzi przemysłu pod względem poziomu wynagrodzeń, wysokości różnic oraz dynamiki wzrostu zaszły natomiast po 1999 roku. Od 1999 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia, różnice oraz tempo wzrostu zanotowano w produkcji maszyn i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej. Również wysokie wynagrodzenia, różnice oraz dynamikę wzrostu zaobserwowano w produkcji celulozowo – papierniczej. Najniższe wynagrodzenia, różnice oraz dynamikę wzrostu wynagrodzeń zaobserwowano w produkcji artykułów spożywczych. W pozostałych gałęziach przemysłu w regionie kujawsko – pomorskim wynagrodzenia, różnice oraz wzrost utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach, różnicach oraz w dynamice wzrostu w gałęziach przemysłu nie zaszły ważniejsze zmiany.

- d) W układzie grup zawodów w regionie kujawsko – pomorskim najwyższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie oraz wysoką dynamiką wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w latach 1994 – 2004 zanotowano w grupie parlamentarzystów, wyższych urzędników i kierowników. Wysokie również przeciętne wynagrodzenia brutto, a w konsekwencji tego duże relacje w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w tym regionie oraz wysokie tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń odnotowano w grupie specjalistów nauk fizycznych, matematycznych i technicznych. Natomiast najniższe przeciętne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym najmniejsze relacje w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia w regionie oraz niską dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń zaobserwowano w grupie pracowników zatrudnionych przy pracach prostych w handlu i usługach. Wynagrodzenia, relacje oraz dynamika wzrostu wynagrodzeń w pozostałych grupach zawodów w tym regionie kształtowały się w zbliżonym zakresie.

Rozdział 6

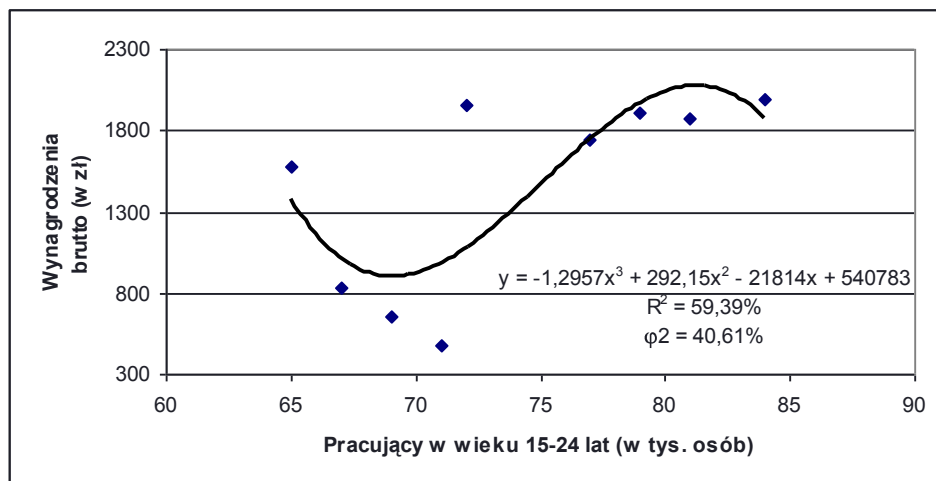
SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO - POMORSKIM

6.1. Demograficzno – społeczne determinanty zróżnicowania płac

6.1.1. Wiek

Wiek to jedna z ważniejszych demograficzno – społecznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004. Siła wpływu na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń uzależniona jest od liczby osób pracujących w danym wieku. Dlatego też, cecha ta będzie analizowana poprzez wyróżnienie wieku w grupie osób zatrudnionych. Wyróżnienie to dotyczy zatem osób w wieku 15 – 24, 25 – 34, 35 – 44, 45 – 54 i powyżej 55 lat w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

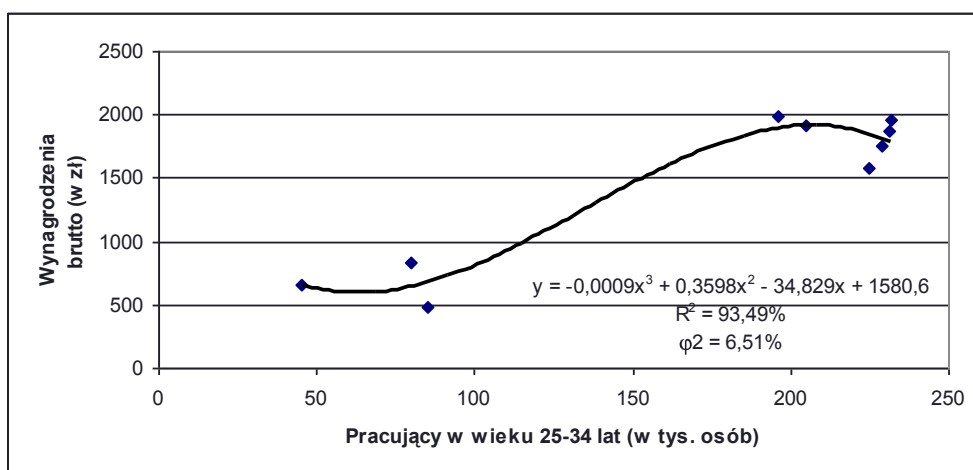
Współzależność pomiędzy pracującymi osobami w wieku 15 – 24 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.1.

Wykres 6.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 15-24 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 22.

Wyniki analiz wskazują, że w 59,39% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba osób pracujących w wieku 15 – 24 lat w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

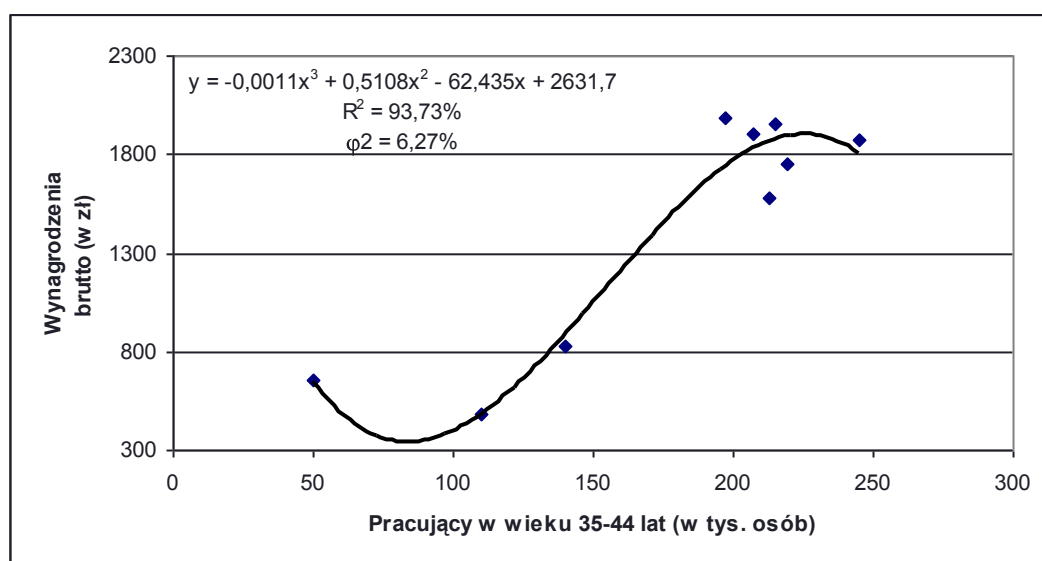
Współzależność natomiast pomiędzy pracującymi osobami w wieku 25 – 34 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.2.

Wykres 6.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 25 - 34 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 23.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą osób pracujących w wieku 25 – 34 lat w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 6,51\%$).

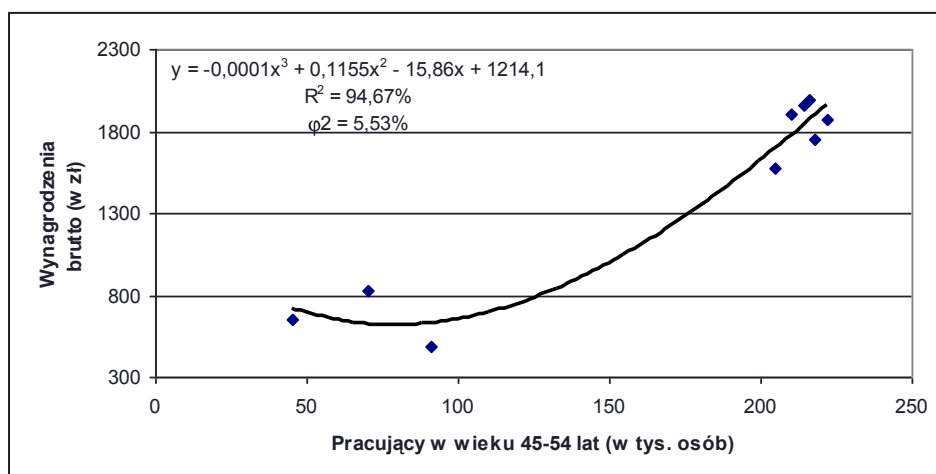
Współzależność pomiędzy pracującymi osobami w wieku 35 – 44 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.3.

Wykres 6.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 35 - 44 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 24.

Stwierdzono zatem, iż siła wpływu liczby osób pracujących w wieku 35 – 44 lat na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 6,27\%$).

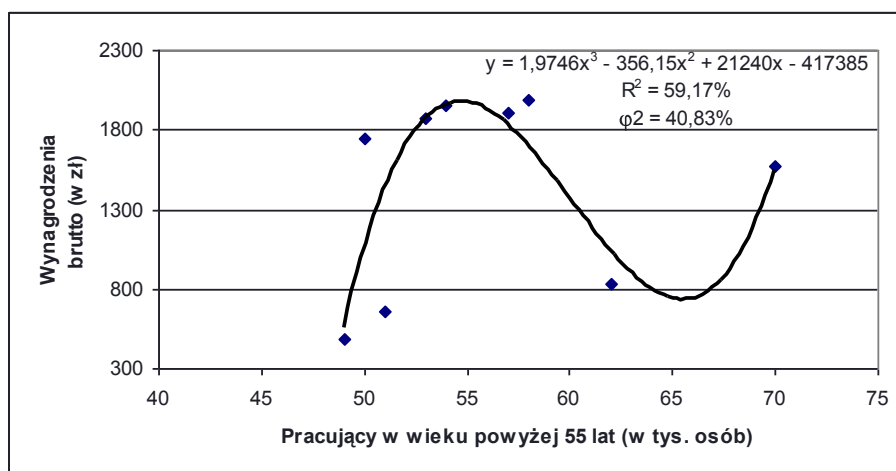
Współzależność natomiast pomiędzy pracującymi osobami w wieku 45 – 54 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.4.

Wykres 6.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 45 - 54 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 25.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą osób pracujących w wieku 45-54 lat była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 5,53\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy pracującymi osobami w wieku powyżej 54 lat, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.5.

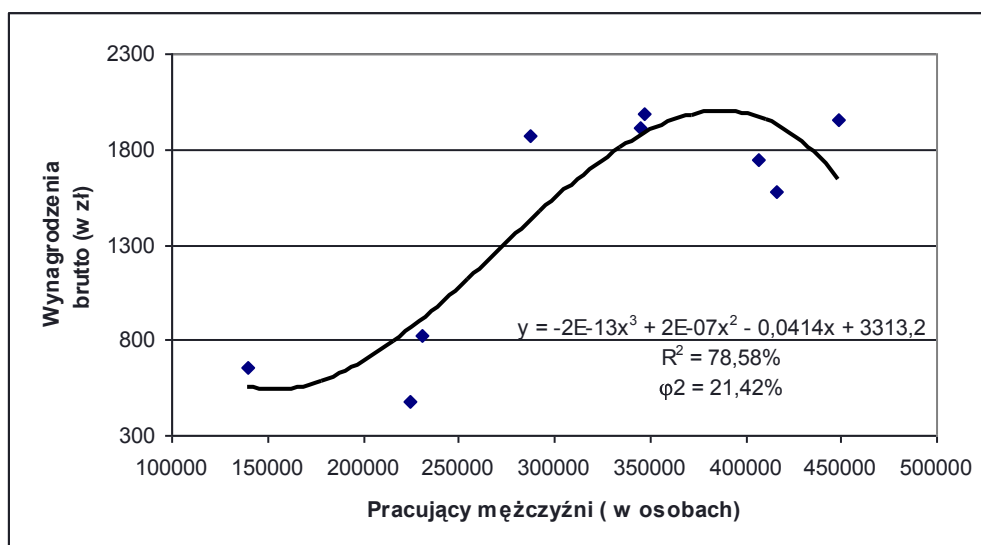
Wykres 6.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 26.

Wyniki analiz dowodzą, że w 59,17% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba osób pracujących w wieku powyżej 55 lat w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

6.1.2. Płeć

Płeć jest uznana za ważną determinantę zróżnicowania wynagrodzeń w województwie kujawsko – pomorskim. Cecha ta zostanie tu poddana analizie poprzez uwzględnienie w analizie pracujących mężczyzn i pracujących kobiet w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy liczbą pracujących mężczyzn, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.6.

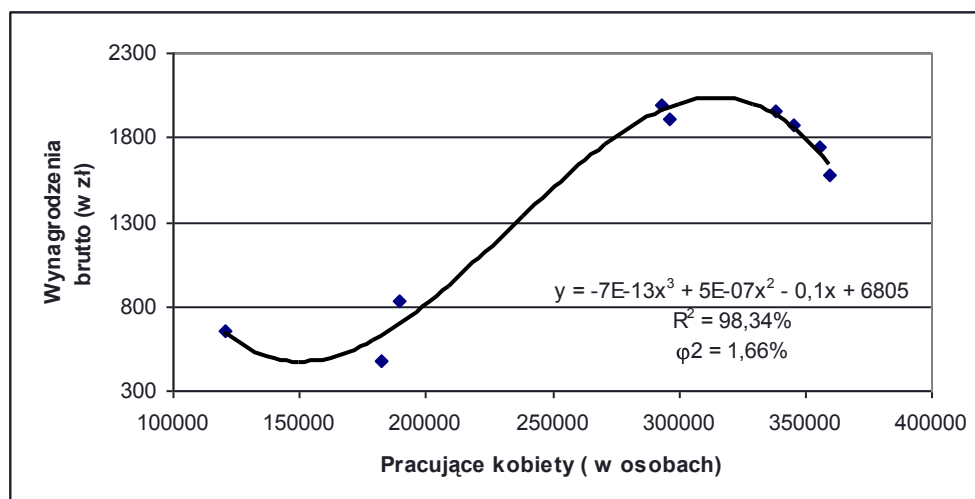

Wykres 6.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących mężczyzn (w osobach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 27.

Siła wpływu liczby pracujących mężczyzn na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 21,42\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy liczbą pracujących kobiet, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.7.

Wykres 6.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących kobiet (w osobach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 28.

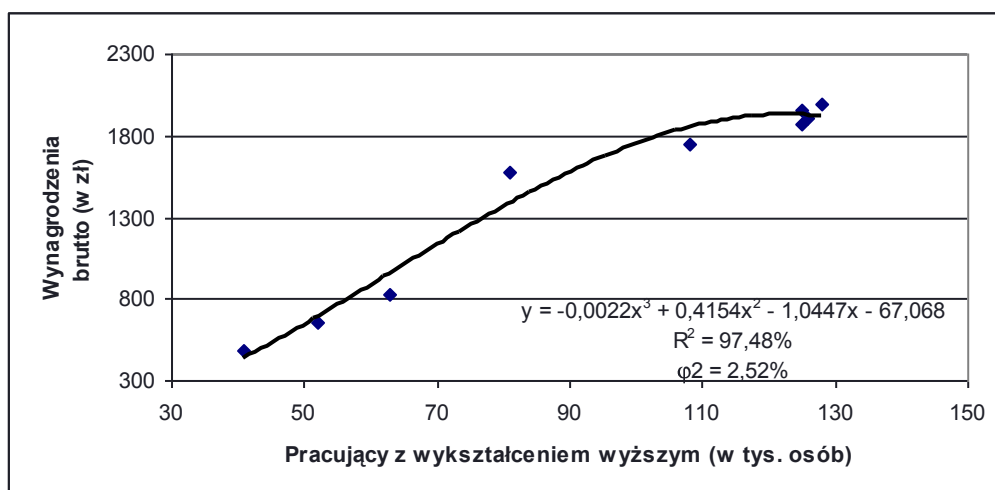
Wyniki analiz wskazują, że w 98,34% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba pracujących kobiet w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

6.1.3. Wykształcenie

Za jedną z podstawowych determinant zróżnicowania wynagrodzeń w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przyjęto tu wykształcenie. Jeżeli pracownik posiada odpowiednie wykształcenie, to może dobrze wykonywać swój zawód. Cechę tę poddaje się przy tym analizie poprzez zastosowanie takich miar jak: pracujący z wykształceniem wyższym, policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym, średnim ogólnokształcącym, zasadniczym zawodowym oraz podstawowym i niepełnym podstawowym w

powiązaniu z przeciętnymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem mężczyzn, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.8.

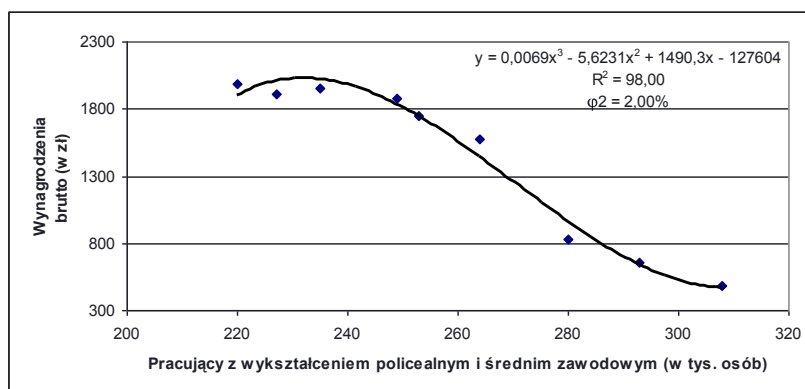

Wykres 6.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem wyższym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 29.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących osób z wykształceniem wyższym w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 2,52\%$).

Współzależność pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.9.

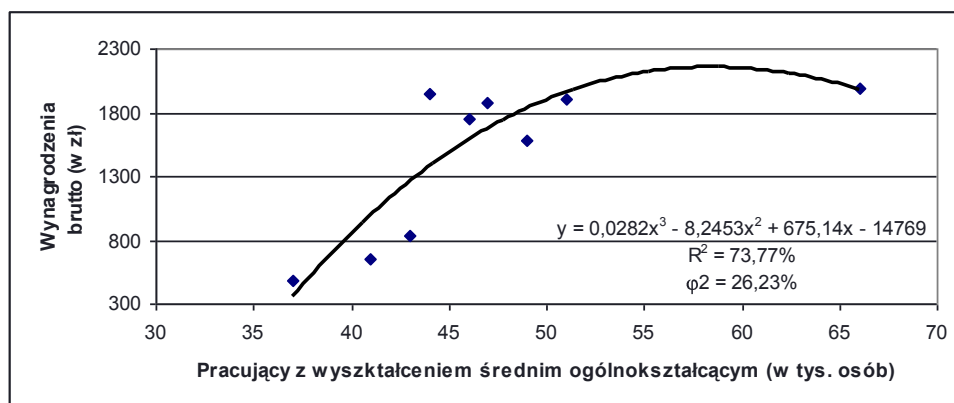

Wykres 6.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 30.

Stwierdzam zatem, że siła wpływu liczby pracujących osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 2,00\%$).

Współzależność zaś pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.10.

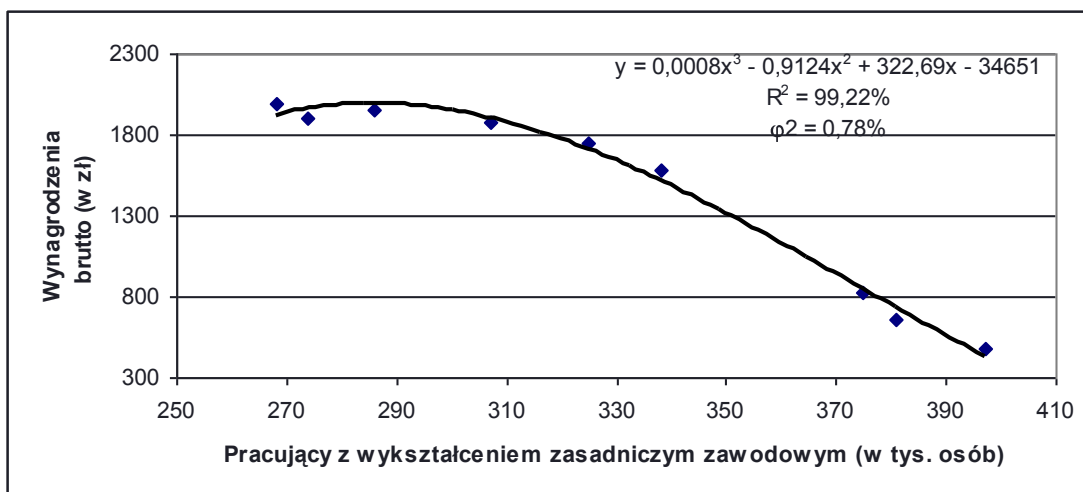

Wykres 6.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 31.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 73,77% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba pracujących osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem zawodowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.11.

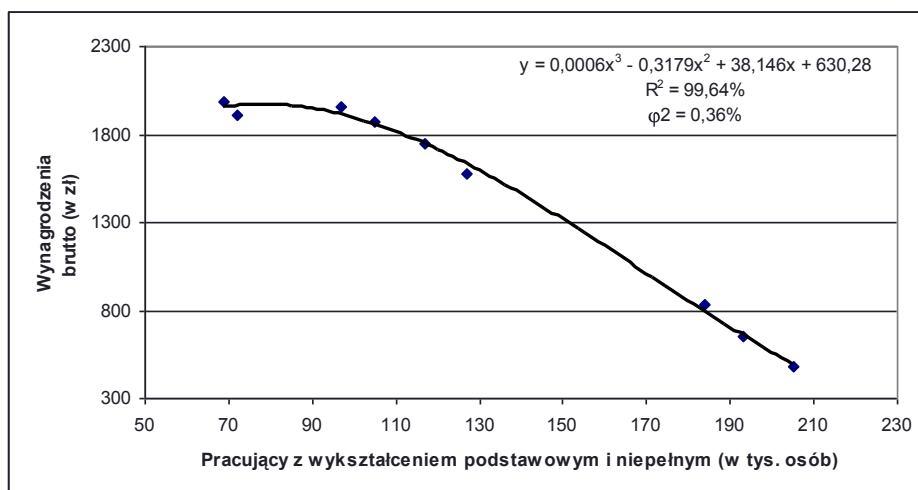

Wykres 6.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 32.

Zauważono zatem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,78\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy pracującymi osobami z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.12.

Wykres 6.12. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 33.

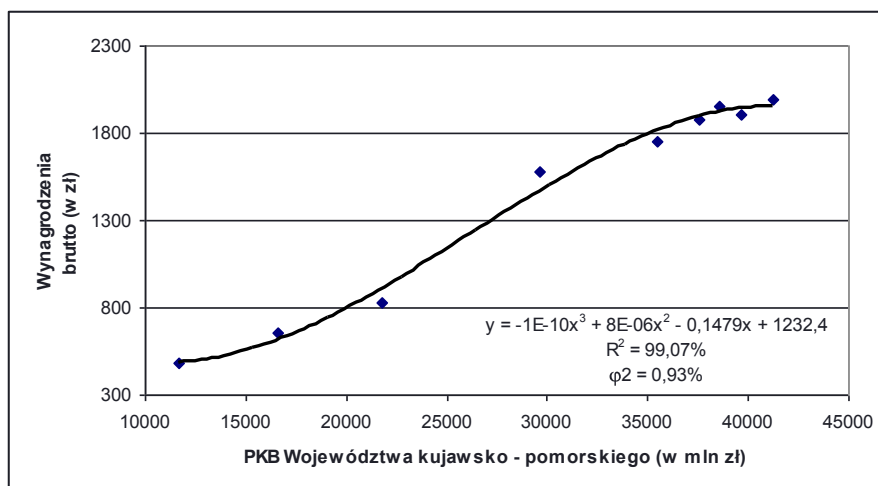
Siła wpływu liczby pracujących osób z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,36\%$).

6.2. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac

6.2.1. Poziom rozwoju gospodarczego

W grupie ekonomicznych czynników zróżnicowania wynagrodzeń, przyjęto – już wcześniej -, że jedną z ważniejszych determinant jest poziom rozwoju gospodarczego. Wpływ tego czynnika zostanie poddany analizie z kolei poprzez uwzględnienie wielkości PKB województwa kujawsko – pomorskiego oraz PKB na jednego mieszkańca w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.13.

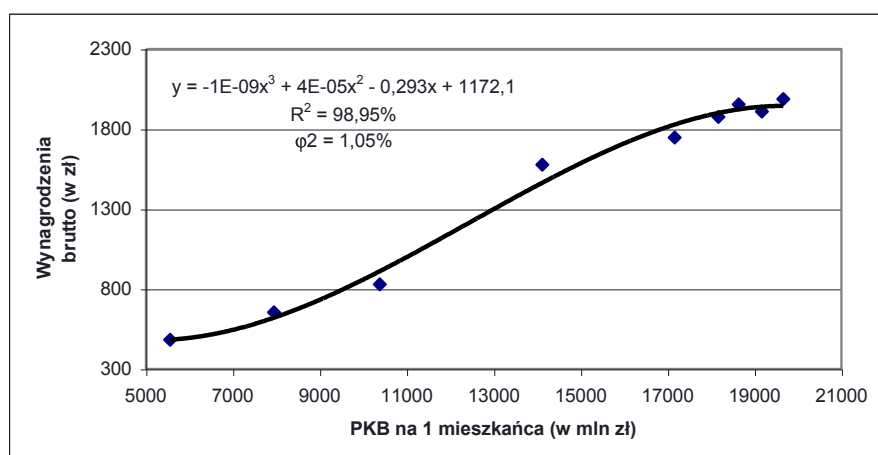

Wykres 6.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB w województwie kujawsko – pomorskim (w mln zł) w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 34.

Jak wynika z analizy, związek między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a PKB w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 był znaczący, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,93\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy PKB na jednego mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 - 2004 przedstawia wykres 6.14.

Wykres 6.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB na 1 mieszkańca w województwie kujawsko – pomorskim (w mln zł) w latach 1994 – 2004

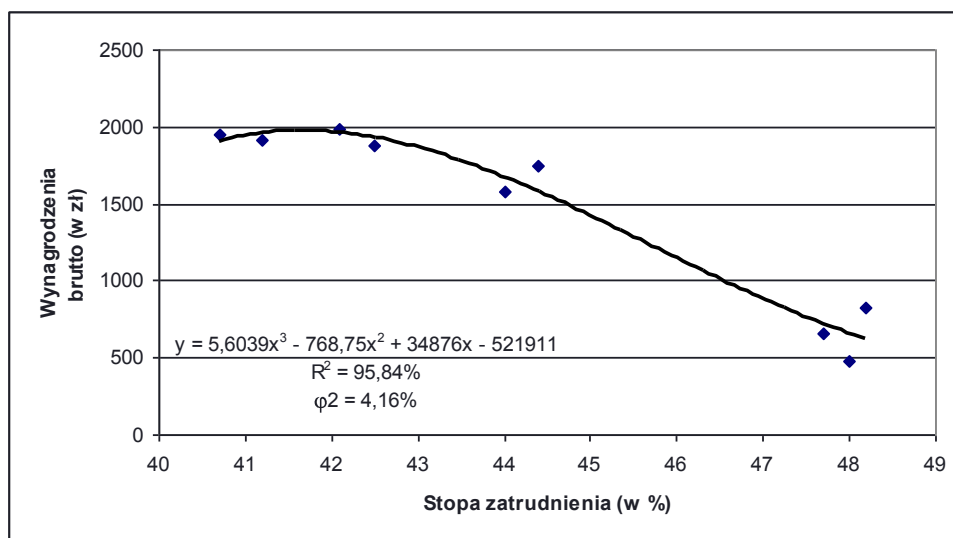
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 35.

Wyniki analiz wskazują, że w 98,95% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB na jednego mieszkańca w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

6.2.2. Sytuacja na rynku pracy

Na poziom wynagrodzeń oddziałuje także sytuacja na rynku pracy. Wpływ tej determinanty na zmiany w poziomie wynagrodzeń będzie tu analizowany za pomocą takich wskaźników ekonomicznych jak: stopa zatrudnienia, stopa bezrobocia i liczba ofert pracy w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 - 2004.

Współzależność zaś pomiędzy stopą zatrudnienia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.15.

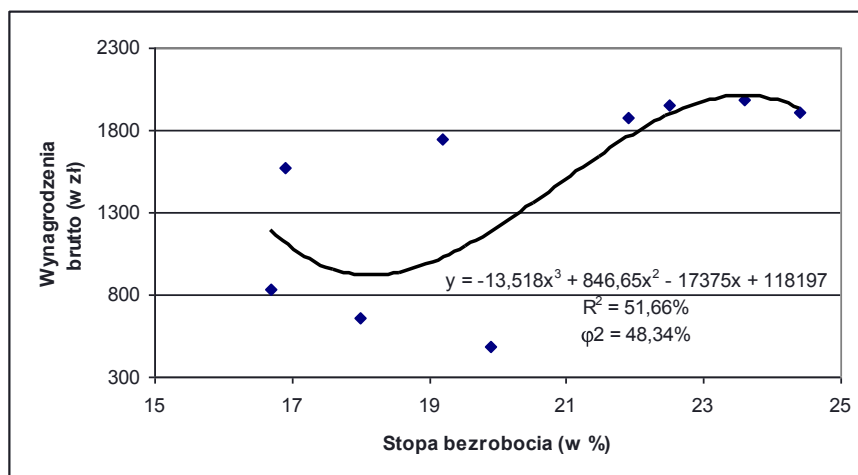

Wykres 6.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem stopy zatrudnienia (w %) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 36.

Stwierdzono zarazem, że siła wpływu stopy zatrudnienia na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 4,16\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.16.

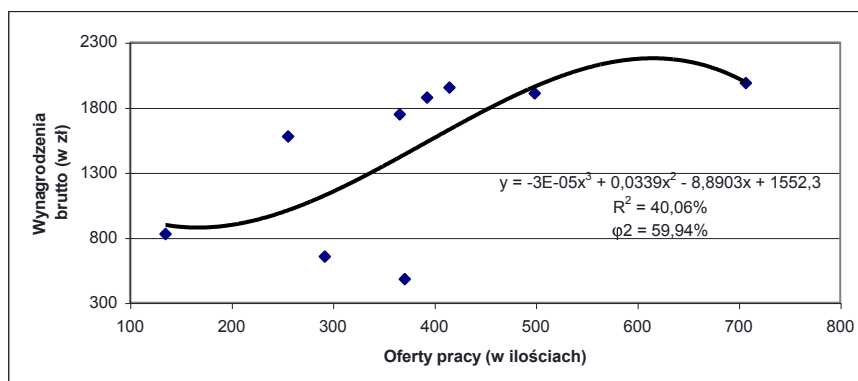

Wykres 6.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem stopy bezrobocia (w %) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 37.

Wyniki analiz dowodzą, że w 51,66% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała stopa bezrobocia w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność zaś pomiędzy ofertami pracy, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.17.

Wykres 6.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem oferty pracy (w ilościach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

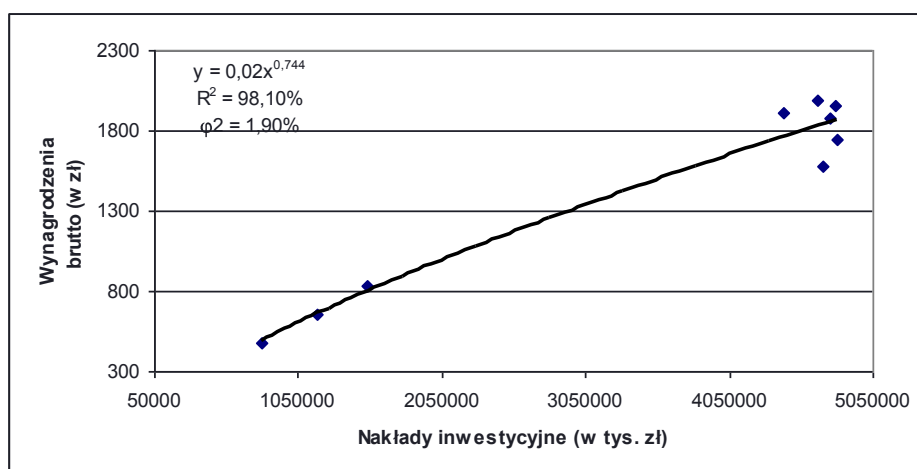
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 38.

Uzyskany wynik wskazuje, że w 40,06% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływa ilość ofert pracy w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 ($\varphi^2 = 65,45\%$).

6.2.3. Atrakcyjność gospodarcza

Atrakcyjność gospodarcza to także czynnik wyodrębniony w prowadzonej analizie dotyczącej zróżnicowania wynagrodzeń. Analizowana tu zaś ona będzie z kolei poprzez uwzględnienie następujących wskaźników: wielkości nakładów inwestycyjnych oraz wielkości nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.18.

Współzależność pomiędzy wartością nakładów inwestycyjnych, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.18.

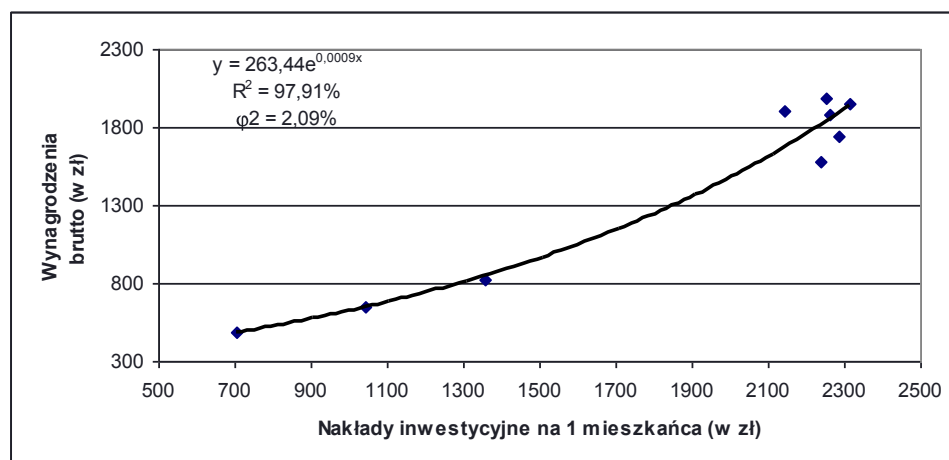

Wykres 6.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem nakładów inwestycyjnych (w tys. zł) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 39.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością nakładów inwestycyjnych w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką współczynnik determinacji i bardzo niską współczynnik rozbieżności ($\varphi^2 = 1,90\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy wartością nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.19.

Wykres 6.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w zł) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

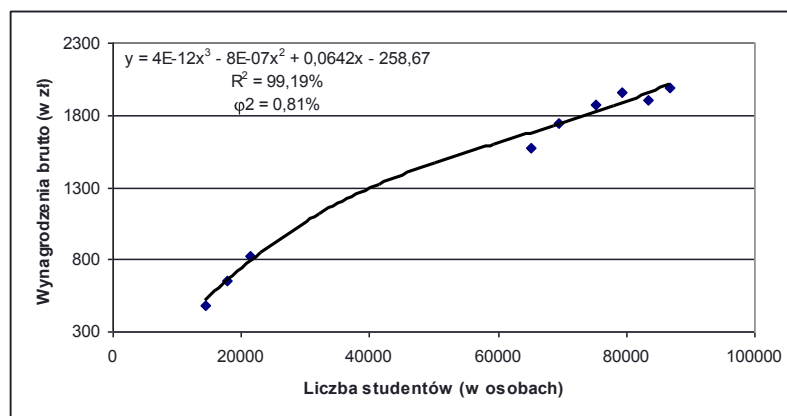
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 40.

Uzyskany wynik wskazuje, że w 97,91% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

6.2.4. Sytuacja edukacyjna

Sytuacja edukacyjna to – przyjęta – determinanta wpływająca na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004. Wpływ tej determinanty zostanie poddany analizie między innymi poprzez wykorzystanie takich wskaźników jak: liczba studentów oraz ilość szkół wyższych w powiązaniu przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004.

Współzależność natomiast pomiędzy przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.20.

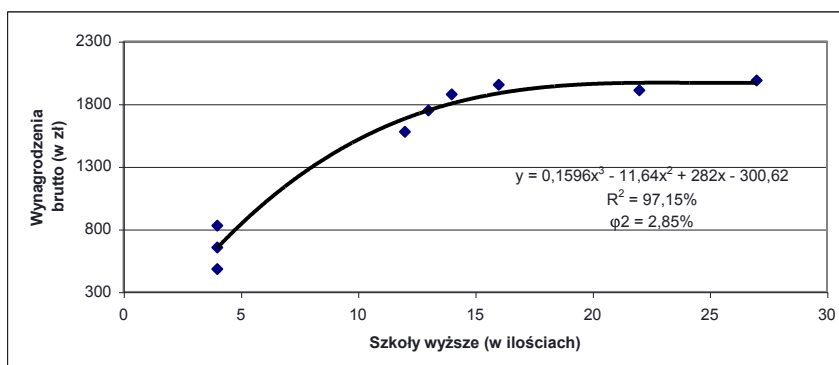

Wykres 6.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem liczby studentów w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 41.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą studentów w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,81\%$).

Współzależność zaś pomiędzy przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a szkołami wyższymi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 6.21.

Wykres 6.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem szkół wyższych (w ilościach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 42.

Siła wpływu liczby szkół wyższych na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 2,85\%$).

6.3. Reasumpcja

Rezultaty przeprowadzonych analiz, dotyczących siły wpływu społeczno – ekonomicznych determinant na regionalne zróżnicowanie płac w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 6.1.

Reasumując stwierdzono, że badane społeczno – ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń, z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (tabela 6.1.)

- A. Siła wpływu demograficzno – społecznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń przedstawia się następująco:
- a) Wpływ liczby osób pracujących w wieku 15 – 24 lat i w wieku powyżej 55 lat na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń był umiarkowany. Natomiast siła wpływu liczby osób pracujących w wieku 25 - 34 lat i w wieku 35 – 44 lat oraz w wieku 45 – 54 lat była bardzo wysoka.
 - b) Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących mężczyzn była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji. W przypadku liczby pracujących kobiet współczynnik ten był bardzo wysoki.
 - c) Siła wpływu liczby osób pracujących z wykształceniem wyższym, z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym oraz z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń była bardzo wysoka. Natomiast liczba osób pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym z wysoką siłą wpływała na zmiany w poziomie wynagrodzeń.
- B. Siła wpływu ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń prezentuje się następująco:
- a) Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a wartością PKB regionu i PKB na jednego mieszkańca była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji.
 - b) Wpływ stopy zatrudnienia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń był bardzo wysoki. W przypadku stopy bezrobocia i ilości ofert pracy siła wpływu była umiarkowana.
 - c) Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością nakładów inwestycyjnych i wartością nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca w regionie była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji.
 - d) Siła wpływu liczby studentów i ilości szkół wyższych na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji.

Tabela 6.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu
I. DEMOGRAFICZNO – SPOŁECZNE	
a) Wiek	
- Pracujący w wieku 15-24 lat	
- Pracujący w wieku 25-34 lat	
- Pracujący w wieku 35-44 lat	
- Pracujący w wieku 45-54 lat	
- Pracujący w wieku powyżej 55 lat	
b) Płeć	
- Pracujący mężczyźni	
- Pracujące kobiety	
c) Wykształcenie	
- Pracujący z wykształceniem wyższym	
- Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym	
- Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym	
- Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym	
- Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym	
II. EKONOMICZNE	
a) Poziom rozwoju gospodarczego	
- PKB	
- PKB na jednego mieszkańca	
b) Sytuacja na rynku pracy	
- Stopa zatrudnienia	
- Stopa bezrobocia	
- Oferty pracy	
c) Atrakcyjność gospodarcza	
- Nakłady inwestycyjne	
- Nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca	

Tabela 6.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu
d) Sytuacja edukacyjna - Liczba studentów - Szkoły wyższe	

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska –	
Siła wpływu niska –	
Siła wpływu umiarkowana –	
Siła wpływu wysoka –	
Siła wpływu bardzo wysoka –	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 6.1. – 6.21.

Rozdział 7

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE PŁAC W WYBARNYCH KRAJACH ORAZ REGIONACH UNII EUROPEJSKIEJ

7.1. Wysokość i różnice płac we Francji oraz w regionie Burgundii

7.1.1. FRANCJA

Do przeprowadzenia analizy regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń we Francji w latach 1994 – 2004 wykorzystane zostaną dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto według działów gospodarki narodowej, o różnicach w stosunku do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem, a także o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. I tak, dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w gospodarce narodowej oraz o różnicach w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem we Francji w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.2. Natomiast dane o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto we Francji w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 7.3. przy czym, ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 2000, 2003 i 2004 okres ten został pominięty.

Jedną z cech wpływających na regionalne zróżnicowanie wynagrodzeń we Francji może być grupa zawodowa, do której zakwalifikowany jest pracownik. Przeciętne wynagrodzenia według grup zawodów przedstawia tabela 7.1.

Tabela 7.1. Przeciętne wynagrodzenia brutto według zawodów oraz relacje w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia brutto we Francji w 1997 roku.

Grupy zawodów	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w Euro)*	Relacje (w %)
Ogółem	1116,38	100,0
w tym:		
Robotnicy	845,65	75,7
Urzędnicy	895,63	80,2
Technicy i średni nadzór	1219,50	109,2
Kadra wyższa	2113,74	189,3

* Przeliczono franki na Euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku:

1EUR – 3,3559; przyjęto 1FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Z. Jacukowicz, *Zróżnicowanie płac...*, op. cit., s. 48.

Przedstawione tu dane o wynagrodzeniach są dość typowe dla relacji wynagrodzeń ujmowanych w takich przekrojach w różnych krajach. Wynika z nich, że wynagrodzenia średniej kadry kierowniczej są wyższe od wynagrodzeń robotników o ponad 40%, wynagrodzenia wyższej kadry kierowniczej są wyższe od wynagrodzeń robotników o około 150%, natomiast w stosunku do średniej kadry kierowniczej są wyższe o 73%. Oznacza to, że pomiędzy wyższą i średnią kadrami kierowniczymi są większe rozpiętości wynagrodzeń aniżeli pomiędzy średnią kadrami i robotnikami. Wynagrodzenia urzędników są nieznacznie wyższe od wynagrodzeń robotników.

Przeprowadzone analizy ujawniają, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej we Francji (tabela 7.2.).

Tabela 7.2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto we Francji w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	1999	2002	1994	1995	1998	1999	2002
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	1214,14	1239,08	1395,00	1373,00	1501,00	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	1274,20	1299,14	1462,00	1666,00	1949,00	+60,06	+60,06	+67,00	+293,00	+448,00
działalność produkcyjna	1207,67	1230,77	1386,00	1459,00	1563,00	-6,47	-8,31	-9,00	+86,00	+62,00
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	1454,38	1482,10	1669,00	1872,00	1961,00	+240,24	+243,02	+274,00	+499,00	+460,00
budownictwo	1100,48	1121,74	1263,00	1225,00	1360,00	-113,66	-117,34	-132,00	-1148,00	-141,00
handel i naprawy	1077,38	1098,64	1238,00	1223,00	1333,00	-136,76	-140,44	-157,00	-150,00	-168,00
hotele i restauracje	898,13	915,68	1030,00	908,00	1091,00	-316,01	-323,40	-365,00	-465,00	-410,00
transport, gospodarka magazynowa i łączność	-	1166,09	1314,00	1506,00	1647,00	-	-72,99	-81,00	+133,0	+146,00
pośrednictwo finansowe	-	1600,37	1803,00	1938,00	2133,00	-	+361,29	+408,00	+565,00	+632,00
obsługa nieruchomości i firm	-	1414,64	1593,00	1524,00	1739,00	-	+175,56	+198,00	+151,00	+238,00
administracja publiczna i obrona narodowa	-	-	-	1464,00	1592,00	-	-	-	-909,00	+91,00
edukacja	-	1157,77	1304,00	1480,00	1606,00	-	-81,31	-91,00	+107,00	+105,00
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	1183,64	1333,00	1280,00	1331,00	-	-55,44	-62,00	-133,00	-170,00
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	1373,06	1546,00	1202,00	131500	-	+133,98	+151,00	-171,00	-186,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzaju działalności*. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2002, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 2000 s. 129; 2003 s. 146-147; 2007 s. 192. Relacje obliczenia własne.

I tak, w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej we Francji odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się bowiem na poziomie 1600,37 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem we Francji były wyższe o 361,29 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 915,68 euro, a różnica 323,40 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunkach do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju trwała do końca 1998 roku.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej we Francji pod względem poziomu wynagrodzeń oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1938,00 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 565,00 euro. Wysokie również wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 908,00 euro, a różnica 465,00 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej w tym kraju utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej we Francji nie zaszły ważniejsze zmiany.

Tabela 7.3. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto we Francji w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)

Lata	Dynamika
1994	102
1995	102
1996	102
1997	102
2000	102,1
2001	102,8
2002	104,2
2004*	107,1*

* w roku 2004 (2000 rok = 100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dynamika przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 2000 s. 104, 2007 s. 198.

Z danych zawartych w tabeli 7.3., wynika, że w latach 1994 – 2004 we Francji wystąpiło istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W latach 1994 – 2000 wynagrodzenia wzrastały jedynie o 2%, natomiast w latach 2000 – 2004 w przedziale 2,1% - 7,1%.

7.1.2. REGION BURGUNDII

Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.4. Ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 2000, 2001, 2003 i 2004, w analizie okres ten został pominięty.

Uzyskane wyniki dowodzą ponadto, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej w regionie Burgundii oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie (tabela 7.4.).

Tabela 7.4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	1999	2002	1994	1995	1998	1999	2002
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	1191,96	1205,82	1256,64	1350,00	1468,00	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	1256,64	1269,58	1330,56	1520,00	1805,00	+64,68	+63,76	+73,92	+170,00	+337,00
działalność produkcyjna	1191,96	1203,97	1259,41	1240,00	1357,00	0	-1,85	+2,77	-110,00	-111,00
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	1434,97	1445,14	1520,90	1659,00	1746,00	+243,01	+239,32	+264,26	+309,00	+278,00
budownictwo	1101,41	1114,37	1180,87	1146,00	1293,00	-90,55	-91,48	-75,77	-204,00	-175,00
handel i naprawy	1077,38	1090,32	1167,94	1152,00	1269,00	-114,58	-115,50	-88,70	-198,00	-199,00
hotele i restauracje	958,19	890,74	977,59	897,00	1065,00	-233,77	-315,08	-279,05	-453,00	-403,00
transport, gospodarka magazynowa i łączność	-	1150,38	1218,76	1408,00	1563,00	-	-55,44	-37,88	+58,00	+95,00
pośrednictwo finansowe	-	1623,47	1676,14	1873,00	2083,00	-	+417,65	+419,50	+523,00	+615,00
obsługa nieruchomości i firm	-	1405,40	1498,73	1506,00	1704,00	-	+199,58	+242,09	+153,00	+236,00
administracja publiczna i obrona narodowa	-	-	-	1428,00	1560,00	-	-	-	+78,00	+92,00
edukacja	-	1151,30	1218,76	1397,00	1502,00	-	-54,52	-37,88	+47,00	+34,00
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	1175,33	1244,63	1105,00	1237,00	-	-30,49	-12,01	-245,00	-231,00
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	1448,83	1422,04	1109,00	1246,00	-	+243,01	+165,40	-241,00	-222,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris, 1994 nr 30 s. 11; 1995 nr 29 s. 16; 1998 nr 31 s. 19; 1999 nr 34 s. 17; 2002 nr 35 s. 22. Relacje obliczenia własne.

Zauważmy tu zarazem, że w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Burgundii odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1623,47 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Burgundii były wyższe o 417,65 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 890,74 euro, a różnica 315,089 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie trwała do końca 1998 roku.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w regionie Burgundii pod względem poziomu wynagrodzeń oraz różnic w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Burgundii zašły natomiast po 1999 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1873,00 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 523,00 euro. Wysokie różnice wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej we Francji. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 897,00 euro, a różnica 453,00 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Burgundii utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wy-

nagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie nie zaszły ważniejsze zmiany.

7.2. Wysokość i różnice płac w Wielkiej Brytanii oraz w regionie Londyn

7.2.1. WIELKA BRYTANIA

Dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto według działów gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.5. Natomiast dane o dynamice wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 7.6. Ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 2000, 2002 i 2004, w analizie okres ten został pominięty.

W toku analizy zauważono, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Wielkiej Brytanii (tabela 7.5.).

I tak, w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia i w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Wielkiej Brytanii odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 2497,30 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju były wyższe o 720,80 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale edukacja oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 1106,70 euro, a różnica 669,80 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Wielkiej Brytanii trwała do końca 1998 roku.

Tabela 7.5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2003	1994	1995	1998	2001	2003
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	1715,30	1776,50	2038,30	2140,30	2140,30	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	2133,50	2128,40	2451,40	2788,00	-	+418,20	+351,90	+413,10	+647,70	-
działalność produkcyjna	1606,50	1671,10	1936,30	2331,10	2425,90	-108,80	-105,40	-102,00	+191,80	+285,60
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	2089,30	2140,30	2429,30	2691,10	2806,70	+374,00	+363,80	+391,00	+550,80	+666,40
budownictwo	1531,70	1630,30	1773,10	2114,80	2340,90	-183,60	-146,20	-265,20	-25,50	+200,60
handel i naprawy	1429,70	1497,70	1764,60	2011,10	2128,40	-285,60	-278,80	-273,70	-129,20	-11,90
hotele i restauracje	1429,70	1106,70	1326,00	1513,00	1589,50	-285,60	-669,80	-710,30	-627,30	-550,80
transport, gospodarka magazynowa i łączność	1604,80	1623,50	1812,20	2159,00	2293,30	-110,50	-153,00	-226,10	+18,70	+153,00
pośrednictwo finansowe	-	2497,30	2971,60	3512,20	3692,40	-	+720,80	+933,30	+1371,9	+1552,1
obsługa nieruchomości i firm	-	2006,00	2332,40	2832,20	2976,70	-	+229,50	+294,10	+691,90	+836,40
administracja publiczna i obrona narodowa	-	1885,30	2111,40	2381,70	2478,60	-	+108,80	+73,10	+241,40	+338,3
edukacja	-	2342,60	2340,90	2641,80	2823,70	-	+566,10	+302,60	+501,50	+684,70
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	1649,00	1866,60	2198,10	2408,90	-	-127,50	-171,70	+57,80	+268,60
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	1613,30	1912,50	2223,60	2629,90	-	-163,20	-125,80	+83,30	+489,60

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP - 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 123; 2000 s. 142-143; 2003 s. 150-151; 2007 s. 1996-1997. Relacje obliczenia własne.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w Wielkiej Brytanii pod względem poziomu wynagrodzeń oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zaszły natomiast po 2001 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 3512,20 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 1371,90 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale obsługa nieruchomości i firm oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 1513,00 euro, a różnica 627,30 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Wielkiej Brytanii nie zaszły ważniejsze zmiany.

Tabela 7.6. Dynamika wzrostu przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)

Lata	Dynamika
1994	102
1995	104
1996	105
1997	104
1998	106,7
1999	104,3
2000	103,9
2001	106,4
2002	105,6
2003	102,9
2004*	115,6*

*w roku 2004 (2000 rok = 100).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dynamika przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 2000 s. 144; 2003 s. 152; 2007 s. 198.

Z danych zawartych w tabeli 7.6. wynika, że w latach 1994 – 2004 w Wielkiej Brytanii wystąpiło istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W latach 1994 – 2003 wynagrodzenia wzrastały w przedziale 2,0% - 6,7%, natomiast w 2004 roku wzrost był o 15,6%.

7.2.2. REGION LONDYN

Dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto według działów gospodarki narodowej oraz różnicach w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.7. przy czym, ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 1999, 2000, 2002 i 2004, w analizie okres ten został pominięty.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Londyn (tabela 7.7.).

Zauważmy tu zarazem, że w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Londyn, odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 2674,10 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 790,50 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale edukacja oraz w dziale zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 1300,50 euro, a różnica 583,10 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Londyn trwała do końca 1998 roku.

Tabela 7.7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2003	1994	1995	1998	2001	2003
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	1820,70	1883,60	2145,40	2247,40	2267,80	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	2266,10	2250,80	2599,90	2888,50	-	+445,40	+367,20	+450,50	+650,10	-
działalność produkcyjna	1749,30	1808,80	2080,80	2315,40	2510,90	-71,40	-74,80	-64,60	+68,00	+243,10
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	2167,50	2278,00	2553,40	2784,60	2874,70	+346,80	+394,90	+408,00	+537,20	+606,90
budownictwo	1638,80	1732,30	1909,10	2244,00	2560,20	-181,90	-151,30	-236,30	-3,40	+292,40
handel i naprawy	1548,70	1676,20	1909,10	2179,40	2349,40	-272,00	-207,40	-236,30	-68,00	+81,60
hotele i restauracje	1584,40	1300,50	1479,00	1708,50	1781,60	-236,30	-583,10	-666,40	-538,90	-486,20
transport, gospodarka magazynowa i łączność	1749,30	1769,70	1951,60	2291,60	2386,80	-71,40	-113,90	-193,80	+44,20	+119,00
pośrednictwo finansowe	-	2674,10	3196,00	3571,70	3726,40	-	+790,50	+1050,60	+1324,30	+1458,60
obsługa nieruchomości i firm	-	2072,30	2402,10	2898,50	3007,30	-	+188,70	+256,70	+651,10	+739,50
administracja publiczna i obrona narodowa	-	1956,70	2165,80	2403,80	2493,90	-	+73,10	+204,40	+156,40	+226,10
edukacja	-	2429,30	2402,10	2720,00	2891,70	-	+545,70	+256,70	+472,60	+623,90
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	1825,80	2017,90	2291,60	2500,70	-	-57,80	-127,50	+44,20	+232,90
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	1751,00	2060,40	2381,70	2733,60	-	-132,60	-85,00	+134,30	+465,80

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP - 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Finanse and Stochastics*, Springer, London, 1995 nr 2 s. 11; 1996 nr 3 s. 15; 1999 nr 2 s. 16; 2002 nr 1 s. 17; 2004 nr 2 s. 18. Relacje obliczenia własne.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w regionie Londyn pod względem poziomu wynagrodzeń oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Londyn wystąpiły natomiast po 2001 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 3571,70 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 1324,30 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale obsługa nieruchomości i firm oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 1708,50 euro, a różnica 538,90 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Londyn nie zaszły ważniejsze zmiany.

7.3. Wysokość i różnice płac na Węgrzech oraz w regionie Tolna

7.3.1. WĘGRY

Dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto według działów gospodarki narodowej oraz do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem na Węgrzech w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.8. Natomiast dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 7.9. przy czym, ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 1999, 2000, 2002 i 2003, w analizie okres ten został pominięty.

Tabela 7.8. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2004	1994	1995	1998	2001	2004
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	145,59	170,49	289,75	441,13	619,50	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	181,63	213,55	356,90	536,04	681,01	+36,04	+43,06	+67,15	+94,91	+61,51
działalność produkcyjna	136,50	166,13	282,11	424,78	573,38	-9,09	-4,36	-7,64	-16,35	-46,12
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	176,22	213,49	379,28	569,77	808,32	+30,63	+43,00	+89,53	+128,64	+188,82
budownictwo	127,26	146,63	227,32	334,95	419,10	-18,33	-23,86	-62,43	-106,18	-200,40
handel i naprawy	138,31	164,54	263,29	380,50	513,63	-7,28	-5,95	-26,46	-60,63	-105,87
hotele i restauracje	138,31	134,82	195,04	286,13	378,79	-7,28	-35,67	-94,71	-155,00	-240,71
transport, gospodarka magazynowa i łączność	149,15	176,93	319,65	480,67	662,92	+3,56	+6,44	+29,90	+39,54	+43,42
pośrednictwo finansowe	-	314,16	598,21	907,08	1361,82	-	+143,67	+308,46	+465,95	+742,32
obsługa nieruchomości i firm	-	190,65	340,73	511,65	648,45	-	+20,16	+50,98	+70,52	+28,95
administracja publiczna i obrona narodowa	-	193,17	317,82	553,24	774,81	-	+22,68	+28,07	+112,11	+155,31
edukacja	-	146,90	251,25	410,12	674,05	-	-23,59	-38,50	-31,01	+54,55
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	136,84	221,68	331,17	551,60	-	-33,65	-68,07	-109,96	-67,90
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	170,09	268,36	385,06	578,70	-	-0,40	-21,39	-56,07	-40,80

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 HUF - 0,0142; 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia nominalne według rodzajów działalności*. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134; 2000 s. 142-143; 2003 s. 150-151; 2007 s. 196-197. Relacje obliczenia własne.

W wyniku przeprowadzonych analiz stwierdzono, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej na Węgrzech oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej na Węgrzech (tabela 7.8).

I tak, w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej na Węgrzech odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 314,16 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 143,67 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo oraz w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje oraz wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 134,82 euro, a różnica 35,67 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej na Węgrzech trwała do końca 1995 roku.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej pod względem poziomu wynagrodzeń oraz różnic w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej na Węgrzech zaszły natomiast po 1998 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 598,21 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 308,46 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym kraju. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 195,04 euro, a różnica 94,71 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do prze-

ciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej na Węgrzech nie zaszły ważne zmiany.

Tabela 7.9. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń Nominalnych brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Lata	Dynamika
1994	124
1995	117
1996	119
1997	123
1998	117,9
1999	111,9
2000	113,6
2001	117,7
2002	118,3
2003	112,9
2004	105,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dynamika przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 2000 s. 144; 2003 s. 152; 2007 s. 198.

Z danych zawartych w tabeli 7.9. wynika, że w latach 1994 - 2004 na Węgrzech występowało istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W latach 1994 – 2003 wynagrodzenia wzrastały w przedziale 11,9% - 24%, natomiast w 2004 roku wzrost był o 5,4%.

7.3.2. REGION TOLNA

Poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według działów gospodarki narodowej oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.10. przy czym, ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 1999, 2000, 2002 i 2003, w analizie okres ten został pominięty.

Tabela 7.10. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2004	1994	1995	1998	2001	2004
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	131,04	153,44	260,77	397,02	581,55	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	163,63	192,53	321,01	481,19	643,64	+32,59	+39,09	+60,24	+84,17	+62,09
działalność produkcyjna	122,89	149,44	253,97	382,33	525,06	-8,15	-4,00	-6,80	-14,69	-56,49
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	158,55	192,11	341,33	512,95	751,38	+27,51	+38,67	+80,56	+115,93	+169,83
budownictwo	114,53	131,96	204,71	301,35	444,47	-16,51	-21,48	-56,06	-95,67	-137,08
handel i naprawy	124,49	148,09	237,05	328,37	407,84	-6,55	-5,35	-23,72	-68,65	-173,71
hotele i restauracje	124,49	121,38	175,52	257,67	388,02	-6,55	-32,06	-85,25	-139,35	-193,53
transport, gospodarka magazynowa i łączność	134,19	159,26	287,62	432,77	587,75	+3,15	+5,82	+26,85	+35,75	+6,20
pośrednictwo finansowe	-	282,79	543,98	816,27	1240,02	-	+129,35	+283,21	+419,25	+658,47
obsługa nieruchomości i firm	-	171,57	306,68	460,53	594,82	-	+18,13	+45,91	+63,51	+13,27
administracja publiczna i obrona narodowa	-	173,84	286,06	497,87	711,09	-	+20,40	+25,29	+100,85	+129,54
edukacja	-	132,26	226,09	369,22	628,85	-	-21,18	-34,68	-27,80	+47,30
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	123,23	199,50	298,16	525,86	-	-30,21	-61,27	-98,86	-55,69
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	153,13	241,46	336,17	517,84	-	-0,31	-60,85	-60,85	-63,71

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 HUF - 0,0142; 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny* 1995, 1996, 1999, 2002, 2005. Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1995; s. 16; 1996 s. 19; 1999 s. 23; 2002 s. 15; 2005 s. 28. Relacje obliczenia własne.

Przeprowadzone analizy dowodzą ponadto, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Tolna (tabela 7.10.).

Zauważmy tu zarazem, że w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie odnotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 282,79 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 129,35 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo oraz w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 121,58 euro, a różnica 32,06 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Tolna trwała do końca 1995 roku.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej pod względem poziomu wynagrodzeń oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Tolna zaszły natomiast po 1999 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 543,98 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie były wyższe o 283,21 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 175,52 euro, a różnica 85,25 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do

przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Tolna nie zostały ważniejsze zmiany.

7.4. Wysokość i różnice płac w Czechach oraz w regionie Południowomorawskim

7.4.1. CZECHY

Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w Czechach w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.11. Natomiast dane o przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeniach brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 prezentuje tabela 7.12. przy czym, ze względu na brak danych statystycznych z lat 1996, 1997, 1999, 2000, 2002 i 2003, w analizie okres ten został pominięty.

W toku przeprowadzonych analiz zauważono, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Czechach (tabela 7.11.).

I tak, w 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Czechach odnotowano w pośrednictwie finansowym. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 585,91 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 240,39 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo oraz w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 307,31 euro, a różnica 38,21 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Czechach trwała do końca 1998 roku.

Tabela 7.11. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2004	1994	1995	1998	2001	2004
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	291,76	345,52	494,91	619,27	762,35	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	365,50	419,63	612,08	742,33	884,15	+73,74	+74,11	+117,17	+123,06	+121,80
działalność produkcyjna	277,18	328,30	480,41	590,59	712,06	-14,58	-17,22	-14,50	-28,68	-50,29
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	342,38	406,71	607,06	771,59	945,85	+50,62	+61,19	+112,51	+152,32	+183,50
budownictwo	318,60	369,39	504,32	612,29	755,37	+26,84	+23,87	+9,41	-6,98	-6,98
handel i naprawy	263,97	310,00	498,26	645,60	766,86	-27,79	-35,52	+3,35	+26,33	+4,51
hotele i restauracje	263,97	307,31	372,73	479,66	543,32	-27,79	-38,21	-122,18	-139,61	-219,03
transport, gospodarka magazynowa i łączność	284,53	344,47	527,85	671,14	811,67	-7,23	-1,05	+32,94	+51,87	+49,32
pośrednictwo finansowe	-	585,91	884,82	1218,09	1480,81	-	+240,39	+389,91	+598,82	+718,46
obsługa nieruchomości i firm	-	371,85	546,33	658,31	818,49	-	+26,33	+51,42	+39,04	+56,14
administracja publiczna i obrona narodowa	-	401,61	504,19	641,00	856,48	-	+56,09	+9,28	+21,73	+94,13
edukacja	-	310,41	411,81	520,24	686,15	-	-35,11	-83,10	-99,03	-76,20
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	314,71	415,70	558,28	700,28	-	-30,81	-79,21	-60,99	-62,07
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	280,90	417,87	510,50	616,05	-	-64,62	-77,04	-108,77	-146,30

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 CZK - 0,1404; 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 129; 2000 s. 136-137; 2003 s. 150-151; 2007 s. 196-197. Relacje obliczenia własne.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w Czechach pod względem poziomu wynagrodzeń oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zaszły natomiast po 2001 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1218,09 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem były wyższe o 598,82 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 479,66 euro, a różnica 139,61 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w Czechach nie zaszły ważniejsze zmiany.

Tabela 7.12. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)

Lata	Dynamika
1994	119
1995	118
1996	119
1997	111
1998	109,2
1999	108,6
2000	106,3
2001	108,5
2002	107,4
2003	106,6
2004	106,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Dynamika przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 2000 s. 144; 2003 s. 152; 2007 s. 198.

Z danych zawartych w tabeli 7.12. wynika, że w latach 1994 – 2004 w Czechach występowało istotne zróżnicowanie dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. W latach 1994 – 1995 wynagrodzenia wzrastały w przedziale 18% -19%, natomiast w latach 1997 – 2004 zanotowano wzrost od 6,3% - 11%.

7.4.2. REGION POŁUDNIOWOMORAWSKI

Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej ogółem w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 7.13. przy czym, ze względu na brak danych z lat 1996, 1997, 1999, 2000, 2002 i 2003, w analizie okres ten został pominięty.

Rezultaty przeprowadzonych analiz ujawniają, że w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń między działami gospodarki narodowej oraz znaczne zróżnicowanie przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie (tabela 7.13.).

W 1995 roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia – co do poziomu – oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej odnotowano w pośrednictwie finansowym. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 575,59 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie były wyższe o 236,97 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale górnictwo i kopalnictwo oraz w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 308,07 euro, a różnica 30,55 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Taka sytuacja w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej trwała do końca 1998 roku.

Tabela 7.13. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie południowomorawski w latach 1994 – 2004 (w euro)*

Rodzaj działalności	1994	1995	1998	2001	2004	1994	1995	1998	2001	2004
	w euro*					ogółem = 100				
Ogółem	285,91	338,62	485,01	606,89	750,90	-	-	-	-	-
w tym:										
górnictwo i kopalnictwo	358,23	419,25	591,89	716,03	871,07	+72,32	+80,63	+106,88	+109,14	+120,17
działalność produkcyjna	274,63	328,55	475,27	594,81	717,04	-11,28	-10,07	-9,74	-12,08	-33,86
zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę	331,47	402,95	606,27	746,55	923,91	+45,56	+64,33	+121,26	+139,66	+173,01
budownictwo	314,34	355,72	504,53	600,67	745,17	+28,43	+17,10	+19,52	-6,22	-5,73
handel i naprawy	262,92	308,72	494,91	643,30	761,85	-22,99	-29,90	+9,90	+36,41	+10,95
hotele i restauracje	262,92	308,07	373,27	491,57	531,40	-22,99	-30,55	-111,71	-115,32	-219,50
transport, gospodarka magazynowa i łączność	282,99	338,58	519,16	661,69	802,77	-2,92	-0,04	+34,15	+54,80	+51,87
pośrednictwo finansowe	-	575,59	868,19	1183,36	1442,35	-	+236,97	+383,18	+576,47	+691,45
obsługa nieruchomości i firm	-	365,75	533,37	637,03	794,41	-	+27,13	+48,36	+30,14	+43,51
administracja publiczna i obrona narodowa	-	396,26	499,51	631,18	847,83	-	+57,64	+14,50	+24,29	+96,93
edukacja	-	308,07	412,15	522,08	684,35	-	-30,55	-72,86	-84,81	-66,55
ochrona zdrowia i opieka socjalna	-	311,41	412,15	558,45	697,60	-	-27,21	-72,86	-48,44	-53,30
pozostała działalność usługowa, komunalna, socjalna i indywidualna	-	277,55	412,27	509,96	610,36	-	-61,07	-72,74	-96,93	-140,54

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 CZK - 0,1404; 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga, 1995 s. 18; 1996 s. 19; 1999 s. 24; 2002 s. 30; 2005 s. 37. Relacje obliczenia własne.

Istotne zmiany w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej w tym regionie pod względem poziomu wynagrodzeń oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zaszły natomiast po 2001 roku. Od tego roku najwyższe przeciętne wynagrodzenia w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej zanotowano w dziale pośrednictwo finansowe. Wynagrodzenia w tym dziale kształtowały się na poziomie 1183,36 euro i w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej były wyższe o 567,77 euro. Również wysokie wynagrodzenia i duże różnice zaobserwowano w dziale zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę oraz w dziale górnictwo i kopalnictwo. Natomiast w dziale hotele i restauracje wystąpiły najniższe przeciętne wynagrodzenia ze wszystkich działów oraz w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w tym regionie. Wynagrodzenia w tym dziale wynosiły 491,57 euro, a różnica 115,32 euro. Przeciętne wynagrodzenia w pozostałych działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej utrzymywały się w zbliżonym zakresie. Do końca 2004 roku w przeciętnych wynagrodzeniach w działach gospodarki narodowej oraz w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia ogółem w gospodarce narodowej w regionie Południowomorawskim nie zaszły ważniejsze zmiany.

7.5. Reasumpcja

W analizowanych krajach i regionach w Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004 występowało istotne zróżnicowanie przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto, różnic w porównaniu do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto, jak również dynamiki wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto.

- a) W latach 1994 – 2004 najwyższe przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto i w związku z tym największe różnice w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz wysokie tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto zaobserwowano w Wielkiej Brytanii i w regionie Londyn. Wysoka pozycja wynagrodzenia tego państwa i regionu była głównie efektem dużych wynagrodzeń w pośrednictwie finansowym.
- b) W badanym okresie również wysokie przeciętne wynagrodzenia brutto, a w wyniku tego duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz wysokie tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń odnotowano we Francji i w regionie Burgundii. Stosunkowo wysoka pozycja tego państwa i regionu w hierarchii wynagrodzeń była głównie wynikiem dużych wynagrodzeń w pośrednictwie finansowym.

- c) W badanym okresie najniższe przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym największe różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz niezbyt wysokie tempo wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto zaobserwowano na Węgrzech i w regionie Tolna. Najniższa pozycja tego państwa i regionu była głównie efektem małych wynagrodzeń we wszystkich rodzajach działalności, a zwłaszcza w działalności hotele i restauracje.
- d) W latach 1994 – 2004 niskie przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto, a w związku z tym duże różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz niezbyt wysoką dynamikę wzrostu przeciętnych wynagrodzeń brutto zanotowano w Czechach i w regionie Południowomorawskim. Głównym czynnikiem wpływającym na taki poziom wynagrodzeń w tym państwie i regionie były stosunkowo niskie wynagrodzenia we wszystkich rodzajach działalności, a zwłaszcza w działalności hotele i restauracje.

Rozdział 8

SPOŁECZNO – EKONOMICZNE DETERMINANTY ZRÓŻNICOWANIA PŁAC W WYBRANYCH KRAJACH ORAZ REGIONACH UNII EUROPEJSKIEJ

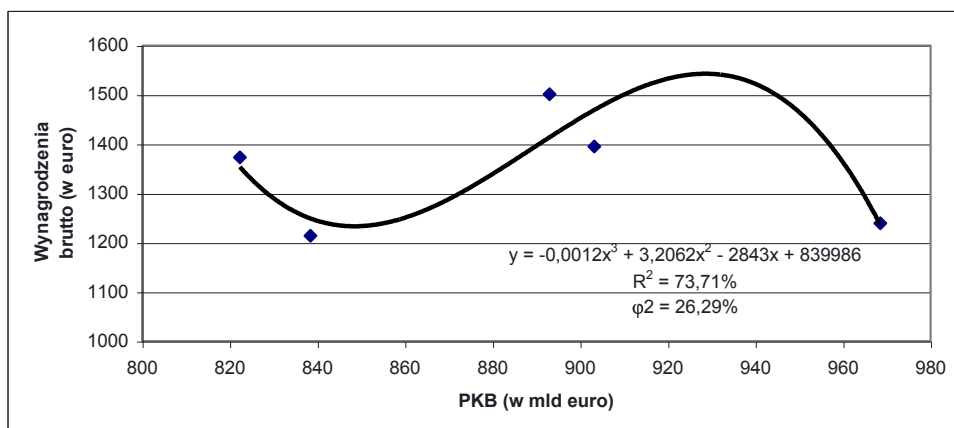
8.1. Ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac

8.1.1. Poziom rozwoju gospodarczego

Wpływ tego czynnika zostanie tu poddany analizie poprzez uwzględnienie wartości PKB oraz PKB na jednego mieszkańca w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004. Przy czym, ze względu na brak danych statystycznych dotyczących demograficzno – społecznych determinant regionalnego zróżnicowania płac za lata 1994 – 2004 w analizie poddane zostały tylko ekonomiczne.

8.1.1.1. FRANCJA

Współzależność pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto we Francji w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.1.

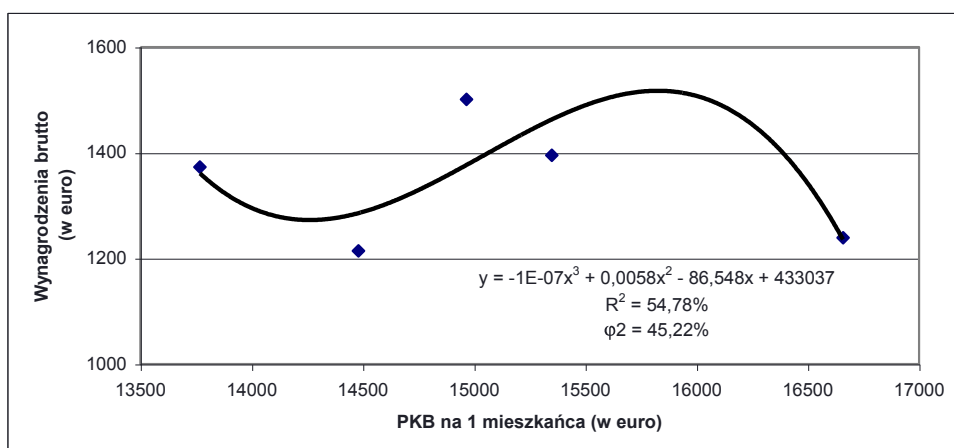

Wykres 8.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) we Francji w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 43.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością PKB we Francji w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 26,29\%$).

Współzależność zaś pomiędzy wartością PKB na 1 mieszkańca we Francji, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto we Francji przedstawia wykres 8.2.

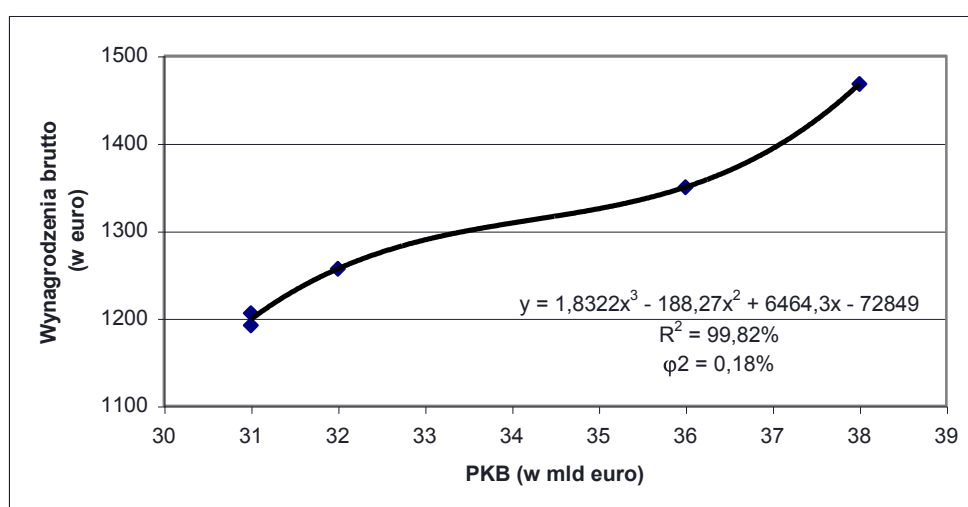
Wykres 8.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem PKB na 1 mieszkańca (w euro) we Francji w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 44.

Jak wynika z analizy, w 54,78% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB na jednego mieszkańca we Francji w latach 1994 – 2004.

8.1.1.2. REGION BURGUNDII

Współzależność natomiast pomiędzy wartością PKB, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Burgundii przedstawia wykres 8.3.

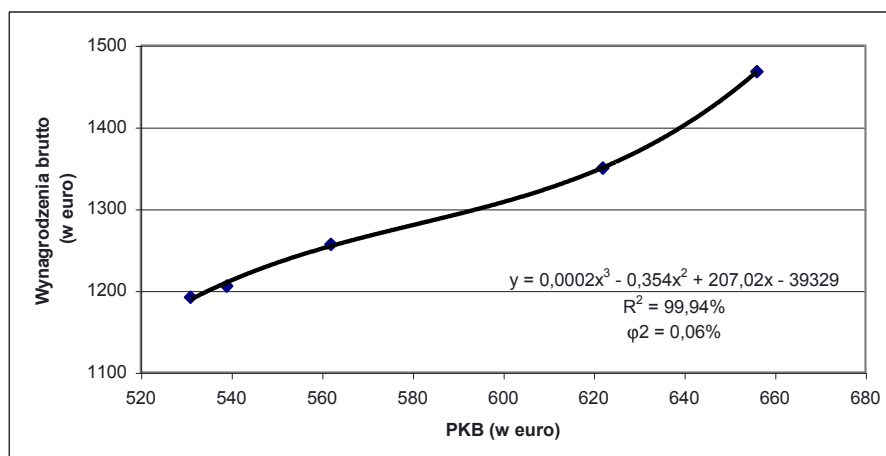

Wykres 8.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 45.

Siła wpływu wartości PKB na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,18\%$).

Współzależność natomiast pomiędzy wartością PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.4.

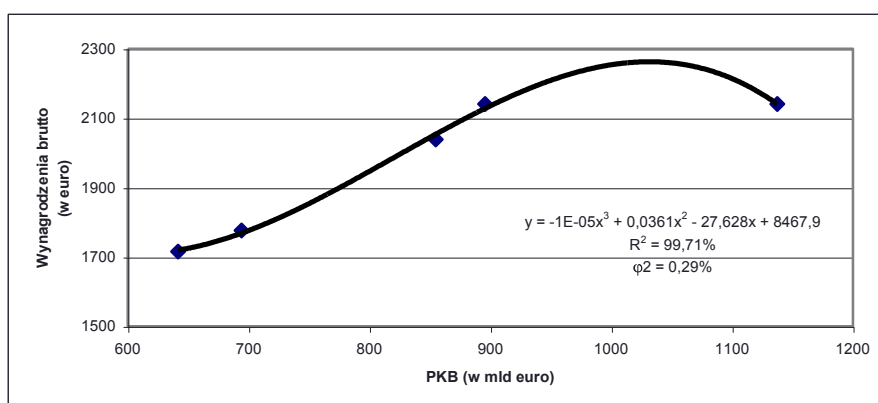
Wykres 8.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB na 1 mieszkańca (w euro) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 46.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto na jednego mieszkańca w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,06\%$).

8.1.1.3. WIELKA BRYTANIA

Współzależność pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.5.

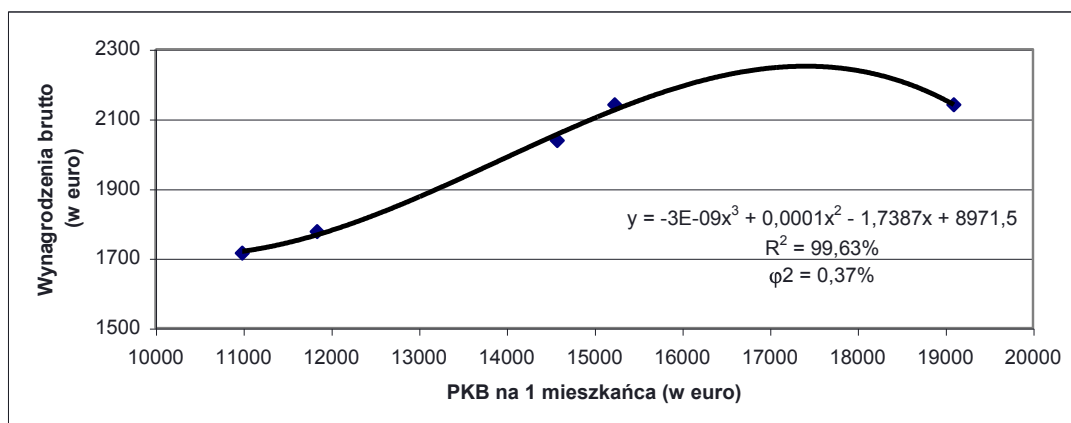

Wykres 8.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 47.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 99,71% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004.

Współzależność natomiast pomiędzy PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.6.

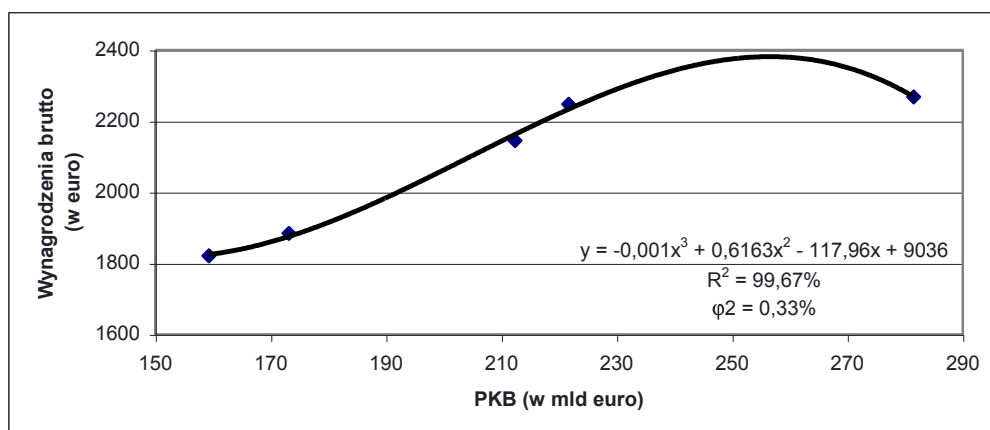
Wykres 8.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB na 1 mieszkańca (w euro) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 48.

Siła wpływu wartości PKB na jednego mieszkańca na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,37\%$).

8.1.1.4. REGION LONDYN

Współzależność pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.7.

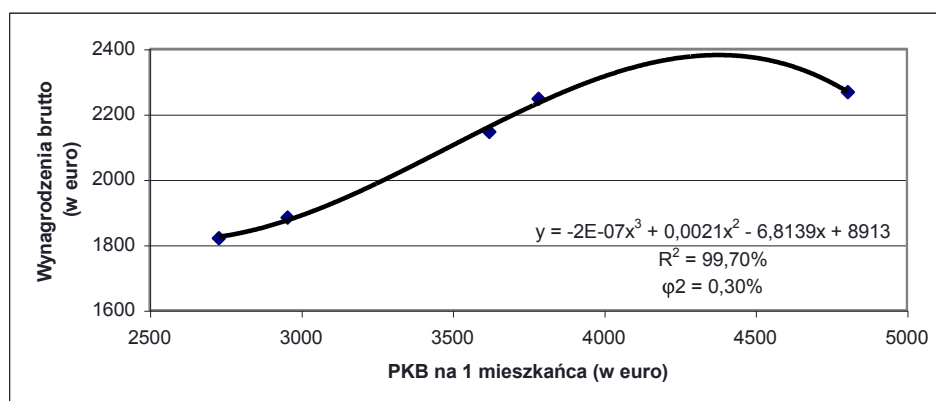

Wykres 8.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 49.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością PKB w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoka wartość współczynnika i bardzo niską współczynnik rozbieżności ($\phi^2 = 0,33\%$).

Współzależność zaś pomiędzy PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.8.

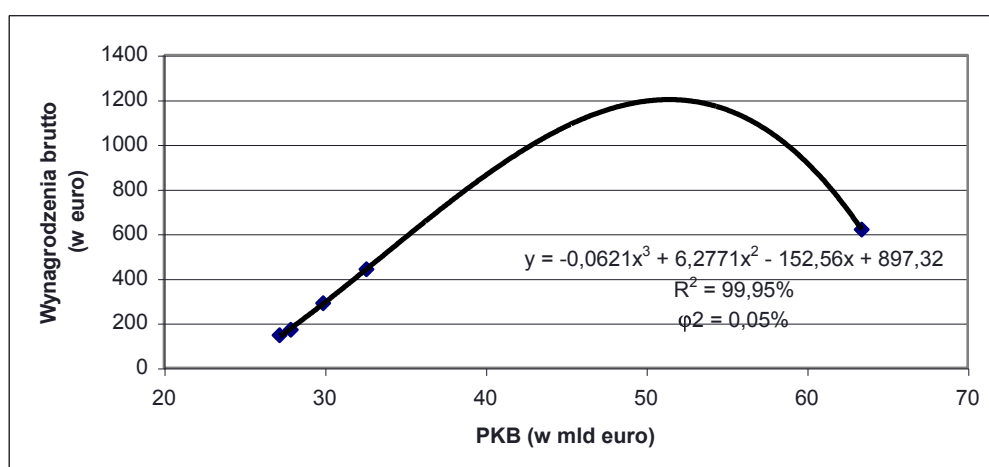
Wykres 8.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB na jednego mieszkańca (w euro) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 50.

Siła wpływu wartości PKB na jednego mieszkańca na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,30\%$).

8.1.1.5. WĘGRY

Współzależność pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.9.

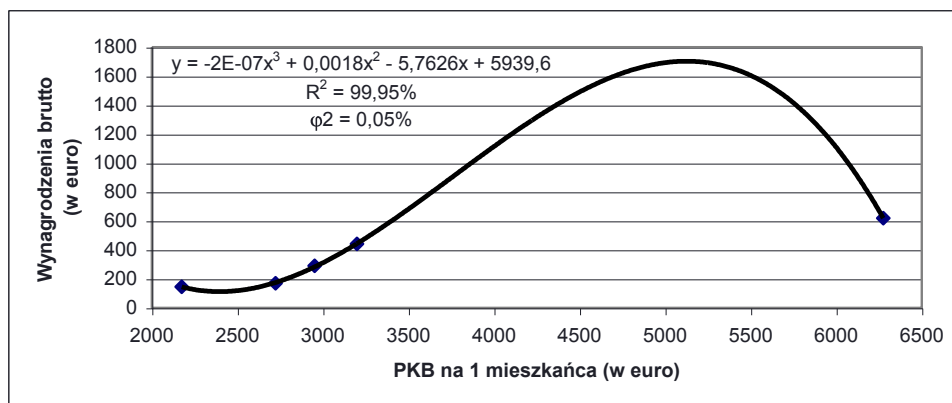

Wykres 8.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 51.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 99,95% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB na Węgrzech w latach 1994 – 2004.

Współzależność z kolei pomiędzy wartością PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.10.

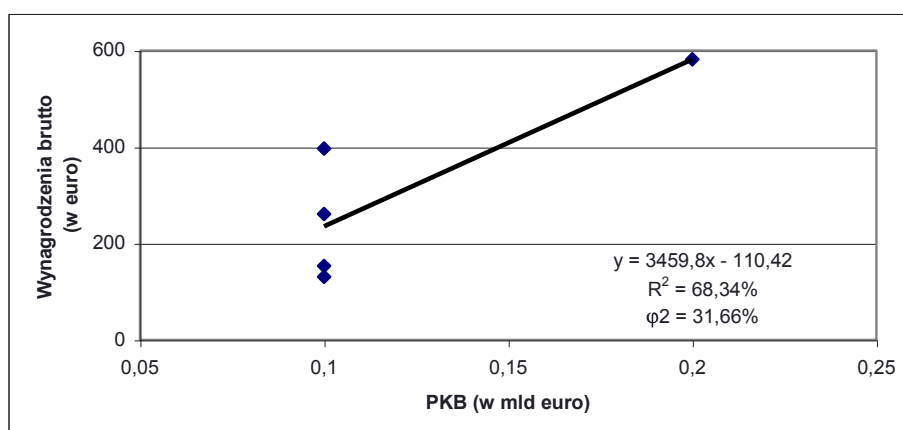

Wykres 8.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) pod względem wartości PKB na 1 mieszkańca (w euro) na Węgrzech w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 52.

Sila związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością PKB na jednego mieszkańca na Węgrzech w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 0,05\%$).

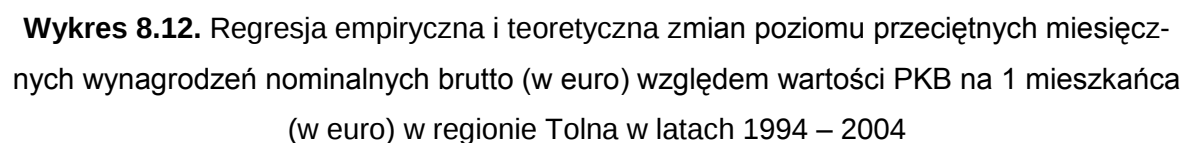
8.1.1.6. REGION TOLNA

Współzależność natomiast pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.11.

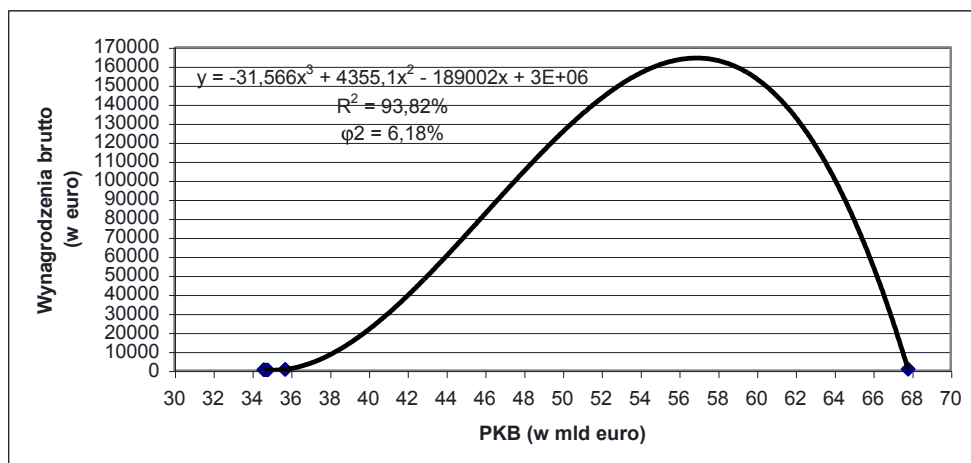
Wykres 8.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem wartości PKB (w mld euro) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu – załącznik 53.

Współzależność z kolei pomiędzy PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Tolna przedstawia wykres 8.12.

Siła wpływu wartości PKB na jednego mieszkańca na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,88\%$).

Współzależność zaś pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.13.

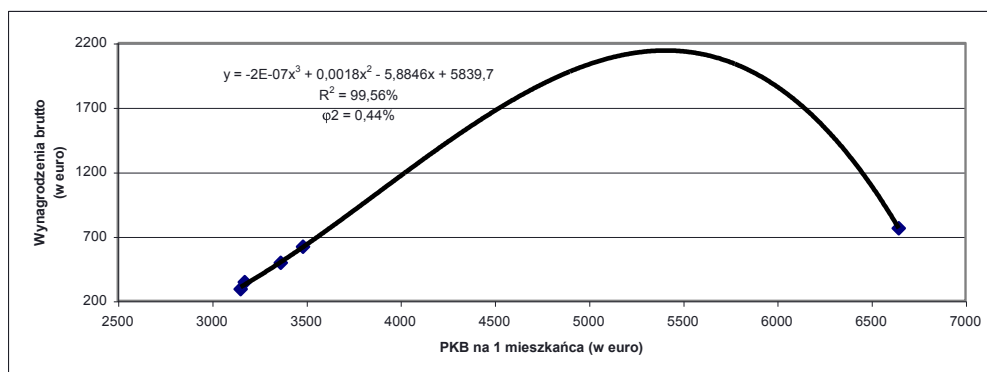

Wykres 8.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w Czechach w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 55.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a wartością PKB w Czechach w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 6,18\%$).

Współzależność z kolei pomiędzy PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.14.

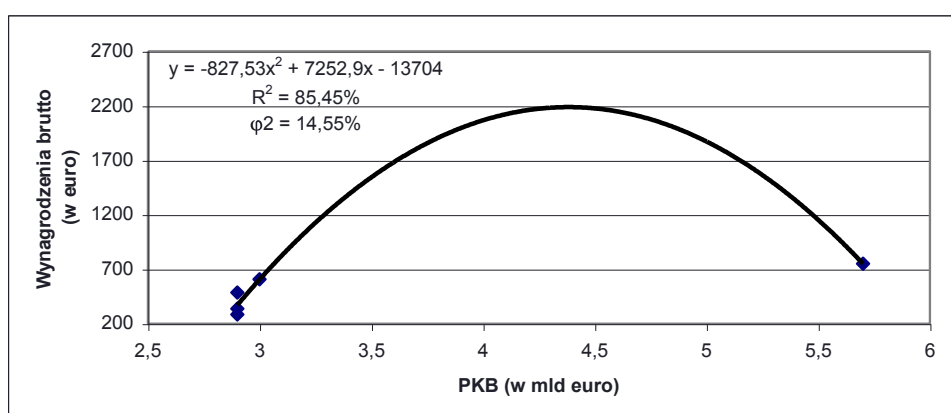
Wykres 8.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na 1 mieszkańca w Czechach w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 56.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 99,56% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB na jednego mieszkańca w Czechach w latach 1994 – 2004.

8.1.1.8. REGION POŁUDNIOWOMORAWSKI

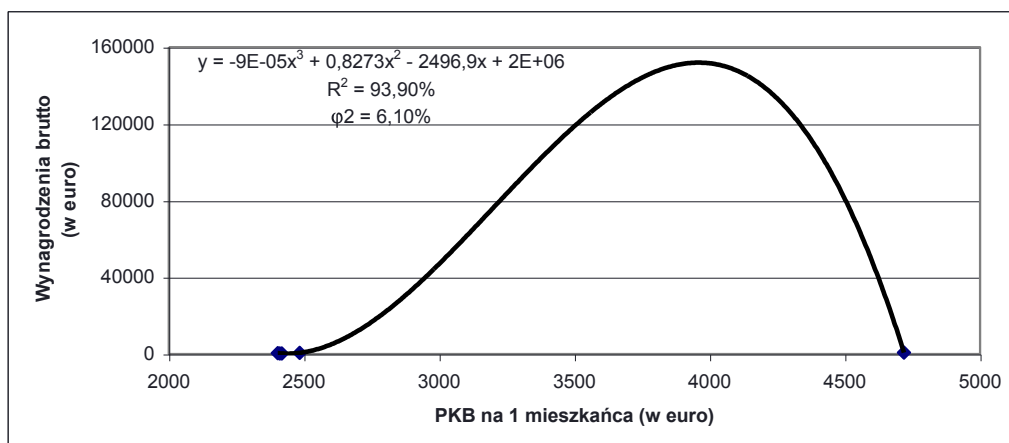
Współzależność natomiast pomiędzy PKB, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.15.

Wykres 8.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 57.

Stwierdzono zatem, że siła wpływu wartości PKB na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 14,55\%$).

Współzależność zaś pomiędzy PKB na 1 mieszkańca, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.16.

Wykres 8.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB na 1 mieszkańca (w euro) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 58.

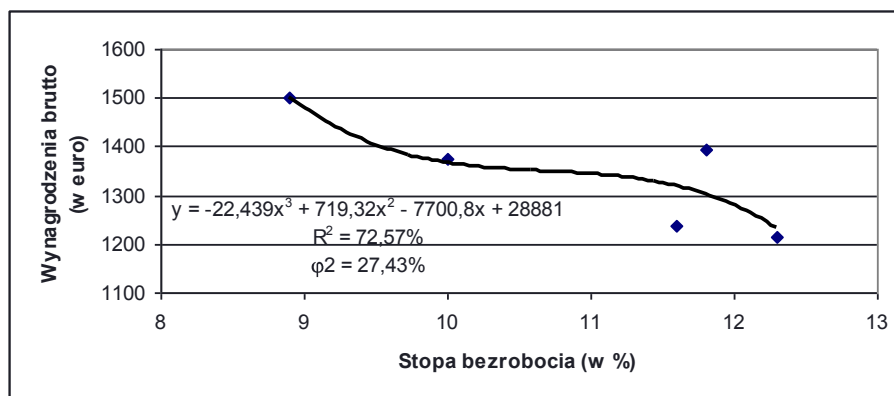
Jak wynika z analizy, w 93,90% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała wartość PKB na jednego mieszkańca w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004.

8.1.2. Sytuacja na rynku pracy

Wpływ sytuacji na rynku pracy na zmiany w poziomie wynagrodzeń zostanie tu określony za pomocą takiego tylko wskaźnika ekonomicznego jak stopa bezrobocia w powiązaniu z przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w wybranych krajach i regionach Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004.

8.1.2.1. FRANCJA

Współzależność z kolei pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto we Francji w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.17.

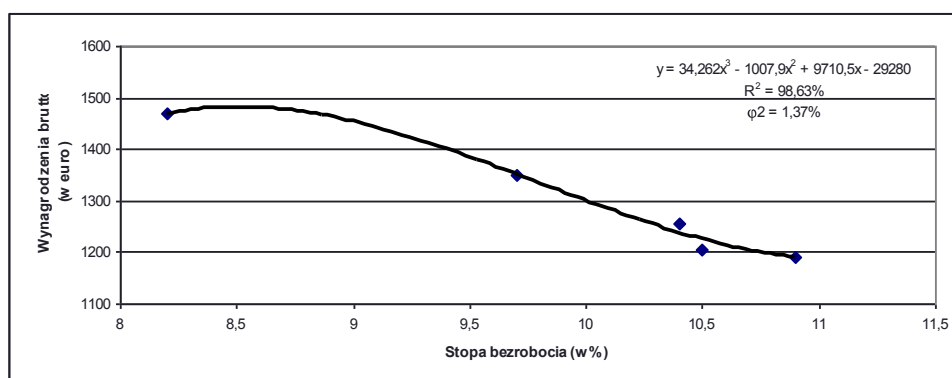
Wykres 8.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) we Francji w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 59.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a stopą bezrobocia we Francji w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 27,43\%$).

8.1.2.2. REGION BURGUNDII

Współzależność natomiast pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.18.

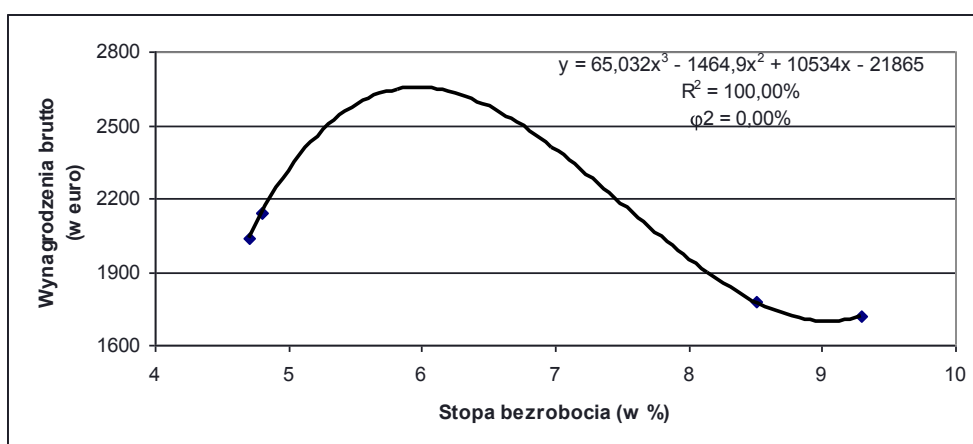
Wykres 8.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) w regionie Burgundii względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 60.

Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 1,37\%$).

8.1.2.3. WIELKA BRYTANIA

Współzależność zaś pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.19.

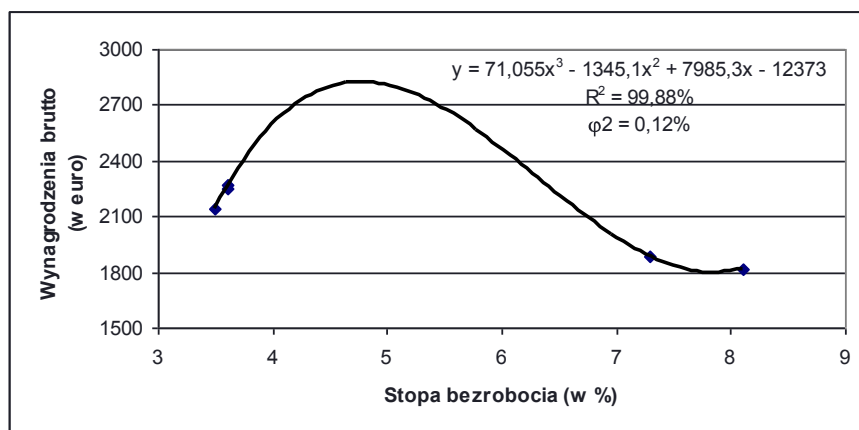
Wykres 8.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 61.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a stopą bezrobocia w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,00\%$).

8.1.2.4. REGION LONDYN

Współzależność z kolei pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.20.

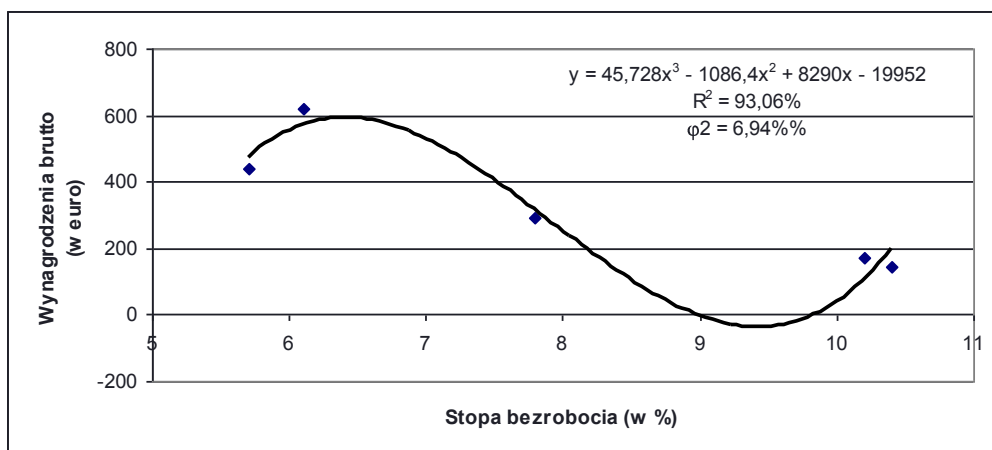
Wykres 8.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 62.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 99,88% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała stopa bezrobocia w regionie Londyn w latach 1994 – 2004.

8.1.2.5. WĘGRY

Współzależność pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto na Węgrzech latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.21.

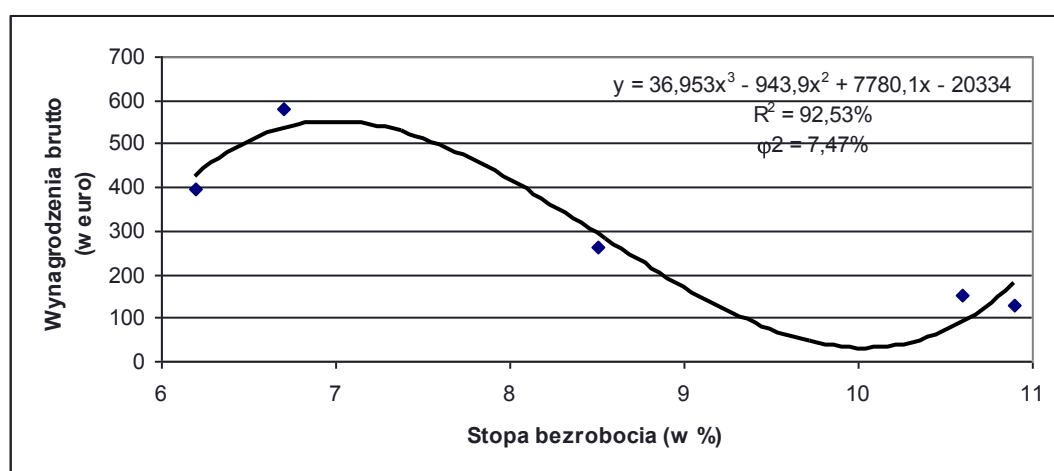
Wykres 8.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 63.

Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnik różbieżności ($\phi^2 = 6,94\%$).

8.1.2.6. REGION TOLNA

Współzależność zaś pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Tolna latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.22.

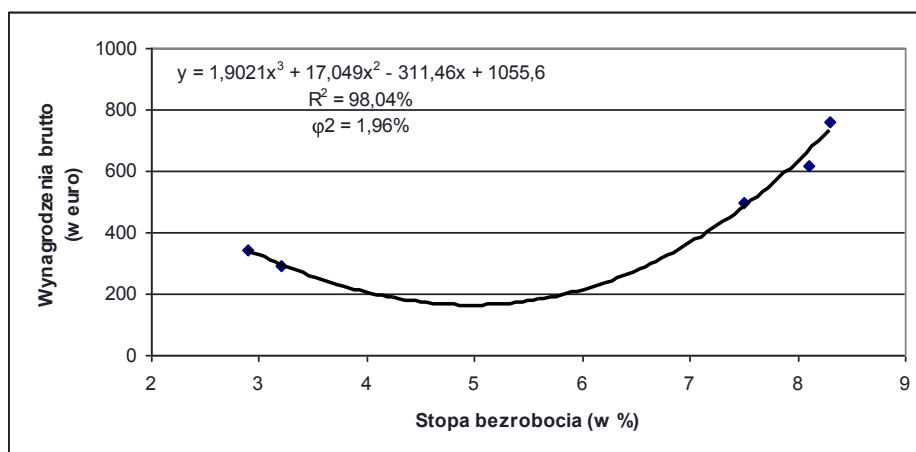
Wykres 8.22. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 64.

Zauważono zatem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a stopą bezrobocia w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnik różbieżności ($\phi^2 = 7,47\%$).

8.1.2.7. CZECHY

Współzależność z kolei pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w Czechach latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.23.

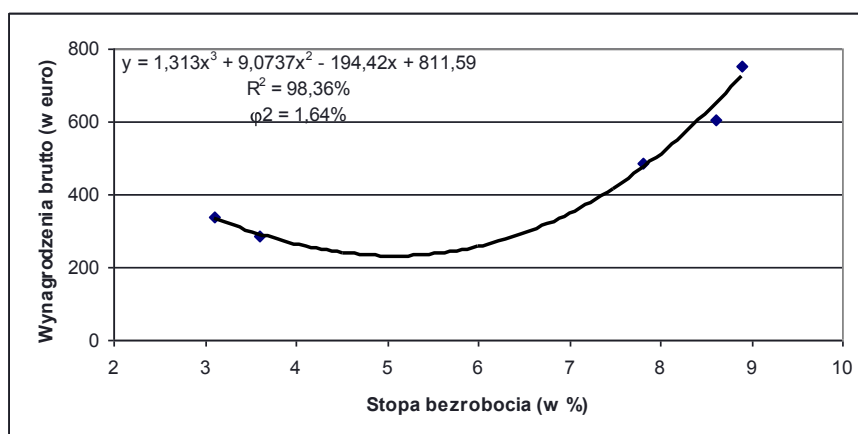
Wykres 8.23. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w Czechach w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 65.

Jak wynika z analizy, w 98,04% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała stopa bezrobocia w Czechach w latach 1994 – 2004.

8.1.2.8. REGION POŁUDNIOWOMORAWSKI

Współzależność natomiast pomiędzy stopą bezrobocia, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto przedstawia wykres 8.24.

Wykres 8.24. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 66.

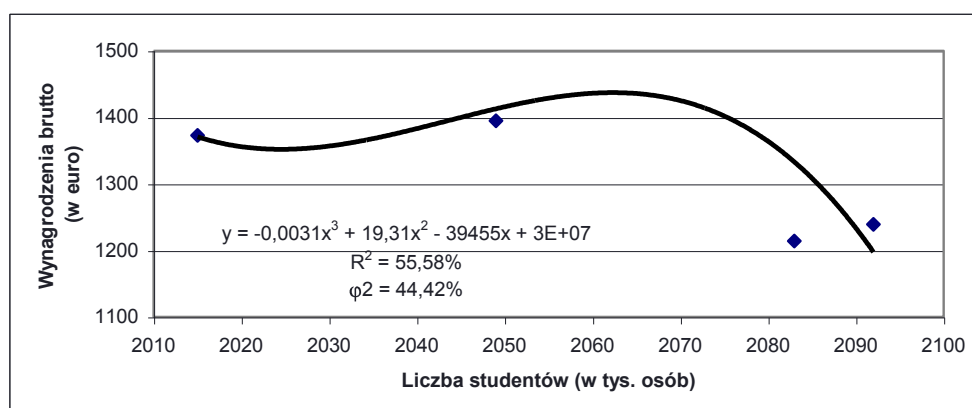
Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\phi^2 = 1,64\%$).

8.1.3. Sytuacja edukacyjna

Sytuacja edukacyjna to kolejna determinanta wpływająca na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto. Wpływ tej determinanty określony zostanie poprzez wykorzystanie takiego wskaźnika jak liczba studentów w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004.

8.1.3.1. FRANCJA

Współzależność pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi wynagrodzeniami brutto we Francji w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.25.

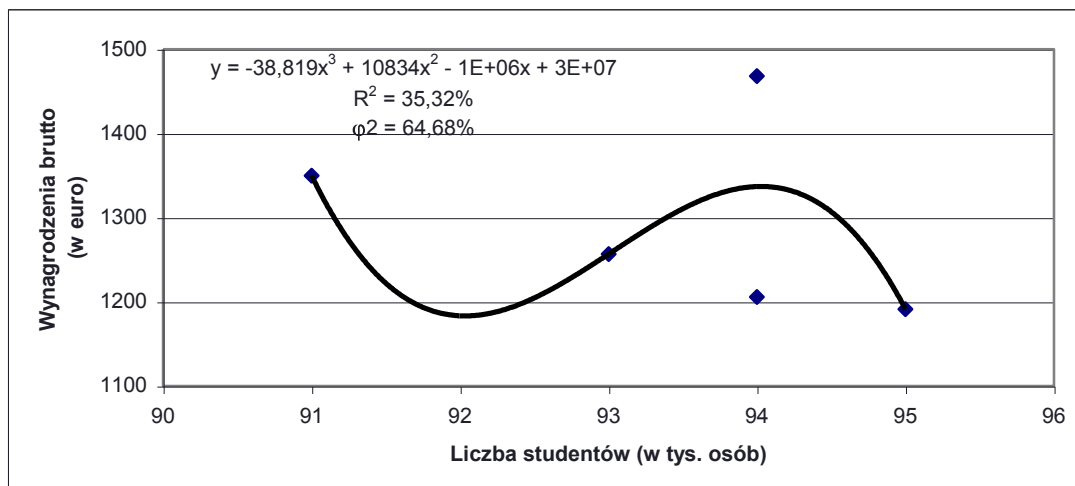
Wykres 8.25. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) we Francji w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 67.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 55,58% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba studentów we Francji w latach 1994 – 2004.

8.1.3.2. REGION BURGUNDII

Współzależność z kolei pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami brutto w regionie Burgundii przedstawia wykres 8.26.

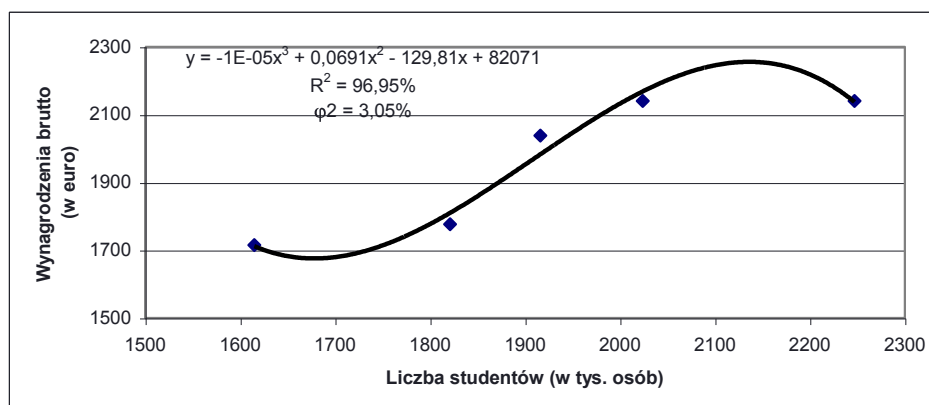
Wykres 8.26. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 68.

Jak wynika z analizy, w 35,32% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń wpływa liczba studentów w regionie Burgundii w latach 1994 - 2004.

8.1.3.3. WIELKA BRYTANIA

Współzależność natomiast pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.27.

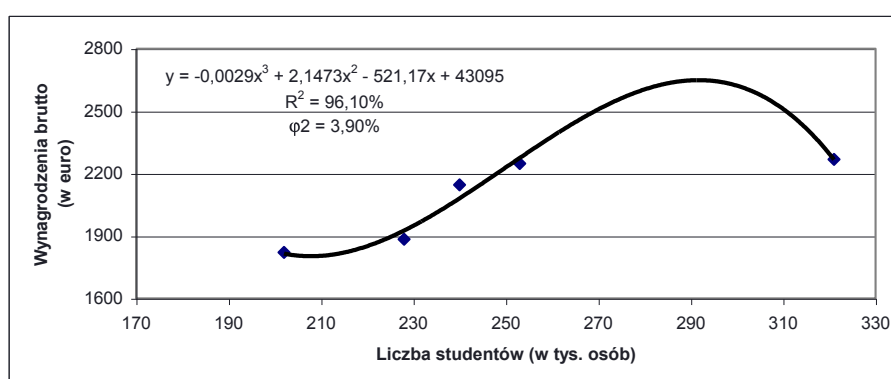
Wykres 8.27. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 69.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą studentów w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 3,05\%$).

8.1.3.4. REGION LONDYN

Współzależność zaś pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami nominalnymi brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.28.

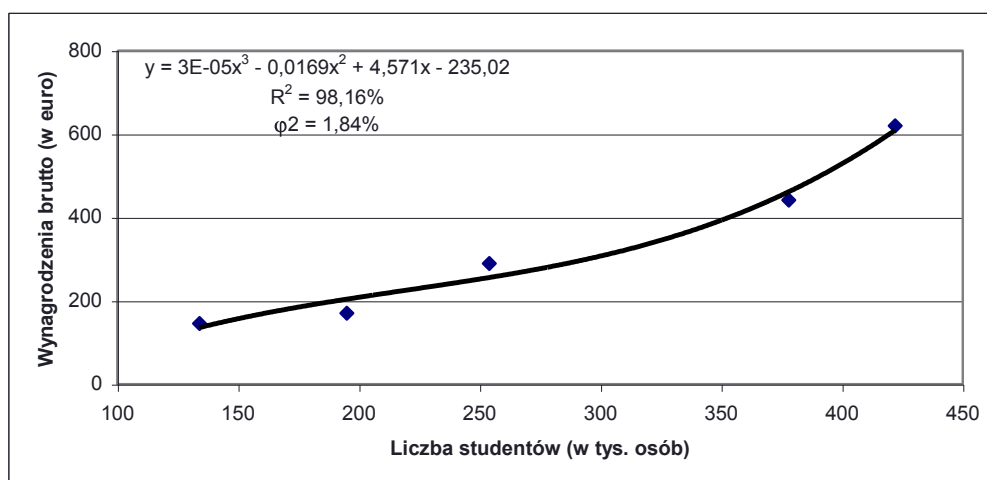
Wykres 8.28. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 70.

Siła wpływu liczby studentów na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji i niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 3,90\%$).

8.1.3.5. WĘGRY

Współzależność z kolei pomiędzy studentami, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.29.

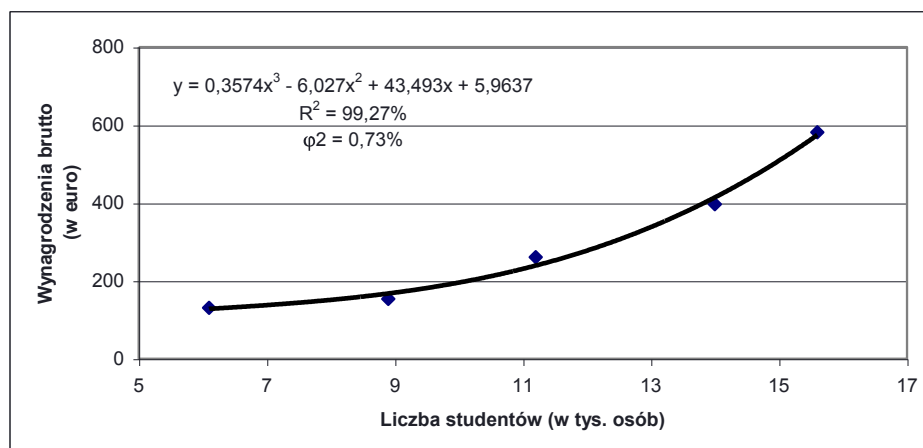
Wykres 8.29. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 71.

Zauważono zarazem, że siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą studentów na Węgrzech w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 1,84\%$).

8.1.3.6. REGION TOLNA

Współzależność natomiast pomiędzy studentami, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.30.

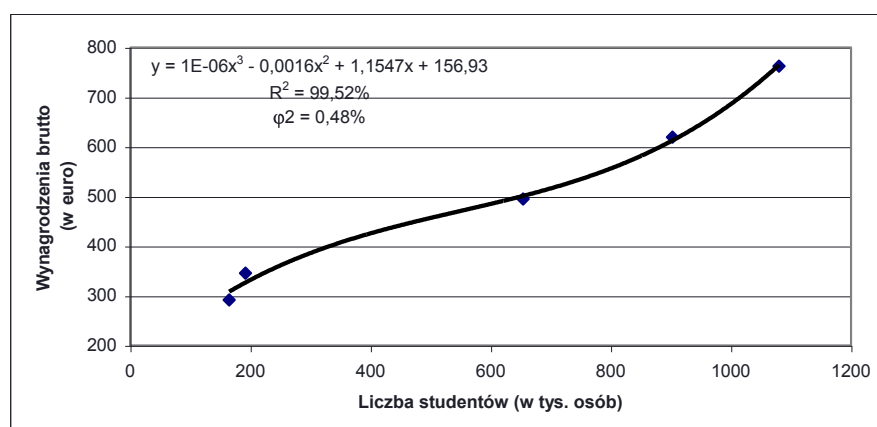

Wykres 8.30. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 72.

Uzyskany wynik dowodzi, że w 99,27% na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto wpływała liczba studentów w regionie Tolna w latach 1994 – 2004.

8.1.3.7. CZECHY

Współzależność zaś pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.31.

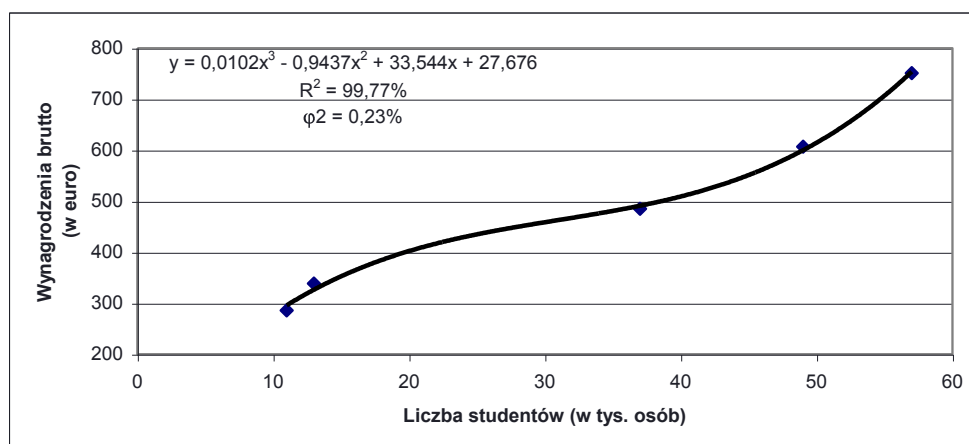

Wykres 8.31. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w Czechach w latach 1994 – 2004
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 73.

Stwierdzono zatem, iż siła wpływu liczby studentów na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,48\%$).

8.1.3.8. REGION POŁUDNIOWOMORAWSKI

Współzależność z kolei pomiędzy liczbą studentów, a przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 przedstawia wykres 8.32.

Wykres 8.32. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych aneksu - załącznik 74.

Siła związku między przeciętnymi miesięcznymi nominalnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą studentów w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji i bardzo niską współczynnika rozbieżności ($\varphi^2 = 0,23\%$).

8.2. Reasumpcja

Rezultaty przeprowadzonych analiz, dotyczących siły wpływu społeczno – ekonomicznych determinant na regionalne zróżnicowanie wynagrodzeń w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004 przedstawia tabela 8.1.

Reasumując stwierdzono, że badane społeczno – ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń, z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (tabela 8.1.)

- A. Siła wpływu ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń prezentuje się następująco:
- a) Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a wartością PKB i PKB na jednego mieszkańca w regionie Burgundii, w Wielkiej Brytanii, w regionie Londyn, na Węgrzech, w Czechach oraz w regionie Południowomorawskim była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast we Francji wartość PKB z wysoką, a PKB na jednego mieszkańca z umiarkowaną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń. W przypadku regionu Tolna współczynnik determinacji wpływu wartości PKB był wysoki, a PKB na jednego mieszkańca bardzo wysoki.
 - b) Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w regionie Burgundii, w Wielkiej Brytanii, w regionie Londyn, na Węgrzech, w regionie Tolna, w Czechach i w regionie Południowomorawskim była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast we Francji wartość tego współczynnika była wysoka.
 - c) Siła zaś związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a liczbą studentów w Wielkiej Brytanii, w regionie Londyn, na Węgrzech, w regionie Tolna, w Czechach i w regionie Południowomorawskim była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast we Francji współczynnik ten był umiarkowany, a w przypadku regionu Burgundii niski.

Tabela 8.1. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu							
	Francja	Region Burgundii	Wielka Brytania	Region Londyn	Węgry	Region Tolna	Czechy	Region Południowomorawski
II. EKONOMICZNE								
a) Poziom rozwoju gospodarczego								
PKB	→	→	→	→	→	→	→	→
PKB na 1 mieszkańca	→	→	→	→	→	→	→	→
b) Sytuacja na rynku pracy								
Stopa bezrobocia	→	→	→	→	→	→	→	→
c) Sytuacja edukacyjna								
Liczba studentów	→	→	→	→	→	→	→	→

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska → Siła wpływu umiarkowana → Siła wpływu bardzo wysoka →
Siła wpływu niska → Siła wpływu wysoka →

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 8.1. – 8.32.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione w pracy rozważania skłaniają najpierw do ustosunkowania się wobec kwestii realizacji celu głównego rozprawy wyrażonego w hipotezie o występowaniu regionalnych różnic w poziomach, różnicach i dynamice wzrostu płac w Polsce w latach 1994 – 2004. Przede wszystkim więc podstawowym efektem dokonanych ustaleń jest potwierdzenie zasadności tej hipotezy. Jak przy tym dowiedziono, w okresie badanym i charakteryzującym się zachodzącymi ważnymi przemianami społeczno – ustrojowymi w Polsce, a polegającymi na zmianach funkcjonalnych i instytucjonalnych, następowały również istotne zmiany jakościowe i ilościowe w poziomach, w różnicach jak również w dynamice płac tak w skali kraju jak i w jego regionach. Ponadto zaś, wpływ na te zmiany miały zarówno czynniki demograficzno – społeczne, jak też i ekonomiczne. Znajomość tych zmian może też – a nawet powinna być - wykorzystywana w polityce gospodarczej państwa, a zwłaszcza w polityce regionalnej, w tym także w odniesieniu do płac.

W świetle przeprowadzonych w pracy bliższych analiz i ocen warto tu także odnieść się do innych celów i zadań badawczych stawianych sobie w rozprawie, a sformułowanych już na jej wstępie.

Po pierwsze, zanalizowano tu sytuację w kształtowaniu się wynagrodzeń w regionach, sektorach i branżach, w gałęziach, a także w grupach zawodów w Polsce, w regionie kujawsko – pomorskim oraz dla celów porównawczych, także w wybranych krajach w Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004. Z analizy tej oceny wynika, że w badanym okresie występowało istotne zróżnicowanie w poziomach płac, a ujawniające się zwłaszcza różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia, jak również w dynamice wzrostu płac w odniesieniu do skali kraju jak i regionu kujawsko – pomorskiego oraz wybranych krajów w Unii Europejskiej.

Po drugie, przeprowadzono tu także analizę czynników regionalnego zróżnicowania płac w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem regionu kujawsko – pomorskiego oraz wybranych krajów w Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004. Z analizy i oceny tej wynika,

że w latach 1994 – 2004 istniało wiele czynników wpływających na to zróżnicowanie, m.in.: wiek, płeć zatrudnionego, jego wykształcenie, poziom rozwoju gospodarczego kraju i regionu, sytuacja na rynku pracy, atrakcyjność gospodarcza, a także sytuacja edukacyjna.

Po trzecie, określając charakter zmian jakościowych i ilościowych jakie następowały w poziomach, różnicach i dynamice wzrostu wynagrodzeń w Polsce, w województwie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004, warto również wskazać na fakt, że największe zmiany w działowej strukturze płac wystąpiły w pośrednictwie finansowym. W okresie centralnego zarządzania zajmowało ono jedno z ostatnich miejsc, natomiast po przejściu do gospodarki rynkowej płace w tym dziale były najwyższe. Również bardzo ważne było to, że pozycja górnictwa i kopalnictwa w hierarchii płac była bardzo wysoka i mimo jego rekonstrukcji i spadku znaczenia gospodarczego, płace kształtowały się tu nadal na bardzo wysokim poziomie.

Po czwarte, ustalając przyczyny i powody zmian relacji wynagrodzeń w grupach zawodów w Polsce, w regionie kujawsko – pomorskim i w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 1994 – 2004 ustalono, że głównymi czynnikami wpływającymi na zmiany w kształtowaniu się płac w grupach zawodów były: wykształcenie, specjalistyczna wiedza, doświadczenie, a także zakres odpowiedzialności.

Po piąte, w rozwoju myśli ekonomicznej, poglądy na kształtowanie się pojęcia płac wykazywały istotną zmienność w zależności od założeń teoretycznych reprezentowanych przez poszczególne szkoły i kierunki w myśli ekonomicznej. Obecnie, choć poglądy na tę kwestię także są różnorodne, to jednak dominujące jest takie pojmowanie płac, jak ich utożsamianie głównie z rynkową ceną tego czynnika wytwórczego, którym jest praca.

Po szóste, w literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznego stanowiska co do znaczenia i miar regionalnego zróżnicowania płac. Rozbieżności dotyczą tu zwłaszcza skali i sposobu pomiaru tegoż zróżnicowania, a także jego skutków oraz możliwości. W obliczu braku zgodności co do ujęć terminologicznych, przyjęło się jednak zwykle utożsamiać region z obszarem województwa.

Biorąc z kolei pod uwagę bliższe ustalenia można też sformułować następujące wnioski:

- a) W Polsce w latach 1994 – 2004 wystąpiło największe regionalne zróżnicowanie płac w porównaniu do analizowanych wybranych krajów w Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy.
- b) W regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 było największe regionalne zróżnicowanie płac w porównaniu do analizowanych regionów w Unii Europejskiej takich jak: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski.
- c) Porównanie rocznej dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 wskazywało na brak stabilizacji dynamiki wzrostu płac w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim oraz na bardzo duże rozpiętości w dynamice wzrostu z okresu na okres.
- d) Zmienność dynamiki wzrostu płac w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 powodowała, że w dłuższym okresie czasu dynamika wzrostu płac w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w wielu przypadkach się wyrównywała.
- e) W latach 1994 – 2004 w Polsce, w regionie kujawsko – pomorskim, a także w wybranych krajach i regionach Unii Europejskiej występowało regionalne zróżnicowanie poziomu, jak również dynamiki wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto tabele 9.1. – 9.3.
- f) Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania płac z różną siłą wpływały na zmiany w poziomach przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce, w regionie kujawsko – pomorskim, a także w wybranych krajach i regionach Unii Europejskiej. Zestawienia wyników przeprowadzonych analiz przedstawiają tabele 9.4. – 9.6.
- g) Szczegółowe opisy i zestawienia wyników przeprowadzonych analiz zostały zawarte w reasumpcji na końcu każdego rozdziału.

Porównując przyrost przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko pomorskim w latach 1994 – 2004 (tabela 9.1.), zauważono, że w latach 1994 – 1999 przyrost przeciętnych wynagrodzeń był wyższy niż w latach 2000 – 2004. W latach 1994 – 1999 w Polsce w województwach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle oraz w grupach zawodów, a także w regionie kujawsko – pomorskim w miastach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle i w grupach zawodów wynagrodzenia wzrastały rocznie średnio o 200,00 zł, natomiast w latach 2000 – 2004 przyrost wynagrodzeń w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim wynosił rocznie średnio poniżej 100,00 zł. Istotne jest to, że w latach 1994 – 2004 w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w województwach, w miastach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle i w grupach zawodów wynagrodzenia wzrosły trzykrotnie, natomiast w latach 2000 – 2004 przyrost wynagrodzeń sięgnął zaledwie 400,00 zł. Uogólniając należy stwierdzić, że w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim większy przyrost przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w latach 1994 – 1999, niż w latach 2000 – 2004 był wynikiem bardziej dynamicznego rozwoju gospodarczego kraju i regionu w latach 1994 – 1999, niż w latach 2000 – 2004.

Porównując dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (tabela 9.2.), zaobserwowano, że w latach 1994 – 1999 dynamika wzrostu przeciętnych wynagrodzeń była wyższa niż w latach 2000 – 2004. W latach 1994 – 1999 w Polsce w województwach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle oraz w grupach, a także w regionie kujawsko – pomorskim w miastach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle i w grupach zawodów wynagrodzenia wzrastały rocznie w tempie średnio 30%, natomiast w latach 2000 – 2004 wzrost wynagrodzeń w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim wynosił zaledwie 5%. Istotne jest to, że na początku badanego okresu tj. w 1994 roku w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w województwach, w miastach, w działach gospodarki narodowej, w przemyśle i w grupach zawodów dynamika wzrostu wynosiła powyżej 30%, natomiast na koniec okresu tj. w 2004 roku wzrost wynosił już tylko powyżej 5%. Ogólniej należy zatem stwierdzić, że w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim wyższa dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w latach 1994 – 1999, niż w latach 2000 – 2004 była efektem szybszego rozwoju gospodarczego kraju i regionu w latach 1994 – 1999, niż w latach 2000 – 2004.

Tabela 9.1. Zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce
i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 - 2004

Wyszczególnienie	1994 - 1999	2000 - 2004	Wyszczególnienie	1994 - 1999	2000 - 2004
POLSKA			REGION KUJAWSKO - POMORSKI		
Województwa	↑	↑	Miasta	↑	↑
Działy gospodarki narodowej	↑	↑	Działy gospodarki narodowej	↑	↑
Przemysł	↑	↑	Przemysł	↑	↑
Grupy zawodów	↑	↑	Grupy zawodów	↑	↑

Legenda:

↑ - Mały przyrost,

↑ - Duży przyrost

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabel 3.2., 3.5., 3.8., 3.11., 5.2., 5.5., 5.8., 5.11.

Porównując przyrost i dynamikę wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto w działach gospodarki narodowej w krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach Unii Europejskiej takich jak: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (tabela 9.3.), zauważono, że przyrost przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej na Węgrzech, w Czechach, w regionie Tolna i w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004 był większy niż przyrost przeciętnych wynagrodzeń we Francji, w Wielkiej Brytanii, w regionie Burgundia i w regionie Londyn. Natomiast dynamika wzrostu przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004 była wyższa na Węgrzech i w Czechach, niż we Francji i w Wielkiej Brytanii. Większy przyrost przeciętnych wynagrodzeń w działach gospodarki narodowej na Węgrzech, w Czechach, w regionie Tolna i w regionie Południowomorawskim oraz wyższa dynamika wzrostu na Węgrzech i w Czechach w latach 1994 – 2004, była efektem szybszego i dynamiczniejszego rozwoju gospodarczego tych krajów i regionów.

Porównując z kolei wyniki analiz odnoszących się do społeczno – ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń stwierdzono, że analizowane determinanty z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (tabela 9.4.).

A. Porównanie siły wpływu demograficzno – społecznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń przedstawia się następująco:

a) Wiek.

Siła wpływu liczby osób pracujących w wieku 15 – 24 lat na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była umiarkowana, a liczba osób pracujących w wieku 25 – 34 lat w Polsce wysoka, a w regionie kujawsko – pomorskim bardzo wysoka. Natomiast siła wpływu liczby osób pracujących w wieku 35 – 44 lat i w wieku 45 – 54 lat w Polsce i w regionie była bardzo wysoka. W przypadku liczby osób pracujących w wieku powyżej 55 lat siła wpływu na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce była bardzo wysoka, a w regionie kujawsko – pomorskim umiarkowana. Wiek wiązał się z tym, że im starszy pracownik, tym dłużej pracował w danym

Tabela 9.2. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce
i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 - 2004

Wyszczególnienie	1994 - 1999	2000 - 2004	Wyszczególnienie	1994 - 1999	2000 - 2004
POLSKA			REGION KUJAWSKO - POMORSKI		
Województwa	↑	↑	Miasta	↑	↑
Działy gospodarki narodowej	↑	↑	Działy gospodarki narodowej	↑	↑
Przemysł	↑	↑	Przemysł	↑	↑
Grupy zawodów	↑	↑	Grupy zawodów	↑	↑

Legenda:

 - Niska dynamika wzrostu,

 - Wysoka dynamika wzrostu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabel 3.4., 3.7., 3.10., 3.13., 5.4., 5.7., 5.10., 5.13.

przedsiębiorstwie zdobywając większe doświadczenie, które było traktowane jako nabieranie wprawy i umiejętności przy wykonywaniu czynności na danym stanowisku, ale stanowiącym także pogłębianie wiadomości praktycznych o wykonywanym zawodzie, a również rozszerzania wiedzy w wyniku szkoleń lub samokształcenia. Doświadczenie, którego nabierał wraz z wiekiem było cennym elementem kwalifikacji wymaganych przy awansowaniu na wyższe stanowiska oraz podstawą przyznawania wyższego wynagrodzenia na danym stanowisku.

b) Płeć.

Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami brutto, a liczbą pracujących mężczyzn w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była znacząca, z uwagi na wysoką wartość współczynnika determinacji. W przypadku liczby pracujących kobiet w Polsce i w tym regionie współczynnik ten był bardzo wysoki. Różny związek między zmianami w przeciętnych wynagrodzeniach brutto, a liczbą pracujących mężczyzn i kobiet w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim oznacza, że płeć odgrywała zmienną rolę w kształtowaniu się wynagrodzeń w kraju i w regionie.

c) Wykształcenie.

Siła wpływu liczby osób pracujących z wykształceniem wyższym, a także z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym, na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była bardzo wysoka. Natomiast liczba osób pracujących z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym z siłą bardzo niską w Polsce, a z bardzo wysoką w regionie wpływała na zmiany w poziomie wynagrodzeń. W przypadku osób pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym współczynnik determinacji w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim był wysoki. Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a liczbą osób pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym w Polsce była umiarkowana, a w regionie kujawsko – pomorskim bardzo wysoka. Różna siła wpływu wykształcenia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim wynikała z tego, że sama praca rozumiana jako zakres zadań i czynności wykonywanych w danym zawodzie czy na danym stanowisku pracy była często zmienna, różnie zorganizowana i stawiała pracownikom odmienne wymagania. Przede wszystkim zależała ona od wykształcenia, doświadczenia, umiejętności oraz predyspozycji i z tego też względu praca nie była jednakowo opłacana.

Tabela 9.3. Zmiany w poziomie oraz dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto w krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach Unii Europejskiej takich jak: region Burgundia, Region Londyn, region Tolna i region Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (w euro i w %)

Wyszczególnienie	1994 – 2004	Wyszczególnienie	1994 - 2004
	w euro		w %
FRANCJA, REGION BURGUNDIA, WIELKA BRYTANIA, REGION LONDYN		FRANCJA, WIELKA BRYTANIA	
Działy gospodarki narodowej	↑	Działy gospodarki narodowej	↑
WĘGRY, REGION TOLNA, CZECHY, REGION POŁUDNIOWOMORAWSKI		WĘGRY, CZECHY	
Działy gospodarki narodowej	↑	Działy gospodarki narodowej	↑

Legenda:

↑ - Mały przyrost oraz niska dynamika wzrostu,	↑ - Duży przyrost oraz wysoka dynamika wzrostu
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabel 7.2. – 7.13.

B. Porównanie siły wpływu ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń prezentuje się następująco:

a) Poziom rozwoju gospodarczego.

Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a wartością PKB i PKB na jednego mieszkańca w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Taka sytuacja oznacza, że w Polsce i w regionie występował bardzo silny związek wzrostu gospodarczego, z jego efektami dla pracowników w formie przyrostu wynagrodzeń.

b) Sytuacja na rynku pracy.

Siła wpływu stopy zatrudnienia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była bardzo wysoka. Natomiast siła wpływu stopy bezrobocia w kraju i w regionie była umiarkowana. Współczynnik determinacji wpływu ilości ofert pracy na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto w Polsce był wysoki, a w regionie kujawsko – pomorskim umiarkowany. W Polsce i w regionie stosunkowo mały popyt na pracowników powodował sprzyjanie warunków do niskiego wzrostu wynagrodzeń. Również w warunkach znacznego bezrobocia przedsiębiorstwa starały się ograniczać podwyżki, odkładać je i minimalizować.

c) Atrakcyjność gospodarcza.

Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami Brutto, a wartością nakładów inwestycyjnych i wartością nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca w kraju i w regionie była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Atrakcyjność gospodarcza związana była z decyzjami wyboru przez inwestorów Polski i regionu kujawsko – pomorskiego do inwestowania. Inwestorzy przy podejmowaniu decyzji o inwestowaniu w kraju i w regionie bardzo dużą uwagę zwracali na rozwój infrastruktury (technicznej, drogowej).

d) Sytuacja edukacyjna.

Siła wpływu liczby studentów i ilości szkół wyższych na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Bardzo silny związek między zmianami w przeciętnych wynagrodzeniach brutto, a sytuacją edukacyjną w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim oznacza, że im bardziej rozwinięta infrastruktura edukacyjna i im większy potencjał wykształconej kadry, tym inwestorzy częściej wybieraliby kraj i region do inwestowania.

Tabela 9.4. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu	
	Polska	Region Kujawsko - Pomorski
I. DEMOGRAFICZNO – SPOŁECZNE		
a) Wiek		
- Pracujący w wieku 15-24 lat		
- Pracujący w wieku 25-34 lat		
- Pracujący w wieku 35-44 lat		
- Pracujący w wieku 45-54 lat		
- Pracujący w wieku powyżej 55 lat		
b) Płeć		
- Pracujący mężczyźni		
- Pracujące kobiety		
c) Wykształcenie		
- Pracujący z wykształceniem wyższym		
- Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym		
- Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym		
- Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym		
- Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym		
II. EKONOMICZNE		
a) Poziom rozwoju gospodarczego		
- PKB		
- PKB na 1 mieszkańca		

Tabela 9.4. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (cd.)

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu	
	Polska	Region Kujawsko - Pomorski
b) Sytuacja na rynku pracy		
- Stopa zatrudnienia		
- Stopa bezrobocia		
- Oferty pracy		
c) Atrakcyjność gospodarcza		
- Nakłady inwestycyjne		
- Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca		
d) Sytuacja edukacyjna		
- Liczba studentów		
- Szkoły wyższe		

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska	
Siła wpływu niska	
Siła wpływu umiarkowana	
Siła wpływu wysoka	
Siła wpływu bardzo wysoka	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 4.1. – 4.21. i 6.1. – 6.21.

Porównując wyniki analiz stwierdzono, że społeczno – ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń, z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce oraz w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy w latach 1994 – 2004 (tabela 9.5.).

A. Porównanie siły wpływu ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń prezentuje się następująco:

a) Poziom rozwoju gospodarczego.

Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a wartością PKB i PKB na jednego mieszkańca w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii, na Węgrzech i w Czechach była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast we Francji wartość PKB z wysoką, a PKB na jednego mieszkańca z umiarkowaną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń.

b) Sytuacja na rynku pracy.

Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w Wielkiej Brytanii, na Węgrzech i w Czechach była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast w Polsce wartość tego współczynnika była umiarkowana, a we Francji wysoka.

c) Sytuacja edukacyjna.

Siła zaś związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a liczbą studentów w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii, na Węgrzech i w Czechach była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. W przypadku Francji współczynnik ten był umiarkowany.

Porównując wyniki analiz stwierdzono, że społeczno – ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń, z różną siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim oraz w regionach Unii Europejskiej takich jak: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (tabela 9.6.).

A. Porównując siły wpływu ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń przedstawia się następująco:

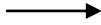
a) Poziom rozwoju gospodarczego.

Siła związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a wartością PKB i PKB na jednego mieszkańca w regionie kujawsko – pomorskim oraz w regionach: Burgundia, Londyn i Południowomorawski była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast w regionie Tolna wartość PKB z wysoką, a PKB na jednego mieszkańca z bardzo wysoką siłą wpływały na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń.

Tabela 9.5. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce oraz w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy w latach 1994 – 2004

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu				
	Polska	Francja	Wielka Brytania	Węgry	Czechy
II. EKONOMICZNE					
a) Poziom rozwoju gospodarczego					
- PKB					
- PKB na 1 mieszkańca					
b) Sytuacja na rynku pracy					
- Stopa bezrobocia					
c) Sytuacja edukacyjna					
- Liczba studentów					

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska Siła wpływu umiarkowana Siła wpływu bardzo wysoka

Siła wpływu niska Siła wpływu wysoka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 4.1. – 4.21. i 8.1. – 8.32.

b) Sytuacja na rynku pracy.

Siła wpływu stopy bezrobocia na zmiany w poziomie przeciętnych wynagrodzeń w regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski była znacząca, z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. Natomiast w regionie kujawsko – pomorskim wartość tego współczynnika była umiarkowana.

c) Sytuacja edukacyjna.

Siła zaś związku między przeciętnymi wynagrodzeniami, a liczbą studentów w regionie kujawsko – pomorskim oraz w regionach: Londyn, Tolna i Południowomorawski była znacząca z uwagi na bardzo wysoką wartość współczynnika determinacji. W przypadku regionu Burgundia współczynnik ten był niski.

*** * ***

Przeprowadzone analizy skłaniają z kolei także do wysunięcia pewnych postulatów pod adresem centralnych i regionalnych organów państwa w zakresie prowadzonej przez te szereble regionalnej polityki płac. Można by je ująć w postaci np. swoistych zasad „Nowego Programu Regionalnej Polityki Płac”.

Do podstawowych zaś zasad realizacyjnych takiego „Programu” należałoby zaliczyć następujące:

- a) Istnieje potrzeba zwrócenia większej uwagi na rosnące różnice dysproporcji płac, jak też na formy ich ograniczania, które w nowoczesnych państwach europejskich są też doceniane i przynoszą efekty w postaci poprawy sytuacji pracowników pod względem poziomu, dynamiki i struktury wynagrodzeń w regionach.
- b) Niezbędna jest poprawa efektywności stosowanych instrumentów regionalnej polityki płac, w tym i poprzez wykorzystanie doświadczeń własnych oraz zagranicznych w zakresie prowadzenia programów regionalnej polityki płac.
- c) Zachodzi celowość dostosowania instrumentów polityki płac do regionalnego zróżnicowania płac oraz uwzględnienia w niej dysproporcji między regionami pod względem wysokości, dynamiki i relacji płac.
- d) Należy zadbać – z jednej strony – o to, by środki finansowe przeznaczone na realizację celów regionalnej polityki płac wzrosły i co przyczyniłoby się do polepszenia sytuacji pracowników pod względem poziomu wynagrodzeń. Z drugiej strony – trzeba także zadbać o zapewnienie warunków do poprawy koniunktury gospodarczej i wzrostu gospodarczego, które w efekcie – i po części „automatycznie” – wpłynęłyby również na wzrost płac w regionach.

Tabela 9.6. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim oraz regionach Unii Europejskiej takich jak: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004.

Społeczno – ekonomiczne determinanty	Siła wpływu				
	Region Kujawsko – Pomorski	Region Burgundii	Region Londyn	Region Tolna	Region Południowomorawski
II. EKONOMICZNE					
a) Poziom rozwoju gospodarczego					
- PKB	→	→	→	→	→
- PKB na 1 mieszkańca	→	→	→	→	→
b) Sytuacja na rynku pracy					
- Stopa bezrobocia	→	→	→	→	→
c) Sytuacja edukacyjna					
- Liczba studentów	→	→	→	→	→

Legenda:

Siła wpływu bardzo niska → Siła wpływu umiarkowana → Siła wpływu bardzo wysoka →

Siła wpływu niska → Siła wpływu wysoka →

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wykresów 6.1. – 6.21. i 8.1. – 8.32.

- e) Uzasadnione jest przesunięcie istotnych kompetencji w zakresie regionalnej polityki płac na szczebel regionalny i lokalny, tak by władze samorządowe mogły prowadzić rzeczywiście samodzielną regionalną politykę płac, adekwatną do sytuacji w regionie.
- f) Zachodzi potrzeba przygotowania podmiotów polityki płac w regionach do akcesji poprzez włączenie ich działań do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (między innymi w postaci szkoleń pracowników w zakresie metod i instrumentów stosowanych przez Unię Europejską w dziedzinie regionalnej polityki płac).
- g) Należy rozwijać współpracę między organami administracji centralnej, a pracodawcami prywatnymi w zakresie prowadzenia regionalnej polityki płac.
- h) Celowe jest przeznaczenie środków budżetów regionalnych na ograniczanie dysproporcji płac w sposób pośredni tj. kształtując warunki rozwoju przedsiębiorczości w regionie oraz stwarzając warunki do inwestowania dla podmiotów i firm krajowych i zagranicznych.
- i) Możliwe jest zmniejszenie zakresu funkcjonowania „szarej strefy” w zatrudnieniu. Owe zatrudnienie w takiej strefie przyczynia się do pogorszenia sytuacji płacowej pracowników zatrudnionych legalnie, a także utrudnia efektywność stosowania przez administrację samorządową regionalnej polityki płac.
- j) Niezbędne jest stymulowanie dalszego wzrostu efektywności programów specjalnych wynikających, z „uczenia się przez doświadczenie” w administracji samorządowej.
- k) Uzasadnione jest pozyskiwanie środków na politykę płac w regionach w ramach unijnych funduszy strukturalnych, w tym zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
- l) Konieczne jest polepszenie współpracy pomiędzy podmiotami polityki płac w regionie tj. administracji samorządowej, a pracodawcami prywatnymi, która być może poprawi niedoskonałość informacyjną dotyczącą regionalnej polityki płac.

*** * * ***

Wyniki rozprawy dowodzą również potrzeby prowadzenia dalszych badań, w tym i być może stałego monitorowania dotyczącego skali, przyczyn i skutków regionalnego zróżnicowania płac w Polsce. Wnioski stąd płynące pozwoliłyby bowiem na lepszą identyfikację i ocenę takiego zróżnicowania. Wyniki tego typu prac, jak i tu przedstawionej, mogłyby też stanowić punkt odniesienia dla badań porównawczych prowadzonych w zakresie regionalnego zróżnicowania płac w Polsce oraz w innych krajach Unii Europejskiej.

BIBLIOGRAFIA

1. Literatura przedmiotu

1. Acocella N., *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
2. Balcerowicz L., *Systemy gospodarcze. Elementy analizy porównawczej*, SGPiS, Warszawa 1989.
3. Armstrong M., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2000.
4. Barteczko K., Bocian A., *Modelowanie polityki makroekonomicznej*, PWE, Warszawa 1996.
5. Baszyński A., Jarmołowicz W., *Niektóre aspekty oceny pracy jako podstawy polityki płac w przedsiębiorstwie*, w: *Ekonomiczno – socjologiczne i etyczne aspekty restrukturyzacji w gospodarce krajów Europy Środkowo – Wschodniej*, red. H. Januszek, J. Sikora, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1998.
6. Blaug M., *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
7. Borkowska S., *Jak wynagradzać ?* Instytut Organizacji Przemysłu Maszynowego, „Orgomasz”, Warszawa 1992.
8. Borkowska S., Szupilo J., Frankowska J., *Płace i koszty pracy*, Urząd Rady Ministrów, Biuro ds. Integracji Europejskiej oraz Pomocy Zagranicznej, Warszawa 1993.
9. Borkowska S., Urbaniak B., *Innowacyjne strategie płac*, Łódź – Warszawa 1993.
10. Borkowska S., *Wprowadzenie*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994.
11. Borkowska S., *Prawo do wynagrodzenia godziwego a negocjacje*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994.
12. Borkowska S., *Determinanty płac w okresie transformacji*, Referat na sympozjum w IPiSS, 12.11.1998.
13. Borkowska S., *Sprawiedliwość i płaca sprawiedliwa*, w: *Wynagrodzenie godziwe. Koncepcja i pomiar*, pod red. S. Borkowskiej, IPiSS, Warszawa 1999.

14. Borkowska S., *Wynagrodzenie godziwe w Polsce*, w: *Wynagrodzenia godziwe. Koncepcja i pomiar*, pod red. S. Borkowskiej, IPiSS, Warszawa 1999.
15. Borkowska S., *Wynagrodzenia w „nowej gospodarce”*, Zarządzanie Zasobami Ludzkimi, Warszawa 2001, nr 6.
16. Borado S., *Samorząd terytorialny. System prawno – finansowy*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1997.
17. Bremond J., Salort M.M., *Leksykon wybitnych ekonomistów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
18. Chojna – Duch E., Komberger – Sokołowska E., *Dochody gmin z podatków i opłat*, wyd. „Ecostar” i Twigger, Warszawa 1998.
19. Chromińska M., Ignatczyk W., *Statystyka. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Wyższe Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1998.
20. Czajka Z., *Płace w układach zbiorczych*, wyd. Solidarność Region Mazowsze, Warszawa 1995.
21. Czajka Z., Jacukowicz Z., Juchnowicz M., *Wartościowanie pracy a układy zbiorowe*, wyd. Difin, Warszawa 1995.
22. Czajka Z., *Koncepcje systemu płac przedsiębiorstwa*, Międzynarodowa Szkoła Menedżerska, Warszawa 1999.
23. Czubala A., *System oceny i wynagradzania pracy w handlu*, IPiSS, Studia i materiały. Zeszyt 2, Warszawa 1989.
24. Ćwikliński H., *Pojęcie i zakres polityki gospodarczej. Klasyfikacja ekonomiczna funkcji państwa*, w: *Polityka gospodarcza*, red. H. Ćwikliński, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2001.
25. Daszkowski J., *Uwarunkowania i instrumenty polityki płac w firmie*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2003.
26. Denek E., *Ustrojowe i ekonomiczne podstawy działania samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego*, w: *Usługi bankowe dla samorządu terytorialnego*, red. E. Denek, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 2000.
27. Denek E., Sobiech J., Wolniak J., *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
28. Diamond S., *Wszechobecna statystyka*, WP, Warszawa 1970.
29. Dolny E., Meller J., Wiśniewski Z., *Popyt i pracodawcy na rynku pracy w Polsce*, Wyd. UMK, Toruń 1998.
30. Domański R., *Kształtowanie otwartych regionów ekonomicznych*, PWN, Warszawa 1972.
31. Dyczewski L., *Płaca sprawiedliwa i słuszna*, Ethos, Warszawa 1995, nr 32.
32. Dziechciarz P., Sawicki T., *Raport o wynagrodzeniach*, „Personel” nr 5, Warszawa 2000.

33. Fedorowicz Z., *Polityka finansowa państwa*, PWN, Warszawa 2001.
34. Filipiak – Dylewska B., *Bank jako partner finansowy samorządu terytorialnego w aspekcie integracji z Unią Europejską*, w: *Finanse i bankowość a wejście Polski do Unii Europejskiej*, część II, SGH, Warszawa 1999.
35. Freund E. J., *Podstawy nowoczesnej statystyki*, PWE, Warszawa 1971.
36. Gajewski T., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, UWM, Olsztyn 2003.
37. Gajl N., *Teorie podatkowe w świecie*, PWN, Warszawa 1992.
38. Gajl N., *Finanse i gospodarka lokalna na świecie*, PWE, Warszawa 1993.
39. Gałązka P., *Zmiany decylowego zróżnicowania płac w Polsce*, SGH, Warszawa 2001.
40. Glick A., Tarczyńska M., *Motywowanie pracowników*, PWE, Warszawa 2000.
41. Greń J.E., *Statystyka matematyczna. Modele i zadania*, PWN, Warszawa 1982.
42. Górski J., Sierpiński W., *Historia powszechnej myśli ekonomicznej (11870 – 1950)*, PWN, Warszawa 1987.
43. Hopfer A., Piekarska E., Suchta J., *System oceny programowania trwałego rozwoju regionu*, UWM, Olsztyn 2001.
44. Jacukowicz Z., *Płace w zakładzie pracy*, PWE, Warszawa 1986.
45. Jacukowicz Z., *Płaca minimalna w Polsce i w innych krajach o gospodarce rynkowej*, wyd. IPISS, Warszawa 1992.
46. Jacukowicz Z., *Zasady kształtowania właściwego poziomu i prawidłowych rozpiętości płac*. Referat na sympozjum w IPISS, 12.11.1998.
47. Jacukowicz Z., *Makroekonomiczne konsekwencje udziału w zyskach*, „Wynagrodzenia”, 1999, nr 24.
48. Jacukowicz Z., *Systemy wynagrodzeń*, Polska Fundacja Promocji Kadr, Warszawa 1999.
49. Jacukowicz Z., *Zróżnicowanie płac w Polsce, w krajach Unii Europejskiej i w USA*, IPISS, Warszawa 2000.
50. Janka B., *Dobór pracowników: rekrutacja i selekcja*, w: *Zarządzanie potencjałem pracy*, pod red. A. Sajkiewicz, wyd. III, SGH, Warszawa 1998.
51. Jarmołowicz W., *Systemowe uwarunkowania reformy płac w przedsiębiorstwie*, w: *Teoretyczne oraz polityczno – gospodarcze uwarunkowania reformy*, ZN Seria I, nr 188, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1990.
52. Jarmołowicz W., *Problemy teorii i polityki płac w gospodarce rynkowej*, w: *Od i do gospodarki rynkowej. Problemy teorii i polityki gospodarczej. Wydanie specjalne z okazji jubileuszu Profesora Wacława Wilczyńskiego*, red. W. Jarmołowicz, J. Orczyk, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1992.

53. Jarmołowicz W., *Rynek a płace. Problemy i dylematy teorii i polityki płac*, w: *Gospodarcze problemy transformacji ustrojowej*, red. W. Balicki, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1994.
54. Jarmołowicz W., *Rynek a płace, Problemy i dylematy teorii i polityki płac*, w: *Prawo do płacy godziwej*, IPiSS, Warszawa 1994.
55. Jarmołowicz W., Strużyna A., *Pojęcie i funkcje płac we współczesnej gospodarce rynkowej*, Zeszyty Naukowe WSZiB w Poznaniu, WSZiB, Poznań 1999.
56. Jarmołowicz W., Strużyna A., *Ekonomiczne i społeczno – etyczne aspekty pojęcia i funkcji płac*, w: *Teorie i aplikacje etyki gospodarczej*, red. B. Pogonowska, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2000.
57. Jarmołowicz W., Baszyński A., *Ocena pracy, a cele i instrumenty polityki płac przedsiębiorstwa okresu zmian ustrojowych*, w: *Przekształcenia społeczne w gospodarce polskiej*, red. A. Suwalski, Wyd. AE w Poznaniu 2001.
58. Jarmołowicz W., Strużyna A., *Regionalne zróżnicowanie płac*, w: W. Jarmołowicz (red.), *Rynek pracy w warunkach zmian ustrojowych*, AE Poznań, Poznań 2003.
59. Jarmołowicz W., Knapieńska M., *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2005.
60. Jarmołowicz W., Knapieńska M., *Wynagrodzenia za pracę i ich rola w motywowaniu do pracy*, w: *Gospodarowanie pracą we współczesnym przedsiębiorstwie. Teoria i praktyka*, red. W. Jarmołowicz, Wyd. Forum Naukowe, Poznań 2007.
61. Jaźwiński I., *Polityka ekonomiczna. Wybrane zagadnienia*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział Wojewódzki w Szczecinie, Szczecin 2005.
62. Jędrzejczak J., *Budowa i zarządzanie systemami wynagrodzeń*, ODDK, Gdańsk 2000.
63. Juchnowicz M., *Polityka płac. Dylematy praktyczne, realne i decyzyjne*, Monografie i Opracowania nr 382, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1992.
64. Juchnowicz M., *Badanie rynku wynagrodzeń. Problemy metodologiczne*, IPiSS, Warszawa 2001.
65. Juja T., *Opodatkowanie przedsiębiorstw podatkami dochodowymi i pośrednimi. Zagadnienia wybrane*, Wydawnictwo Naukowe Forum, Poznań 2006.
66. Jóźwiak J., Podgórski J., *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1997.
67. Kabaj M., *Partycypacyjny system wynagrodzeń*, *Polityka Społeczna*, nr 5/6, 1994.
68. Kabaj M., *System motywacji i płac w reformie gospodarczej*, PWE, Warszawa 1994.
69. Kalinowski K., Pancer A., *Układy zbiorowe pracy*, wyd. Difin, Warszawa 1998.
70. Kasyk – Rokicka H., *Statystyka nie jest trudna. Mierniki Statystyczne*, PWE, Warszawa 1994.
71. Kordaszewski J., *Formy płac*, Książka i Wiedza, Warszawa 1972.
72. Kownacki S., *Nowoczesne systemy personalne w zakładzie pracy*, Warszawa 1996.

73. Kruszyński S., *Planowanie gospodarki narodowej i elementy polityki ekonomicznej*, Warszawa 1987.
74. Kuziński S., *Polityka gospodarcza. Realia, dylematy, propozycje*, Warszawa 1987.
75. Listwan T., *Zarządzanie kadrami*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.
76. Listwan T., *Kształtowanie kadry menedżerskiej firmy*, Mimex, Wrocław 2004.
77. Luszniwicz A., Słaby T., *Statystyka stosowana*, PWE, Warszawa 1996.
78. Łatuszyński K., Woźny Ł.P., *Zróżnicowanie wynagrodzeń kobiet i mężczyzn na polskim rynku pracy w 2004 roku*, w: *Wzrost gospodarczy a bezrobocie i nierówności w podziale dochodu*, W. Pachol, M. Garbicz (red.), Wyd. SGH, Warszawa 2008.
79. Madej T., Zasadzki W., *Problemy polityki regionalnej w Polsce*, w: *Polityka ekonomiczna w okresie zmian systemowych. Teoria, badania i interpretacje*, Acta Universitatis Lodzensis nr 154, UŁ, Łódź 2001.
80. Majsterek M., *Modele korekty błędem i ich zastosowanie w modelowaniu płac przeciętnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998.
81. Melich A., *System płac w kapitalizmie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1996.
82. Melich A., *Technika płac i kierunki jej usprawnienia*, PWE, Warszawa 1972.
83. Meller J., *Regionalne gospodarowanie zasobami pracy*, PWER, Warszawa 1981.
84. Meller J., *Zróżnicowanie płac w Polsce*, PWE, Warszawa 1988.
85. Meller J., *Płaca jako cena pracy i szczególne cechy rynku pracy*, „Polityka Społeczna” 1993, nr 10.
86. Meller J., *Siła robocza i praca w gospodarce rynkowej*, „Polityka Społeczna” 1993, nr 8.
87. Meller J., *Regionalne gospodarowanie zasobami pracy*, PWE, Warszawa 1994.
88. Meller J., *Płaca godziwa i jej determinanty*, w: *Prawa do płacy godziwej*, IPISS, Warszawa 1994, Zeszyt 8.
89. Michalski R., *Cele polityki gospodarczej*, w: *Wstęp do polityki gospodarczej*, red. H. Bąk, Z. Marciniak, R. Michalski, D. Rosati, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1990.
90. Nasiłowski M., *Historia myśli ekonomicznej – dlaczego studiujemy?* Key Text, Warszawa 1998.
91. Nowak M., *Prawo do godziwego wynagrodzenia w konstytucjach państw europejskich*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2002, nr 5.
92. Nowakowski Z., *Zróżnicowanie płac w Europie Zachodniej*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002.
93. Oleksyn T., *Praca i płaca w zarządzaniu*, Międzynarodowa Szkoła Menedżerów, Warszawa 1998.

94. Oleksyn T., *Współczesne tendencje polityki zatrudnienia w krajach rozwiniętej gospodarki rynkowej*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1999, nr 9.
95. Olędzki M., *Zatrudnienie społeczne racjonalne*, PWN, Warszawa 1995.
96. Pająk K., *Samorząd terytorialny w procesie transformacji w Polsce*, w: *Gospodarka rynkowa w Polsce – 20 lat transformacji*, red. K. Pająk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009.
97. Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regionów w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
98. Piotrowska – Marczak K., *Finanse lokalne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
99. Pocztowski A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Zarys problematyki i metod*, Antykwa, Kraków 1998.
100. Podgórski J., Joźwiak J., *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1994.
101. Polańska Z., *Ekonomika Pracy*, t. III, Wyd. U.G., Gdańsk 1985.
102. *Polska Klasyfikacja Działalności ze zmianami na 2001 rok*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2001.
103. Potoczek A., *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, UMK, Toruń 2003.
104. Przybylska – Kapuścińska W., *Instrumentalne, instytucjonalne i organizacyjne problemy funkcjonowania gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
105. Rao C.R., *Statystyka i prawda*, PWN, Warszawa 1994.
106. *Raport o stanie polskiego przemysłu w 1994 roku*, Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle „ORGOMASZ”, Opracowanie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa 1995.
107. *Relacje wynagrodzeń jako czynnik kształtowania motywacji do pracy*, Oddział Wojewódzki PTE, Bydgoszcz 1994.
108. Roeske – Słomka I., Kędełski M., *Statystyka*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1995.
109. Romanow Z.B., *Historia myśli ekonomicznej w zarysie*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1997.
110. *Samodzielność samorządu terytorialnego w Polsce*, red. E. Denek, Zeszyt Naukowy nr 7, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2001.
111. Sedlak K., *Zróżnicowanie wynagrodzeń*, SGH, Warszawa 2002.
112. Secomski K., *Elementy polityki ekonomicznej*, wyd. 2, Warszawa 1972.
113. Sekuła Z., *Motywowanie ekonomiczne w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1991.

114. Sekuła Z., *Motywowanie ekonomiczne w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki rynkowej*, Ossolineum, Wrocław 1999.
115. Sekuła Z., *Uwarunkowania i instrumenty polityki płac w firmie*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2003.
116. Słodowa – Hełpa M., *Banki w procesie absorpcji funduszy Unii Europejskiej*, w: *Koncepcje oraz czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego w warunkach funkcjonowania Polski w strukturach zjednoczonej Europy*, red. M. Słodowa - Hełpa, J. Olszewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania w Poznaniu, Poznań 2008.
117. Smith A., *Badania nad naturą i poczynaniami bogactwa narodów*, Warszawa 1954.
118. Sobczyk M., *Statystyka*, PWN, Warszawa 1991.
119. Stankiewicz W., *Historia myśli ekonomicznej*, PWE, Warszawa 1998.
120. Spychalski G.B., *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa – Łódź 1999.
121. Szalkowski A., *Kształtowanie funkcjonalnych stosunków pracy*, Ossolineum, Wrocław 1997.
122. Szulc S., *Metody statystyczne*, PWE, Warszawa 1968.
123. Szulc B., *Opis statystyczny. Statystyka dla ekonomistów*, t. 1, PWE, Warszawa 1972.
124. Taylor E., *Wstęp do ekonomii*, Spółdzielnia Wydawnicza „Żeglarz”, Gdynia 1947.
125. Twarowska M., *Przedmiot, cele i podmioty regionalnej polityki rynku pracy w Polsce w: Dobrze i źle strony transformacji w Polsce*, red. J. Tarajkowski, S. Jankiewicz, Zeszyt Naukowy Nr 24, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2003.
126. Wierzbicki J., *Budżety terenowe w Polsce*, PWE, Warszawa 1998.
127. Winiarski B., *Polityka regionalna w warunkach gospodarki rynkowej*, PWN, Warszawa 1992.
128. Winiarski B., *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
129. Winiarski B., *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2006.
130. Wiśniewski Z., Meller J., Dolny E., *Zarys polityki zatrudnienia*, PTE, Warszawa 1990.
131. Wojciechowski E., *Samorząd terytorialny w warunkach gospodarki rynkowej*, PWN, Warszawa 1997.
132. Wojtasiewicz L., *Aktywizacja gospodarcza gminy w działalności samorządu terytorialnego*, w: *Polityka ekonomiczna*, red. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2004.
133. Wyszyński R., *Regionalne dysproporcje dochodowe w Polsce*, w: *Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybucyjna*, red. S.M. Kot, A. Małanowski, A. Węgrzecki, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004.
134. Zagóra – Jonszta U., *Wykłady z historii myśli ekonomicznej*, Skrypty Uczelniane, cz. I, Wyd. Uczelniane AE im. K. Adamieckiego w Katowicach, Katowice 1998.

135. Zając K., *Zarys metod statystycznych*, PWE, Warszawa 1994.
136. *Założenia a rezultaty polityki gospodarczej w okresie transformacji*, Oficyna Wydawnicza, SGW, Warszawa 1994.
137. Zastępa R., *Statystyka*, PWE, Warszawa 1981.
138. Zawadzki S.M., *Podstawy planowania regionalnego*, wyd. 2, PWN, Warszawa 1995.
139. Zecker G.S., *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, PWN, Warszawa 1990.
140. Zemel S., *Nowoczesne systemy personalne w zakładzie pracy*, Warszawa 1996.
141. Ziółkowska W., *Podażotwórcza funkcja płac*, w: *Teoretyczne oraz polityczno – gospodarcze uwarunkowania reformy*, ZN seria I, nr 188, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 1990.
142. Ziółkowska W., *Finanse publiczne. Teoria i zastosowanie*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2005.
143. Ziółkowska W., *Polityka budżetowa w okresie transformacji systemowej polskiej gospodarki*, Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2005.
144. Żygowski A., *Praca i płace w gospodarce rynkowej*, UWM, Olsztyn 2003.

2. Materiały i raporty statystyczne

1. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris 1995 nr 30.
2. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris 1996 nr 31.
3. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris 1999 nr 29.
4. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris 2002 nr 25.
5. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1995*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1995.
6. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1996*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1996.
7. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1999*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1999.
8. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 2002*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 2002.
9. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1995*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1995.

10. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 2005*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 2005.
11. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1996*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1996.
12. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 1999*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1999.
13. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 2002*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 2002.
14. *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny 2005*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 2005.
15. *Finanse and Stochastics*, Springer, Londyn 1995 nr 2.
16. *Finanse and Stochastics*, Springer, Londyn 1996 nr 3.
17. *Finanse and Stochastics*, Springer, Londyn 1999 nr 2.
18. *Finanse and Stochastics*, Springer, Londyn 2002 nr 1.
19. *Finanse and Stochastics*, Springer, Londyn 2004 nr 2.
20. *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris 1994 nr 30.
21. *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris 1995 nr 29.
22. *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris 1998 nr 31.
23. *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris 1999 nr 34.
24. *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris 2002 nr 35.
25. *Rocznik Statystyczny Przemysłu 1990*, wyd. GUS, Warszawa 1991.
26. *Rocznik Statystyczny Przemysłu 2002*, wyd. GUS, Warszawa 2003.
27. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1995*, wyd. GUS, Warszawa 1995.
28. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1996*, wyd. GUS, Warszawa 1996.
29. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1997*, wyd. GUS, Warszawa 1997.
30. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1998*, wyd. GUS, Warszawa 1998.
31. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999*, wyd. GUS, Warszawa 1999.
32. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000*, wyd. GUS, Warszawa 2000.
33. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, wyd. GUS, Warszawa 2001.
34. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002*, wyd. GUS, Warszawa 2002.
35. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003*, wyd. GUS, Warszawa 2003.

36. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2004*, wyd. GUS, Warszawa 2004.
37. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, wyd. GUS, Warszawa 2005.
38. *Rocznik Statystyczny Województw 1995*, wyd. GUS, Warszawa 1995.
39. *Rocznik Statystyczny Województw 1996*, wyd. GUS, Warszawa 1996.
40. *Rocznik Statystyczny Województw 1997*, wyd. GUS, Warszawa 1997.
41. *Rocznik Statystyczny Województw 1998*, wyd. GUS, Warszawa 1998.
42. *Rocznik Statystyczny Województw 1999*, wyd. GUS, Warszawa 1999.
43. *Rocznik Statystyczny Województw 2000*, wyd. GUS, Warszawa 2000.
44. *Rocznik Statystyczny Województw 2001*, wyd. GUS, Warszawa 2001.
45. *Rocznik Statystyczny Województw 2002*, wyd. GUS, Warszawa 2002.
46. *Rocznik Statystyczny Województw 2003*, wyd. GUS, Warszawa 2003.
47. *Rocznik Statystyczny Województw 2004*, wyd. GUS, Warszawa 2004.
48. *Rocznik Statystyczny Województw 2005*, wyd. GUS, Warszawa 2005.
49. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2000*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2000.
50. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2001*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2001.
51. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2002*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2002.
52. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2003*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2003.
53. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2004*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2004.
54. *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 2005*, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2005.
55. *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997*, wyd. GUS, Warszawa 1997.
56. *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, wyd. GUS, Warszawa 2000.
57. *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2003*, wyd. GUS, Warszawa 2003.
58. *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006*, wyd. GUS, Warszawa 2007.
59. *Sprawozdanie za 1994 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1995.
60. *Sprawozdanie za 1995 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1996.

61. *Sprawozdanie za 1998 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 1999.
62. *Sprawozdanie za 2001 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Budapeszt 2001.
63. *Sprawozdanie za 1994 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1995.
64. *Sprawozdanie za 1995 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1996.
65. *Sprawozdanie za 1998 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 1999.
66. *Sprawozdanie za 2001 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 2002.
67. *Sprawozdanie za 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga 2005.
68. *Statistical classification of economic activities in the European Community* (Eurostat, Bruksela, Luksemburg 1996).

3. Akty prawne

1. *Europejska Karta Społeczna w Turynie z dnia 18 października 1961 r. i przyjęta przez członków Rady Europy, w tym Polskę*, Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67, art. 4.1.
2. *Official Journal of the European Communities (OJ) Nr L 293 z 24 października 1990 roku z późniejszymi zmianami opublikowanymi w (OJ) Nr L 83 z 3 kwietnia 1993 roku.*
3. *Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych*, Dz. U. nr 9, poz. 31 z późn. zm.
4. *Ustawa z dnia 1 stycznia 1998 roku w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności*, Dz. U. Nr 128 poz. 829, z dnia 7 października 1997.
5. *Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa*, Dz. U. Nr 96, poz. 603, z dnia 28 lipca 1998 roku.
6. *Ustawa z dnia 26 listopada 1998 roku o finansach publicznych*, art. 48-49; art. 112-115 z późn. zm.
7. *Ustawa z dnia 26 listopada 1998 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w latach 1999 i 2000*, art. 3; art. 5-7 i art. 11-12 z późn. zm.

4. Źródła internetowe

1. www.ukie.gov.pl
2. www.mg.gov.pl
3. www.mrr.gov.pl
4. www.urm.gov.pl

ANEKS

Załącznik 1. Pracujący w wieku 15 – 24 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 15 – 24 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	1546	525,02
1995	1555	690,92
1996	1668	874,30
1997	1758	1065,76
1998	1734	1232,69
1999	1641	1697,12
2000	1531	1893,74
2001	1350	2045,11
2002	1402	2097,83
2003	1271	2185,02
2004	1312	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności według wieku. Przeciętne wynagrodzenie miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 2. Pracujący w wieku 25-34 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 25 – 34 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	3636	525,02
1995	3622	690,92
1996	3658	874,30
1997	3723	1065,76
1998	3775	1232,69
1999	3675	1697,12
2000	3749	1893,74
2001	3732	2045,11
2002	3496	2097,83
2003	3760	2185,02
2004	3945	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności według wieku. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s.146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 3. Pracujący w wieku 35-44 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 35 – 44 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	4996	525,02
1995	4942	690,92
1996	4938	874,30
1997	4866	1065,76
1998	4745	1232,69
1999	4463	1697,12
2000	4282	1893,74
2001	4012	2045,11
2002	3665	2097,83
2003	3710	2185,02
2004	3687	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności według wieku. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 4. Pracujący w wieku 45-54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 45 – 54 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	2906	525,02
1995	3068	690,92
1996	3256	874,30
1997	3432	1065,76
1998	3618	1232,69
1999	3553	1697,12
2000	3732	1893,74
2001	3711	2045,11
2002	3434	2097,83
2003	3678	2185,02
2004	3778	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności według wieku. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 5. Pracujący w wieku powyżej 55 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	1663	525,02
1995	1584	690,92
1996	1583	874,30
1997	1536	1065,76
1998	1463	1232,69
1999	1241	1697,12
2000	1246	1893,74
2001	1238	2045,11
2002	1222	2097,83
2003	1299	2185,02
2004	1336	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności według wieku. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 6. Pracujący mężczyźni i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący mężczyźni (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	8070	525,02
1995	8089	690,92
1996	8328	874,30
1997	8462	1065,76
1998	8421	1232,69
1999	8100	1697,12
2000	8066	1893,74
2001	7728	2045,11
2002	7150	2097,83
2003	7520	2185,02
2004	7768	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 157 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 7. Pracujące kobiety i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujące kobiety (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	6667	525,02
1995	6682	690,92
1996	6775	874,30
1997	6853	1065,76
1998	6914	1232,69
1999	6473	1697,12
2000	6474	1893,74
2001	6315	2045,11
2002	6067	2097,83
2003	6198	2185,02
2004	6290	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 121; 1999 s. 157 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 8. Pracujący z wykształceniem wyższym i przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem wyższym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	1643	525,02
1995	1687	690,92
1996	1746	874,30
1997	1837	1065,76
1998	1989	1232,69
1999	1952	1697,12
2000	2055	1893,74
2001	2196	2045,11
2002	2386	2097,83
2003	2618	2185,02
2004	2889	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 9. Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	4012	525,02
1995	4123	690,92
1996	4266	874,30
1997	4413	1065,76
1998	4531	1232,69
1999	4552	1697,12
2000	4433	1893,74
2001	4189	2045,11
2002	4215	2097,83
2003	3987	2185,02
2004	4087	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 10. Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	930	525,02
1995	883	690,92
1996	904	874,30
1997	942	1065,76
1998	929	1232,69
1999	1027	1697,12
2000	1011	1893,74
2001	951	2045,11
2002	1013	2097,83
2003	1048	2185,02
2004	1114	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 11. Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	4845	525,02
1995	4948	690,92
1996	5139	874,30
1997	5285	1065,76
1998	5300	1232,69
1999	4851	1697,12
2000	4885	1893,74
2001	4754	2045,11
2002	3858	2097,83
2003	4436	2185,02
2004	4400	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 12. Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	3317	525,02
1995	3130	690,92
1996	3048	874,30
1997	2838	1065,76
1998	2586	1232,69
1999	2191	1697,12
2000	2156	1893,74
2001	1953	2045,11
2002	1734	2097,83
2003	1629	2185,02
2004	1577	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia*, Przeciętne wynagrodzenia miesięczne. Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 152 i s. 127; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 128, 2000 s. 158 i s. 129, 2001 s. 163 i s. 133; 2002 s. 164 i s. 135; 2003 s. 175 i s. 141; 2004 s. 262 i s. 232; 2005 s. 262 i s. 232.

Załącznik 13. PKB i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w milionach zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	210407,3	525,02
1995	286025,4	690,92
1996	362814,2	874,30
1997	469372,1	1065,76
1998	549466,7	1232,69
1999	615559,6	1697,12
2000	684926,1	1893,74
2001	749311,0	2045,11
2002	807859,0	2097,83
2003	842120,0	2185,02
2004	922157,0	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 528; 1996 s. 146 i s. 533; 1997 s. 152 i s. 504; 1998 s. 150 i s. 512; 1999 s. 150 i s. 544, 2000 s. 158 i s. 531, 2001 s. 163 i s. 546; 2002 s. 164 i s. 554; 2003 s. 175 i s. 576; 2004 s. 262 i s. 583; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 14. PKB na jednego mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na jednego mieszkańca (w milionach zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	5459	525,02
1995	7412	690,92
1996	9395	874,30
1997	12144	1065,76
1998	14211	1232,69
1999	15925	1697,12
2000	17723	1893,74
2001	19392	2045,11
2002	19975	2097,83
2003	20431	2185,02
2004	24153	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 528; 1996 s. 146 i s. 533; 1997 s. 152 i s. 504; 1998 s. 150 i s. 512; 1999 s. 150 i s. 544, 2000 s. 158 i s. 531, 2001 s. 163 i s. 546; 2002 s. 164 i s. 554; 2003 s. 175 i s. 576; 2004 s. 262 i s. 583; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 15. Stopa zatrudnienia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa zatrudnienia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	51,0	525,02
1995	50,7	690,92
1996	51,2	874,30
1997	51,5	1065,76
1998	51,0	1232,69
1999	48,0	1697,12
2000	47,4	1893,74
2001	45,5	2045,11
2002	43,7	2097,83
2003	44,2	2185,02
2004	45,1	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna w wieku 15 lat i więcej według wieku i płci. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 118; 1996 s. 146 i s. 121; 1997 s. 127 i s. 141; 1998 s. 150 i s. 120; 1999 s. 150 i s. 127, 2000 s. 158 i s. 128, 2001 s. 163 i s. 132; 2002 s. 164 i s. 134; 2003 s. 175 i s. 140; 2004 s. 262 i s. 231; 2005 s. 262 i s. 231.

Załącznik 16. Stopa bezrobocia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	16,0	525,02
1995	14,9	690,92
1996	13,2	874,30
1997	10,3	1065,76
1998	10,4	1232,69
1999	13,1	1697,12
2000	15,1	1893,74
2001	17,5	2045,11
2002	18,0	2097,83
2003	20,0	2185,02
2004	19,0	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni zarejestrowani i oferty pracy. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 132; 1996 s. 146 i s. 135; 1997 s. 152 i s. 141; 1998 s. 150 i s. 137; 1999 s. 150 i s. 142, 2000 s. 158 i s. 143, 2001 s. 163 i s. 148; 2002 s. 164 i s. 150; 2003 s. 175 i s. 160; 2004 s. 262 i s. 247; 2005 s. 262 i s. 247.

Załącznik 17. Liczba ofert pracy i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Oferty pracy (w tys. ilości) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	25,2	525,02
1995	20,5	690,92
1996	13,8	874,30
1997	11,9	1065,76
1998	7,3	1232,69
1999	6,1	1697,12
2000	5,7	1893,74
2001	5,3	2045,11
2002	8,3	2097,83
2003	10,3	2185,02
2004	13,2	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni zarejestrowani i oferty pracy. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 132; 1996 s. 146 i s. 135; 1997 s. 152 i s. 141; 1998 s. 150 i s. 137; 1999 s. 150 i s. 142, 2000 s. 158 i s. 143, 2001 s. 163 i s. 148; 2002 s. 164 i s. 150; 2003 s. 175 i s. 160; 2004 s. 262 i s. 247; 2005 s. 262 i s. 247.

Załącznik 18. Nakłady inwestycyjne i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Nakłady inwestycyjne (w mln zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	33865,1	525,02
1995	47144,7	690,92
1996	65622,0	874,30
1997	90437,7	1065,76
1998	112813,5	1232,69
1999	125954,4	1697,12
2000	133160,2	1893,74
2001	121362,9	2045,11
2002	109265,9	2097,83
2003	110859,8	2185,02
2004	120467,0	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Nakłady inwestycyjne. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 506; 1996 s. 146 i s. 510; 1997 s. 152 i s. 483; 1998 s. 150 i s. 483; 1999 s. 150 i s. 514, 2000 s. 158 i s. 500, 2001 s. 163 i s. 514; 2002 s. 164 i s. 522; 2003 s. 175 i s. 554; 2004 s. 262 i s. 640; 2005 s. 262 i s. 648.

Załącznik 19. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w 1994 – 2004

Lata	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca (w mln zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	879	525,02
1995	1222	690,92
1996	1699	874,30
1997	2340	1065,76
1998	2918	1232,69
1999	3259	1697,12
2000	3446	1893,74
2001	3141	2045,11
2002	2858	2097,83
2003	2902	2185,02
2004	3155	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Nakłady inwestycyjne. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 506; 1996 s. 146 i s. 510; 1997 s. 152 i s. 483; 1998 s. 150 i s. 483; 1999 s. 150 i s. 514, 2000 s. 158 i s. 500, 2001 s. 163 i s. 514; 2002 s. 164 i s. 522; 2003 s. 175 i s. 554; 2004 s. 262 i s. 640; s. 262 i s. 648.

Załącznik 20. Liczba studentów i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	682,2	525,02
1995	453,7	690,92
1996	927,5	874,30
1997	1091,8	1065,76
1998	1274,0	1232,69
1999	1431,9	1697,12
2000	1584,8	1893,74
2001	1718,7	2045,11
2002	1800,5	2097,83
2003	1858,7	2185,02
2004	1926,1	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Szkoły Wyższe. Przeciętne wynagrodzenia brutto*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 245; 1996 s. 146 i s. 248; 1997 s. 152 i s. 239; 1998 s. 150 i s. 234; 1999 s. 150 i s. 260; 2000 s. 158 i s. 237; 2001 s. 163 i s. 254; 2002 s. 164 i s. 248; 2003 s. 175 i s. 268; 2004 s. 262 i s. 354; 2005 s. 262 i s. 355.

Załącznik 21. Szkoły wyższe i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004

Lata	Szkoły wyższe (w ilościach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	160	525,02
1995	179	690,92
1996	213	874,30
1997	246	1065,76
1998	266	1232,69
1999	287	1697,12
2000	310	1893,74
2001	344	2045,11
2002	377	2097,83
2003	400	2185,02
2004	427	2273,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Szkoły Wyższe. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne*, Rocznik Statystyczny Polski, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. GUS, Warszawa, 1995 s. 143 – 144 i s. 245; 1996 s. 146 i s. 248; 1997 s. 152 i s. 239; 1998 s. 150 i s. 234; 1999 s. 150 i s. 260; 2000 s. 158 i s. 237; 2001 s. 163 i s. 254; 2002 s. 164 i s. 248; 2003 s. 175 i s. 268; 2004 s. 262 i s. 354; 2005 s. 262 i s. 355.

Załącznik 22. Pracujący w wieku 15-24 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 15-24 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	71	481,72
1995	69	653,70
1996	67	828,61
1999	65	1576,99
2000	77	1747,36
2001	81	1875,77
2002	72	1953,99
2003	79	1908,44
2004	84	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 211; 1996 s. 310 i s. 175; 1997 s. 316 i s. 183; 2000 s. 147 i s. 160; 2001 s. 172 i s. 148; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 23. Pracujący w wieku 25-34 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 25-34 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	85	481,72
1995	45	653,70
1996	80	828,61
1999	225	1576,99
2000	229	1747,36
2001	231	1875,77
2002	232	1953,99
2003	205	1908,44
2004	196	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 180; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 184; 2000 s. 147 i s. 160; 2001 s. 172 i s. 148; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 24. Pracujący w wieku 35-44 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 35-44 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	110	481,72
1995	50	653,70
1996	140	828,61
1999	213	1576,99
2000	219	1747,36
2001	245	1875,77
2002	215	1953,99
2003	207	1908,44
2004	197	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 180; 1996 s. 310 i s. 172; 1997 s. 316 i s. 181; 2000 s. 147 i s. 160; 2001 s. 172 i s. 148; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 25. Pracujący w wieku 45-54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku 45-54 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	91	481,72
1995	45	653,70
1996	70	828,61
1999	205	1576,99
2000	218	1747,36
2001	222	1875,77
2002	214	1953,99
2003	210	1908,44
2004	216	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 159; 1996 s. 310 i s. 175; 1997 s. 316 i s. 179; 2000 s. 147 i s. 160; 2001 s. 172 i s. 148; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 26. Pracujący w wieku powyżej 54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	49	481,72
1995	51	653,70
1996	62	828,61
1999	70	1576,99
2000	50	1747,36
2001	53	1875,77
2002	54	1953,99
2003	57	1908,44
2004	58	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 164; 1996 s. 310 i s. 172; 1997 s. 316 i s. 182; 2000 s. 147 i s. 160; 2001 s. 172 i s. 148; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 27. Pracujący mężczyźni i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący mężczyźni (w osobach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	224152	481,72
1995	140184	653,70
1996	230518	828,61
1999	416437	1576,99
2000	407122	1747,36
2001	287041	1875,77
2002	449000	1953,99
2003	345500	1908,44
2004	346928	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji i sektorów. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 212 – 213; 1996 s. 310 i s. 295; 1997 s. 316 i s. 291 – 292; 2000 s. 147 i s. 129; 2001 s. 172 – 173; 2002 s. 182 – 183 i s. 156; 2003 s. 185 – 186 i s. 157; 2004 s. 146 i s. 37; 2005 s. 146 i s. 119.

Załącznik 28. Pracujące kobiety i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujące kobiety (w osobach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	182110	481,72
1995	120284	653,70
1996	189293	828,61
1999	359475	1576,99
2000	355597	1747,36
2001	345513	1875,77
2002	338000	1953,99
2003	296000	1908,44
2004	293113	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji i sektorów. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 212 – 213; 1996 s. 310 i s. 295; 1997 s. 316 i s. 291 – 292; 2000 s. 147 i s. 129; 2001 s. 172 – 173; 2002 s. 182 – 183 i s. 156; 2003 s. 185 – 186 i s. 157; 2004 s. 146 i s. 37; 2005 s. 146 i s. 119.

Załącznik 29. Pracujący z wykształceniem wyższym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem wyższym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	41	481,72
1995	52	653,70
1996	63	828,61
1999	81	1576,99
2000	108	1747,36
2001	125	1875,77
2002	125	1953,99
2003	126	1908,44
2004	128	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywności ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 153; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 127; 2000 s. 147 i s. 127; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 30. Pracujący z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	308	481,72
1995	293	653,70
1996	280	828,61
1999	264	1576,99
2000	253	1747,36
2001	249	1875,77
2002	235	1953,99
2003	227	1908,44
2004	220	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 153; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 127; 2000 s. 147 i s. 127; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 31. Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	37	481,72
1995	41	653,70
1996	43	828,61
1999	49	1576,99
2000	46	1747,36
2001	47	1875,77
2002	44	1953,99
2003	51	1908,44
2004	66	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 153; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 127; 2000 s. 147 i s. 127; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 32. Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	397	481,72
1995	381	653,70
1996	375	828,61
1999	338	1576,99
2000	325	1747,36
2001	307	1875,77
2002	286	1953,99
2003	274	1908,44
2004	268	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 153; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 127; 2000 s. 147 i s. 127; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 33. Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	205	481,72
1995	193	653,70
1996	184	828,61
1999	127	1576,99
2000	117	1747,36
2001	105	1875,77
2002	97	1953,99
2003	72	1908,44
2004	69	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według wieku oraz poziomu wykształcenia. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 153; 1996 s. 310 i s. 169; 1997 s. 316 i s. 127; 2000 s. 147 i s. 127; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183 i s. 152; 2003 s. 185 – 186 i s. 155; 2004 s. 146 i s. 139; 2005 s. 146 i s. 118.

Załącznik 34. PKB i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w milionach zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	11673,4	481,72
1995	16625,6	653,70
1996	21803,9	828,61
1999	29657,7	1576,99
2000	35517,2	1747,36
2001	37576,0	1875,77
2002	38567,3	1953,99
2003	39649,3	1908,44
2004	41252,5	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ważniejsze dane o województwie. Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 39; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 35; 2000 s. 147; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183; 2003 s. 185 – 186; 2004 s. 146 i s. 333; 2005 s. 146 i s. 335.

Załącznik 35. PKB na jednego mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w milionach zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	5559	481,72
1995	7950	653,70
1996	10383	828,61
1999	14121	1576,99
2000	17165	1747,36
2001	18169	1875,77
2002	18635	1953,99
2003	19169	1908,44
2004	19664	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ważniejsze dane o województwie. Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 39; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 35; 2000 s. 147; 2001 s. 172; 2002 s. 182 – 183; 2003 s. 185 – 186; 2004 s. 146 i s. 333; 2005 s. 146 i s. 335.

Załącznik 36. Stopa zatrudnienia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa zatrudnienia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	48,0	481,72
1995	47,7	653,70
1996	48,2	828,61
1999	44,0	1576,99
2000	44,4	1747,36
2001	42,5	1875,77
2002	40,7	1953,99
2003	41,2	1908,44
2004	42,1	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji i sektorów. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 212 - 213; 1996 s. 310 i s. 295; 1997 s. 316 i s. 291 - 192; 2000 s. 147 i s. 129; 2001 s. 172 i s. 173; 2002 s. 182 – 183 i s. 156; 2003 s. 185 – 186 i s. 157; 2004 s. 146 i s. 37; 2005 s. 146 i s. 119.

Załącznik 37. Stopa bezrobocia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	19,9	481,72
1995	18,0	653,70
1996	16,7	828,61
1999	16,9	1576,99
2000	19,2	1747,36
2001	21,9	1875,77
2002	22,5	1953,99
2003	24,4	1908,44
2004	23,6	1987,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni i oferty pracy. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 227; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 313; 2000 s. 147 i s. 136; 2001 s. 172 – 173 i s. 156; 2002 s. 182 – 183 i s. 167; 2003 s. 185 – 186 i s. 168; 2004 s. 146 i s. 125; 2005 s. 146 i s. 127.

Załącznik 38. Oferty pracy i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Oferty pracy (w ilościach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	371	481,72
1995	292	653,70
1996	135	828,61
1999	256	1576,99
2000	366	1747,36
2001	393	1875,77
2002	415	1953,99
2003	499	1908,44
2004	707	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni i oferty pracy. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 227; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 313; 2000 s. 147 i s. 136; 2001 s. 172 – 173 i s. 156; 2002 s. 182 – 183 i s. 167; 2003 s. 185 – 186 i s. 168; 2004 s. 146 i s. 125; 2005 s. 146 i s. 127.

Załącznik 39. Nakłady inwestycyjne i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Nakłady inwestycyjne (w tys. zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	795223,0	481,72
1995	1180025,1	653,70
1996	1531574,6	828,61
1999	4703300,0	1576,99
2000	4800800,0	1747,36
2001	4746800,0	1875,77
2002	4789500,0	1953,99
2003	4431800,0	1908,44
2004	4660300,0	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ważniejsze dane o województwie, środki trwałe w gospodarce narodowej według sekcji. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 26 - 27; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 358, 355; 2000 s. 147 i s. 28; 2001 s. 172 i s. 36; 2002 s. 182 – 183 i s. 37; 2003 s. 185 – 186 i s. 38; 2004 s. 146 i s. 34; 2005 s. 146 i s. 34.

Załącznik 40. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca (w zł) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	703,7	481,72
1995	1044,3	653,70
1996	1355,4	828,61
1999	2238,8	1576,99
2000	2284,9	1747,36
2001	2260,3	1875,77
2002	2314,0	1953,99
2003	2143,0	1908,44
2004	2254,0	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ważniejsze dane o województwie, środki trwałe w gospodarce narodowej według sekcji. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 26 - 27; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 358, 355; 2000 s. 147 i s. 28; 2001 s. 172 i s. 36; 2002 s. 182 – 183 i s. 37; 2003 s. 185 – 186 i s. 38; 2004 s. 146 i s. 34; 2005 s. 146 i s. 34.

Załącznik 41. Liczba studentów i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w osobach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	14441	481,72
1995	17744	653,70
1996	21488	828,61
1999	65206	1576,99
2000	69379	1747,36
2001	75206	1875,77
2002	79216	1953,99
2003	83422	1908,44
2004	86664	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Studenci i absolwenci szkół wyższych. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 389; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 501 - 502; 2000 s. 147 i s. 186; 2001 s. 172 i s. 218; 2002 s. 182 – 183 i s. 228 - 229; 2003 s. 185 – 186 i s. 231 - 232; 2004 s. 146 i s. 175; 2005 s. 146 i s. 177.

Załącznik 42. Szkoły wyższe i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004

Lata	Szkoły wyższe (w ilościach) (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w zł) (y_i)
1994	4	481,72
1995	4	653,70
1996	4	828,61
1999	12	1576,99
2000	13	1747,36
2001	14	1875,77
2002	16	1953,99
2003	22	1908,44
2004	27	1987,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Studenci i absolwenci szkół wyższych. Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto według sekcji*, Rocznik Statystyczny Województwa Bydgoskiego i Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1995, 1996, 1997, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, wyd. Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 1995 s. 241 i s. 389; 1996 s. 310; 1997 s. 316 i s. 501 - 502; 2000 s. 147 i s. 186; 2001 s. 172 i s. 218; 2002 s. 182 – 183 i s. 228 - 229; 2003 s. 185 – 186 i s. 231 - 232; 2004 s. 146 i s. 175; 2005 s. 146 i s. 177.

Załącznik 43. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto (w euro)* (y_i)
1994	838,4	1214,14
1995	968,5	1239,08
1998	903,2	1395,00
1999	822,3	1373,00
2002	893,0	1501,00

*Przeliczono Dolary USA i franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 USD – 2,1140; 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1USD/1EUR – 0,6299; 1FRF/1EUR – 0,0924
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 452; 2000 s. 129 i s. 491; 2003 s. 146-147 i s. 473; 2007 s. 192 i s. 524.

Załącznik 44. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne
wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	14480	1214,14
1995	16658	1239,08
1998	15349	1395,00
1999	13768	1373,00
2002	14966	1501,00

*Przeliczono Dolary USA i franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 USD – 2,1140; 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1USD/1EUR – 0,6299; 1FRF/1EUR – 0,0924

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 453; 2000 s. 129 i s. 492; 2003 s. 146-147 i s. 474; 2007 s. 192 i s. 525.

Załącznik 45. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia
nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	31	1191,96
1995	31	1205,82
1998	32	1256,64
1999	36	1350,00
2002	38	1468,00

*Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris, 1994 nr 30 s. 11; 1995 nr 29 s. 16; 1998 nr 31 s. 19; 1999 nr 34 s. 17; 2002 nr 35 s. 12, *Economie Générale. Statistiques et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris, 1995 nr 30 s. 17; 1996 nr 31 s. 19; 1999 nr 29 s. 17; 2002 nr 25 s. 15.

Załącznik 46. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	531	1191,96
1995	539	1205,82
1998	562	1256,64
1999	622	1350,00
2002	656	1468,00

*Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris, 1994 nr 30 s. 11; 1995 nr 29 s. 16; 1998 nr 31 s. 19; 1999 nr 34 s. 17; 2002 nr 35 s. 12, *Economie Générale. Statistiques et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris, 1995 nr 30 s. 17; 1996 nr 31 s. 19; 1999 nr 29 s. 17; 2002 nr 25 s. 15.

Załącznik 47. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	641,6	1715,30
1995	694,0	1776,50
1998	854,9	2038,30
2001	895,7	2140,30
2003	1137,4	2140,30

* Przeliczono Dolary USD i funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 USD – 2,1140; 1 GBP – 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto (w cenach bieżących) w Dolarach USA. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134 i s. 452; 2000 s. 142-143 i s. 491; 2003 s. 150-151 i s. 473; 2007 s. 196-197 i s. 524.

Załącznik 48. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	10987	1715,30
1995	11841	1776,50
1998	14577	2038,30
2001	15235	2140,30
2003	19099	2140,30

* Przeliczono Dolary USD i funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 USD – 2,1140; 1 GBP – 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto (w cenach bieżących) w Dolarach USA. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134 i s. 453; 2000 s. 142-143 i s. 492; 2003 s. 150-151 i s. 474; 2007 s. 196-197 i s. 524.

Załącznik 49. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne (w euro)* (y_i)
1994	159,3	1820,70
1995	173,2	1883,60
1998	212,4	2145,40
2001	221,7	2247,40
2003	281,5	2267,80

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP – 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Finanse and Stochastics*, Springer, London, 1995 nr 2 s. 11 i s. 16; 1996 nr 3 s. 15 i s. 19; 1999 nr 2 s. 16 i 18; 2002 nr 1 s. 17 i s. 21; 2004 nr 2 s. 18 i s. 24.

Załącznik 50. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne
wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	2729	1820,70
1995	2955	1883,60
1998	3621	2145,40
2001	3784	2247,40
2003	4805	2267,80

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP – 4,2001; 1 EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Finanse and Stochastics*, Springer, London, 1995 nr 2 s. 11 i s. 16; 1996 nr 3 s. 15 i s. 19; 1999 nr 2 s. 16 i 18; 2002 nr 1 s. 17 i s. 21; 2004 nr 2 s. 18 i s. 24.

Załącznik 51. PKB, a przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto
na Węgrzech latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w w euro)* (y_i)
1994	27,2	145,59
1995	27,9	170,49
1998	29,9	289,75
2001	32,6	441,13
2004	63,4	619,50

* Przeliczono Dolary USA i forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1USD – 2,1140; 1HUF – 0,0142; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia nominalne według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 134; 2000 s. 142-143 i s. 491; 2003 s. 150-151 i s. 473; 2007 s. 196-197 i s. 524.

Załącznik 52. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne
wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	2174	145,59
1995	2724	170,49
1998	2952	289,75
2001	3199	441,13
2004	6275	619,50

* Przeliczono Dolary USA i forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1USD – 2,1140; 1HUF – 0,0142; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne wynagrodzenia nominalne według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 134; 2000 s. 142-143 i s. 492; 2003 s. 150-151 i s. 474; 2007 s. 196-197 i s. 526.

Załącznik 53. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia
nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	0,1	131,04
1995	0,1	153,44
1998	0,1	260,77
2001	0,1	397,02
2004	0,2	581,55

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1HUF – 0,0142; 1 EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy. Budapeszt, 1995 s. 16 i s. 24; 1996 s. 19 i s. 28; 1999 s. 23 i s. 31; 2002 s. 15 i s. 24; 2005 s. 28 i s. 33.

Załącznik 54. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	153	131,04
1995	164	153,44
1998	177	260,77
2001	246	397,02
2004	482	581,55

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1HUF – 0,0142; 1 EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy. Budapeszt, 1995 s. 16 i s. 24; 1996 s. 19 i s. 28; 1999 s. 23 i s. 31; 2002 s. 15 i s. 24; 2005 s. 28 i s. 34.

Załącznik 55. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	34,7	291,76
1995	34,8	345,52
1998	34,6	494,91
2001	35,7	619,27
2004	67,8	762,35

* Przeliczono Dolary USA i korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1USD – 2,1140; 1CZK – 0,1404; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 129 i s. 452; 2000 s. 136-137 i s. 491; 2003 s. 150-151 i s. 491; 2007 s. 196-197 i s. 524.

Załącznik 56. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	3152	291,76
1995	3174	345,52
1998	3365	494,91
2001	3483	619,27
2004	6646	762,35

* Przeliczono Dolary USA i korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1USD – 2,1140; 1CZK – 0,1404; 1 EUR – 3,3559; 1USD/1EUR – 0,6299; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Produkt Krajowy Brutto. Przeciętne nominalne wynagrodzenia brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 129; 2000 s. 455 i s. 492; 2003 s. 150-151 i s. 474; 2007 s. 196-197 i s. 525.

Załącznik 57. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Lata	PKB (w mld euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	2,9	285,91
1995	2,9	338,62
1998	2,9	485,01
2001	3,0	606,89
2004	5,7	750,90

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1CZK – 0,1404; 1 EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga, 1995 s. 18 i s. 23; 1996 s. 19 i s. 22; 1999 s. 24 i s. 28; 2002 s. 30 i s. 34; 2005 s. 37 i s. 29.

Załącznik 58. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Lata	PKB na 1 mieszkańca (w euro)* (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	2410,5	285,91
1995	2417,4	338,62
1998	2403,5	485,01
2001	2483,6	606,89
2004	4718,9	750,90

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1CZK – 0,1404; 1 EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga, 1995 s. 18 i s. 23; 1996 s. 19 i s. 22; 1999 s. 24 i s. 28; 2002 s. 30 i s. 34; 2005 s. 37 i s. 29.

Załącznik 59. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	12,3	1214,14
1995	11,6	1239,08
1998	11,8	1395,00
1999	10,0	1373,00
2002	8,9	1501,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 119; 2000 s. 129 i s. 121; 2003 s. 146-147 i s. 129; 2007 s. 192 i s. 176.

Załącznik 60. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	10,9	1191,96
1995	10,5	1205,82
1998	10,4	1256,64
1999	9,7	1350,00
2002	8,2	1468,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris, 1994 nr 30 s. 11; 1995 nr 29 s. 16; 1998 nr 31 s. 19; 1999 nr 34 s. 17; 2002 nr 35 s. 22. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris, 1995 nr 30 s. 18; 1996 nr 31 s. 20; 1999 nr 29 s. 18; 2002 nr 25 s. 16.

Załącznik 61. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	9,3	1715,30
1995	8,5	1776,50
1998	4,7	2038,30
2001	4,8	2140,30
2003	4,8	2140,30

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP – 4,2001, 1EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej, 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134 i s. 120; 2000 s. 142-143 i s. 122; 2003 s. 150-151 i s. 130; 2007 s. 196-197 i s. 176.

Załącznik 62. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	8,1	1820,70
1995	7,3	1883,60
1998	3,5	2145,40
2001	3,6	2247,40
2003	3,6	2267,80

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 GBP – 4,2001, 1EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Finanse and Stochastics*, Springer, London, 1995 nr 2 s. 11 i s. 14; 1996 nr 3 s. 15 i s. 23; 1999 nr 2 s. 16 i s. 19; 2002 nr 1 s. 17 i s. 21; 2004 nr 2 s. 18 i s. 31.

Załącznik 63. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	10,4	145,59
1995	10,2	170,49
1998	7,8	289,75
2001	5,7	441,13
2004	6,1	619,50

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 HUF – 0,0142, 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni. Przeciętne wynagrodzenia nominalne według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 134 i s. 121; 2000 s. 142-143 i s. 122; 2003 s. 150-151 i s. 130; 2007 s. 196-197 i s. 176.

Załącznik 64. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	10,9	131,04
1995	10,6	153,44
1998	8,5	260,77
2001	6,2	397,02
2004	6,7	581,55

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 HUF – 0,0142, 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy. Budapeszt, 1995 s. 16 i s. 25; 1996 s. 19 i s. 29; 1999 s. 23 i s. 33; 2002 s. 15 i s. 26; 2005 s. 28 i s. 34.

Załącznik 65. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro) (y_i)
1994	3,2	291,76
1995	2,9	345,52
1998	7,5	494,91
2001	8,1	619,27
2004	8,3	762,35

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 CZK – 0,1404, 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 129 i s. 118; 2000 s. 136-137 i s. 121; 2003 s. 150-151 i s. 129; 2007 s. 150-151 i s. 175.

Załącznik 66. Stopa bezrobocia, przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Lata	Stopa bezrobocia (w %) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994	3,6	285,91
1995	3,1	338,62
1998	7,8	485,01
2001	8,6	606,89
2004	8,9	750,90

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1 CZK – 0,1404, 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga, 1995 s. 18 i s. 27; 1996 s. 19 i s. 25; 1999 s. 24 i s. 31; 2002 s. 30 i s. 36; 2005 s. 37 i s. 41.

Załącznik 67. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne Brutto we Francji w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	2083	1214,14
1995/1996	2092	1239,08
1998/1999	2049	1395,00
1999/2000	2015	1373,00
2002/2003	2074	1501,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Uczniowie i studenci. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa 1997 s. 148; 2000 s. 129 i s. 161; 2003 s. 146-147 i s. 169; 2007 s. 192 i s. 255.

Załącznik 68. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	95	1191,26
1995/1996	94	1205,82
1998/1999	93	1256,64
1999/2000	91	1350,00
2002/2003	94	1468,00

* Przeliczono franki na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1EUR – 3,3559; przyjęto 1 FRF – 0,3100; 1FRF/1EUR – 0,0924.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *L'Economie de la Bourgogne*, INSEE, Paris, 1994 nr 30 s. 11; 1995 nr 29 s. 16; 1998 nr 31 s. 19; 1999 nr 34 s. 17; 2002 nr 35 s. 22. *Economie Générale. Statistique et indicateurs des régions françaises*, INSEE, Paris, 1995 nr 30 s. 22; 1996 nr 31 s. 24; 1998 nr 29 s. 21; 2002 nr 28 s. 19.

Załącznik 69. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto za godzinę (w euro)* (y_i)
1994/1995	1615	1715,30
1995/1996	1821	1776,50
1998/1999	1916	2038,30
2001/2002	2024	2140,30
2003/2004	2247	2140,30

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1GBP – 4,2001; 1EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Uczniowie i studenci. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej, 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134 i s. 149; 2000 s. 142-143 i s. 161; 2003 s. 150-151 i s. 171; 2007 s. 196-197 i s. 256.

Załącznik 70. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto za godzinę (w euro)* (y_i)
1994	202	1820,70
1995	228	1883,60
1998	240	2145,40
2001	253	2247,40
2003	321	2267,80

* Przeliczono funty szterlingi na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1GBP – 4,2001; 1EUR – 3,3559; 1GBP/1EUR – 1,2516. Przyjęto 170 godzin miesięcznie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Finanse and Stochastics*, Springer, London, 1995 nr 2 s. 11 i s. 20; 1996 nr 3 s. 15 i s. 24; 1999 nr 2 s. 16 i s. 25; 2002 nr 1 s. 17 i s. 26.

Załącznik 71. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	134	145,59
1995/1996	195	170,49
1998/1999	254	289,75
2001/2002	378	441,13
2003/2004	422	619,50

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1HUF – 0,0142; 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Uczniowie i studenci. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej, 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 134 i s. 149; 2000 s. 142-143 i s. 161; 2003 s. 150-151 i s. 171; 2007 s. 196-197 i s. 256.

Załącznik 72. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto
w regionie Tolna w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	6,1	131,04
1995/1996	8,9	153,44
1998/1999	11,2	260,77
2001/2002	14,0	397,02
2003/2004	15,6	581,55

* Przeliczono forinty na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1HUF – 0,0142; 1EUR – 3,3559; 1HUF/1EUR – 0,0042.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy. Budapeszt, 1995 s. 16 i s. 29; 1996 s. 19 i s. 33; 1999 s. 23 i s. 36; 2002 s. 15 i s. 29; 2005 s. 28 i s. 35.

Załącznik 73. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto
w Czechach w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	165	291,76
1995/1996	192	345,52
1998/1999	654	494,91
2001/2002	903	619,27
2003/2004	1080	762,35

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1CZK – 0,1404; 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Uczniowie i studenci. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności*, Rocznik Statystyki Międzynarodowej, 1997, 2000, 2003, 2006, wyd. GUS, Warszawa, 1997 s. 129 i s. 148; 2000 s. 136-137 i s. 160; 2003 s. 150-151 i s. 171; 2007 s. 196-197 i s. 256.

Załącznik 74. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie południowomorawskim w latach 1994 – 2004

Lata	Liczba studentów (w tys. osób) (x_i)	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto (w euro)* (y_i)
1994/1995	11	285,91
1995/1996	13	338,62
1998/1999	37	485,01
2001/2002	49	606,89
2003/2004	57	750,90

* Przeliczono korony czeskie na euro według kursu NBP z dnia 03.07.2008 roku: 1CZK – 0,1404; 1EUR – 3,3559; 1CZK/1EUR – 0,0418.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Ekonomiczny Biuletyn Informacyjny. Sprawozdanie za 1994, 1995, 1998, 2001 i 2004 rok*, Wydział Ekonomiczno – Handlowy, Praga, 1995 s. 18 i s. 33; 1996 s. 19 i s. 29; 1999 s. 24 i s. 35; 2002 s. 30 i s. 41; 2005 s. 37 i s. 39.

SPIS TABEL

1. Spis tabel zawartych w pracy

2.1. Cele polityki gospodarczej	35
2.2. Dziedziny polityki gospodarczej	36
3.1. Przeciętne wynagrodzenia według wykształcenia i formy własności w 1998 roku	68
3.2. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004.....	70
3.3. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004	73
3.4. Dynamika wzrostu przeciętnych nominalnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w Polsce według województw w latach 1994 – 2004	76
3.5. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004	80
3.6. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w gospodarce narodowej w latach 1994-2004	82
3.7. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według działów gospodarki narodowej w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	85
3.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenie brutto w przekroju gałęzi przemysłu w Polsce w latach 1994 – 2004	87
3.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce według gałęzi przemysłu w latach 1994-2004	90
3.10. Dynamika przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w przekroju gałęzi przemysłu w latach 1994 – 2004	93
3.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004	96
3.12. Relacje przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1997 – 2004	98
3.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce według grup zawodów w latach 1997 – 2004	100
4.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	122
5.1. Przeciętne wynagrodzenia według formy własności w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	127
5.2. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w miastach województwa kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	129
5.3. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto według miast w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	131
5.4. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w miastach województwa kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	133

5.5. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 .	135
5.6. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	137
5.7. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według działów gospodarki narodowej w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	139
5.8. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	141
5.9. Odchylenia od przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto w przemyśle według gałęzi w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	144
5.10. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w przemyśle w przekroju gałęzi przemysłu w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	147
5.11. Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w układzie stanowisk pracy w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	150
5.12. Relacje przeciętnych nominalnych wynagrodzeń brutto w układzie niektórych stanowisk pracy w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	153
5.13. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto według grup zawodów w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	156
6.1. Społeczno – ekonomiczne determinanty zróżnicowania wynagrodzeń i ich siła wpływu na poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	178
7.1. Przeciętne wynagrodzenia brutto według zawodów oraz relacje w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia brutto we Francji w 1997 roku.	181
7.2. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto we Francji w latach 1994 – 2004 (w euro) ...	182
7.3. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto we Francji w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	184
7.4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego miesięcznego nominalnego brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004 (w euro)	185
7.5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 (w euro)	188
7.6. Dynamika wzrostu przeciętnych wynagrodzeń nominalnych brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	189
7.7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie Londyn w latach 1994 – 2004 (w euro)	191
7.8. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004 (w euro)	193
7.9. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004	195
7.10. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004 (w euro)	196
7.11. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 (w euro)	199

7.12. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto w Czechach w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	200
7.13. Przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto według rodzajów działalności oraz różnice w porównaniu do przeciętnego wynagrodzenia nominalnego brutto w regionie Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (w euro)	202
8.1. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant regionalnego zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w wybranych krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004	229
9.1. Zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	234
9.2. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	236
9.3. Zmiany w poziomie oraz dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto w krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy oraz w regionach Unii Europejskiej takich jak: region Burgundia, region Londyn, region Tolna i region Południowomorawski w latach 1994 – 2004 (w euro i w %)	238
9.4. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce i w regionie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 ..	240
9.5. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce oraz w krajach Unii Europejskiej takich jak: Francja, Wielka Brytania, Węgry i Czechy w latach 1994 – 2004	243
9.6. Siła wpływu społeczno – ekonomicznych determinant zróżnicowania wynagrodzeń na zmiany w poziomie przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w regionie kujawsko – pomorskim oraz w regionach Unii Europejskiej takich jak: Burgundia, Londyn, Tolna i Południowomorawski w latach 1994 – 2004	245

2. Spis tabel zawartych w aneksie

Załącz. 1. Pracujący w wieku 15 – 24 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	258
Załącz. 2. Pracujący w wieku 25-34 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	259
Załącz. 3. Pracujący w wieku 35-44 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	259
Załącz. 4. Pracujący w wieku 45-54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	260
Załącz. 5. Pracujący w wieku powyżej 55 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	260
Załącz. 6. Pracujący mężczyźni i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	261
Załącz. 7. Pracujące kobiety i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	261
Załącz. 8. Pracujący z wykształceniem wyższym i przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	262
Załącz. 9. Pracujący z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	262

Załącznik 10. Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	263
Załącznik 11. Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	263
Załącznik 12. Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	264
Załącznik 13. PKB i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	264
Załącznik 14. PKB na jednego mieszkańca w Polsce i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	265
Załącznik 15. Stopa zatrudnienia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	265
Załącznik 16. Stopa bezrobocia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	266
Załącznik 17. Liczba ofert pracy i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	266
Załącznik 18. Nakłady inwestycyjne i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	267
Załącznik 19. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	267
Załącznik 20. Liczba studentów i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	268
Załącznik 21. Szkoły wyższe i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w Polsce w latach 1994 – 2004	268
Załącznik 22. Pracujący w wieku 15-24 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	269
Załącznik 23. Pracujący w wieku 25-34 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	269
Załącznik 24. Pracujący w wieku 35-44 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	270
Załącznik 25. Pracujący w wieku 45-54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	270
Załącznik 26. Pracujący w wieku powyżej 54 lat i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 ..	271
Załącznik 27. Pracujący mężczyźni i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	271
Załącznik 28. Pracujące kobiety i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	272
Załącznik 29. Pracujący z wykształceniem wyższym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	272
Załącznik 30. Pracujący z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	273
Załącznik 31. Pracujący z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	273
Załącznik 32. Pracujący z wykształceniem zasadniczym zawodowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	274
Załącznik 33. Pracujący z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	274
Załącznik 34. PKB i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	275

Załącznik 35. PKB na jednego mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	275
Załącznik 36. Stopa zatrudnienia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	276
Załącznik 37. Stopa bezrobocia i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	276
Załącznik 38. Oferty pracy i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	277
Załącznik 39. Nakłady inwestycyjne i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	277
Załącznik 40. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	278
Załącznik 41. Liczba studentów i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	278
Załącznik 42. Szkoły wyższe i przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	279
Załącznik 43. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004	279
Załącznik 44. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004	280
Załącznik 45. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	280
Załącznik 46. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	281
Załącznik 47. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	281
Załącznik 48. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	282
Załącznik 49. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londynu w latach 1994 – 2004	282
Załącznik 50. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londynu w latach 1994 – 2004	283
Załącznik 51. PKB, a przeciętne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech latach 1994 – 2004	283
Załącznik 52. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech latach 1994 – 2004	284
Załącznik 53. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	284
Załącznik 54. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	285
Załącznik 55. PKB, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004	285
Załącznik 56. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004	286
Załącznik 57. PKB a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	286
Załącznik 58. PKB na 1 mieszkańca, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	287
Załącznik 59. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004	287
Załącznik 60. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	288
Załącznik 61. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	288

Załącznik 62. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londynu w latach 1994 – 2004	289
Załącznik 63. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004	289
Załącznik 64. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	290
Załącznik 65. Stopa bezrobocia, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004	290
Załącznik 66. Stopa bezrobocia, przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	291
Załącznik 67. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto we Francji w latach 1994 – 2004	291
Załącznik 68. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	292
Załącznik 69. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	292
Załącznik 70. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Londynu w latach 1994 – 2004	293
A. Załącznik 71. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto na Węgrzech w latach 1994 – 2004	293
Załącznik 72. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	294
Załącznik 73. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w Czechach w latach 1994 – 2004	294
Załącznik 74. Studenci, a przeciętne miesięczne wynagrodzenia nominalne brutto w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	295

SPIS WYKRESÓW

2.1. Podmioty polityki płac	50
3.1. Kształtowanie się dynamiki wzrostu względem przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	69
4.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce w latach 1994 – 2004, względem pracujących w wieku 15 – 24 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	106
4.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 25-34 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	107
4.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 35-44 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	107
4.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 45-54 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	108
4.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	109
4.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem pracujących mężczyzn w Polsce (w tys. osób) w latach 1994 – 2004	110
4.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem pracujących kobiet w Polsce (w tys. osób) w latach 1994 – 2004	110
4.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem wyższym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	111
4.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem policealnym oraz średnim technicznym i zawodowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	112
4.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	113
4.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004 .	113
4.12. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	114

4.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB (w mln zł) w Polsce w latach 1994 – 2004	115
4.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem PKB na jednego mieszkańca w Polsce (w mln zł) w latach 1994 – 2004	115
4.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem stopy zatrudnienia w Polsce (w %) w latach 1994 – 2004	116
4.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem stopy bezrobocia w Polsce (w %) w latach 1994 – 2004	117
4.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem ofert pracy (w tys. szt.) w Polsce w latach 1994 – 2004	118
4.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem nakładów inwestycyjnych (w mln zł) w Polsce w latach 1994 – 2004	119
4.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w mln zł) w Polsce w latach 1994 – 2004	119
4.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w Polsce względem studentów (w tys. osób) w Polsce w latach 1994 – 2004	120
4.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w Polsce (w zł) względem szkół wyższych w Polsce (w ilościach) w latach 1994 – 2004	121
5.1. Dynamika wzrostu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 (rok poprzedni = 100)	128
6.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 15-24 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 .	162
6.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 25 - 34 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 .	162
6.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) w względem pracujących w wieku 35 - 44 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	163
6.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku 45 - 54 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004 .	164
6.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących w wieku powyżej 55 lat (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	164
6.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących mężczyzn (w osobach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	165
6.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących kobiet (w osobach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	166

6.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem wyższym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	167
6.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	168
6.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	168
6.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	169
6.12. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem pracujących z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym (w tys. osób) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	170
6.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB w województwie kujawsko – pomorskim (w mln zł) w latach 1994 – 2004	171
6.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem PKB na 1 mieszkańca w województwie kujawsko – pomorskim (w mln zł) w latach 1994 – 2004	171
6.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem stopy zatrudnienia (w %) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	172
6.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem stopy bezrobocia (w %) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	173
6.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem oferty pracy (w ilościach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	173
6.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem nakładów inwestycyjnych (w tys. zł) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	174
6.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w zł) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	175
6.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem liczby studentów (w osobach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	176
6.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w zł) względem szkół wyższych (w ilościach) w województwie kujawsko – pomorskim w latach 1994 – 2004	176
8.1. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) we Francji w latach 1994 – 2004	206
8.2. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na 1 mieszkańca we Francji w latach 1994 – 2004	206

8.3. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	207
8.4. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na 1 mieszkańca w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	208
8.5. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	208
8.6. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na 1 mieszkańca w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	209
8.7. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004	210
8.8. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na jednego mieszkańca w regionie Londyn w latach 1994 – 2004	210
8.9. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) na Węgrzech w latach 1994 – 2004	211
8.10. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) pod względem wartości PKB (w euro) na 1 mieszkańca na Węgrzech w latach 1994 – 2004	212
8.11. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem wartości PKB (w mld euro) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	212
8.12. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem wartości PKB (w euro) na 1 mieszkańca regionie Tolna w latach 1994 – 2004	213
8.13. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w Czechach w latach 1994 – 2004	214
8.14. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w euro) na 1 mieszkańca (w euro) w Czechach w latach 1994 – 2004	214
8.15. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB (w mld euro) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	215
8.16. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem PKB na 1 mieszkańca (w euro) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	216
8.17. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) we Francji w latach 1994 – 2004	217
8.18. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) w regionie Burgundii względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	217
8.19. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	218
8.20. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004	219

8.21. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) na Węgrzech w latach 1994 – 2004	219
8.22. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych nominalnych wynagrodzeń brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	220
8.23. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w Czechach w latach 1994 – 2004	221
8.24. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem stopy bezrobocia (w %) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	221
8.25. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) we Francji w latach 1994 – 2004	222
8.26. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Burgundii w latach 1994 – 2004	223
8.27. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w Wielkiej Brytanii w latach 1994 – 2004	224
8.28. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Londyn w latach 1994 – 2004	224
8.29. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) na Węgrzech w latach 1994 – 2004	225
8.30. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Tolna w latach 1994 – 2004	226
8.31. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w Czechach w latach 1994 – 2004	226
8.32. Regresja empiryczna i teoretyczna zmian poziomu przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto (w euro) względem liczby studentów (w tys. osób) w regionie Południowomorawskim w latach 1994 – 2004	227